T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERE YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALARIN PAYDAŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DOKTORA TEZİ

Melek ALTUNEL

Sosyal Politikalar Anabilim Dalı

Ankara – 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERE YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALARIN PAYDAŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DOKTORA TEZİ

Melek ALTUNEL

Sosyal Politikalar Anabilim Dalı

Tez Danışmanı
Unvan Adı Soyadı

Ankara – 2023

ONAY SAYFASI

Melek ALTUNEL tarafından hazırlanan "TÜRKİYE'DE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERE YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALARIN PAYDAŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politikalar Anabilim Dalı'nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		**Kurumu**	**İmza**
Koray GÖKSAL (Danışman)		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof Dr. Gültekin ÇAKMAKÇI (Jüri Başkanı)		Hacettepe Üniversitesi	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof Dr. Abdülkadir DEVELİ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof Dr. Emrah AKBAŞ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐	Red ☐		
Doç Dr. Uğur AKKOÇ		Pamukkale Üniversitesi	
Kabul ☐	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: 08/03/2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politikalar Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Yaşar YİĞİT

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 16-11-2022

İmza
Melek ALTUNEL

Bu çalışmayı abim'e ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

2009 yılında bilim ve sanat merkezlerinde zekâ testi uygulayıcısı olarak görev aldım. İşini zevkle yapan bir birey olarak BİLSEM seçmelerinde birbirinden güzel çocukla çalışma fırsatı buldum. Bir uygulamamda mavi gözlerini unutamadığım bir erkek çocuk ile çalışmaya başladım. Rutin test sorularını sordukça çocuk çok iyi cevaplar veriyordu. En güzeli de o kadar net cevaplar veriyordu ki ben uygulama sonrasında puanlamada zorlanmayacaktım. Sorulardan biri olan "adalet ve özgürlük hangi bakımdan birbirine benzer" sorusunu yönelttiğimde çocuk gözlerimin içine baktı ve "ikisi de zor bulunur" cevabını verdi. Böyle bir cevabı, şimdiye kadar pek çok uygulama yapmama rağmen ve 5 haftalık test uygulama eğitimimde farklı uygulayıcılarla görüş alışverişinde bulunmama rağmen ilk kez duymuştum. Test sonrasında değerlendirme kitapçığına baktığımda ve diğer uygulayıcılarla görüşmem sonucunda bu cevabı karşılayacak bir cevap yoktu. Bu yüzden kurallar doğrultusunda ve üzülerek bu cevaba puan veremedim. Neyse ki çocuğun potansiyeli çok iyiydi ve BİLSEM 'de eğitim alma hakkını kazandı. Test bitmişti, ancak benim için bu cevap bazı durumlarda bu bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamadığımızın bir göstergesiydi. Farkında olmadan verdiği muhteşem cevapla beni çıkmazsa sokan ve aslında bu araştırmanın konusunu belirleyen o mavi gözlü çocuğa teşekkür ederim. Tezime destek veren MEB Özel Eğitim Genel Müdürlüğüne, özel yetenekliler alanında çalışmalar yapan STK'larla, TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezinde görev alan katılımcılara teşekkür ederim. Doktora tez çalışmamda danışmanım olmayı kabul eden ancak sonradan faklı görevler nedeni ile danışmanlığımı bırakmak zorunda kalan hocam Prof. Dr. Erdal Tanas Karagöl'e teşekkür ederim. Tez izleme komitelerime zaman ayıran ve takıldığım noktalarda beni dinleyip yönlendiren Prof. Dr. Emrah Akbaş, Prof. Dr. Gültekin Çakmakçı'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tezi yarıda kalmış bir öğrenciyi almayı kabul eden, titiz çalışması ile bana hep örnek olacak danışmanım Dr. Koray Göksel'e teşekkürü bir borç bilirim. Akademik ciddiyetin yanında nezaketlerinden taviz vermeyen hocalarım benim için hep örnek olacaktır. Tez sürecinde desteğini esirgemeyen eğitim camiasının duayen emekçilerinden Latif Selvi Beyefendi'ye teşekkür ederim. Uzun eğitim hayatımda bana destek olmaktan çekinmeyen ancak artık bu dünyada olmayan annem, babam ve abime teşekkür ederim. Dünyayı bir anda güzelleştirebilen yeğenlerim Nevra, ESLEM, Ömer, Zahit Ve Muhammed'e değerli büyüklerim Şahban abime, Nükhet ve Ayşe ablalarıma teşekkür ederim.

Çalışmamda bana yol gösteren, eğitime gönül vermiş tüm eğitim emekçilerine….

Melek ALTUNEL

08.03.2023

ÖZET

Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulanan Politikaların Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik politikaların, özel yetenekliler alanında çalışmalar yapan sivil toplu kuruluşları (STK) ve Türkiye'de bu bireylerin eğitiminden sorumlu olan Millî Eğitim Bakanlığından (MEB) katılımcıların mevcut görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. TÜBİTAK, çalışma alanı özel yetenekli bireyler olmayan, yeni nesil sorularla öğrenci seçmeleri yapan bünyesindeki bilim merkezleri ve DENEYAP atölyelerinde çalışmalar yapmaktadır. Yönetici olarak görev yapan katılımcılar ile nitel araştırma yöntemi ile görüşmeler yapılarak özel yetenekliler alanında yapılabilecek örnek çalışmalar elde edilmeye çalışılmıştır. Sivil Toplum Kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı ve TÜBİTAK bünyesinde görev yapan katılımcıların özel yetenekli bireyleri tanılama, eğitim öğretim programı ve personel seçimi ve eğitimine yönelik politikalar hakkında görüşleri alınarak analiz edilmiştir. Geliştirilecek politikaların çok yönlü değerlendirilerek, kurumsal becerilerinde geliştirilmesi amacı ile ülkemizde yapılan uygulamalar, ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Alanda çalışmalar yapan STK'ların örnek oluşturabilecekleri faaliyetlerde bulundukları, TÜBİTAK bünyesinde bulunan bilim merkezleri ve DENEYAP atölyelerinin gerek eğitim programlarının gerekse araç gereç materyal yönünden çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı, Merkez Teşkilatı (MT) ve Taşra Teşkilatı (TT) olarak iki kısımda ele alınmıştır. Öğretmen ve idarecilerden oluşan katılımcılar ile STK'ların mevcut durumla ilgili bilgilendirmenin fazla olduğu, oluşturulacak politikalarda sahada çalışanların katılımının önem arz ettiği görülmüştür. MEB, politika geliştirme sürecinde STK'lar ile iş birliği yaparken alınan kararların uygulanmamasından dolayı ümitsizlik yaşandığını ifade etmiştir. MEB, TÜBİTAK, STK arasında yeterli iş birliğinin olmadığı, STK'ların kendi aralarında yeterli iş birliğinin olmadığı görülmüştür. TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezleri arasında da kurumsal gelişimi sağlayacak yeterli iş birliğinin olmadığı görülmüştür. Kurumlar arası iş birliği becerisinin gelişimine yönelik çalışmaların yapılmasıyla alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. TÜBİTAK bünyesinde üstün yetenekli öğrencilerle ilgili çalışmalar ve etkinlikler yapılmasa da bu alanda yapılabilecek farklı çalışmaların da ilgili eğitime katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler MAXQDA nitel veri analizi programı kullanılarak analiz edilmiştir. Uzman görüşleri alınana hazırlanan görüşme formu 24 sorudan oluşmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerle oluşturulan kodlar, kategoriler ve bunlardan oluşan temalarla araştırmanın başlıkları belirlenmiştir. 43 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların 7'sinin MEB-MT, 13'ünün MEB-TT, 14'ünün STK, 9'unun ise TÜBİTAK bünyesinde görev yaptıkları; katılımcıların 19'unun erkek, 22'sinin kadınlardan oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kurumlararası iş birliği becerisi, Tanılama politikası, Eğitim politikası, Personel eğitim ve seçme politikası, devimsel müfredat, sosyo-ekonominin tanılamaya etkisi, deneyap atölyesi, TÜBİTAK

ABSTRACT

Stakeholder Evaluation of the Policies Implemented for Special Talented Individuals in Turkey

In this study it is aimed to evaluate the education of the gifted students by analyzing the assessments of the educators working in the field in question within the body of the National Education Ministry and non-governmental organizations. Also, case studies those can be carried out related to the field of gifted students have been tried to be determined by interviewing with the directors of the *DENEYAP* workshops and science centers within TUBITAK which choose students via qualifying exams. Opinions of the participants from the National Education Ministry and CSOs and TUBITAK are taken about identification of the related students, educational programs and selection of the personnel. Applications those are performed in Türkiye with the aim of also developing the institutional skills are been analyzed in detail by examining the relevant policies with multi-perspective approaches. It is found out that the CSOs are carrying out exemplary activities while the workshops mentioned above are providing various opportunities either with the education programs or the material and equipment needs. National Education Ministry (MEB) has been examined in two sections as the central and the provincial organizations. Due to the redundancy of the feedbacks from the teachers, directors and the CSOs about the subject, it is concluded that the participation of the field personnel in the policies becomes more of an issue. While MEB is cooperating the CSOs during the policy development process, a disappointment and despair have been given way to due to the unimplemented decisions made at the end of the negotiations. It is also seen that there isn't enough cooperation between MEB, TUBITAK and the CSOs and between each CSOs. Besides it can be added that between TUBITAK and the science centers within its body there is not enough and efficient communication and cooperation those will lead to an institutional development. Therefore, it is inferred that future studies have to be conducted for developing a cooperation skill between the related institutions. It is thought that although studies and activities are been conducted related to the gifted students within the body of TUBITAK, different studies those can be done in this field will also make a big contribution to the related education. The data obtained from the participants within this study have been analyzed by using the MAXQDA qualitative data analyzing program.

Keywords:

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

KISALTMALAR ix

TABLOLAR LİSTESİ x

ŞEKİLLER LİSTESİ xiii

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem ve Alt Problemler 2

1.2. Araştırmanın Amacı 3

1.3. Araştırmanın Önemi 3

1.4. Sınırlılıklar 4

1.5. Sayıltılar 5

1.6. Tanımlar 5

2. KAVRAMSAL ÇERÇECE İLE İLGLİ ARAŞTIRMALAR 7

2.1. Özel Yetenekli Bireylerin Tanımı ve Özellikleri 7

2.2. Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Politikaların Gerekliliği 8

2.3. Özel Yetenekli Öğrencileri Tanılamaya Yönelik Farklı Ülkelerin Uygulamaları 13

2.4. Ülkelerin Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulamaları 14

2.4.1. Polonya 14

2.4.2. İsrail 15

2.4.3. Amerika Birleşik Devletler 16

2.4.4. Güney Kore 16

2.5. Ülkelerin Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Personele Yönelik Uygulamalar 17

2.6. Dünyada Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Çalışma Yapan Sivil Toplum Kuruluşları 19

2.6.1. İngiltere 20

2.6.2. Avusturya 21

2.6.3. Almanya 23

2.6.4. İsrail 26

2.7. Türkiye' de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Faaliyet Yürüten Sivil Toplum Kuruluşları 27

2.7.1. Çocuk Vakfı 27

2.7.1.1. Enderun Özel Yetenekli Çocuklar Merkezi 27

2.7.1.2. İGATE (İnternational Concress on Gifted And Talented Education) 28

2.7.1.3. ÖYEMER (Özel Yetenekli Çocuklar Uygulama ve Araştırma Merkezi) 28

2.7.1.4. Şefkat Vakfı 29

2.7.1.5. T3 (Türkiye Teknoloji Takımı) Vakfı 29

2.7.1.6. TÜZDEV (Türkiye Üstün Zekâlı ve Dahi Çocuklar Eğitim Vakfı) 29

2.7.1.7. TÜZDER (Tüm Üstün Zekâlılar Derneği) 30

2.7.1.8. TZV (Türkiye Zekâ Vakfı) 30

2.7.1.9. UBED (Uluslararası Büyük Eğitimciler ve Özel Eğitimciler Derneği) 31

2.7.1.10. UYEP (Üstün Yetenekler Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi) 31

2.7.1.11. Üstün Zekâlıların Aile Portalı 32

2.7.1.12. Üsküdar Çocuk Üniversitesi 32

2.8. Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri Tanılanması ve Tanılamaya Yönelik Uygulamalar-Politikalar 33

2.8.1. Tanılama Süreci 37

2.8.1.1. Erken Tanılama 38

2.8.1.2. Aday Belirleme Süreci 43

2.8.1.3. Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Alım Süreci 44
2.8.2. Türkiye'de Tanılamada Kullanılan Ölçme Araçları 47
2.9. Türkiye'de Eğitim Öğretime Yönelik Uygulamalar-Politikalar 50
2.9.1. Geçmişten Günümüze Özel Yeteneklilerle İlgili Yapılan Çalışmalar ve Uygulamalar 50
2.9.2. Ülkemizde Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Süreç ve Uygulanan Politikalar 58
2.9.3. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Uygulanan Modeller 59
2.9.4. Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulamalar 61
2.9.4.1. Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) 61
2.9.4.2. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim ve Öğretim Süreci 65
2.9.4.3. Destek Eğitim Odası 70
2.9.4.4. Beyin Göçü 71
2.9.4.5. Eğitim Programı – Müfredat 72
2.10. Türkiye'de Personel İstihdamına Yönelik Uygulamalar-Politikalar 72
2.10.1. Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personelin Özellikleri 75
2.10.2. Geçmişten Günümüze Bilim ve Sanat Merkezi Personel Seçim Süreci 77
2.10.3. Destek Eğitim Odası Personel Seçim Süreci 81
3. MATERYAL VE YÖNTEM 87
3.1. Araştırmanın Modeli 87
3.2. Veri Toplama Süreci 89
3.3. Veri Toplama Araçları 92
3.4. Verilerin Kodlanması 94
3.5. Veri Analizi ve Yorumlama 94
3.6. Geçerlilik ve Güvenirlilik 96
4. BULGULAR 99
4.1. Tema 1: Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 99

4.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Değerlendirmeleri 99

4.1.2. Millî Eğitim Bakanlığı'nın Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Değerlendirmeler 110

4.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatının Aileye Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi 114

4.2. Tema 2: Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim- Öğretime Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 115

4.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarından Katılımcıların Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi 116

4.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi 136

4.2.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bilim Merkezi Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi 146

4.2.4. TÜBİTAK, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim Öğretim Politikalarına Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi 155

4.3. Tema 3: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Tanılamaya Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 157

4.3.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Tanılamaya Yönelik Politikaların Değerlendirmesi 157

4.3.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Tanımlamaya Yönelik Politikaları Değerlendirilmesi 169

4.3.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Katılımcılarının Öğrenci Seçme Sürecine Yönelik Değerlendirmesi 179

4.3.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanılamaya Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi 181

4.4. Tema 4: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Kurumlararası İşbirliğine Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 183

4.4.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Kurumlar Arası İş birliğine Yönelik Değerlendirmeleri 183

4.4.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Kurumlar Arası İş Birliğine Yönelik Değerlendirmeleri 188

4.4.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezi Katılımcılarının Kurumlar Arası İş Birliğine Yönelik Değerlendirmeler 192

4.4.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı Katılımcılarının Kurumlar İş Birliğine Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi 198

4.5. Tema 5: Özel Yetenekli Bireylerin Öğretmen-Personele Yönelik Politikaların DeğerIendirilmesi 201

4.5.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personele-öğretmene Yönelik Değerlendirmeleri 202

4.5.2. MEB Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personele-Öğretmenlere Yönelik Değerlendirmeleri 212

4.5.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Bilim Merkezi Katılımcılarının Personele- Öğretmenlere Yönelik Uygulama ve Değerlendirmeleri 222

4.5.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı Katılımcılarının Personele Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi 226

4.6. Tema 6: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi 228

4.6.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Uygulanan Politika Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi 231

4.6.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Uygulanan Politika Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi 238

4.6.3. Sivil Toplum Kuruluşu ve Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Genel Politika Yönelik karşılaştırmalı Değerlendirmeleri 243

5. TARTIŞMA 245

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 255

7. KAYNAKLAR 259

8. EKLER 269

EK-1. Öğretmenler Tarafından Aday Belirleme Kriterleri Formu 269

EK-2. Değerlendirme Kriterleri Formu 272

EK-3. Sözlü Sınav Değerledirme Kriiterleri Tablosu..... 274

EK-4. Görüşme Formu 275

KISALTMALAR

ARGEM Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi

ASİS Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği

BEP Bireyselleştirmiş Eğitim Planı

BİLSEM Bilim ve Sanat Merkezi

BÖP Bireyselleştirilmiş öğretim planları

CEC Olağanüstü Çocuklar Konseyi
Council for Exceptional Children

DGHK Alman Üstün Zekâlı Çocuklar Derneği

GSMH Gayri Safi Millî Hasıla

ISCED Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması
International Standard Classification of Education

MEB Millî Eğitim Bakanlığı

NACE Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneğ
National Association for Gifted Children

NCATE Ulusal Öğretmen Eğitimi Akreditasyon Konseyi

OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
The Organization for Economic Co-operation and Development

ÖZBF Avusturya Üstün Zekâlılar ve Yetenekliler Araştırma Merkezi
Das Österreichische Zentrum für Begabtenförderung und Begabungsforschung

PISA Uluslararası Öğrenci Ölçme Programı
Programme for International Student Assessment

STK Sivil Toplum Kuruluşu

TAG Üstün Yetenekliler Derneği

TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTKB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TÜBİTAK Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜSSİDE Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü

RAM Rehberlik Araştırma Merkezi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. BİLSEM'lerde Uygulanan Destek Programları 69

Tablo 2. 2010-2019 Yılları Arasında Özel Yetenekli Bireylerin Tanılama ve Eğitimine Yönelik Personel Eğitimine Yönelik Tablo 83

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Bilgi Tablosu 91

Tablo 4. Sivil toplum kuruluşları ve Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının araştırma başlıklarını önem sıralama tablosu 97

Tablo 5. STK'lardaki katılımcıların aileye yönelik belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısı) frekans tablosu 99

Tablo 6. STK'lardaki katılımcıların aileye yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 100

Tablo 7. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların aile konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 111

Tablo 8. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 111

Tablo 9. Aile Kod Matris Tablosu 114

Tablo 10. STK'lar katılımcıların eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 116

Tablo 11. STK'lardaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 116

Tablo 12. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesi konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 136

Tablo 13. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 136

Tablo 14. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların eğitim öğretim çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli (kod ile ilgili kaç kişinin, kaç belgenin sayısını) frekans tablosu 146

Tablo 15. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların eğitim öğretim çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 147

Tablo 16. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumsal bilgi-çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu:..... 153

Tablo 17. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumsal bilgi-çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu: 153

Tablo 18. TÜBİTAK Tarafından Desteklenen Bilim Merkezlerine Ait Veri Tablosu..... 154

Tablo 19. Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu 155

Tablo 20. STK'lardaki katılımcıların tanılamaya yönelik belge temelli frekans tablosu 158

Tablo 21. STK'lardaki katılımcıların tanılamaya yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 158

Tablo 22. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların tanılamaya yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 169

Tablo 23. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu..... 169

Tablo 24. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların tanılama çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu:..... 179

Tablo 25. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların tanılama çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu: 180

Tablo 26. Tanılama-Koordinasyon Kod Matris Tablosu..... 181

Tablo 27. Sivil toplum kuruluşlarındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine yönelik belge temelli frekans tablosu 183

Tablo 28. Sivil toplum kuruluşlarındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 183

Tablo 29. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine Yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 189

Tablo 30. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu..... 189

Tablo 31. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumlar arası iş birliği yönelik belge temelli frekans tablosu: 192

Tablo 32. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumlar arası iş birliğine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu: 193

Tablo 33. Kurumlar Arası İş Birliği Kod Matris Tablosu 198

Tablo 34. STK'lardaki katılımcıların öğretmen-personel yönelik belge temelli frekans tablosu..... 201

Tablo 35. STK'lardaki katılımcıların öğretmen-personel yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 202

Tablo 36. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların personel-öğretmen yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 212

Tablo 37. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu..... 213

Tablo 38. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların personele yönelik değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu: 222

Tablo 39. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların personele yönelik değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu: 223

Tablo 40. Personel Kod Matris Tablosu 226

Tablo 41. STK'lardaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu 231

Tablo 42. STK'lardaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu 231

Tablo 43. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesi konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu 238

Tablo 44. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu..... 238

Tablo 45. Genel Politikalarının Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu..... 243

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 2010-2020 Yılları Arasında BİLSEM'lerin Sayısı ve BİLSEM Öğrenci Dağılımı 49

Şekil 2. BİLSEM'lerde Eğitim Alan İlkokul Öğrencilerinin Dağılımı 66

Şekil 3. BİLSEM'lerde Eğitim Alan Ortaokul Öğrencilerinin Dağılımı 66

Şekil 4. BİLSEM'lerde Eğitim Alan Lise Öğrencilerinin Dağılımı 67

Şekil 5. BİLSEM'lerde Görev Yapan Öğretmenlerin Alan/Branş ve Eğitim Düzeyi Dağılımları(Eylül 2020) 79

1. GİRİŞ

Dijitalleşmenin arttığı bu çağda bireyler kadar toplumlar da birbiriyle ilişki kurmakta, birbirlerine ihtiyaç duymakta ve bu dünyada sağlıklı, insancıl, dengeli bir iletişimin gerçekleşmesi için gelişimle birlikte değişimi de kabul etmektedirler. Bu değişimin temeline insanı merkeze alan bir yapının oluşturulması zaruridir. İnsanın merkeze alınması temelinde bireyin yaşam koşullarının iyileştirilmesinin yanında var olan yeteneklerinin de geliştirilmesine yönelik fırsatların sunulması gerekmektedir.

İnsan, biyo-psiko-sosyo-kültürel bir varlıktır. İnsanın farklı bilim dallarının temelini oluşturan bu özelliklere sahip olması, benzerliklerin ve farklılıkların oluşmasına ve disiplinlerin oluşmasına neden olmuştur. Disiplinlerin ortak çalışmaları ise disiplinler arası çalışmaların ortaya çıkmasına ve bilimin farklı bakış açılarıyla değerlendirilip, zenginleşmesine yol açmıştır. Bu nedenle bu çalışma, disiplinler arası bir çalışma özelliği taşımayı amaçlamıştır. Nitelikli eğitim almış bireylerin gelişimini sağlayacak sistemlerin oluşturulması önem arzeder.

Milletlerin en büyük gücü yetişmiş ve nitelikli insan birikimidir. Geçmişten günümüze baktığımızda toplumlarda çağ açıp çağ kapayanların pasif çoğunlukların olmadığı, aktif azınlıklar denilen liderlik, verimlilik, üretkenlik gibi özelliğe sahip üstün ve özel yetenekli kişiler olduğu görülür (Enç, 1973, 26). Özel yetenekli bireylerin topluma yön veren bireyler olarak nitelendirilmektedir. Kişisel gelişimi ile birlikte var olan potansiyelinin gelişerek özgürleşeceği düşünülmektedir. Bunun içinde mevcut uygulamaların değerlendirilmesi ve gelecekte uygulanacak politikalara yönelik çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu çalışma, ülkemizde özel yetenekli bireylere uygulanan politikaların değerlendirilmesini içermektedir. Çalışmanın eğitim bilimleri alanına katkı sunacağı ve bireylerin mevcut kapasitesinin geliştirilmesi ile beşerî sermayelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Özel yetenekli bireylerin eğitim uygulamaları ve onların karşılaştığı sorunlarla ilgili farklı bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Ancak bu bireylere yönelik yapılan politikaların araştırılmasına yönelik az sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu çalışmada özel

yetenekli bireylere yönelik tanılama yöntemleri, eğitim uygulama-müfredat ve personel istihdamına yönelik politikalar incelenecek ve bu doğrultuda geleceğe yönelik uygulanabilecek politikalara, uygulamalara yer verilecektir.

Alan yazı taraması yapılırken özel yetenekliler alanında önemli çalışmalar yapan STK'lar ile ilgili az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bu araştırmada, mevcut politikaların geliştirilmesine katkıda bulunması amacı ile özel yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar yapan STK'ların mevcut durumun değerlendirilmesi ve yeni politikaların geliştirilmesine yönelik görüşlerine başvurulması hedeflenmiştir. Bunun yanında özel yeteneklilerin eğitimlerinde karar alan politika yapıcıların da görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Özel yeteneklilere yönelik uygulamalarda görev alan öğretmenler ile de görüşmeler yapılmıştır. Ülkemizde bilim ve teknoloji alanında önemli bir kurum olan TÜBİTAK bünyesinde DENEYAP atölye ve bilim merkezi koordinatörlükleri ile görüşmeler yapılmış, TÜBİTAK tarafından desteklenen bilim merkezleri ile de görüşülmüştür. Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan STK'lar incelenmiş, bu kuruluşların mevcut politikalar üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Ayrıca yaşıtlarının üzerinde performans sergileyen özel yetenekli çocukların tanılanması ve buna yönelik politikaların incelenmesi, mevcut eğitim politikalarının değerlendirilmesi, MEB dışındaki STK'ların bu konuda varsa yaptığı çalışmalar, TÜBİTAK bünyesinde yapılan çalışmaların tespiti hedeflenmiştir. Böylece özel yetenekli çocuklara yönelik politikaların oluşturulmasının gerekliliği, mevcut politikaların değerlendirilmesi, beklentileri karşılayacak politikaların geliştirilmesinde uygulanan yöntemlerin geliştirilmesi ve bu çocuklara yönelik farkındalığın artması, özel yetenekli bireylere yönelik politikalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

1.1. Problem ve Alt Problemler

Türkiye'de özel yetenekli bireylere uygulanan politikalar: STK'lar ve politika uygulayıcısı olan MEB merkez ve taşta teşkilatı personel görüşleri, TÜBİTAK ve bünyesinde görev yapan bilim merkezleri katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma bu üç farklı paydaştan oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmanın soruları aşağıdaki gibidir:

1. Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik politikalar nasıl oluşmaktadır?

2. Sivil toplum luruluşlarının tanılama, eğitim öğretim süreci ve eğitim veren personele yönelik politikalarının değerlendirilmesi nelerdir?
3. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki yetkililerin ve alanda çalışan personelin uygulanan politikalar hakkındaki düşünceleri nelerdir?
4. Sivil toplum kuruluşları (STK) ile Millî Eğitim Bakanlığı MEB) bünyesinde görev alan yetkililerin uygulanan politikalarla ilgili düşünceleri örtüşmekte midir?
5. TÜBİTAK ve bünyesinde desteklenen bilim merkezlerinin özel yetenekli bireyler ile ilgili alana katkı sağlayabilecek imkânları nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, özel yetenekli bireyler için geliştirilen politikaların neler olduğu ve var olan politikalara yönelik STK'ların görüşlerinin alınması, karar alma sürecindeki yetkililerin uygulama hakkında değerlendirilmelerinin neler olduğunun tespiti amaçlanmaktadır. Alan yazında, uygulanan politikaların, farklı açılardan değerlendirilmesi yönünde az sayıda çalışma olduğu görülmüş, STK'ların ve MEB yetkililerinin görüşleri ile ilgili herhangi bir çalışma ise rastlanılamamıştır. Araştırmanın alan yazındaki bu boşluğu doldurması amaçlanmıştır. Çalışmada politika yapıcılarının, MEB ve STK'ların bakış açılarından yararlanarak, özel yetenekli bireylere yönelik sürdürülebilir politikalar oluşturulması amaçlanmıştır. TÜBİTAK ve bünyesinde bulunan bilim merkezlerinin ve özel yetenekli bireylere yönelik olabilecek çalışmalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde özel yetenekli bireylere yönelik yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların genel olarak özel yetenekli bireylerin eğitimi ve yeteneklerinin gelişimi üzerine yapılan çalışmaların teori ve araştırmaya yönelik olduğu görülmekte olup politikalara yönelik çok az çalışmanın olduğu görülmektedir.

Özel yetenekli bireylerin eğitiminde politika araştırması örneğin tanılama ve yetenek geliştirme gibi bu alandaki diğer araştırma alanlarından çok daha az sayıda yapılmıştır. Bununla birlikte, politikalar üzerinde değişiklik yapılması, mevcut uygulamalar üzerinde yapılacak çalışmalarla sistematik değişim meydana gelecektir (Plucker, vd. 2017). Bu

nedenle, bu araştırmada uygulanan politikaların değerlendirilmesi gerektiği böylece yeni ve doğru politikaların geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Türkiye'de özel yetenekli bireyler eğitimi ile ilgili (1990-2013) yılları arasında en fazla eğitsel etkinlikler %19,1, kişilik özellikleri %16,8, rehberlik %15,4, eğitim programları %14,1 ve tanılama %10,4 konularında çalışılmıştır. En az çalışılan konular ise cinsiyet %0,6, yapılan bilimsel çalışmalar alandaki bilimsel çalışmalar %1,1 ve özel yeteneklerle ilgili politikalar %1,7 dir (Sak vd., 2015, 125). Araştırmacı tarafından bu çalışma için YÖKTEZ veri tabanından akademik çalışma oranları incelendiğinde; eğitsel etkinliklerin %20,9, rehberlik ile ilgili çalışmaların %13,6, kişilik özelliklerinin %20,9, öğretmen 13,2 eğitim programlarının %8,9, tanılamanın %7,8, aile 5,8, sanat alanında 6,2 düzeyinde araştırıldığı görülmektedir. Özel yetenekli bireylerin eğitimleri ile ilgili politikalar ise %1,6 dır. Ülkemizde özel yetenekli bireylere ilişkin eğitim politikalarıyla ilgili çalışma sayısının azlığı, araştırma alanyazında bu yönde bir boşluk olduğunu göstermektedir. Bu anlamda mevcut çalışmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırma da özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalar yapan STK (13), MEB bünyesinde görev yapan koordinasyon, uygulama görevlerinde bulunan genel müdür (1), daire başkanı (3), uzman (1), öğretmen (12), TÜBİTAK ve bünyesinde görev yapan bilim merkezleri bünyesinde görev yapan koordinatör (2) ve bilim merkezi temsilcisi (7) ile görüşülmüştür. Merkezleri ve TÜBİTAK bünyesinde mevcut imkanlarının değerlendirilmesi ve bunu özel yetenekli bireylere yönelik yapılabilecek çalışmalara yönelik araştırma yapılmıştır.

Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik alan çalışmalarının arttığı ve bu çalışmanın bu konuda alınyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikaların değerlendirilmesinin bilimsel araştırmalar içerisinde düşük oranda çalışma yapıldığını göstermektedir. Bu nedenle bu çalışma az çalışılan bir alanda yapılması, eksikliği gidermesi açısından önem arz etmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları;

1. Bu araştırma 2021-2022 yılındaki verilerle sınırlıdır.
2. Araştırmada özel yetenekli bireylerin tanılama eğitim öğretim ve personele yönelik politikalar incelenmesi ile sınırlıdır. Bu konular dışında da özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalar mevcuttur.
3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde çalışma yapmayan bilim merkezleri de mevcut olmakla birlikte araştırma TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezleri ile yapılan görüşmelerdeki katılımcıların görüşleri ile sınırlıdır.
4. Araştırmada katılımcı grubu ile yapılan görüşmelerde konu ile ilgili bilgiler tekrar etmeye başladığından görüşme sayısı yeterli görülmüştür.

1.5. Sayıltılar

1. Araştırmaya katılanların sorulara objektif cevaplar verdiği varsayılmıştır.
2. Araştırmada görüşmeye katılacak kişilerin özel yetenekli bireylerin eğitimi hakkında ön bilgiye sahip oldukları varsayılmıştır.
3. Nitel araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu mevcut alanyazı taraması sonucunda oluşturulmuştur. Bu doğrultuda STK ve MEB yetkililerinin, sahada görev yapan öğretmenler ve TÜBİTAK bünyesinde görev yapan koordinatör, bilim merkezi yetkililerinden elde edilen verilerin yeni politika önerilerini sağlayacak nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Özel yetenekli birey; yaratıcılık, zekâ, liderlik kapasitesi, sanat, özel akademik alanlar veya motivasyon alanlarında yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir (MEB, 2013a).

Eğitim politikası; özel yetenekli bireylerin eğitimiyle ilgili siyasi konuları ve tartışmayı anlamak, eğitim politikasının (kurallar, düzenlemeler, mali tahsisatlar vb. dahil) sosyal politikayı yansıttığının kabul edilmesine dayanır (Gallagher, 2002, s. 19).

Sosyal politika; neredeyse sınırsız sosyal ihtiyaçları karşılamak için kıt kaynakların tahsis edildiği kuralları ve standartları yaratır." (Gallagher, 2002, s. 19).

2. KAVRAMSAL ÇERÇECE İLE İLGLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Özel Yetenekli Bireylerin Tanımı ve Özellikleri

Özel yetenekli birey yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcı, sanat, liderlik becerisi olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri kavrayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlanır (BİLSEM Yönergesi, 2016).

Tarih boyunca toplumların yaşamlarını değiştirip medeniyetlerin gelişmesine büyük katkılar sağlayan bireyler, şüphesiz özel beyin gücüne sahip insanlardır. Toplumun gelişimine katkı sağlayan ve fen, teknik, bilim, sosyal ve eğitim alanlarında önemli gelişmelerin olduğu görülmektedir. Toplum hayatında olağanüstü gelişmeleri sağlayan kişiler, o toplumda özel beyin gücüne sahip olanlardır. Ancak toplum olarak bu bireylerle ilgili zihinleri meşgul eden birçok soru vardır. Acaba üstün zekâlılar kimlerdir? Normal bireylerden farklı mıdır? Bu farklılık hangi alanlardadır? Nasıl fark edilirler? Bu bireyleri nasıl, ne zaman, hangi araç, ve tekniklerle saptamak mümkündür? Bu bireylerin beyin gücünün azami gelişimi ve ondan azami yarar nasıl bir eğitim yolu ile sağlanabilir? (Çağlar, 2004). Çocuk doğumundan itibaren çevreden gelen uyarıcılarla karşılaşır ve bunun sonucunda da çevredeki hareketleri taklit ederek öğrenmeyi gerçekleştirir. Böylece çocuğun oyun olarak gerçekleştirdiği taklit öğrenmenin önemli basamaklarından biri olur. Taklit oyuna dönüşmeye başlar. Özel yetenekli çocuklarda da süreç bu basamaklardan oluşurken çocuğun çevresel faktörleri daha iyi fark etmesi, yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenmesi ve karşılaştığı durumlarda yaşıtlarından farklı tepkiler vermesi şeklinde gerçekleşir. Yüzyıllardır filozoflar, eğitimciler ve devlet adamları bu soruların cevaplarını aramıştır. Toplumun bu bireylerin de katkılarıyla sürekli değişim göstermesi, uygulanan eğitim politikalarının önemli olduğunu ve sürekli üzerinde düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Bu da insanın sürekli bir gelişim ve değişim süreci içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır.

1957 yılında SSCB uzaya gönderdiği Sputnik uzay mekiğinden sonra ABD bu çalışmanın nasıl yapıldığını araştırmış ve Rusların özel yetenekli bireylere yönelik verdikleri eğitimlerle bu başarıyı elde ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu olaydan sonra ABD özel yetenekli

bireylerin eğitiminin önemini fark etmiş ve bu çocukların eğitimine farklı bir bakış açısı ile eğitilmeleri ve gelişimlerini sağlayacak her türlü fırsatların sunulması ile bilime yön verecek başarıların ortaya çıkacağına görmüşlerdir (Akkanat, 2004, 90).

Bunun sonucunda günümüzde özel yetenekli bireylerin eğitiminde önemli bir adım olarak kabul edilen Marland Raporu (1972) yayınlanmış ve özel yetenek bireyler aşağıda yer alan bir ya da birkaçında beklenenden yüksek performans ve başarı gösterilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

a. Genel zihinsel yetenek
b. Özel akademik yetenek
c. Liderlik yeteneği
d. Yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği
e. Psiko-motor yetenek
f. Görsel ve gösteri sanatlarında yetenek.

2.2. Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Politikaların Gerekliliği

Üstün yetenekli bireylerin eğitimi ve yetenek gelişimi üzerine zengin teori ve araştırmalar olmasına rağmen, politikayla ilgili sorunlar ara ara ele alınmıştır. Bu kapsamda eğitim politikası oluşturulur, uygulanır, izlenir ve revize edilir. Diğerlerinin içinde bulunduğu eğitim sistemi ve sosyal durumun oluşumuna hizmet eder (Plucker, J. A., vd. 2017). Ülkemizde de özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikaların oluşum süreci ve uygulanmasına yönelik çalışmaların yapılması, mevcut durumun olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilerek mevcut uygulanmasının değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik uygulanacak politikalara yönelik çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Eğitim politikalarına yönelik karar alıcılar sadece eğitim yöneticileri tarafından alınmamakta mevcut siyasi yönetimin tutumu da önem arz etmektedir. Özel yetenekli bireylerin eğitimiyle ilgili siyasi konuları ve tartışmayı anlamak, eğitim politikasının (kurallar, düzenlemeler, mali tahsisatlar vb. dahil) sosyal politikayı yansıttığının kabul edilmesine dayanır. Bu nedenle, sosyal politikanın eğitim politikasını etkileme şeklinin tanılanması ve incelenmesi, eğitim politikasını anlamanın ilk adımıdır: "Sosyal politika, neredeyse sınırsız sosyal ihtiyaçları karşılamak için kıt kaynakların tahsis edildiği kuralları

ve standartları yaratır." (Gallagher, 2002, s. 19). Mevcut politikaların işe yarayıp yaramadığını bilmek hem programlama ve sunulan hizmetin kalitesinin kontrol edilebilmesine hem de yeni politikalar oluştururken karar verme mekanizmasındaki kişiler için yol gösterici olacaktır (Brown vd. 2006 11-23).

Özel yetenekli bireylerin, yüksek performanslı öğrencilerin okulda ve hayatta başarılı olmalarına yardımcı olmak için politikanın önemini kabul etmek ve eğitim tanılama, yönlendirmenin yanında politika geliştirmenin önemine odaklanmak gerekmektedir. Ancak bu konuda yeterince araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bu alanda çalışma yapan uzmanların politika araştırma ve geliştirmeye yönelik çalışma yapmaması bir nedeni ise geliştirilen politikaların uzun vadede sonuç vermesidir. Politika geliştirmek ile mevcut politikaların değerlendirilmesi ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zira bunlar aynı amaca yönelik değillerdir. Uygulanan politikaların öğrenci sonuçları üzerinde etkilerinin değerlendirilmesi verimliliği arttıracaktır. Ancak politika geliştirmek mevcut durumdan ziyade geleceğe yönelik olup, çağa ayak uydurmaya yönelik olması gerekir (Plucker, J. A., vd. 2017). Yani mevcut uygulamaların sonuçları değerlendirmekle yetinilmemeli, yeni uygulamalar için de zemin hazırlanması gerekmektedir.

Politika araştırmaları, yaşanan problemleri tespit edip sorun belirlendikten sonra yeni politikalar ve programlar geliştirilip bunların etkililiği ve geliştirilebilecek yönleri hakkında daha fazla bilgi sağlayacaktır (Card, D., Giuliano, L. 2015). Bir eğitim politikası olarak "herkes için mükemmelliği" desteklesek de bu özel yetenekli bireylerin ilerlemesi için gerekli fırsatlar, kaynaklar sağlanmalıdır (Renzulli, 2003). Uygulanabilir politikaların yanında mevcut eğitim sistemlerinde en riskli durum sıklıkla, amaçsızca yapılan politika değişiklikleridir. Bu şekilde yapılan politikalarda süreç izleme imkânı ortadan kalkmakta, sonuçların neye yol açacağı sağlıklı bir şekilde belirlenememektedir. Ayrıca bu durum, eğitim paydaşlarının yorulmasına ve eğitim sisteminin iç paydaşlarının olumlu yönde değişim olacağını olan inançlarını zayıflamasına ve henüz başlangıç aşamasında dahi bıkkınlıklara sebep olabilmektedir. Bunun yanında uygulanan politikalar doğru olsa bile sonuçların görülebilmesi için yeterli zamana ihtiyacı vardır (Özer, 2021a ;26). Parlak, üretken öğrenciler sanat, bilim, politika vb. alanlarda parlak ve üretken yetişkinler olacaklardır (Tannenbaum, 2003). Eğitim politikası, öğretmen eğitimini, sınıf içi müdahaleleri ve müfredatı etkilemektedir. Eğitim politikası hakkında derin bilgiye sahip olmak, politika oluşturma görevi olan eğitimcileri güçlendirir ve özel yetenekli öğrenciler

için olumlu sonuçlar doğurur. Ancak politika oluşturmak bu alanda çalışma yapanların öncelikleri arasında değildir. Çocuğa yönelik çalışmalar daha yararlı görüldüğü için politika üzerinde yapılan çalışmalar ikinci plana itilmektedir. Bununla birlikte politikalar araştırma programları ve uygulamaların verimliliğini etkiler (Plucker, J. A., vd. 2017). Özel yetenekli bireylere yönelik politikaları belirlemek uzmanlık gerektiren bir alan olup, özel yetenekli bireylerle birebir iletişim kurmayanların da dahil olduğu bir sistemden oluşur (Gallagher, 2015). Süreç içerisinde görev alanların yanı sıra sürecin içerisinde olmayan ancak farklı alanlarda yeterlilikleri olan bireylerin bakış açısı politikaların güçlenmesini sağlayacaktır.

Özel yetenekli bireylere yönelik mevcut politikaların değerlendirilmesi SWOT analizlerinin yapılması ve etki düzeylerinin ölçülmesi geliştirilecek politikalar için yol gösterici olacaktır. Bunun için de politika geliştirme, uygulama ve izleme konularında ne kadar fazla paydaş uygulayıcı ve araştırmacı yer alırsa ve bu paydaşlar arasındaki ilişki politika geliştirmeye yönelik olursa o kadar güvenilir politikalar oluşturulur (Plucker, J. A., vd. 2017). Ülkemizde ise politikalarda uygulanacak kararların alınması, tespitlerin yapılmasından ziyade alınan kararların uygulanamamasından kaynaklandığı görülmüştür.

Uygulanan politikaların incelenmesi sürecinde incelenen politikanın bir bitiş olarak değil de bir yapbozun parçası olarak değerlendirilmelidir. Uygulanan politikanın sonuçlarının dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesi ve bu politikanın yenilenmesi bitmeyen bir döngünün parçasıdır. Hızlandırma politikası ABD'de büyük ölçüde kabul edilirken genel-evrensel tarama modeline de önem verilmektedir. Öğretmenlerin tanılama sürecinde yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları ve böylece güvenilir sonuçlar elde edilmediği bilinmektedir. Ancak genel-evrensel testler genel olarak henüz kabul edilmemiştir. Yoksul bölgelerdeki öğrencilerin tespit edilmesinde yaşanan sorunlar genel-evrensel tarama modelinin gelişmesine zorunlu kılan durumlardır (Plucker, J. A., vd. 2017). Ülkemizde de genel tarama modeli uygulanmamakta, öğretmenlerin aday gösterdiği öğrenciler BİLSEM'lerde eğitim alabilmek için bireysel değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Uygulanacak politikaların eğitime katkısı olup olmadığı, bu politikaların benzerlerinin uygulandığı ülkelerdeki olumlu, olumsuz sonuçları değerlendirilmelidir. Aksi takdirde iyi niyetli olunsa dahi geliştirilen eğitim politikaları mevcut sorunların daha da derinleşmesine neden olacaktır. Bu nedenle politika yapıcıların ülkemizdeki mevcut uygulamaları,

dünyadaki uygulamaları dikkate almakla birlikte toplumsal olarak oluşturulan eğitim felsefesini de sorgulama da yarar vardır (Özer, 2021,35).

Özel yetenekli öğrencileri eğitme alanındaki kararları yöneten bir politika oluşturulurken, sosyal politika aşağıdaki soruları yanıtlamalıdır:

- Kaynakları kim alıyor? Hangi çocuklar üstün yetenekli öğrenci olarak tanılanacak ve farklılaştırılmış hizmetler için uygun hale gelecek?
- Kaynakları kim sağlıyor? Eğitim müdahale uzmanı olacak kişilerin niteliklerinin ve nasıl değerlendirilecekltir?
- Özel yetenekli öğrenciye ulaştırılacak kaynaklar nelerdir? Onlara ileri matematik mi yoksa sanat veya müzik deneyimleri mi sağlamalıyız? Müdahalenin amacı nedir?
- Kaynakların teslim edildiği koşullar nelerdir? Nasıl teslim edilir? İnternet üzerinden öğrencinin evinde teslim edilebilir mi? (Gallagher, 2015).

Yukarıdaki sorulara verilen cevaplar, politikanın şeklini ortaya koymaktadır. Politikaların uygulanmasında önemli olan iki unsur vardır. Birincisi politikaları uygulamakta istekli olmak, ikincisi ise bunun gerekliliğine inanmak ve uygulamanın oluşumunu sağlayacak altyapının oluşturulmasıdır (Gallagher, 2015). Türkiye'de gerek TBMM tarafından özel yetenekli bireylere yönelik hazırlanan meclis raporu gerekse 2019 yılında yapılan çalıştayda MEB, STK ve akademisyenler tarafından özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik ilgili, komisyonlar oluşturulup, raporlar sunulmuştur. Yapılan bu çalışmalar sonucunda alınan kararların uygulanmaması nedeni ile paydaşlar (veli, sivil toplum, akademisyen) arasında umutsuzluğa yol açtığı araştırma sırasında gözlenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde özel yeteneklilerin eğitimi alanındaki araştırmalara ve eğitim programlarına destek için her yıl yalnızca birkaç milyon dolar ayrılırken, engelli çocuklar için yılda 11 milyar doların üzerinde yatırım yapılıyor. Özellikle üniversitelerden özel eğitim bölümlerinin mali desteğin de etkisi ile fazla olması ancak özel yetenekli bireylere yönelik bölümlerin yetersiz olması ise mali desteklemenin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır (Gallagher, 2015). Araştırma sırasında katılımcıların ülkemizde de durumun benzer olduğu görüşü mevcuttur.

Eğitim Personelinin Hazırlığı: İyi eğitimli personel, iyi organize edilmiş bir üniversite programından gelir (Gallagher, 2015). Bu doğrultuda Türkiye'de BİLSEM'lere öğretmen alımlarında süreç içerisinde değişiklikler olduğu, kriterlerin farklılık gösterdiği görülmüştür.

Farklılaştırılmış Müfredat: Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde en acil ihtiyaçlardan biri, disiplinler arasında geçerli, farklılaştırılmış müfredatın üretilmesidir. Üstün yetenekli öğrencilerin, daha öğretilmeden önce tanılandıkları içerik alanlarında genel müfredatın çoğuna hâlihazırda hakimdirler (Reis vd, 1998). Bu nitelikteki tüm çabalar gibi, müfredatın oluşturulması da uzman ekiplerin sistematik, çok yıllı çabalarını gerektirir ve bu nedenle oldukça pahalıdır.

Teknik Yardım ve Gösteri Merkezleri: Şu anda mevcut olmayan öncelikli bir hizmet, teknik, ihtiyaçlar temelinde sağlanan yardımdır. En parlak öğrencilerin eğitmede ekip konseptini gerçeğe dönüştürmek, öğretmenlerin kısa süreli çalıştaylardan ve devlet eğitim departmanları tarafından kurulabilecek bölgesel merkezlerden bireysel danışmalardan öğrenme fırsatının sağlanmasında yarar vardır (Gallagher, 2015). Bu araştırmada katılımcılar arasında olan bilim merkezi, DENEYAP atölyelerinin bu konsepte uyum sağlayabileceği düşünülmektedir.

Teknoloji Kullanımı: Özel yetenek birey olarak tanılanmış, ekonomik ve eğitim alınabilecek yerlere uzak olması nedeni ile eğitim alamayan bireylere yönelik hizmet sunmak gerekebilir. Politikacılar ve eğitimciler yukarıdaki önermelerin tümüne onay verirken bile, sözü yerine getirmek için harekete geçecek politikaların başlatıldığını görmek için özel yeteneklere sahip çocukların eğitiminde yapılacak herhangi bir önemli değişiklik, mevcut kurallarda, düzenlemelerde ve standartlarda siyasi kararlılık gerekmektedir (Gallagher, 2015).

Özel yetenekli bireylere yönelik politikalara duyulan ihtiyaç tanılama, eğitim modellerinin oluşturulması, öğretmen seçme ye yönelik politikalar oluşturmak için politika döngüsünün oluşturulması zorunludur. Tanılama süreci ile öğretmen yeterliliği farklı basamaklarda değerlendirilse de birbirleriyle örtüşen politikaların geliştirilmesi bütüncül bir şekilde yaklaşılmasında zorunluluk vardır. Mevcut politikaları oluştururken özel yetenekli bireylerin her birine ulaşmanın temel alındığı ve mevcut durumlara göre farklı politikaların uygulanabileceği düşünülmektedir (Brown, Abernethy, 2009, 52-57).

2.3. Özel Yetenekli Öğrencileri Tanılamaya Yönelik Farklı Ülkelerin Uygulamaları

Güney Kore özel yetenekli bireylerin tanılanması ve değerlendirilmesinde kurumsal olarak önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin tanılanması ve değerlendirilmesi de gözlem sürecinin çok önem vermekle birlikte bu süreci yürütecek olan öğretmenlerin eğitimlerine ve öğretmenlere metalle sağlanması konusuna önem verilmektedir (Kılıç, Tarhan ve Ak, 2010). Bu doğrultuda ülkemizde de yapılacak çalışmaların politika yapıcıları ve uygulayıcıları tarafından değerlendirilip analiz edilerek kurumsal bir yapıda olması ulusal bir strateji çerçevesinde paylaşılması gerekmektedir.

Üstün zekâlı eğitim kurumlarının yöneticilerinin Kore'de tanılama politikalarında bakış açısı son zamanlarda değişmiştir. Tanılama, materyaller ve ölçme araçları ile yapmaktansa tanılama politikasında sadece öğretmen gözlem ve önerisini temel alınarak, sıklıkla başvurulan sınava hazırlık uygulamalarının azaltılması amaçlanmaktadır. Ancak bu tanılama yönteminin geçerlilik ve güvenilirlik bakımından düşük olması nedeni ile tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bunun yerine öğretmen önerileri bir yetenek havuzu oluşturmak veya test puanları ile birlikte tanılama sürecinde tamamlayıcı veri olarak kullanılmalıdır. Öğrenci tanılamada öğretmenin tavsiyesine bırakılmamalıdır. Ancak ölçme araçları ve öğrencilerin birebir görüşmelerle değerlendirilmesi birbirlerini tamamlayan unsurlardır (Cho, 2016). Özel yetenekli bireylerin seçimlerinde öğretmenlerin başarı ile yetenek arasında ikilemde kaldıkları ve genellikle başarı öğrencileri yönlendirdikleri görülmektedir. Bu araştırmada da benzer veriler elde edilmiştir. Öğretmenin özel yetenekli bireyin özelliklerini bildiği varsayılırsa doğru yönlendirmeyi yaparak grup seçimlerini oluşturması ve yetenek havuzlarını oluşturması doğru olduğu düşünülmektedir. Ancak öğretmen yeterli bilgiye sahip değilse grup seçmesinde oluşturulacak yetenek havuzunun seçimlerinde yanlışlıklar olabilecektir. Ülkemizde 1. Sınıfta aralık ayında yapılan grup seçmelerinde öğretmenlerin öğrencileri yeterince zaman geçirmemeleri nedeniyle özel yetenekli bireylerin belirlenmesinde sorunlar yaşayabileceği düşünülmektedir.

Ekonomik olarak dezavantajlı, kültürel olarak çeşitli, engelli olanlar veya coğrafi olarak uzak bölgelerden (Cho, Lee, Jeong, Hwang, & Lee) olanlar da dahil olmak üzere yetersiz temsil edilen öğrencileri belirlemek için bir prosedür geliştirmelidir (Lee, Yoo ve

Yeo, 2011). Eğitimde her öğrencinin almak istediği eğitimin kendisine sunulması birey olarak gelişmesini ve özgürleşmesini sağlayacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde özel yetenekli bireylerin farklı dil, ırk ve yoksulluk nedeni ile alt sosyo-ekonomik durumda olan bireylerin üstün yetenekli tanılamada yeterince temsil edilmediği görülmüş ve buna yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu doğrultuda standart IQ testlerinden farklı olarak alternatif yöntemlere odaklanılmıştır. Evrensel tarama modelleri ile temsilde yetersizlik yaşayan, dezavantajlı olan alt sosyo-ekonomideki bireylere yönelik yapılan çalışmalar sonucunda bu bireylerin temsil sayılarının tüm dezavantajlı gruplar arasında % 80 oranında arttığı görülmüştür. Ders başarıları düşük seviyede olan bu öğrenciler, tanılamadan sonra aldıkları eğitim ile ders başarısının normal sosyo-ekonomik düzeydeki üstün yetenekli bireylerle aynı seviyeye geldiği görülmüştür. (Card, D., Giuliano, L. 2015).

Bunun yanında özel yetenekli bireylere eğitim verilmesi konusunda ülkeler arasında farklılıklar olduğu, Finlandiya gibi ülkelerin bu bireylere yönelik eğitimden ziyade normal eğitim sürecinde eğitim verilmesi görüşü mevcuttur (Özer 2021, 203).

2.4. Ülkelerin Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulamaları

2.4.1. Polonya

Polonya Eğitim Bakanı tarafından belirlenen ve uygulanan politikalar ülkenin eğitim konusunda hızlı bir yükselişe geçmesine sebep olmuştur. Bu yükseliş en başarılı çocukların sayesinde elde edilmemiştir. Bu politikalar da onlar da aynı zamanda puanlarını yükseltmişlerdir. Polonya, Uluslararası Öğrenci Ölçme Programı (PISA) sınavlarında 2000 ile 2006 yılları arasında ortalama okuma notunu 29 puana yükseltmiştir. Gelir düzeyi düşük olan bu ülkenin ABD'nin eğitime yaptığı harcamanın yarısından azını yaparak yükselişi gerçekleşmiştir. Bu yükselişte etkin olan değiştirilen eğitim politikalarıdır. Oluşturulan politikalar eğitim konusunda bilgi ve beceriden ziyade temelinde girişimci ve kararlılıkla oluşturulmuştur. Bu politikalar geliştirilirken yaklaşık 2 yıllık bir araştırma yapılmıştır, Ulusal ve uluslararası eğitim politikaları değerlendirilmiş, başka ülkelerin eğitim sistemlerini incelemek amacıyla ziyaretlerde bulunmuştur. Başarı konusunda okullara yetki ve sorumluluklar artırılırken müfredatta yapılan düzenlemelerle kısa sürede olumlu sonuçlar

almışlardır. Polonya'da uygulanan eğitim politikasında müfredattaki konu sayıları azaltılırken konuların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi temel hedef olmuştur. Bu çalışma hem öğrencilerin eğitiminin niteliğinin artmasına hem de öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlamıştır. Polonya bu politikalar sayesinde üç yıl içerisinde PISA sonuçlarına göre gelişmiş ülkelerin seviyesine gelmiştir. Müfredatta yapılan değişikliklerin etkisi Polonya'nın eğitim düzeyinin hızlı bir şekilde yükselmesine ve sonucunda PISA sonuçlarına yansıması görülmüştür. Temelde müfredatta yapılan değişikliğin, genel olarak eğitim sistemine olumlu şekilde etkilemesi eğitim öğretim içerisinde uygulanan müfredatın önemini göstermiştir Polonya'daki müfredat değişikliği ile başarının hızlı bir şekilde yükseldiğini görmek, özel yetenekli bireyler başta olmak üzere müfredatın var olan becerilerin gelişimindeki etkisini ortaya koymuştur. Polonya'nın başarısını yükselişinde müfredat ile birlikte farklı etkenler vardır. Fakat müfredatın en önemli etkenlerden biri olduğu belirtilmiştir. Polonya'da PISA sınav sonuçlarını yaşayan etkili politikaların yapılması sadece müfredatın geliştirilmesi ile değil yetki alanının genişletilmesi ile de gerçekleşmiştir. Örneğin okullarda müdürlerin kendileriyle yürüyecek öğretmenlerini kendilerine seçilmesine izin verilmiştir (Ripley,2013, 141-142). Polonya örneği yapılan doğru politikalarla, düşük maliyetle eğitimin niteliğinin hızlı bir şekilde yükselesine örnektir. Bunun gibi eğitim ile ilgili politika değişiklikleri sonucunda Polonya PISA sınav sonucunda hızlı bir yükseliş sergilemiştir. Burada Polonya'nın politikalarındaki değişikliklerle eğitim başarılarında dünyada fark oluşturduğu görülmektedir.

2.4.2. İsrail

Yapılan araştırmalar sonucunda İsrail'de özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik birçok sayıda program uygulanmaktadır. PISA 2015 sınavında altıncı seviyeye çıkabilen öğrenci oranına göre İsrail'in PISA sınavlarında ortalamasının gerisinde kaldığı görülmüştür. Özel yetenekli olan ve buna yönelik imkânlardan yararlanan öğrenci nüfusunun %5 'inin yalnızca %1,9 unun matematik seviyesinde 6. seviye yani en yüksek başarıya ulaştığı görülmüştür (David, 2019). Yani Özel yetenekli bireylere yönelik PİSA sınavları üzerinden öğrencilerin başarı düzeyleri değerlendirilmektedir. Araştırma sırasında MEB 'in bu özel yetenekli bireylerin PİSA sınavlara yönelik çalışmanın olmadığı görülmüştür.

Özel olarak ilgilenilen bu öğrencilerin ülke içerisinde yüksek başarı göstermelerine rağmen uluslararası sınavlarda yeterli başarıyı gösterememektedir. Özel yeteneklilere yönelik bir eğitim politikası olmadan örgüt içerisine eğitim veren ülkelerin başarı düzeylerinin İsrail gibi özel yetenekli öğrencilere yönelik ayrı politikalar geliştiren ülkelere göre uluslararası sınavlarda daha başarılılardır. İsrail de özel yetenekli bireylere yönelik İbranice matematik müfredatı olmadığından matematik ihtiyaçlar yeterince karşılanmamakta ancak Arapça matematik müfredatı olduğu için ebeveynlerin talepleri karşılanmaktadır. Bu öğrencilerin en iyi araştırma üniversitelerinde ve yüksek prestijli mesleklerde iyi akademik dereceler elde edebilmelerine yardımcı olan müfredat mevcuttur. Bu da öğrencilerin daha iyi matematik becerisinin olmasını sağlamakta ve bu öğrenciler matematik sınavlarında başarılı olmaktadır (David, 2019).

2.4.3. Amerika Birleşik Devletler

Amerika Birleşik Devletleri'nde üçüncü sınıfta itibaren özel yetenekli öğrenciler izlenmektedir. Öğrenciler gerek özel sınıflarda gerek özel gruplarda hızlandırılmış programlarla eğitim almaktadır. Ayrıca spor görsel sanatlar gibi derslerde değiştirme zenginleştirme amacıyla bir araya gelmektedir. Onur sınıfları, AP sınıfları, MAGNET okullar (özel içerikli devlet okulları) gibi çok genç yaşta sınıflandırma başlamaktadır. Amerika'da çocuklar ileri düzeyde takip edilip farklı içerik sunan birkaç ülkeden biridir. Singapur ve Almanya gibi ülkeler ise öğrencilerin müfredat öğrenmelerini beklemektedir. İleri düzeyde çocuklar ise aynı konuları daha derinlemesine eğitim almaktadır. Ayrıca Finlandiya'da tüm çocuklar üniversiteye gitme zorunluluğu yoktu ancak hepsinin belli becerileri edilmesi hedeflenmektedir (Ripley,2013, 146). Öğrencilerin erken yaştan itibaren izlenmeye alınması ve sınıflandırılması ülkemizde de profesyonel bir davranış olarak algılanmaktadır. Alan yazında akademisyenler tarafından erken tanılama önerilmesine rağmen eğitimde uluslararası sınavlarda üst düzey performans sergileyen ülkelere baktığımızda izlemenin öncesinde etkili bir müfredatla tüm öğrencilere bilgilerin sunulması, beklenilen başarıyı elde edemeyen öğrencilere kurslar, özel dersler verildiği görülmektedir.

2.4.4. Güney Kore

Kore eğitimi geliştirme enstitüsü (KEDİ) hükümet tarafından finanse edilmekte olup 1972 yılında kurulmuştur. Bu kurulun amacı eğitim politikaları ve programları

geliştirilmesinde toplumun bilgi temelli sorunlarının çözümünde ve hayat boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılamada etkin rol oynamaktadır. KEDİ yarı devlet kurumu olarak bağımsız hizmet faaliyetleri yürütmektedir. KEDİ planlama ve Koordinasyon, uluslararası araştırma ve iş birliği, kaynaklar ve eğitim bilgileri ve yönetim olarak dört farklı bölümden oluşmaktadır. Ayrıca eğitim politikaları araştırma, müfredat araştırma ve geliştirme, eğitim araştırma, okul geliştirme multimedya araştırma ve geliştirme, yetenekli eğitim araştırma, mesleki ve teknik eğitim araştırma merkezlerini de bünyesinde barındırmaktadır. Yalnızca ülkesindeki eğitim faaliyetleri ve politikaları ile ilgili değil uluslararası olarak farklı ülkelere de bu konularda eğitim ve destek sağlamaktadır. Bunun yanında üstün yeteneklerin eğitimi ile ilgili teorik temel araştırma politik araştırmalar, tanılama ile ilgili araştırma geliştirme eğitim yönetimi ve materyalin geliştirilmesi destek sisteminin geliştirilmesi eğitim malzemelerinin geliştirilmesi ve eğitim uygulaması toplu veri tabanı oluşturma ve yönetme ve tanılama ve terlikte eğitim süreci ile ilgili değerlendirmelerde etkin rol oynamaktadır. Türkiye'de yapılan bu çalıştayda alınan kararlardan birisi olan özel yeteneklere yönelik özel sınıfların okullar bünyesinde oluşturulması tavsiyesi Kore'de uygulamaya konulmuştur. Öğrenciler tanılama da öğretmenin gözleme dayalı yöntem ile aday gösterilir bu gözlemler öğrencinin özelliklerini yeteneklerini gösterecek dosyaların sunulması şartına bağlıdır. Kore'de öğretmen seçiminin öğretmen olmayan uzman ve doktora düzeyinde olan kişiler tarafından fizik kimya matematik ve biyoloji alanlarında mezun kişiler tarafından yapılması dikkat çekicidir. Sadece öğrencilerin eğitimi değil öğretmenlerin de yıl içerisinde akademisyenlerden aldıkları desteklerle projeler yaptığı görülmektedir. Kore'de özel yetenekli eğitimi veren merkezler ile akademi arasında iş birliğinin olduğu görülmektedir (KILIÇ, Ş.vd., 2010). Türkiye'de MEB düzeyinden akademik iş birliği mevcutken BİLSEM'lerin de üniversitelerle iş birliği yapmayı tercih ettikleri görülmektedir.

2.5. Ülkelerin Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Personele Yönelik Uygulamalar

Amerika Birleşik Devletleri'nde öğretmenlerin mesleki kriterleri taşıyıp taşımadıkları, öğrenci kazanımları üzerinden belirlenir (MEB, 2012). Yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim, üniversite düzeyinde alınan derslerin, özel yetenekli bireylerin eğitimleri ile ilgili veya kendi branşında yüksek lisans ve doktora yapmış olmak gibi özelliklerin personel alımında göz önünde bulundurulmasında yarar vardır.

İsrail'de özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerinle bu bireylerin eğitimi ile ilgili iki veya üç yıllık hizmet içi eğitim kursunu tamamlama şartı vardır (David, 2019).

Özel yetenekli bireylere ayrı eğitim verilmeyen ülkelerde eğitim fakültelerde öğretmen yetiştiren bölümler çok katıdır. Bu nedenle potansiyel öğretmen adaylarının küçük bir yüzdeliği bu programlara kabul edilir. Bu doğal eleme yöntemi ile son derece profesyonel gençler üstün yetenekli öğrencilere de uyan karma sınıflarda eğitimci olur ve ileri akademik becerileri de sahiptirler (Titri ve Küsüştü, 2013).

Avrupa Birliği tarafından oluşturulan Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması (ISCED) 2011 sonrasında Türkiye'de 2017 yılında Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik güncellenerek eğitim paydaşlarının kullanımına sunulmuştur. Güncellenen genel yeterliliğe göre üç yeterlik alanından oluşmaktadır. Bunlar;

- Mesleki beceri,
- Mesleki bilgi,
- Tutum ve değerler.

Ayrıca 11 yeterlilik alt alan ve bu yeterliliklere ilişkin 65 göstergeden oluşmuştur (MEB, 2017). Bu göstergeler öğretmen mesleğinin genel yeterlilik tanılarını yapmaktadır. Ancak branşlara yönelik mesleki yeterlilik göstergeleri oluşturulmamıştır. Her branşın özelliğinin farklı olması nedeni genel alan, alt alan ve göstergelerin branşlara yönelik hazırlanmadığı görülmüştür.

Amerika, İsrail, Slovenya ve Türkiye gibi ülkeler zengin okul bölgelerde daha fazla harcama yaparken daha gelirli yoksul okul bölgelerine olan harcamalar daha azdır. Polonya hisse puanların yükselmesini sağlayacak politikalar geliştiren yetiştiren ve eğitimden sorumlu bakan politikalarla birlikte halkla ilişkilerin doğru bir şekilde yürütülmesi politikaların etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu belirtir. Ayrıca iyi hazırlanmış iyi seçilmiş öğretmenlerin eğitim kalitesinin en önemli yapıtaşı olduğunu belirtmiştir (İpleye, 2013, 148-155).

Dünyada nitelikli eğitime örnek gösterilen Finlandiya'da eğitim fakültelerine girmek oldukça zordur. Öğretmen eğitim programlarında kabul edilmek ABD'de tıp fakültesini

kabul edilmekle eşdeğerdir. Yani öğretmen niteliği meslek seçildikten sonra mezuniyetten sonra değil üniversite girişinde itibaren belirlenmektedir. Mezun olan öğretmen yüksek lisans yapmak zorunda olmakla birlikte yüksek lisans programının ilk yılında devlet okullarında staj görmektedir. Yüksek lisans yapan öğretmenler tez hazırlamak zorundadır. Staj sırasında üç öğretmenin danışmanlığında onların ders işleyişini yakından gözlemle ve ayrıca kendisi gibi staj yapan arkadaşları rol değiştirerek ders anlatma çalışmaları yapılmaktadır. Finlandiya'da da ülkemizdeki gibi öğretmen yetiştiren fakültelerinin sayısı geçmişte fazlayken geliştirdikleri politikalarda öğretmen yetiştirme işini belirli üniversiteleri vermiştir. Finlandiya'da öğretmen yetiştiren üniversite sayısı altıdır ve öğretmenler özenle seçilip eğitildin için kendi ders kitaplarını seçme, ulusal bir çektik müfredatın geliştirilmesine yardımcı olmada sınıfını yönetme de güven duymaktadır. Yerel yönetimlere verilen yetkiden dolayı okul yöneticileri ve öğretmenler okulun işleyişini anlamak ve kendi ders planlarını yazmak merkezi sistemin yapabileceğinden daha yaratıcı işler tasarlamakta özgürlerdir. Ayrıca öğretmen sendika yöneticileri okul müdürleri ve politikacılar eğitim sistemini sürekli geliştirmek için belli zamanlarda bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunmaktadır (Ripley, 2013, 88-97). Türkiye de belli aralıklarla görüş alışverişinde bulunulmakta ancak alınan kararlar uygulanmamaktadır.

Mevcut öğretmen yetiştirme politikaları doğrultusunda yetişen öğretmen ile özel yetenekli bireylerle ilgili eğitim alan öğretmenler karşılaştırıldığında bu öğretmenlerin uygulanan müfredat öğretim yaklaşımı sağlama konusunda daha yüksek başarı gösterdiği görülmüştür. 2006 yılında, Ulusal Öğretmen Eğitimi Akreditasyon Konseyi (NCATE), Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (NAGC) ve Olağanüstü Çocuklar Konseyi (CEC) tarafından özel yetenekli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerinle özellikleri ile ilgili ortaklaşa geliştirilen standartlar kabul edildi. Bu doğrultudan alınan ortak karar doğrultusunda üniversite programları için ulusal bir standart oluşturulmuş oldu (Brown, Abernethy, 2009, 52-57). Türkiye de öğretmenlere yönelik mesleki yeterlilik kriterleri oluşturulmuştur.

2.6. Dünyada Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Çalışma Yapan Sivil Toplum Kuruluşları

Günümüzde özel yetenekli bireylerin eğitimi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bir yanda, özel yetenekli bireyler için programlar geliştiren ülkeler öte yanda özel yetenekli

terimleri bile tanımayan ülkeler vardır. Bazı ülkeler sadece devlet bünyesinde çalışmalar yaparken bazı ülkeler farklı sivil toplum kuruluşların yardımları ile özel yetenek çocuklara destek sağlamaktadır. Araştırma sırasında elde edilen verilere bakıldığında paydaşların farklı konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin sivil toplum kuruluşları uygulanan politikaların sahaya yansımasını görebildiği için farklı bakış açıları geliştirmektedir. Bu nedenle uygulanan politikaların değerlendirilmesi, uygulanacak politikalarda iş birliği yapılmasına yönelik etkili çalışmalar yapılabileceği görülmektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerine yönelik Amerika'da ulusal üstü yetenekli çocuklar derneği (NAGC), Üstün Yetenekliler Derneği (TAG) öğretmen yetiştirme standartları geliştirmişlerdi. Standartlara göre özel yetenekli birey geliştirecek öğretmenin başarılı olabilmesi için özel yetiştirme programı alması gerekmektedir. NAGC, TAG ve Öğretmen Eğitim Akreditasyon Konseyi NCATE üç yıllık ortak bir çalışma sonucunda öğretmenler için yetiştirme standartları oluşturmuştur. Bu standartların 32'si bilgi 38 beceri olmak üzere 70 gösterge vardır. Bu göstergelere göre üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri, temel bilgiler, öğretim stratejileri, bireysel öğrenme farklılıkları, öğrenme ortamları ve sosyal etkileşimler, öğrenim planlanması, dil ve iletişim, değerlendirme, iş birliği, profesyonel ve etik uygulama olmak üzere 10 alanda yetiştirme programları kalitesi ölçülmektedir (Parker, 1996; CEC, 2000; Landrum, Shaklee ve Callahan, 2001; VanTassel-Baska ve Johnsen, 2007; akt. Levent, 2011a, s.37-38). Türkiye'de de bazı STK benzer çalışmalar yapmaktadır., Öğretmenlerin yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik yaptıkları çalışmalar, öğretmenlerin rolü ve sorumluk üzerine yapılabilecek çalışmalara örnek olabilmektedir.

2.6.1. İngiltere

Özel yetenekli bireylerin eğitimi tarihi dil bilgisi okullarında eğitim almalarına olanak sağlanan 1944 yılına dayanmaktadır. Bugün İngiltere'de eğitim sistemi tüm çocuklara uygun eğitimi sağlamayı amaçlamaktadır. Özel yetenekli bireylerin eğitimi kapsayıcı ve bütüncüldür. İngiliz modeli özel yeteneklerin eğitiminde çocuklar zamanlarının çoğunu normal okul grubuyla geçirmekti ve az miktarda da çapraz okul ve okul içi fırsatlarla devam etmektedir. Her okul bireysel farkları tanımalı ve bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan bir müfredat planlamalıdır. Bu da özel yetenekli bireyler özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin

ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlama yapma anlamına gelmektedir. Mevcut ulusal müfredatı karşılama amacıyla tüm öğrencilerin ilerlemesini odaklanır (Boettger, 2015).

Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği The National Association for Gifted Children ((NAGC), her yaştan ve geçmişten yüksek öğrenme potansiyeline sahip çocukların sosyal, duygusal ve öğrenme ihtiyaçlarını desteklemek için 1967 yılında kurulmuştur (Boettger, 2015). Özel yetenekli bireylere eğitim veren STK'lardan birisi olan NAGC özel yetenekli bireylerin programlarında olması gereken özellikleri standarda bağlamıştır. Bunlardan bir tanesi uygulama hazırlanan programın uygulama temelli verilere dayanmasıdır. Bu standartlar arasında öğretim materyallerinin öğrenme süreci ve yetenek gelişimi de yönelik değerlendirmeler ve yeni programlamaların bu değerlendirme sonucunda yapılması gerektiğini belirtimektedir (NAGC,2010).

İngiltere de eğitimde üstün yetenekli çocuklar ulusal derneği Notional Association For Able Children İn Education(NACE) öğrencileri karışık yetenek grupları içerisinde eğitim verecek eğitim standartlarını bütün sınıf için yükseltilmesini amaçlamıştır (Fuzsek, 2008, Akt: MEB, 2012). Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlere bu bireylerin eğitimleri ile ilgili olarak mesleki gelişimi desteklemek, yönlendirmek ve eğitmek amacıyla 1983 yılında kurulmuştur (Boettger, 2015).

Özel Yetenekli Çocuklar İçin Ulusal Dernek (NASEN) hafta sonu programlar, çocuklara yaz döneminde uygulama yapılan kamplar, anne baba eğitimi verilmektedir.

2.6.2. Avusturya

Avusturya Üstün Zekâlılar ve Yetenekliler Araştırma Merkezi (ÖZBF) Salzburg Eğitim Üniversitesi bünyesinde faaliyet göstermektedir

Merkez olarak, uluslararası kalite standartlarına ve bilim ahlakına uygun, ulusal ve uluslararası ağlar tarafından desteklenen temel ve uygulamaya yönelik yetenek araştırmaları sunulmaktadır. Eğitimciler, güçlü yönlere dayalı uygulamalarla bireyselleşmeleri ve farklılaşmaları için desteklenir. Merkezde üstün zekâlılar ve üstün zekâlıların öğrenme ortamları için didaktik modeller araştırılır ve geliştirilir. Ayrıca, yetenek konusunda hedef kitleye özel uzmanlık sağlanır. ÖZBF'nin uygulamalı uzmanları, okul öncesi öğretmenlerine

ve velilere, okul öncesinde yeteneği teşvik etme konusunda tavsiyelerde bulunmak üzere eğitilmiştir. Ayrıca anaokullarında ve ebeveyn-çocuk atölyelerinde yetenek ve güç geliştirme konusunda eğitim ve ileri eğitim sunar.

Çok boyutlu üstün zekâ geliştirme aracı (MBET), bir çocuğun üstün zekâsının bütünsel gelişiminde öğretmenleri destekler. MBET ile yetenekler, kişilik ve çevresel faktörler 2 ila 6. sınıftaki öğrencilerde kaydedilebilir. Ebeveynler ve çocuklarla iş birliği içinde yeteneği teşvik etmek için bireysel önlemler geliştirilebilir. MBET, öğretmenlerin profesyonelleşmesi üzerine çok yıllık bir araştırma projesinin parçası olarak ÖZBF'de geliştirilmiştir. Bütünsel ve sistemik yetenek kavramımıza uygun olarak, MBET, yeteneğin gelişimi için çok önemli olan dört yetenek alanını, okul performansını, beş kişilik özelliğini ve çevresel özelliği kapsar. MBET, bir çocuğun gözlemlenmesi için çeşitli formlar (MBET gözlem formları), gözlem formlarının özeti (MBET profil formu) ve destek görüşmelerinin hazırlanması ve belgelenmesi için MBET destek formu içerir. MBET ile öğretmenler, bir çocuğun belirli güçlü yönlerine dayalı olarak hedefe yönelik ve bireysel olarak uyarlanmış destek teklifleri geliştirebilir ve ayrıca destek konseptini tasarlarken ebeveynlerin ve çocuğun bakış açılarının yanı sıra diğer kişilik özelliklerini de içerebilir.

Okul yarışmaları ve olimpiyatlar öncelikle çocuklarda ve gençlerde özel yeteneklerin erken dönemde belirlenmesine ve daha sonra etkin bir şekilde tanıtılmasına hizmet eder. Tek başına okul seviyesinin çok ötesine geçen görevler, onların özel bir konuda yoğun bir şekilde çalışmalarını sağlar. Çocuk ve gençlik üniversiteleri, gençlere bilim ve araştırma için ilham vermeye çalışarak Avusturya'da yeteneklerin teşvik edilmesine geniş bir katkıda bulunur. Çocuk üniversitesinde okul çocuklarının ve velilerin üniversitelere yönelik korkularını kırmak ve eleştirel düşünme ve sorgulama arzusunu teşvik etmek sağlanmış olur.

Lise öğrencilerinin aynı anda hem liseye hem de üniversiteye gitmelerini sağlar. Bu girişimin bir parçası olarak, Avusturya'daki 26 üniversitede, bir tanesi de Almanya'da olmak üzere çok sayıda ders alabilirler ve sınavlara girebilirler. Bunlar resmi olarak üniversite derslerinden sayılır ve daha sonra üniversiteye başladıklarında yaptıkları dersler üniversite derslerine sayılır ve okul bitirme süreleri böylece kısalır.

Okul yarışmaları ve olimpiyatlar öncelikle çocuklarda ve gençlerde özel yeteneklerin erken dönemde belirlenmesine ve daha sonra etkin bir şekilde tanıtılmasına hizmet eder. Tek

başına okul seviyesinin çok ötesine geçen görevler, onların özel bir konuda yoğun bir şekilde çalışmalarını sağlar (www.Phsalzburg.at.).

2.6.3. Almanya

Almanya fedaral eyalet eğitim sisteminden sorumludur. Yeteneklerin eğitimi bazı eyaletlerde mevzuatta yer almıştır ancak tüm eyaletlerde erken kayıt ve sınıf atlama dahil olmak üzere esnek sistemler teşvik edilmektedir. İlkokulda erken kayıt sınıf atlama hızlandırma üniversitelerle iş birliği yüksek sınıflarda ders alma müfredat dışı çalışmalar yarışmalar ve yaz kampları yapılan çalışmalar arasındadır (Zeigler vd. 2013). Özel yetenekli bireyler ebeveynleri öğretmenleri hatta çocukların kendileri tarafından tanılanabilir. Bireylerin gösterdiği okul başarıları seçim sürecinde ön koşuldur. Ayrıca tanılama için IQ testleri de kullanılır (Boettger, 2015). Ama özel yeteneklilerin eğitimi genelleştirilemez her eyaletin farklı uygulamaları vardır.

Alman Üstün Zekâlı Çocuklar Derneği (DGHK)

Almanya'da 1978 yılında kurulan Die Deutsche Gesellschaft für das hochbegabte Kind (DGHK) ve özel yetenekli bireylerin eğitimi ebeveynlere ailelere eğitimcilere ve psikologlara yardım eden ve özel kurslar sağlayan ülke çapında kar amacı gütmeyen bir kuruluştur.

Alman Üstün Zekâlı Çocuklar Derneği (DGHK), kendini üstün yetenekli çocukları ve gençleri desteklemeye adamış, Almanya çapında kâr amacı gütmeyen bir dernektir. Dernek, bir ulusal birliğe ve on dört bölgesel birliğe sahiptir. Üstün yetenekli çocukların genellikle özel eğitim önlemleri olmaksızın yeteneklerine göre gelişmeleri beklenir. Ancak böyle bir beklenti doğru değildir: Özellikle entelektüel öğrenme yetenekleri çoğu zaman tam olarak kullanılmayan üstün yetenekli çocuklar, sabır, hoşgörü ve teşvikin yanı sıra özel desteğe ihtiyaç duyarlar.

Alman Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği Almanya genelinde faaliyet gösteren, ebeveynlerin, öğretmenlerin, psikologların ve diğer ilgili tarafların üstün yetenekli çocukları desteklemek için gönüllü olarak çalıştığı, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. DGHK, 1978 yılında öğretmen Annette Heinbokel'in girişimiyle, psikologlar ve eğitimciler tarafından

kurulmuştur. Derneğin şu anda yaklaşık üç bin üyesi ve farklı kesimlerden ilgilendiği 10.000 çocuğu vardır. Derneğin amaçları şunlardır:

- Üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynleri için danışmanlık yapmak
- Veli görüşme grupları düzenlemek
- Özel yetenekli çocuklar için destek sağlamak
- Öğretmenler ve eğitimciler için eğitimler ve danışmanlık hizmetleri sunmak
- Kulüp dergisi Labyrinth'in yayınlanması
- "Eğitim politikalarına yönelik talepler" listesi oluşturmak
- Yerli ve yabancı kuruluşlarla iletişim halinde olmak.

Alman Üstün Zekâlı Çocuklar Derneği DGHK, çoğu yerel ebeveyn grubuna sahip olan 14 bölgesel birliğe ve merkezi hizmet noktası olarak bir ulusal birliğe bölünmüştür. Bu birlikler:

4-16 yaş arası çocuklar için okul dışı içerikler sunan ve diğer özel yetenekli çocuklarla tanışmalarını sağlayan etkinlikler düzenler. Özel yetenekli çocukların öğretmenleri ve ebeveynleri için, çocuklarla nasıl başa çıkılacağına dair deneyimlerin ve ipuçlarının paylaşılabileceği tartışma grupları sunar. Bireysel çözümler bulmak için yerel okullar ve okul yönetimi ile ve mevcut sorunlar hakkında haber yapılması için yerel basınla iletişim halindedir.

Tüm aktif üyelerimiz gönüllülük esasına göre çalışsa da düzenlenen faaliyetler için maddi kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Dış kurumların ekonomik veya diğer çıkarlarından bağımsız olmak için, yıllık üyelik ücreti alınmaktadır. Ulusal çapta bir dernek olarak, DGHK ciddiye alınır ve bu nedenle eğitim politikasını etkileyebilir. DGHK gönüllü ve bağımsız olarak çalışır, zengin bir bilgi birikimine sahiptir, yetkili makamlar ve diğer kuruluşlarla ağ bağlantılıdır, üstün yetenekli çocuklar için sosyal kabulü artırır, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine farklı imkânlar sunar, ebeveynlere konuşma gruplarında diğer ebeveynlerle deneyim alışverişinde bulunma fırsatı sunar, nitelikli tavsiye sağlar, danışmanlarını eğitir, topluluk aracılığıyla ebeveynleri ve çocukları güçlendirir, ekonomik çıkarları olmayan çeşitli çocuk programları düzenler, etkinlikleri sübvanse eder, üyelerine e-posta, haber bülteni ve web sitesi aracılığıyla kapsamlı ve güncel bilgiler sunar, üyelerine Labyrinth dergisi aracılığıyla kapsamlı bilgi birikimi sağlar.

Özel yetenekli bireylerin teşvik amacıyla ülke çapında matematik yarışmaları federal yabancı dil yarışması ve alman öğrenci akademileri oluşturulmuştur. Yılda 220.000'den fazla yetenek ve motive edici gence ulaştırmaktadır. Bu çalışmalar federal eğitim araştırma bakanlığı BMBF tarafından finanse edilmektedir (www. dghk-sh.info). Ülkemizde özel yetenekliler ile ilgili çalışma yapan kurumlara devlet desteğine yönelik çalışmaların olduğu araştırma sırasında katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Karg Vakfı

Vakıf özel yetenekli bireylerin teşvikine yönelik faaliyette bulunan ülke çapında en büyük vakıftır. Amacı özel yetenekleri tanıtma da eğitim sistemini bilinçlenmek ve nitelikli hale getirmeye katkıda bulunmaktır. Odak noktası finansman ve danışman kurumların geliştirilmesi eğitimcilerin ve danışmanların eğitimi ile ilgilenmektedir. **(**www.m.karg-stiftung.de **)**

Roland Berger Vakfı

Gerekli bireylere burs veren vakıf bu bireylerin kişiliğinin gelişimlerinde fırsatlara sahip olması gerektiğini düşünmektedir (www.rolandberger.com) .

MENSA (Almanya)

Dünyanın en büyük özel yetenekli de örneği olan MENSA 85 ülkede yetenekli insanlara fikir alışverişinde bulunmaları ve çeşitli etkinlikler için oluşturmaları için bir platform sunmaktadır yaklaşık 10.000 üyesi olan dernek araştırma ve geliştirmeyi destekler ve danışma organlarına sosyal yaşamının çeşitli alanlarda her yaştan çok yetenekli kişilerin çıkarlarına temsil eder. Kâr amacı gitmeyen ve öğretmen ve eğitimcileri için bilgi ve ileri eğitim etkinlikleri düzenleyen bir kurumdur ayrıca özel yetenekli çocuklar için de kurslar sunmaktadır (www.mensa.de).

Almanya en fazla üye sayısına sahip ülkelerden birisidir.

Mentörluk Programı

2010 yılında onüç yaşındaki özellikle çocukların öğrenme becerilerini destekleme ölçeği ile kurulmuştur. İstikrarlı bir kişiliğin gelişiminde katkı bulunan bir teklifi temsil eder. Mentörlar bir çocuğu en az bir yıl boyunca iletişim kurarlar. Bu çocuklara zaman ayırırlar ve gönüllülük temeline dayanan çalışmalar yaparlar. Montörler destekleyici, dinleyici, konuşma ortamı, ilham veren ve rol modellerdir.

Dünyada özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin farklı uygulamalarda gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin Hollanda özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kapsamında imkânların sunulmasını benimsemiştir. Macaristan'da Csanyi Vakfı herhangi bir konuda dezavantajlı olan (bedensel yetersizlik, düşük gelir) özel yetenekli çocukları düzenli desteklemektedir (Fuzsek, 2008, Akt: MEB, 2012).

8. sınıftan 13. Sınıfa kadar Özel yetenekli olup sosyal olarak desteklenmeye ihtiyacı olan göçmen çocuklarına destek vermektedir (www.hertie school.org)

2.6.4. İsrail

İsrail de özel yetenekli bireylere yönelik sivil toplum kuruluşları mevcuttur.

The Joseph Meyerhoff Youth Center For Advanced Studies (Ycas)(İbrani Üniversitesi'ndeki Joseph Meyerhoff İleri Araştırmalar Gençlik Merkezi (Ycas),

Noam Center: Technion'da Yetenekli Gençler İçin Matematik Noam Center,

Grossman Matematik Olimpiyatı,

Technion Matematik Bölümündeki Matematik Bilmeceleri Kursu,

(David, 2019).gibi STK'larçalışmalar yapmaktadır.

2.7. Türkiye' de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Faaliyet Yürüten Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de özel yeteneklere yönelik çalışmalar yapan STK'lar araştırmacı tarafından derlemesi yapılmıştır. Türkiye'de birçok STK özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalar yaptığı görülmüştür. Araştırma sırasında da yapılan görüşmelerde bu kuruluşların, vakıfların oluşturdukları bir platform, iş birliğinin olmadığı görülmüştür. Bu nedenle her STK çalışmalarını kendi bünyesinde yapmaktadır. Ara ara iş birliğine geçilen çalışmalar olsa da bu geneli içerisinde önemli bir etkiye sahip değildir. Araştırma sırasında katılımcılardan elde edilen verilerle hazırlanmıştır

2.7.1. Çocuk Vakfı

İstanbul merkezli olan Çocuk Vakfı 1990 yılında kurulmuştur. 2004 yılında özel yetenekli bireylere yönelik yapılan ilk kongrenin yapılması ve kongre bildirilerinin kitap haline getirilmesi ile alanyazına önemli katkı sağlamıştır. 2004 yılından oluşturulan kongre kitabının yanında MEB'de bulunan yetkililere yönelik raporlar, mektuplar, ve farklı önerilerde bulunmuşlardır. Yine 2019 yılında yapılan çalıştayda da MEB ile paydaş olarak bu çalışmayı gerçekleştirmiştir. Çocuk farklı daha çok politikaların uygulanması ile ilgili önerilerde bulunmakta ve buna yönelik gerek politika uygulayıcılarına gerek siyasetçilere tavsiyelerde, önerilerde bulunmaktadır. Çocuk Vakfı çalışmalarında birçok akademisyenden de destek almaktadır. Bunun yanında TÜBİTAK ve MEB ile de ortak çalışmalarda bulunan çocuk vakfı en güçlü akademik desteğiyle çalışmalarına devam etmektedir.

Vakıf web sitesi aracılığı ile çalışmalarını paylaşmaktadır. Web sitesini etkili kullanan kurum altı akademik destekle alana katkı sağlamaya devam etmektedir. Kurumun burs sistemi yoktur.

2.7.1.1. Enderun Özel Yetenekli Çocuklar Merkezi

2012 yılında Bağcılar Belediyesi bünyesinde kurulan Enderun yetenekli çocuklar merkezi özel yetenekli bir eklerin tespit edilip, yetenekleri geliştirmesi ve eğitim vermek ve daha önemlisi ihtiyaçları olan farklı bakış ile kazandırmaya çalışmaktadır. Bağcılar belediyesi bünyesinde çalışmalarına devam eden kurum, özel yetenekli bireylerin eğitimde

zenginleştirme farklı alanlardan öğretmenlerden de destek almaktadır özel yeteneklileri yönelik yayınları olan kurum özel yetenekli bireylere eğitim vermeye devam etmektedir.

Özel Yetenekler de çalışmalarını yapan kurum öğretmenlerle de iş birliği yapmaktadır. Özellikle telefon, mail, web sitesi aracılığıyla ve sosyal medya üzerinden de velilerle iletişime geçmektedir. Kurumun burs sistemi yoktur.

2.7.1.2. İGATE (İnternational Concress on Gifted And Talented Education)

İnternational Concress on Gifted And Talented Education (İGATE) Malatya merkezli olan ve İnönü Üniversitesi bünyesinde çalışmalarına devam etmiş, ardarda üç kongre ile akademik anlamda alana katkı sağlamıştır. BİLSEM öğretmenleriyle çalışmaları değerlendirmek üzere oluşturulan bir kongredir. En son kongrede BİLSEM öğrencilerine de yer verilmiştir.

Uluslararası kongreler zinciri şeklinde çalışmalarına devam eden İGATE 2019, 2020 ve 2021 yıllarında üç kongre gerçekleştirmiştir. Kongrelerde uzmanlar akademisyenler davet edilmekte ve genellikle uzmanların yurt dışından çağırmasına özen gösterilmektedir. Böylece öğretmenlerin bakış açılarını gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Çalıştaylarla öğretmenleri hizmet içi eğitim faaliyetlerinin dışında alandaki son gelişmelerle ilgili çalışmalar haberdar etmesi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmalarını üniversiteden destek alan İGATE dolayısıyla akademik bir kadroya sahiptir ve yerel yönetimle de iş birliği yapılmaktadır. Kurum duyurularını web sitesi üzerinden yapmaktadır. İGATE, TZV ve Hacettepe Üniversitesi iş birliği ile çalışmalar yapmıştır.

2.7.1.3. ÖYEMER (Özel Yetenekli Çocuklar Uygulama ve Araştırma Merkezi)

Üsküdar Üniversitesi bünyesinde kurulan özel Yetenekler merkezi özel yetenekli bireylere yönelik paydaşlarla MEB vb. projeler gerçekleştirmektedir. Vakıf bünyesinde geçmişte karar alma mekanizmalarından görev alan kişilerin istihdam edilmesinden dolayı yoğun bir bilgi birikiminin olduğu görülmektedir.

2.7.1.4. Şefkat Vakfı

Vakıf bünyesinde oluşturulan özel okulda özel yetenekleri yönelik bir program geliştirilmiştir. Özel yetenekli öğrencilere yönelik tanılama yapılmış ve özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilere yönelik eğitim verilmiştir. Belirlenen 12 kişilik kontenjana seçilen öğrencilerle üç yıl boyunca eğitim verilmiş, proje uygulanmıştır. Burs imkânı olan kurum özel yetenekli bireylerin eğitimlerini destek verecek faaliyette bulunmuştur. Çalışmaları sırasında akademisyenlerden de destek alan kurum üç yıl sürdürdüğü çalışmaları sınav sisteminde karşılaşılan zorluklar nedeni 2017-2018-2019 tarihlerinde uygulamış ardından sonlandırmıştır. Eğitim sürecinde bu bireylere yönelik program geliştirilmiştir.

Kurum eğitimleri verdiği sırada özel yetenekli bireylerle sınırlı kalmayıp bu bireylerin ailelerine yönelik de eğitimler vermiştir.

2.7.1.5. T3 (Türkiye Teknoloji Takımı) Vakfı

Türkiye teknoloji takımı vakfı özel yetenekli bireylere eğitim vermemekle birlikte eğitim verdiği öğrencileri üst düzey performans sergileyebilen, potansiyeli olan bireylerden seçmektedir. 55 ilde DENEYAP Türkiye atölyeleri kapsamında eğitim veren vakıf 2022 yılında 81 ilde bu çalışmaları yapmayı hedeflemektedir. 12 haftalık eğitimler süreci içerisinde oluşturulan müfredat programı ile öğrencilere teknolojiye yönelik gelişim sağlayabilecekleri eğitimler vermekte ve eğitimler sonucunda da proje geliştirmeleri desteklenmektedir.

Proje kapsamında MEB iş birliği içerisinde olan ve sosyal medya aracılığıyla da duygularını yapmaktadır. Kurumsal olarak oluşturdukları KYS sistemi üzerinden duyurular yapılmakta ve bu duyurular sonucunda öğrencilerin başvuruları alınarak yazılı sınava tabi tutulmaktadır. DENEYAP atölyeleri kapsamında TÜBİTAK Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Gençlik Spor Bakanlığı ile de iş birliği yapmaktadır.

2.7.1.6. TÜZDEV (Türkiye Üstün Zekâlı ve Dahi Çocuklar Eğitim Vakfı)

2011 yılında kurulan vakıf Ankara, Kayseri, Antalya, Bursa ve İstanbul'un Avrupa yakasında eğitimler düzenlemekte ve sosyal medya üzerinden eğitimlere devam etmektedir.

Ayrıca özel yetenekli bireylere yönelik de eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Bunun yanında kitap çalışmaları yayınevi çalışmaları ve metal ya geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır yapılan çalışmalar velilere de hizmet olarak sunulmakta hatta oluşturulan bir web sitesi üzerinden de satışlar yapılmaktadır.

Bireyi tanılamaya yönelik de hizmet sunan vakıf tanılanan bireylerin eğitimi ve bu bireylerin anne babalarına yönelik de eğitimlerine devam etmektedir.

2.7.1.7. TÜZDER (Tüm Üstün Zekâlılar Derneği)

2008 yılından itibaren hizmet vermeye başlayan kurum öğretmen eğitime veli eğitimi ve öğrenci eğitimi vermektedir. Öğrencilere verilen eğitimle birlikte veli eğitimine de önemseyen kurum ebeveynlere yönelik programlar, projeler düzenlemektedir. Bunun yanında öğretmen eğitimlerini halihazırda çocukla iletişimde olduğu için bu eğitimler daha da önemsendiği ifade edilmiştir. Yaklaşık 10.000 civarı da öğretmene eğitim veren akıl zekâ ve akıl oyunları gibi üstün yetenekli çocuklara rehberlik yapabilecek öğretmen sürecini kolaylaştırabilecek farklı başlıklarda programlar yapılmaktadır. Çocuklara atölye eğitimleri ebeveyn eğitimi öğretmeni eğitimi buna ek olarak da alanyazın yönelik zenginleştirici çalışmalar, yayınlar ve materyaller geliştirmektedirler. 3 yaşından 10 yaşına kadar çocukların kullanabileceği ürünler geliştirilmiştir. Bu ürünleri gelişimde dünyanın farklı yayın evleri ve kurumlarıyla da iş birliği yapılmaktadır.

Sosyal mecralarda eğitimler duyulmakta ve atölyeler vesilesiyle özel yetenekli bireylere ulaşılmaktadır. Velilere online üzerinden eğitim ya da yüzyüze seminerler düzenlenmektedir. Kurum “Rehber Zekâ” adında altı ayda bir çıkarılacak ebeveynlere yönelik yayın yapmaktadır.

2.7.1.8. TZV (Türkiye Zekâ Vakfı)

1995 yılında kurulan Türkiye Zekâ Vakfı bilgi ve entelektüel değerleri daha fazla insanla buluşturmak ve bu amaç için ülke çapında ilgili etkinlikler düzenlemek amacıyla kurulmuştur. Türkiye Zekâ Vakfı zekâ ve yetenek kongresi Türkiye zekâ oyunları yarışması, Türkiye okullar arası zekâ oyunları şampiyonası, zekâ ve eğitim zirvesi zekâ ve eğitim üzerine seminer ve üstün zekâ üstün yetenekli ve özel yetenekli üzerine sunumlar

vermektedir. Ayrıca seminerler veren, okul öncesinde tüm yaş gruplarına kadar zekâ oyunları felsefe ve mentörlük atölyeleri gerçekleştiren bir kurumdur. Bunun yanında tüm etkinliklerini yüzlerce gönüllüyle yapmaktadır. Türkiye'nin ve dünyanın pek çok yerinde ve farklı meslek gruplarından oluşmaktadır özellikle özel yetenekler için bir etkinlik gerçekleştirilmemesine rağmen zekâ oyunları yarışması atölyeleri özel yetenekli tanısı alan pek çok birey katılmaktadır.

Yaklaşık üç yıldır devam eden zekâ oyunları atölyeleri ile okul öncesinden tüm yaş gruplarına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye'nin pek çok yerinden takipçilerinin katkılarıyla oluşturulan havuza gelen bağışlarla kurum tarafından yayınlanan kitap ve dergiler bireylere hediye olarak verilmektedir.

2.7.1.9. UBED (Uluslararası Büyük Eğitimciler ve Özel Eğitimciler Derneği)

Kuruluş amacı dezavantajlı gruplarla çalışmak ve bu bireylere yeni çalışma yapma olan kurum genellikle öğretmenler tarafından ve eğitimciler tarafından desteklenmektedir. Engelleri yönelik projeler geliştiren kurum özel yetenekli bireylerin ilgileri fazla faaliyette bulunmasa da üyelerinin çoğunun öğretmen olması ve farklı illerde yaşayan öğretmenlerden dolayı önemli bir iletişim gücüne sahiptir. Üniversite ile iş birliği yapan kuruluş özel yetenekli bireylere yönelik görüş alışverişinde bulunduğu ifade etmiştir.

Özel yetenekli bireylere genellikle derneğe üye olan bireyler tarafından uzak uzman gözlemleri ile yapılmaktadır. Üyelerinden de aldıkları bilgileri MEB'den de görev alan yetkililerle de paylaşılabilmektedir.

2.7.1.10. UYEP (Üstün Yetenekler Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi)

2007 yılında Eskişehir merkezli bir proje olarak ortaya çıkan UYEP, TÜBİTAK destekli bir çalışmadır. Projenin süresini tamamlaması ile birlikte Anadolu Üniversitesi eğitim fakültesi bünyesinde bir birim olarak çalışmalarına devam etmektedir. 2014 yılında bir merkez haline gelen UYEP üstün yetenekler eğitim uygulama ve araştırma merkezi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Türkiye'nin ilk yerli zekâ testi ASİS'i de geliştiren ekibin içerisinden çıkaran UYEP Anadolu Üniversitesi bünyesinde özel yetenekli bireylerin tanılanması, eğitimleri ve bu bireylere sahip ailelere de eğitimler verilmektedir. Tüm okullara ulaşmak amacıyla il milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla resmi yazılar, billboardlara da asılmak üzere hazırlanan afişler ve sosyal platformlar iletişim araçları olarak kullanılmaktadır. Üniversite bünyesinde çalışma yapan ÜYEP üniversite personelinden oluşan akademik bir kadroya sahiptir.

2.7.1.11. Üstün Zekâlıların Aile Portalı

Özel yetenekli çocuğu olan iki anne tarafından kurulan platform, portal ve sosyal medya üzerinden yaklaşık 30.000 üye sayısıyla online eğitimler vermektedir. Tüm çalışmalarını online yapan platform resmi bir statü olmamasına rağmen yoğun takipçi sayısı mevcuttur. Takipçilerinin çoğunun özel yetenekli bireylere sahip olan ebeveynlerden oluştuğu ifade edilmiştir. Çocuklara ve ailelere tecrübeleri aktarmak amacıyla kurulan bu platform diğer velilerde birbirleriyle dayanışma ile birlikte problemlerin çözümünde destek olabilmektedir. Takipçilerine, özel yetenekli bireylerin velilerine yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemektedir.

2.7.1.12. Üsküdar Çocuk Üniversitesi

Üsküdar Belediyesi ve Medeniyet Üniversitesi iş birliği ile özel yetenekli bireylere eğitim vermek amacıyla oluşturulmuş bir kurumdur. Öğrenci seçimini zekâ testleri gerçekleştiren kurum tanılamaya yönelik faaliyetlerde de bulunmaktadır. Her yıl dördüncü ve beşinci sınıfa giden öğrencilere yönelik adımlar yapmaktadır eğitim almak isteyen öğrencilere ön kayıtlar yapılmakta ötesi sonucunda özel yetenek tanısı alan öğrencilere dört yıl parlak tanısı alan öğrencilere ise iki yıl eğitim verilmektedir. Uygulanan testlerde ücrete tabi olmakla birlikte gelir düzeyi düşük bireyler belediyenin Sosyal hizmetler müdürlüğüne yönlendirilerek desteklenmektedir. Kurum devlet hastanelerinde yapılan testleri de kabul etmektedir.

Kurum 1500 yakın öğrenci eğitim vermektedir yani ortalama yılda 400 öğrenciye yakın yeni alım yapmaktadır. Üsküdar Belediyesinin organize ettiği bir eğitim olması nedeni ile öğrencinin Üsküdar'da bir okulda eğitim alması ya da ebeveynlerinden birisinin Üsküdar'da yaşıyor olması şartı aranmaktadır.

BİLSEM'lerde kayıt olan öğrencilere eğitim verme taraftarı olmadıklarını öğrencilerin çok yoğun olmalarının onlar için doğru bir yaklaşım olmayacağını ifade etmişlerdir.

Üniversite ve belediyeciliğin ortak çalışmasına örnek olan Üsküdar Çocuk Üniversitesi akademik destekte almaktadır. Veli iletişimlerinin telefon ve Whats App üzerinden yapan kurum bilgi ve tecrübelerini farklı şehirlerdeki belediyelere, STK'lar da aktarmakta, paylaşmaktadır. Kurum verdiği eğitim ile dünya çapında olimpiyatlarda başarı elde etmiştir.

Kurum iletişimini web sitesi üzerinden ya da sosyal medya üzerinden yapmaktadır.

2.8. Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri Tanılanması ve Tanılamaya Yönelik Uygulamalar-Politikalar

Bu bölümde ülkemizde özel yetenekli bireyleri tanılamaya yönelik politikaların değerlendirilmesi yapılmıştır. Tanılama, özel yetenekli bireylerin eğitim süreçlerinde en önemli basamaklardan biridir. Tanılama sürecinin Erken yapılması, aday belirleme sürecinde mevcut yaş grubu içerisinde özel yetenekli bireylerin seçilmesi eğitim-öğretimi de etkilemektedir. Tanılama sürecinde doğru bireylerin belirlenmesinde yapılan uygulamalardan öne bu bireylerin özelliklerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Her bireyin farklı özelliklere sahip olması gerçeğinin yanında benzer özellikler gösterdikleri için tanılama kriterleri de bu doğrultuda yapılabilmektedir.

Bireyler arasında farklılıklar gelişimsel özelliklerden olup üstün zekâlı çocuklar içinde geçerlidir. Ancak özel yetenekli çocuklarda gözlenen özellikleri gruplandırılacak olursa; etkinlikler aracılığı ile öğrenme, sonu gelmeyen sorular, erken öğrenmeler ne zaman ne olduğunu hatırlama, eş zamanlı olmayan gelişim, motor becerilerdeki farklılıklar, gelişmiş mizah anlayışı, yetişkin arkadaş seçimi, çabuk öğrenebilme, aşırı duyarlılık, erken okuyabilme, iletişim becerileri gibi özellikler göstermektedirler (Ataman, 2003).

Normal zekâya sahip birey ile özel yetenekli bireyler arasında önemli farklılıklar olduğunu, yüksek düzeydeki özel zekâlı çocuklarda genel anlamda bilişsel ve özellikle yoğunluk ve duyuşsal özellikler bakımından belirgin farklılıklar olduğu görülmüştür (Clark,2002).

Uluslararası standartlara göre geçerli ve güvenirliliği olan zekâ testlerine göre 130 ve üzeri puanlar alanlar özel yetenekli bireyler olarak adlandırılır bu bireylerin özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

Genel Zihinsel Özellikler

- Okumaya ve kitapları erken dönemde ilgili olma
- Yaşıtlarına göre ileri düzeyde sözcük dağarcığına sahip olma
- Olaylar arasındaki ilişkiyi kolay hatırlama ve hızlı öğrenme
- Erken yaşlarda okuma yeteneği (iki-üç yaş gibi)
- Bağımsız okuma sıklıkla yetişkin seviyesindeki kitapları tercih etme
- Sürekli olarak niçin ve nasıl sorularını sorarak merak etme
- Neden sonuç arasındaki ilişkiyi hızlı algılama, fark etme
- Yaşına göre dikkat süresinin uzun olması
- Yaşından büyük çocuklarla olmaktan zevk alma
- Kendine yüksek hedefler belirleme
- Yaşına göre üst düzey mizah anlayışına sahip olma
- Bilgiyi zihinde tutma
- Akranlarına göre problem çözme planlama ve soyut düşünebilme becerilerini de ileri seviyede olma
- Rutin işlerden sıkılma
- Dini, ahlaki konular, politika gibi yetişkin konularına ilgi gösterme
- Yazılı ve sözlü ifadelerde orijinallik gösterme
- Hedefine ulaşmak için mücadeleci ve inatçı olma
- İlgi duyduğu alanla ilgili kavramlar terminoloji ve yöntemleri anlama konusunda ileri bir düzey de olma (Metin,1999, 196).
- Akranlarına göre uzun ve karmaşık cümleler kurma (Akkanat,2004,180).
- Dili etkili kullanma (MEB,2013a).

Yaratıcı Düşünceye Yönelik Özellikler

- Deneyimlere açık olma
- Çalışmalarda yalnız olmayı tercih etme

- Üst düzeyde bir hayal gücü
- İşleri kendi yöntemi ile yürütme eğilimi
- Bir problemi çözmek ya da bir hedefe ulaşmak için birçok yol düşünebilme yeteneği
- Beklenmeyen ukalaca ve akıllıca cevap verebilme becerisi
- Fikir geliştirmeye ve üretmeye yatkın olma
- Risk almaya ve maceraya istekli olma
- Birbirinden bağımsız görünen fikirler arasında sıra dışı bağlantılar kurma
- Üst düzey estetik duyarlılık
- Ayrıntılarla ilgilenme arzusu
- Ezberden Hoşlanmama
- Risk almaktan hoşlanma (Metin,1999,Akt: Özsoy, Avcı,2004,197)
- İnsanların farkına varmadığı ince esprileri kolaylıkla fark etme
- Gözünü budaktan sakınmadan görüşlerini sonuna kadar savunma
- Merak ettiği konularda bir başkasının motivasyonunu ihtiyacının olmaması (Akkanat,2004,180).
- Bazı konulara yoğun ilgi gösterme ve merak (MEB,2013a).

Liderlik özelliği

- Empati becerisi ile dinleme
- İlişki kurma ve sürdürebilme
- İnsanların hissettiklerini ve grupların nasıl işler gördüklerini anlama
- İleri görüşlülük, mizah ve zekâ ile sosyal olaylarla başa çıkma da alışılmadık beceri
- Yeni durumlara uyum sağlamada zorlanmama
- Yetişkinler ve yaşıtları tarafından aranan kişi olma
- Girişimci olma
- Yaşıtları tarafında arabuluculuk ve karar alıcı rolü üstlenme
- Alınan kararlarda duygusal davranmayıp objektif olma
- Üretken davranışlara teşvik etme becerisi
- Yaşıtları ve kendinden büyüklerle birlikte iken özgüvenli olma
- Sorumluluklarını yerine getirme de başarılı olma (Metin,1999,Akt:Özsoy, Avcı,2004,198).

- Okulla ilgili faaliyetlerin hemen hemen hepsine katılma (Akkanat,2004,180).
- Arkadaşları tarafından genellikle sevilme (Ataman,2004,158-159).
- Özgün ifade biçimine sahip olma (MEB,2013a).

Müzik Yeteneğine Sahip Bireyin Özellikleri

- İyi bir ritim duygusuna sahip olma
- Ritmi ve melodileri kolay hatırlama ve tekrarlama
- Orijinal besteler yapabilme
- Müziği duygu ve deneyimlerini ifade etmek için kullanma
- Notaları ve sesleri kolaylıkla çıkarma çalgı aleti çalma ve bunu yapmaya karşı istekli olma
- Müzikle ilgili dans ve dramadan hoşlanma
- Müzikteki duygu ve tempoya uygun olarak yaratıcı bir şekilde hareket etme
- Ritim tutma müzikal aktivitelerden hoşlanma ve müzikle ilgili eserler üretme fırsatları arama (Metin,1999,Akt:Özsoy, Avcı,2004,199).

Drama Yeteneğine Sahip Bireyin Özellikleri

- Mimik ve jestleri etkili kullanarak kolaylıkla hikâye anlatabilme ve izleyicinin beğenisini toplayabilmek
- Drama ile ilgilenme ve keyif alma
- Duygularını jestler vücut hareketleri ve yüz ifadeleri ile yansıtma
- Vücut dilini kullanarak fikirlerini ifade edebilme
- İzleyicinin üzerinde duygusal etki uyandırmaktan hoşlanma (Metin,1999,Akt:Özsoy, Avcı,2004,200).

Sanat Yeteneğine Sahip Bireyin Özellikleri

- Deneyimlerini ve duygularını sanat ile ifade edebilme
- Güçlü bir hayal gücüne sahip olma
- Sanatsal aktivitelere ayrı zaman ayırma
- Çeşitli nesne ve durumları çizme farklı teknikler ve araçları denemeye istekli olma

- Diğer insanların yaptığı sanatlar üzerinde değerlendirmeler yapıp sanat etkinlikleri ile ilgilenme
- Denge, stil ve bütünlük sahip orijinal ürünler çıkarma
- İyi bir gözlemci olma (Metin,1999, Akt: Özsoy, Avcı,2004,200)

Psikomotor beceriye sahip bireyin özellikleri

- Ortalama ve ortalamanın altındaki çocuklara göre doğumdaki ağırlıkları ve boylarını ortalamanın üstünde olması (Ataman,2004,158-159),
- Atletik olma
- Enerjik olma
- Ritmik olma
- Vücut geliştirmeye uygun fiziksel yapıya sahip olma
- Fiziksel aktivitelerde dengeli koordineli ve güvenli olma
- Oyun oluşturma ve geliştirme de yaratıcı olma
- Fizik gücüyle oynanan oyunlardan hoşlanma(Metin,1999,Akt:Özsoy, Avcı,2004,200),

Özel yetenekli bireylerin entelektüel ve belirgin kişilik özellikleri üzerinde bazı ortak noktaları vardır. Entelektüel özellikler; merak, olağanüstü düşünme yeteneği, hızlı öğrenebilme, karmaşık düşünme süreçleri, soyutlama, erken ahlak gelişimi, göz alıcı hayal gücü, öğrenmeye ilgi duyma. Kişilik özellikleri; anlaşılma isteği, anlayış, zihinsel uyarıya ihtiyaç duyma, duyarlılık, mükemmeliyetçilik, empati kurabilme, mizah anlayışı. Özel zekâlı ve yetenekli çocuklarda bu özelliklerin çoğu olabileceği gibi bir ya da birkaçına da rastlanabilir. Sahip olduğu IQ puanı da bu özellikler üzerinde etkilidir ancak çocuklar arasında olan bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurmak gereklidir. Ayrıca içinde yaşadıkları çevre, aile ortamı, aldıkları eğitim gibi birçok faktör de kişilik ve entelektüel karakterleri üzerinde etkilidir (Silverman, 1993).

2.8.1. Tanılama Süreci

Ülkemizde özel yetenekli bireylerin okul öncesinden itibaren tanılanması için aile, çevre ya da okul öncesinde öğretmenlerinin yönlendirmesi ile rehberlik araştırma merkezlerine (RAM) başvuru yapılır. Okul öncesi dönemde zekâ testinden ziyade gelişim

testleri uygulanır. (MEB, 2013a). Ancak okul öncesinde tanılanan öğrencilere yönelik Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.8.1.1. Erken Tanılama

Özel yetenekli bireyin tanılama sürecinde bu bireylerin eğitimi ve psikolojik ölçümleri konusunda eğitim almış uzmanlar tarafından hazırlanan özellik listelerinin kullanılmasıyla velilerden düzenli bilgi alınmasına neden olabilir (Grossr, 1999, 207-214).

Anne-babaların özel yetenekli olduğu konusunda aday gösterdikleri ve bunu sonucunda tanılanan çocukların sayısı, anne-baba ve öğretmen tarafından aday gösterilen çocukların sayısından fazla olduğu görülmüştür. Yani anne-babalar özel yeteneklilerin aday gösterme konusunda daha isabetli kararlar verebilmektedir (Suveren, 2006).

- Okul öncesi eğitim çağında olup herhangi bir okuma dizisi kurumda devam etmeyenler 3-6 yaş grubu çocukların velileri tarafından,
- Olup okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocuklar için okul öncesi öğretmenleri veya velilerince,
- Okul dönemindeki öğrencilerin öğretmenlerince doldurulur (Karadağ, 2016, 561-571).
- Özel yetenekli öğrenci öğretmenleri ile ilgili yapılan çalışmalarda öğretmenlerin tarafından doldurulan iyi tasarlanmış değerlendirme ölçeği bu alanda büyük fayda sağlayacağını göstermiştir (Jarosewich, Pfeiffer & Morris, 2002, Karadağ, 2016, 561-571).

Okul öncesi öğretmenlerin özel yetenekli bireyleri aday gösterme bilgi ve becerilerini geliştirme amacıyla yapılan teknikle çocuk aday gösterme eğitim programı (ÜYÇAGEP) çerçevesinde yapılan hizmet içi eğitim programı sonucuna göre deney grubu olup eğitim alan öğretmenlerin bilgi düzeylerinin kontrol grubunda olan öğretmenlerin bilgi düzeylerine göre anlamlı farklar elde edilmiştir. Kontrol grubunda olup eğitimden yararlanmayan öğretmenlerin bilgi düzeylerinde ön test-son test sonuçlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Dereli,2019). Buda öğretmenlerin eğitiminin aday belirleme sürecinde olumlu değerlendirilebileceğini gösterir.

Özel yetenekli bireylerin bebeklik döneminde çevreye karşı belirgin derecede farklı tepkiler verdiği, dikkat süresinin uzun olduğu, çevresinde olup bitenleri dikkatle izleyebildiği ve anne babayı veya bakıcısının erken dönemde tanıma ve gülme davranışı sergilediği belirtilmektedir. Özel yetenekli bireylerin erken tanılama göstergelerinden bir tanesi de okuma yaşıdır. Gross'en yaptığı bir çalışmada zekâ bölümü 170 olan çocukların %43,5 yaşından önce %13,4 yaşından önce okuduğu görülmüştür. Özel yetenekli bireylerin konuşmasında ilk anlamlı sözcüklerin diğer çocuklara göre iki ay önce ortaya çıktığı, normal çocuklarda sözcük bağlantılarının yani iki sözcüğü birleştirmenin ortalama 2 yaşında görülmesine rağmen özel yetenekli çocuklarda 12 ay civarında yani 1 yaşında geliştiği görülmüştür (Gross, 1999, 207-214). Zihinsel gelişimle ilgili bilimsel çalışmaların tarihi seyri yeteneklerin kalıtım ve çevre etkileşiminin sonucunda belirlendiğini gösteriyor. Çağımızda konuya damgasını vuran Piaget ve Vigotsky gibi düşünürler özellikle küçük yaşlarda aile ile etkileşiminin çocuğun yaşantıları yoluyla onun zihinsel yapıları üzerine ne denli kritik etkilerinin olduğunu gündeme gelmiştir. Son yıllarda batılı ülkelerde büyük bir hızla artan beyin araştırmaları ve sinirbilim (neuroscience) çalışmalarının bulguların çoğunluğu sözü edilen zihinsel gelişim kuramlarını destekler niteliktedir. Bu durumda ailenin özelikle erken yaşlarda üstün yeteneğin ortaya çıkışındaki belirleyiciliği iki noktada belirginleşmektedir:

1) Kalıtımsal özelliklerin aktarılması,
2) Zihinsel gelişimin en hızlı olduğu 0-3 yaşlarında uygun ve zengin etkileşim ortamının yaratılması (Akarsu, 2004a).

Bir çocuk ne kadar erken tanılanırsa mevcut kapasitesinin öğrenmesini sağlayacak etkenlerden uzak kalabilir ve mevcut yeteneğinin gelişmesi için uygun ortamların sağlanması, var olan yeteneğinin doğru yorumlanmasına neden olur. Özel yetenekli bireylerin erken dönemde belirlenmesi dikkatli bir gözlem gerektirir. Bu bireylerin erken dönemde tanılanması, eğitim programlarında erken başlaması ve yetenekleri doğrultusunda gelişimlerine fırsat sağlamaktadır (Gross, 1999, 207-214). Çocuğun duygusal sosyal eğitsel destek ve müdahaleler göz önüne alındığında çocuğun erken yaşta tanılanmasının en doğrusu olduğu alanyazında yer almaktadır (Schofield & Hotulainen, 2004; Stapf, 2003, Karadağ, 2016, 561-571). Özel yetenekli bireylerin erken çocukluk döneminde konuşma hareket ve okumanın erken geliştiği ve olası özel yetenekliliğin güçlü göstergesidir. Her erken konuşan yürüyen ya da okuyan çocuk özel yetenekli birey olmayabilir ancak bu becerilerin çok erken yaşlarda ortaya çıktığında ve özellikle birlikte ortaya çıktığında bu ileri bir entelektüel

gelişim ortaya çıkarabileceğini gösterir. 18 aylıkken normal yetenekli bir çocuğun kendini ifade etme açıklama da kullandı ortalama kelime 1,2 iken özel yetenekli çocuğun açıklama başına düşen kelime sayısı 3,7 dir. 4 yaşına gelindiğinde ise çocuklarda kullanılan ortalama kelime sayısı 4,6 iken özel yetenekli çocuklarda kullanılan kelime sayısı 9,5 olmuştur. IQ düzeyi 160 olan 52 çocuk üzerinde yapılan araştırmada bu çocukların ilk kelimelerini söyledi yaş ortalamasının 9,1 ay olduğu görülmüştür. Yaşıtlarının ilk kelimeleri söyledi yaşta özel yetenekli bireyler cümle kurma seviyesine gelmektedir. Bu da alışılmadık derecede erken konuşma özel yetenekli güçlü bir göstergesi olsa da gecikmiş konuşma çocuğun özel yetenekli olmadığı anlamına gelmez. Bu durumda bireysel farklılıkların da olabileceği göz ardı edilmemelidir (Gross, 1999, 207-214). Türkiye'de BİLSEM de eğitim alan çocukların velilerinin çocukların özel yeteneklerini 3-5 yaşları aralarında fark ettiklerini, zihinsel gelişimin bu tespitte önemli etken olduğunu belirtmişlerdir (Özkan, 2009). Ancak mevcut yönetmelikte olmasına rağmen özel yetenekli birey tanılansa bile okul öncesinde herhangi bir eğitim verilmediği görülmektedir.

Anne ve babaların çocuklarının özel yetenekli olup olmadıklarını ayırt edebildikleri ancak eğitim düzeyi yüksek olan bazı anne babaların özel yeteneklilik belirtilerini normal olarak yorumlayıp özel yetenekli durumunu fark edemedikleri görülmüştür (Gross, 1999, 207-214). Eğitim düzeyi düşük anne babaya sahip özel yetenekli bireyler dezavantajlı görülmekle birlikte eğitim düzeyi yüksek anne-babaların çocuklarının da dezavantajlı gruba girebildikleri görülmüştür. Ancak Çepni ve Gökdere (2002) tarafından yapılan araştırmada Türkiye'de tanılama süreci sosyal statüsü yüksek olan bireylerin çocuklarının avantajlı oldukları, diğerleri aday gösterme ve raporlamalar da sorumluluklarını yeterince yerine getirmedikleri vurgulanmaktadır. Burada da sosyal statüsü yüksek olan bireylerin çocuklarının alt gelir grubuna göre daha avantajlı oldukları belirtilmiştir. Özel yetenekli bireyler üzerinde yönelik incelemelerin büyük bir kısmı altı yaş ve daha yukarısında bulunan bireyler üzerinde yapılmaktadır. Bunun nedenlerinin başında 0-6 yaş çocuklarının yeteneklerini herhangi bir araç, veya testle ortaya çıkarma zorluğu gelmektedir. Fakat bilinen bir gerçek de erken tanılama eğitim programlarına bir an evvel başlanmasının ne kadar önemli olduğudur. Okulöncesi dönem zihinsel, sosyal, dil gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Bu nedenle çocuğun doğuştan getirdiği özel yetenek potansiyelinin gerçekleşmesi ve gelişmesini sağlayacak uyarıcıların ilk aylardan itibaren verilmesine başlanmalıdır. Bu bireyleri öğrenmeye teşvik etmek için öğrendiklerinin ne yönden yararlı olduklarını fark etmelerine yardımcı olunmalıdır (Enç, 1979).

Özel yetenekli bireyi tanılanmasını önemi arttıkça neyin, neden, nasıl ve ne zaman soruları önem arz etmektedir (Pfeiffer, 2008). Ne sorusunun karşılığında zekâ, özel yetenek gibi kavramların karşılığını ortaya çıkaracak özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Neden sorusu ise tanılamanın hangi amaçla yapıldığı sorusuna cevap arar. Ne zaman sorusu ise özel yetenekli bireylerin aday gösterilmesinde ve tanılanmasında doğru zamanın, gelişimsel dönemin basamaklarının bilinip hangi dönemde tanılamanın yapılması gerektiği sorusuna cevap arar. Özel yetenekli bireylerin tek bir yöntemle belirlenmesi ve tanılanmasına uygun olmadığı geçerli ve güvenirliği bir sonuç almak için çok yönlü arama inceleme ve taramaya gerek vardır (Özsoy ve Özyürek, 1989). Özel yetenekli bireylerin erken yaşlarda tanılanması gerektiği ile ilgili görüş birliği vardır (Pfeiffer, 2015; MEB, 2019). Bunun için kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek gerekmektedir (Pfeiffer, 2015).

Özel Yetenekli bireylerin tanılanmasında beş konu vardır (Pfeiffer ve Blei, 2008, 177-198).

1. Uzman olan kişilerin neyin özel yetenek olarak tanılanacağına yönelik yaklaşımları farklılıklar gösterebilmektedir. Buna göre bilişsel yeteneğini gösterilmesi amacıyla uygulanan spesifik zekâ testleri ile özel yetenekli bireylerin belirlenebileceği, diğer taraftan bireyin birçok yeteneğine sahip olabileceği düşünülür.
2. Öğrencilerin ne kadarının özel yetenekli olarak kabul edileceği konusu farklı bakış açılarını barındırmaktadır. Bazıları tanılama kriterlerini geniş tutarak bu kriterler içerisine giren bütün öğrencilere zenginleştirme programı gelmesi gerektiğini düşünürken diğerleri olan üstün beceriler gösteren ve eşsiz olan öğrencileri farklı müfredat programlarında eğitim almalarını doğru bulmaktadır.
3. Olabildiğince erken ve sık tanılama yapılmalıdır (Callahan,2005, Karadağ,2016, S 561-571). Özel yetenekli birey ne kadar erken tanılanırsa eğitim programından daha fazla yararlanır.
4. Tanımlanması yapılan bireyin sadece bir test sonucuyla değerlendirilmesi doğru değildir (Pfeiffer, 2002, 31-47). Öğrencilerin zekâ testleri, gelişim ölçekleri vb. araç gereklerle belirlenmesinin yanında öğretmen gözlemi (birden fazla öğretmenin gözlemi şeklinde de olabilir), akran değerlendirmesi, ailenin gözlemine de önem verilmelidir.

5. Öğrencilerin belli aralıklarla günde değerlendirelim ve fırsatının oluşturulması. Bazı aile ve eğitimciler öğrencilerin bir kere tanılanmasını ihtiyacı olacağını düşünürken belli aralıklarla bu taramaların yapılması öğrencinin değişimine ve gelişimine göre eğitsel değerlendirmenin yapılmasını sağlar.

Özel yetenekli bireylerin tanılama politikaları uygulamalarına ilişkin basamaklar aşağıdaki gibi sıralabilir:

1. Çocuk okula başlamadan önce tam olarak değerlendirilmesini sağlama kapasitesi için çaba sarf edilmelidir. Burada asıl amaç problem bulmak değil problemi önlemektir. Okul öncesi eğitim yaşında okul öncesi değerlendirme sonucunda bilişsel uyarlamaya ihtiyaç duyduğu bilinen çocuklar ana okulu veya ilkokul sınıf düzenlemeleri önceden planlanmalıdır. Her çocuğun değerlendirmesi ve planlanması için öncelikle anaokulu ve ilkokul öğretmenlerinden ve okul rehber öğretmenleri ile birlikte oluşan profesyonel bir ekip tarafından yapılmalıdır. Çocuk ana sınıf eğitiminden yararlanmamışsa eğitim öğretimde ilk karşılaştığı profesyonel kişi tarafından değerlendirilmesi yapılmalıdır.
2. Çocukların ihtiyaç ve ilgi alanlarına göre planlamak ve yürütmek.
3. Anaokulundan lise bitimine kadar öğrencilerin gözlenmesi ve özel yetenekli olup başarı sergileyen öğrencilerin zekâ testi ile tanılanmaya ihtiyacı olmadan çevresindeki gözlemciler ki bunlar okuldaki müdürü öğretmeni tarafından yapılmalıdır.
4. Bireylerin tanılanmasında sadece anne baba öğretmen müdür kütüphaneci hekimler danışmanlar ve diğer önemli yetişkinlere de evde okulda ve toplumda bu çocukları tanınması için farkındalık kazandırabilir.
5. Basit tek boyutlu yaklaşımlardan yani zekâ testi puanı ile tanılama gibi dar bakış açısından uzaklaşarak bütüncül bir bakış açısını geliştirmek gerekir (Birch, 1984). Zekâyı belirlemek, tanılamak ve ölçmek zor bir iştir (Stenberg, 2018).

Özel yetenekli bireyler erken tanılama sürecinden yararlanmadığı durumlarda eğitim öğretime başladıktan bir süre sonra kasıtlı olarak düşük performans sergileyebilir. Yaşıtlarının üstünde performans sergileyen birey uygun eğitimi almadığı taktirde yaşıtları gibi davranmaya çalışır (Gross, 1999, 207-214). Özel yetenekli bireylerin tanılama sürecinde karşılaştıkları problemler farklılıklar göstermektedir tanılama için var olan bilgi kaynakları, kullanılan ölçme araçları, tanılama ile ilgilenecek personelin yeterliliği gibi problemler vardır. Ayrıca özel yetenekli bireylerin tespit edilmesi durumunda sayılarının

fazlalığı eğitimleri konusunda nasıl kararlar alınacağı ile ilgili de sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Erken çocukluk döneminde zekâ testlerinin çocukların potansiyel ya da performanslarının değerlendirilmesinde uygun yöntemler olmadığı durumlarda sistematik gözlem ve değerlendirmeden gibi başka alternatif seçenekleri de kullanılacağı öne sürülmüştür. Alternatif seçenekleri kullanılmasının sebebi okul öncesi dönemdeki çocukların testleri karşı geliştirebilecekleri olumsuzluktan ziyade zekâ ya da potansiyelin ölçülmesinin zorlukları ile ilgilidir (Bildiren, 2018). Erken tanılama özel yetenekli bireyler için önemlidir. Erken tanılama sonucunda birey eğitimine erken başlar. Özel yetenekli bireylerin erken çocukluk ve üstün yetenekli konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmaların çoğunun nicel veya karma yöntemlerle yürütüldüğü görülmüştür. Üstün yeteneklerin bilhassa erken çocukluk gibi küçük yaşlardan itibaren yapılacak çalışmaların nitel yöntemin kullanılmasıyla zenginleşeceği düşünülmektedir. Özellikle nitel ve karma çalışmaların verilerin çoklu şekilde yorumlanmasında önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Koç, Saranlı, 2017). Okul öncesi öğretmenleriyle yapılan çalışmada yetenekli bireylerin erken tanılamaya yönelik fark edilmesinde güçlük çektikleri ve öğretmen değerlendirilmesinin tek yöntem olarak kullanılmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Ancak özel yetenekli bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için erken yıllarda öğretmen ve anne-babaların gözlemlerini çok önemli olduğu ve gerekli bilgi ve becerileri geliştirilmesi konusunda anne babaların ve öğretmenlerin yönlendirmesi gerektiği düşünülmektedir (Gross, 1999, 207-214).

2.8.1.2. Aday Belirleme Süreci

Türkiye'de bireyin tanılama sürecinde aday gösterilmesi başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. The HOPE Scale, The Scales for Identifying Gifted Students (SIGS), Gifted and Talented Evaluation Scale (GATES), Gifted Evaluating Scale (GES), Scales For Rating The Behavioral Characeristics of Superior Students, (SRBCSS), Gifted Rating Scales (GRS) gibi öğretmenler tarafından kullanılan ölçekler tanılama sürecinde etkin rol oynamaktadır (Karadağ, 2016, 561-571). Ancak zekâ testleri 6 yaşından itibaren uygulanmaya başladığından okul öncesi erken tanılama amacıyla kullanılamamaktadır. Okul öncesinde erken tanılama-aday gösterme amacına gerçekleştirmek için zekâ testleri uygulamak yerine öğretmen, aile, çevre, arkadaşları, eğitim kurumları görüşleri de bu sürece dahil edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin erken tanılamaya yönelik okul öncesi öğretmenlerin ve ailelerin önemli rolleri bulunmaktadır. Ailelerin öğretmenlere göre aday gösterme de daha başarılı

oldukları görülmüştür. Ailelerin çocukları ile daha fazla zaman geçirdikleri için öğretmenlere göre daha isabetli kararlar alabilmektedir. Öğretmenlerin çocuklarla daha az zaman geçirmeleri, çocukların öğretmenleri karşısında kapasitelerini tam olarak göstermemeleri ve öğretmenlerin özel yetenekli bireylerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanabilir (Dağlıoğlu ve Suveren, 2013, 431-453). Ayrıca yapılan çalışmalarda sınıf öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencileri değerleme konusunda yeterli olmadıklarına dair bilgiler mevcuttur. Sınıf öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencilerin zihinsel özellikleri konusunda %50 üzerinde sosyal duygusal özellikleri konusunda ise ortalama %30 oranında başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Gökdere ve Ayvacı, 2004, 17-26). Ancak ülkemizde aday belirleme sürecinde ailelerin başvurusu mevcut değildir. Okuldaki öğretmenin aday göstermesi ile süreç başlamaktadır.

2.8.1.3. Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Alım Süreci

Bilim ve sanat merkezlerine seçilen öğrenciler sınıf öğretmenleri tarafından öğrenciler aday gösterilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının e-Okul veri tabanında aday gösterilecek öğrenciler için doldurulması gereken bir form mevcuttur. Bu formdaki özellikleri gösteren öğrenciler aday olarak kabul edilmekte ve grup zekâ testlerine alınmaktadır. Ayrıca bakanlıkça belirlenen kriterlere uygun değerlendirmeler uygulanmaktadır (MEB, 2018). BİLSEM'lerin tanılama süreci özel eğitime rehberlik genel müdürlüğü tarafından her yıl sınıf seviyelerine göre il milli eğitim müdürlükleri tarafından oluşturulan il tanılama komisyonlarda tarafından yürütülmektedir. Tanılama yöntemlerinin yıllara göre değiştiği görülmektedir. Örneğin 2014-2015 yılları arasında ilk defa merkezi uygulama ile öğrenci seçimi yapılmış ve 2. 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrencilerinin tanılama yapılmış iken 2015-2016 eğitim öğretim yılında 3. ve 4. sınıf düzeyinde tanılama kağıt kalem testi ile yapılmıştır 1. ve 2. sınıf düzeyindeki öğrencilere ise ilk defa tablet bilgisayar üzerinden grup tarama uygulaması yapılmıştır. 2016-2017 eğitim öğretim yılında ise birinci ikinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki öğrencilere tablet bilgisayar üzerinden grup tarama testi yapılmıştır. BİLSEM'lere seçilmek üzere aday olan öğrenciler sınıf öğretmenleri tarafından görsel sanatlar müzik ve genel zihinsel yetenek alanlarında akranlarından daha ileri düzeyde performans sergileyen öğrencileri E-Okul yönetim bilgi sistemi üzerinden önerilmektedir. Tüm adayı öğrenciler hafta sonları tablet bilgisayar uygulaması ile grup tarama testine tabi olmaktadır ve başarılı olan öğrenciler yetenek alanlarına göre bireysel değerlendirilir. 2022 yılında ise bireysel değerlendirme sürecinde Anadolu-sak zekâ ölçeği ve Wechsler

Nonverbal yetenek ölçeği WNV uygulanmıştır (Özer, 2021,199).MEB tarafından 81 ilde oluşturulan il komisyonları tarafından belirlenen merkezlerde öğretmenleri aday gösterilen öğrenciler tablet bilgisayarlarla grup taraması yapılmaktadır. Bu taramada baraj puanları; genel zihinsel, görsel sanatlar. Müzik yeteneğinde Türkiye ortalamasında göre belirlenmektedir (MEB, 2018). 2020 yılında yapılan BİLSEM' seçmeleri sonunda 1, 2 ve 3 sınıfa devam eden öğrencilerden 1. , 2. ve 3. Sınıf düzeyinde öğrenci seçimi tablet bilgisayar üzerinden grup tarama uygulaması ile yapılmaktadır. Belirlenen baraj puanını geçen öğrenciler bireysel incelemeye girmeye hak kazanmaktadırlar (Özer, 2021,192).

BİLSEM öğrenci seçme sisteminde 2021-2022 eğitim öğretim yılında yönetmelikte değişiklik yapılmıştır. Buna göre örgün eğitim kurumlarına devam eden ve genel olarak zihinsel müzik veya resim yetenek alanında özel yetenek olarak tanınan öğrenciler yeteneklerine geliştirecek ve kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim verilmek üzere bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama ve yerleştirme sürecine ilişkin usul esaslar değişmiştir. Öğrenci tanılama işlemleri 1,2,3,4. sınıflar seviyesinde sınıf öğretmeni tarafından yetenek alanına ya da alanlarında aday gösterilmektedir. Her yıl 1., 2. ,3. sınıflar yetenek sınavlarına alınmaktaydı. Pandemi nedeniyle yaşanan aksaklıkların giderilmesi amacıyla dördüncü sınıflarda seçmeleri dahil edildiği gözlenmektedir. Bu seçmelerde en büyük değişiklik aday belirleme süreci okul yönlendirme komisyonları tarafından yürütülmesi olmuştur. Okul yönlendirme Komisyonu okul müdürü başkanlığında müdür yardımcısı, rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görev yapan öğretmenlerin tamamı ve her sınıf seviyesinden okul müdürünün belirleyeceği en az bir sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Her okulda her sınıf düzeyinde her bir yetenek alanı için öğrencisinin en fazla %20 aday gösterme sınırlılığı getirilmiştir. Bir öğrenci için en fazla iki yetenek alanında da gösterilebilecektir. Aday gösterilen öğrenciler için sınıf öğretmenleri tarafından ek bir gözlem formunun çıktısı doldurularak okul yönlendirme komisyonuna teslim edilmiştir. Komisyon tarafından aday gösterilen öğrenciler kendi sınıf öğretmeni tarafından gözlem formları doldurularak MEBBİS/e-Okul Yönetim Bilgi Sistemleri Modülüne işlenecektir. Yeni bir uygulama olan okul yönlendirme komisyonunun görevleri şöyledir; Sınıf öğretmenleri tarafından yönlendirilen öğrencilerin adaylığı komisyonlarda değerlendirecek, aday gösterilen öğrencilerin belirlenmesi, belirlenen adayların sınıf öğretmene tebliğ etmek, aday gösterilen öğrencilerle ilgili bilgileri kontrol ederek gerekli düzeltme işlemlerini yapmak, müzik ve resim yetenek alanlarında yapılacak ön değerlendirmeler için gerekli ortamların sağlanması gibi yenilikler yapılmıştır. Resim ve

müzik yetenek alanında ön değerlendirme uygulamaları sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmesidir. Yani resim ve müzik alanında yetenekli olan öğrenciyi aday gösteren öğretmen ikinci basamak olan değerlendirmeyi de yapmaktadır. Bireysel değerlendirme ise bakanlıkça belirlenen ölçütlerde yapılacaktır. Genel yetenek alanında ön değerlendirme ve bireysel değerlendirmeler ise bakanlıkça belirlenen zekâ ölçeği/ ölçekler kullanılmaktadır. Ayrıca işleyiş rehberlik araştırma merkezleri tarafından yürütülmektedir (BİLSEM Yönergesi, 2022).

Eker, Kurnaz ve Sarı (2018) tarafından yapılan bir araştırmaya göre özel yetenekli bireyleri tanılama görevini alan uzmanların %73'ü bu çocukların tanılanmalarının erken yaşa çekilmesinde yarar olduğunu, tanılama sonucunda oluşacak avantajları yaşanacak problemlere oranı daha fazla olduğunu belirtmişlerdir (Sarı ve Eker, 2021). Ancak tanılama şekli evrensel tarama şeklinden değil öğretmenin aday göstermesi şeklinde yapılmaktadır. Erken tanılama tavsiye edilirken çocuğun anne babasından bireye ait gelişim bilgilerinin alınmadığı görülmüştür. Araştırmalara göre aday gösterme sürecinde özel yetenekli bireylerle ilgili eğitim almış öğretmenlerin eğitim almamış meslektaşlarına göre daha doğru kararlar verebildiği görülmüştür (Şahin ve Çetinkaya, 2015). Yurtdışında ve yurt içinde yapılan farklı araştırmalarda ise okul öncesi öğretmenleri öğretmen adaylarının yetenekli bireyleri tanıma konusunda bilgi düzeylerinin sınırlı olduğu görülmüştür (Gülkaya, 2016). Bildiren(2007) tarafından yapılan çalışmada bireylerin tanılanma sürecinde ölçme ve değerlendirme işlemlerinde zekâ testleri, yetenek ve başarı testlerinin yanı sıra uzmanları yapacağı görüşmeler öğretmenlerin görüşleri ve belli bir programda birçok deneme gözleme gibi hususlara yer verildiği görülmektedir. Bu doğrultu da aday belirleme sürecinde kullanılar E-Okul veri tabanında özel yetenekli çocukların adaylık sürecini belirlemek amacı ile gözlem formu ek-1 geliştirilmiştir. Genel olarak bakıldığında e-Okul veri tabanında sınıf öğretmenleri tarafından doldurulan BİLSEM' aday gözlem formu ile akademik çalışmalardan alınan özel yetenekli bireylerin özellikleri karşılaştırıldığında BİLSEM' aday gözlem formunun özel yetenekli adayların belirlemesinde uygun maddelerden oluştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda öğrenci seçmeleri yapılmaktadır.

Bilim ve sanat merkezlerinde öğrenci sayılarının yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir. BİLSEMlerde ilkokul ortaokul bir lise öğrencilerinin yıllara göre dağılımına baktığımızda 2018-2019 yılında 42.632 öğrenci BİLSEM'lerden yararlanırken 2019-2020 yılında 63.093 öğrenci sayısı ile %48 artış göstermiştir. 2019-2020 yıllarında BİLSEM

öğrencilerin %26'sı ilkokul %52'si ortaokul %22'si ise lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Özel eğitim kurumları öğrencilerinin toplam öğrenci sayısına oranı ilkokul düzeyinde %27 iken ortaokulda %43 lise düzeyinde ise %26'dır. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde BİLSEM öğrencilerinin hiç yer almadığı görülürken spor liselerinde iki, anadolu güzel sanat liselerinde ise 152 öğrencinin BİLSEM'lerde yer aldığı görülmüştür (Özer, 2021,199). MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ORGM) tarafından kurulan BİLSEM'lerin sayısı MEB verilerine göre Şubat 2022 itibarıyla toplam 279'ye ulaşmış olup bu merkezlerden 67 bin öğrenci yararlanmaktadır (MEB, 2022b).

2.8.2. Türkiye'de Tanılamada Kullanılan Ölçme Araçları

Özel yetenekli bireyi erken tanılamaya yönelik akademik yetenekleri sahip olan çocukları tespit amacıyla uygulanan bireysel ve grup zekâ testleri sıklıkla çocuğun ilkokulda yıllarına kadar ertelenmektedir. Bu da birçok yetenekli çocuk yer altına inmeyi yani yeteneklerini göstermemeye başlayabilir(Gross, 1999, 207-214).

Türkiye'de tanılama sürecinde zekâ testlerinin eskiye dayandığı görülmektedir. Standford-binet zekâ testi Amerika'da 1905 geliştirilmiş olup 1915 yılında dilimize uyarlanarak kullanılmaya başlanmıştır. İlk araştırma 1929 yılında olmuş 1945'li yıllara kadar 11 çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmaların sekizi çevrilmiştir. 1950'li yıllarda MEB araştırma ve geliştirme birimi tarafından özel yetenekli bireylerin tanılanmasına yönelik Amerika Birleşik Devletleri'nden birçok uzman, araştırmacı danışmanlık yapılması aracıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Ayrıca Türkiye'den de araştırmacılar ve eğitimcilerden oluşan bir grup ABD eğitim amacıyla gönderilmiştir. 1970'li yıllardan itibaren zekâ ve bilişsel süreçleri ölçmeye yarayan testler standardizasyon çalışmaları yapılmıştır. Bu ölçeklerin ortak noktaları performansa dayalı testler olmasıdır zira performans testlerini uyarlanmasının yapılması daha kolaydır çünkü sözel testlerin uyanınca uyarlanabilirliği daha karmaşıktır. Ayrıca performans seslerin uyarlanmasında kültürler farklılıklar kaynaklanan problemleri karşılaşma riski sözel testlere göre daha azdır. Özel yetenekli bireylerin tanılanmasında uygun bireyleri tespit etmek amacıyla Türkiye'de çeşitli zekâ testleri uygulanmaktadır. 1984 yılından beri kullanılan 6-16 yaş çocuklara uygulanan 12 alt boyutu olan WİSC zekâ testidir. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde uygulanan zekâ testleri farklı olmakla birlikte özel yetenekli bireylerin BİLSEM'de eğitim amacı ile tanılanmasında kullanılan 1984 yılında Türkiye de ilk kez kullanılan WİSC 1995

yılında Şavaşır Ve Şahin tarafından Uyarlanmış ve WİSC-R kullanılmaya devam etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bakanlık bünyesinde genellikler psikolojik danışmanlara-rehber öğretmenler WİSC-R zekâ testi uygulama eğitimi sonucunda sertifika verilmekteydi. Sertifika sahibi bu personel bakanlık dışında uygulama yapma yetkisine sahip olmamakla birlikte Rehberlik ve Araştırma Merkezi ile BİLSEM öğrenci seçmelerinde bireysel tanılama kısmında görev almaktaydı (Gülgöz ve Kağıtçıbaşı, 2004, 248-270).

Günümüzde Uluç, Öktem, Erden, Gençöz ve Sezgin (2011) tarafından uyarlanan WİSC-R4 zekâ testi TÜBİTAK projesi kapsamında gerçekleştirmiştir. Ancak testin uygulama hakkı psikologlar derneğine aittir. Psikologlar derneği de bu testi uygulama eğitimlerini sadece psikologlara vermektedir. Özel yetenekli bireyi tanılanması da kullanılabilecek bu test MEB tarafından sertifika verilemediği için bakanlık bünyesinde kullanılamamaktadır.

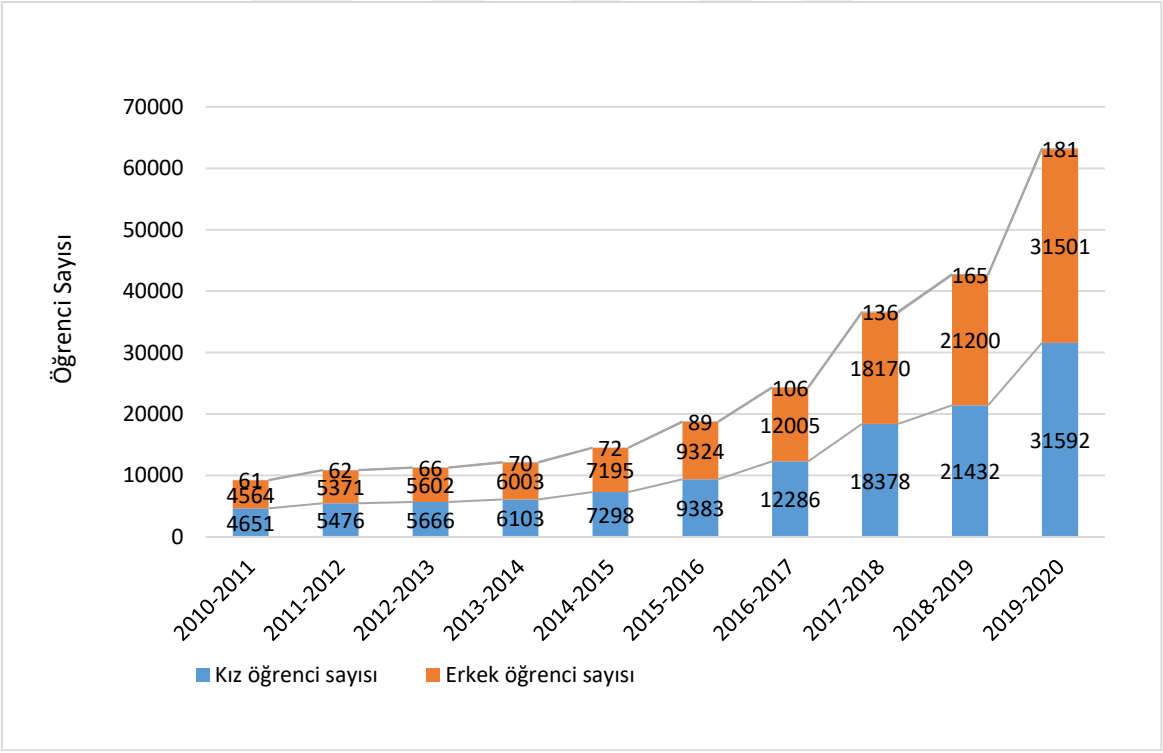
Özel yetenekli bireyleri tanılamaya yönelik ilk basamak olan öğretmenin aday gösterme sürecinde doldurulan öğretmen gözlem formu ile Temel Kabiliyet Testi ve WİSC-R testi arasındaki ilişkinin incelenmiştir. Araştırmada Temel Kabiliyet Testi ile WİSC-R testi arasında anlamlı bir ilişki bulunurken öğretmenlerin doldurduğu öğretmen gözlem formlarının aday gösterme sürecinde çok da sağlıklı olarak gerçekleştirmediğini düşündürmüştür (Sıcak,2014, 7-12).

Türkiye'de özel yetenekli bireyleri tanılama amacıyla test geliştirme yerine yurtdışında uygulanan testlerin standardizasyon-uyarlama çalışmaları tercih edilmektedir. Bunun temel nedeni özel yetenekli bireyleri tanılama ve zekâ testi geliştirme konusunda yeterli bilgi birikimine ve tecrübeye sahip olunmaması girişimci bilim insanlarının olmadığı söylenebilir (Sak vd., 2015, 125).

Alaska'da ve Dilingham da yaşayan 2.500 kişi ile yapılan bir çalışmada farklı kültürlere sahip bireylere zekâ testi uygulanmış ve zekânın dışarıdan bakılınca anlaşılacak bir kavram olmadığı belirlenmiştir. Zekâ tek bir kültür ışığında değerlendirilemez. Zekâya anlayabilmek için kültürler arası bağ ve kültürel içeriğin göz önünde bulundurulması gerekir. Bireylerin zekâ seviyelerini tespit ederken ait olduğu kültüre uygun zekâ testlerinin geliştirilmesi gerekir (Sternberg, 2004, 325-338).

Anadolu Üniversitesi MEB, TÜBİTAK iş birliği ile yiyip merkezi araştırma ekibi Türkiye'nin ilk yerli zekâ ölçeğini olan ASİS (Anadolu-Sak) zekâ ölçeğini geliştirmiştir. Sak vd., (2016) tarafından geliştirilen Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASİS) ülkemizde geliştirilen özel yetenekli öğrencilerin anlamalarına yönelik kullanılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları tamamlanmış ve uygulanmaya başlayan ilk zekâ testi olma özelliğini taşımaktadır.

2016 yılında geliştirilen bu test 2017 yılında Türkiye'de ilk kez pilot çalışma yapılmadan Bilim ve Sanat Merkezlerine özel yetenekli öğrencileri belirlemek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. 2019 yılında 43 bin kayıtlı BİLSEM öğrencisine 20 bin öğrenci daha eklenmiştir. Fiziksel altyapının, yardımcı personel azlığı, nitelikli öğretmen ve idareci ihtiyacı, eğitim müfredatı gibi sorunlar çözülmemişken öğrenci sayısının ciddi oranda artmıştır. BİLSEM bir yıl içerisinde bu artışı kaldırabilecek altyapının olup olmadığı önemli konulardan birisidir (Çocuk Vakfı, 2019a).

Kaynak: Özer,2021, 197.

Şekil 1. 2010-2020 Yılları Arasında BİLSEM'lerin Sayısı ve BİLSEM Öğrenci Dağılımı

Yukarıdaki tabloda özel yetenekli bireylerin yıllara göre BİLSEM öğrenci dağılımı verilmektedir. Yıllara göre öğrenci sayılarının artması ile bilsem sayılarında da artış olduğu görülmektedir.

2.9. Türkiye'de Eğitim Öğretime Yönelik Uygulamalar-Politikalar

Bu bölümde özel yetenekli bireylere eğitim öğretimlerine yönelik politikaların değerlendirilmesi yapılacaktır. Özel yetenekli bireylerin eğitim aldığı bilsem, ARGEM, destek eğitim odalarının isleyişi hakkında bilgi verilecektir.

2.9.1. Geçmişten Günümüze Özel Yeteneklilerle İlgili Yapılan Çalışmalar ve Uygulamalar

Özel yetenekli bireylerin sosyal, bilişsel, duyuşsal ve fiziksel özelliklerini tanıyarak, yetenekleri doğrultusunda bilgi, teknoloji, yaratıcı çözüm üreten, insanın gelişimine katkı sağlayan ayrıca özgün araştırmacı, estetik ve etik değerlere sahip, lider, bilim insanı, sanatçı ve sporcular yetiştirmek amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin yetenekli bireylerin eğitimi ve yönlendirilmesi istihdam konusunda dünyada lider ülkelerden biri haline gelmesini sağlamak ve bu doğrultuda özel yeteneklerin konusunda yeni bir eğitim felsefesi oluşturmak amaçlanmaktadır (MEB, 2013a).

1929 yılında 1416 sayılı yabancı ülkeye gönderilecek öğrenciler hakkında kanun yasasıyla MEB üniversite eğitimleri için yetenekli öğrencilere burs vererek yurtdışında saygın üniversitelerde eğitim amacıyla göndermiştir (Levent, 2011). İçerisinde dünya ve Türkiye'nin değişimine paralel olarak bilim ve sanat alanlarında seçkin öğrencileri lisansüstü burs verilme şeklinde devam etmiştir. 1999 yılından itibaren özel yetenekli bireylerin eğitimi alanında yüksek lisans ve doktora yapmak amacıyla başta Amerika olmak üzere yurtdışındaki üniversitelere öğrenciler gönderilmektedir. Türk-Amerikan iş birliği ile açılan fen liseleri açılması özel yetenekli bireylerin eğitimi açısından önemli bir adımdır (Sak vd., 2015, 113).

Türkiye'de 1923-1960 yılları arasında yani 37 yıllık süreçte özel yetenekli bireylerle ilgili sınırlı çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. 1950'li yıllarda pratik alandaki küçük gelişmeler devam ederken İdil Biret ve Suna Kan için özel olarak Kanun çıkarılmış ve 1956

yılında yerini *6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalâde İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun'a* bırakmıştır. Ancak bu süreçte devletin sistemli bir politikasının olmadığı görülmektedir (Çitil, 2018). Türkiye'de 1959 yılında eğitimde türdeş yetenek grupları uygulaması başlaması ile birlikte Özel yetenekli bireylerin akademik ve sanat alanlarında eğitim alabilmeleri, yurtdışına eğitime gönderilebilmeleri için yasal düzenlemeler yapılmış ardından 1964 yılında Ankara Fen Lisesi kurulmuştur. 1960'lı yıllarda ilk kez özel yeteneklilerin tanılama ve eğitimi konusunda sınırlı olsa önemli girişimler başlamıştır. Türdeş sınıflar, özel sınıflar açılmış ancak sürdürülebilir olmamış ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu düşünülerek kapatılmıştır. Özel yetenekli bireylere yönelik yapılan somut çalışmalardan biri olarak geçen VII. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararlar doğrultusunda 1962 yılında; matematik ve fen alanlarında özel yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amacıyla Ford Vakfı'nın finansal, New York'taki Bronx Fen Lisesinin bilgi desteğiyle ABD'de ve ODTÜ'de yetiştirilmiş öğretmenlerle 1964 yılında Ankara'da "Fen Lisesi Projesi Danışma Kurulu" tarafından yapılan öğretmen seçimi ve iki dereceli bir sınavla seçilen 96 öğrencisi ile ilk fen lisesi açılmıştır (Türk, 2018). 1980'li yıllarda DPT kalkınma planlarında özel yeteneklilere yönelik planlamalar yapılmış olmasına rağmen uygulama alanında çalışma yapılmadığı görülmektedir. 1990'lı yıllarda yine özel yeteneklilerin eğitimi kalkınma planlarında yer bulmuştur. Ayrıca MEB tarafından bir özel eğitim konseyi toplanmış özel gereksinimi olan çocukların yanında özel yetenekliler ve eğitimleri adı altında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyondan toplam 320 karar çıkmıştır (Çıkılı, 1996). 5-9 Mart 1990'da Tayland'da imzalanan "Herkes İçin Eğitim dünya konferansında gerek özel gereksinimi olan bireyler gerekse özel yetenekli bireyler eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir. Herkes yasalar önünde eşit hak ve özgürlüklere sahipken biyolojik ve psikolojik olarak farklıdır. Bireylerdeki bu farklılık kişisel ihtiyaçların giderilmesinde de farklılıkları gerektirir. Farklılıklar sistemlerin gelişmesini ve ilerlemesini tetikleyen bir durumdur. İnsan kaynağı önemli bir milli servet haline dönüşmüştür. Farklılıklara göre verilen yerinde eğitim kişinin bireysel gelişiminin yanında milli servete de katkı sağlayacaktır (Akarsu, 2004b). 1995 yılında bu amaçla ilk Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) kurulmuş ve bu tarihten itibaren seçilen özel yetenekli öğrencilere okul dışında yetenek geliştirme desteği sunmaya devam etmektedir. BİLSEM'leri sayısı ve yararlanan öğrenci sayısı da giderek artmaktadır. Şubat 2022 itibarıyla 81 ilde 279 BİLSEM var ve 67 bin öğrenci bu merkezlerden yararlanmaktadır (MEB, 2022b).

90'lı yıllarda yapılan politikaların etkisi ile 2000 yılları arasında Stratejik plan çalışmaları yapılmıştır. 2000 yıllardan önce Türkiye'de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili herhangi bir konferans düzenlenmemişken 2004-2014 yılları arasında dört adet ulusal ve üç adet uluslararası olmak üzere yedi konferans düzenlenmiştir. Millî Eğitim Şuralarında baktığımızda 2006-2010 arasında yapılan Millî Eğitim Şuralarında özel yetenekli öğrencilerin eğitimleri konusu da daha fazla yer verilmiştir (MEB, 2006; MEB, 2010). 2000'li yıllarda 573 sayılı özel eğitim hakkındaki kararname ile MEB tarafından özel eğitim hizmetleri yönetmeliği yayınlanmıştır(MEB, 2007).

13-15 Şubat 2009 tarihinde TÜBİTAK ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği ile Özel yetenekli/ üstün zekâlıların eğitimine yönelik sistemin ve faaliyetlerin gelişimine yönelik strateji belgesi oluşturma çalıştayı yapılmıştır (TÜSSİDE, 2009). Bu raporda özel yetenekli bireylerin özel zekâlı olarak da adlandırıldığı ancak ilerleyen zamanlarda alanyazına baktığımızda bu kavramı kullanılmadığı görülmüştür. 2016 yılında hazırlanan BİLSEM yönergesinde ve 2019 tarihinde yapılan çalıştayda üstün yetenekli kavramı yerine özel yetenekli kavramı kullanılmaktadır. Halen özel yetenekli kavramı kullanılmaya devam etmektedir. Bu da kullanılan kavramların süreç içinde değiştiğini göstermektedir. Çalıştayda BİLSEM'lerin değerlendirilmesi mevcut durumun tespiti dünyadaki uygulamaların karşılaştırılması ve bu doğrultuda uygulanabilir önerilerin paydaşların görüşlerinin alınarak ortaya konulması amaçlanmıştır (TÜSSİDE, 2009). Bu çalıştayda konular mevcut modellerin (BİLSEM) değerlendirilmesi ve ileriye dönük politikaların oluşturularak paydaşların belirlenmesi amaçlanmıştır. Öneri ve eylem planı geliştirmeye yönelik olarak özel yetenekli bireylerin tanılanması, eğitim süreci, öğretmen seçimi, eğitim programları, yönetici atamaları, aile ile ilgili başlıklar değerlendirilmiştir. Dikkat edici bir husus da sorun ifadelerinden bir tanesinin yurtdışı değişim programına yeterli önemin verilmemesi konusudur. Özel yetenekli bireyin yurtdışına değişim programının mevcut politikalarda olup olmadığı, yurtdışında özel yetenekli yabancı öğrencilerin ülkemizde eğitim alıp almadığı konusunda bilgi verilmemiştir.

2012 yılında TBMM araştırma komisyonu tarafından yayınlanan ülkemizde özel yeteneklilerin eğitimi ile *"Özel Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu"* dur (TBMM, 2012). 483

sayfalık kapsamlı bir rapor olup özel yetenekliler ile ilgili politikaları içermektedir. TBMM, 2012 tarafından oluşturulan alt komisyon tarafından hazırlanan raporda farklılaştırmış program eksikliği, kurumların fiziksel yapısının yetersizliği, özelleştirilmiş materyal eksikliği, öğrenci devamsızlığı, veli ve kurum beklentilerini farklılığı gibi sorunlar olduğu ifade edilmektedir. Raporda karar alma mekanizmasında olan kurumların mevcut sorunların tespit edildiği ancak mevcut sorunların çözümüne yönelik çalışmalarda bulunulmadığı ifade edilmektedir. Zira MEB tarafından 2019 yılında yapılan çalıştayda da benzer tespitlerin yapıldığı görülmüştür (MEB, 2019). Politikalar genellikle tespit aşamasında kalmakta sonrasında yapılan çalışmaların uygunluklarına yönelik analizlerin yapılmadığı, alınan kararların uygulanmama sebeplerinin ayrıca araştırılması gerekmektedir. Türkiye'ye program geliştirmenin tarihi sürecine baktığımızda ihtiyaç analizinin yapılmaması mevcut programların temel sorunlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak tavsiye edilen uygulamaların gerçekleşmemesi nedeni ile kayda değer sonuç elde edilememiştir.

2009-2013 yılları arasında üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik ulusal Stratejik plan hazırlanmıştır. Bu plan doğrultusunda bir uluslararası konferans bir de ulusal konferans ve pek çok sayıda çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalışmalar sonucunda 2013 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından üstün yetenekli bireylerin eğitimi 201 3-2017 stratejik plan yayınlanmıştır (TÜBİTAK, 2013a). TÜBİTAK'ın yaptığı araştırmaya göre Özel yetenekli bireylerin ülkelere göre oranının %2-3 civarında kabul edilmektedir. Buna göre de ülkemizde yaklaşık 1,5 milyon özel yetenekli birey olması gerekmektedir. Türkiye'de 0-24 yaş aralığında 682 bin üstün zekâlı birey vardır ve bu sayı nüfusun % 2'sini oluşturmaktadır (MEB, 2013). Ancak günümüzde MEB tarafından tanılanmış öğrenci sayısı yaklaşık 60 bin kişidir (MEB, 2020). Bununla birlikte normal dağılım eğrisinin sol tarafında kalan Ortopedik Engelli görme işitme dil ve konuşma zihinsel gibi özel gereksinimi olanların sayısı yaklaşık 400 bin civarındadır (Çitil, 2017).

2010 yılında düzenlenen 18. Millî Eğitim Şurasında alınan karara göre özel yetenekli bireylerin tespiti ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almaları için uygun programların hazırlanmasını yönelik vurgu yapılmıştır.

2007 ve 2015 yılında hazırlanan BİLSEM' yönergesinde öğretmenin görevinin eğitim modeline ve amacına uygun olarak eğitim-öğretim programları hazırlamak olarak ifade edilirken 2016 yılında yapılan yönergede ise eğitim modelini ve amacına uygun olarak

eğitim öğretim planı hazırlamak olarak tarif edilmiştir. Yönerge bakıldığında öğretmenin temel görevi öğrenci ihtiyaçlarına uygun programlar oluşturmak ve bu programları değerlendirmektir. Ancak öğretmen mevcut müfredat doğrultusunda uygun programları ve ihtiyaçları oluşturmak ve bu bunları geliştirmekle görevlidir. Alınan kararlar doğrultusunda müfredat, program geliştirilmediğinden bu eksikliğin öğretmenler tarafından giderilmesi öngörülmektedir.

5 Ocak 2013 tarihinde Bilim ve Teknoloji Kurulu tarafından hazırlanan strateji uygulama planında özel yetenekli kavramı tercih edilmiştir. Bu tercih sebebi daha az kategori etmesinden kaynaklanmaktadır. 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında kanun hükmünde ki kararname de özel yetenekleri geliştirmesi grup başkanlığı şekilde düzenlenmiştir ve bu tarihten itibaren üstün yetenekli kavramı yerine özel yetenekli kavram kullanılmaya başlanmıştır. Stratejik plana göre;

- Özel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili modellerin geliştirilip değerlendirilip yaygınlaştırılması,
- Yetenekli bireylerin tanılanması tespit edilmesi, yönlendirilmesi ve yerleştirilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütüp politika geliştirmek,
- Özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin yaygınlaşması ve eğitime erişimi artıracak stratejileri hazırlamak, geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak,
- Özel yetenekli bireylerin eğitiminde görev alan personelin öğretmene yönelik eğitimlerin tespiti, planlaması, uygulanması,
- Yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik beklenti ve ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla araştırma, geliştirme, planlama çalışmalarında bulunmak,
- STK'lar ve ilgili sektörle koordinasyon ve iş birliği yapmak,
- Genel müdürlüğün işleyişle ilgili verilen diğer görevleri yapmak (MEB, 2013a).

2013-2017 özel yetenekli bireylerin strateji ve uygulama planında, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumludur. Kanunlarının oluşturulup, uygulanması, bakanlıklar tarafından yapılan eğitim faaliyetleri danışmanlık sağlayacak eğitim hizmetleri, iş birliği, iletişim, özel yeteneklerle ilgili faaliyetlerin desteklenmesi gibi konularda iş birliklerinin olması ve bakanlıkların birlikte çalışma, paydaş olma kararı verilmiştir. Bu bireylere yönelik olarak bireyselleştirmiş eğitim planı (BEP) ve bireyselleştirilmiş öğretim planları (BÖP) yapılmaktadır. Bireyin kimlik bilgileri öğrenci

merkez müfredat, öğrencinin hazırbuluşluk düzeyi, veli değerlendirme formu yönlendirme formu ve kontrol listelerini bulunduğu envanteri ifade eder (MEB, 2013a).

Ulusal çocuk kongreleri 2012-2015 yılları arasında BİLSEM'lerde özel yetenekli öğrencilerin katılımı ile yapılmıştır. 2012 yılında Konya, 2013 yılında Bursa, 2014 yılında Rize, 2015 yılında İzmir bilim ve sanat merkezlerinin ev sahipliğinde özel yetenekli öğrencilerin katılımı ile kongreler gerçekleştirilmiştir. İzmir Sıdıka Akdemir Bilim ve Sanat Merkezi'nin ev sahipliğinde "Özel Yetenekli Öğrenci Çalıştayı" düzenlenmiştir. Öğrenciler bu çalıştay da kendi sorunlarını bakış açıları ile ortaya koyabilme fırsatı yakalamıştır. Özel yetenekli öğrencilerin eğitim sisteminde yaşadıkları problemler ve çözüm önerileri vardır. Özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim sisteminin sorunlarını, eğitimcilerine özel yetenekli öğrencilere yönelik yeterlilikleri değerlendirilmiş, bu ders programları konularında da problemlerin çözümlerine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. Yetenekli öğrencilerle arkadaş ilişkileri ve sosyal hayat ile ilgili ihtiyaçlarına yönelik problemler ve çözüm önerileri geliştirilmesi.
2. Yetenekli öğrencilerin aile içi ilişkilerde yaşadıkları problemler ve çözüm önerileri geliştirilmesi.
3. Özel yetenekli öğrencilerin kariyer planlamasını etki eden faktörler ve buna yönelik değerlendirmeleri: Öğrencilerin kariyer planlamalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Öğrencilerin aile çevre baskısından dolayı meslek tercihlerinde o etkili oldukları ve yeteneklerinden ziyade ekonomik gelir ve beklentiler doğrultusunda seçim yapmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir ayrıca öğrenciler öğretmenlerinin kendilerini meslek seçiminde doğru yönlendirilmedikleri konusunda yaşadıkları sorunları ifade etmişlerdir. Öğrenciler öğretmenlerini ve ailelerini mevcut yetenekleri doğrultusunda seçimler yapmaları konusunda destek olmaları gerektiğini düşünmektedir. Öğrenciler kendi kariyerlerini geliştirirken bir yandan da ülkelerine daha yararlı olabilmek için çabaladıkları görülmüştür. Öğrencilerin ülke sorunlarına çözüm üreten ülkesinin gelişimine katkı sağlayan bireyler olma hedefleri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca dünyadaki ekoloji sağlık teknoloji yenilebilir enerji gibi alanlarda çalışmalarda bulunmak istediklerini belirtmişlerdir.
4. Özel yetenekli öğrencilerin kendi geleceklerine yönelik değerlendirmeleri yer almıştır (Aybüber,2019). Özel yetenekli öğrencilerin yapılan çalıştayda BİLSEM'

eğitimine yönelik değerlendirmelerde farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Farklı BİLSEM'lerden bir araya gelerek mevcut sorunları ifade etmiş ve çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Mevcut politikaların oluşturulmasında uzman görüşlerinin yanında uygulanan politikalardan etkilenen öğrencilerin fikirlerinin alınması, saha da yaşanan sorunların çözümünde yeni bir bakış açısını geliştirebilir.

2013-2017 üstün yetenekli bireyler strateji uygulama planında yerel yönetimler, STK'lar, farklı genel müdürlükler, üniversiteler TÜBİTAK olmak zor birçok kurum ve kuruluşlara görevler yüklenmiştir. Ancak eğitim modelleri geliştirmeye yönelik görevlendiren kurumlara yönelik programların zenginleştirilmesi, hazırlanması ve öğrencilere yetenek alanına uygun içerikler bulunması ve programların geliştirilmesi gibi hedeflerin olarak ortaya konmasına rağmen bu karar uygulanamamıştır (Güney, 2018).

2015 yılında Bilim-Sanat Merkezi'nin geliştirme projesi kapsamından mevcut ihtiyacı gidermek amacıyla program altyapısı oluşturmaya yönelik çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştay sonunda taslak program adı altında etkinlikler derlemesi oluşturulmuş ancak etkinliklerin bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan destek eğitim modellerine (uyum, destek, bireysel yetenekleri fark ettirilmesi, özel yeteneklerin geliştirilmesi, proje) uygun olmadığı bunun yerine farklı derslerden alınan etkinliklerin uygulandığı görülmüştür (Güney, 2018).

21-22 Ocak 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı özel yeteneklerin eğitim çalıştay raporu hazırlanmıştır. 10 stratejik amaç çerçevesinde 43 eylem önerisi ayrıntılı bir şekilde oluşturulmuştur. Yetenekli öğrencilere yönelik yapılan son çalıştaylardan birisi olması nedeniyle önceki yapılan çalıştaylardaki konuların düzenlenmiş ve özetlenmiş yapısını barındırmaktadır. Kurumsal ve yasal düzenlemelere yönelik öneriler, tanılamaya yönelik öneriler, eğitime yönelik yönelik planlamalar yapılmıştır. MEB ve Çocuk Vakfı tarafından organize edilen özel yeteneklilerin eğitimi çalıştayında Türkiye özel yeteneklileri geliştirme kurumu oluşturulması ve tanılama, ölçme ve değerlendirme merkez-enstitü kurulması kararı alınmıştır. Özel yetenekli bireylerin tanılanmasını için MEB ve üniversiteler tarafından izleme noktalarının oluşturulması tavsiye edilmiştir. Sorunların giderilmesi amacıyla oluşturulacak merkezlerin, enstitülerin mevcut sorunların çözümü için somut adım olacağı düşünülmektedir (MEB, 2019b). Buna yönelik Singapur'da örnek politika uygulaması mevcuttur. PISA sınavlarında ilk sıralarda yer alan Singapur, politik tutarlılık ve istikrarına

yanında Eğitim Bakanlığı, Ulusal Eğitim Enstitüsü ve okullar arasında iş birliği oluşturulmuştur. Ulusal eğitim enstitü müdürü ile eğitim bakanı haftalık görüşmeler yapmaktadır. Ulusal eğitim Enstitüsü araştırmalar yapıp eğitimcilere hizmet içi eğitim sağlarken bakanlık tasarı geliştirmeden ve planlamadan sorumludur. Araştırmalarından elde edilen verilere göre geri bildirim sağlar ve bakanlık bu bilgileri geri bildirim sağlar ve politika yapıcılara gönderir (OECD, 2012, Akt: Levent, 2014). Böylece politika uygulamaları, saha çalışmaları ve akademi ile iş birliği ile Singapur sürdürülebilir bir politika geliştirmiştir. Araştırma sonucunda ülkemizde kurumlar arası işbirliği kısıtlı olduğu belirlenmiştir. 21-22 Ocak 2019 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı ve Çocuk Vakfı tarafından organize edilen özel yeteneklilerin eğitimi çalıştayı 25 Ekim 2019 tarihinde Çocuk vakfı tarafından değerlendirme bilgi notu ile değerlendirilmiştir. BİLSEM, RAM, ARGEM Örgün Eğitimin beklenilen köklü değişimi gerçekleşmediği ifade edilmektedir. 29 Eylül 2011 de hazırlanan birinci Türkiye özel yeteneklerin eğitimi strateji uygulama planı (2012-2016) ve 2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gerçekleştirilen üstün yeteneklerin keşfi eğitimi ile ilgili araştırma raporunun tespit ve önerilerinin ve Ocak 2019 tarihindeki özel yeteneklilerin eğitimi çalıştayın da tespit ve önerilerin dikkate alınmadığını ifade etmiştir (Çocuk Vakfı, 2019a). Çalıştayda alınan kararlardan biri olan özel yeteneklerin eğitimi ile ilgili kararların cumhurbaşkanlığı tarafından alınması tavsiyesi Kore'de uzun yıllardır uygulanmaktadır.

2021 yılında yapılan Millî Eğitim Şurasında da özel yetenekli bireylere yönelik kararlar alınmıştır.

Türkiye'de özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik devlet politikaları her zaman mevcut olmuştur ancak politikalar yeniliklere ayak uyduramamıştır. Politikacıların ve politikaların sürekli değişmesi ve eğitimdeki uygulamalar takip edilememiştir. Karar alma mekanizmasındaki yetkililerin sürekli değişmesi mevcut politikaların uygulanmasını olumsuz etkilemektedir. Özel yetenekli bireylere yönelik kongrelerin, çalıştayların, stratejik planların yapılması konunun öneminin anlaşıldığının bir göstergesidir. Ancak alınan kararlarının uygulanmamasının sebebi araştırmaya değer bir konudur. Bunun sebebinin uzmanlık gerektiren özel yetenekli bireylerin eğitimlerinde bilim ve sanat merkezi ve özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmen yeterliliği gibi MEB'den de olan yetkililerin yeterliliği de önem arz etmektedir (Sak vd., 2015, 125). Araştırma sırasında STK

temsilcilerinin MEB uygulamalarında yetkililerin alan ile ilgili mezuniyetlerinin olmadığı ve yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Aşağıda özel yetenekli bireylere yönelik çıkarılan yasa, yönerge, genelgeler verilmiştir;

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesine göre "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır" (TBMM, 1982).
- 1739 Millî Eğitim Temel Kanununda 8-14. Madde de anayasada tarif edilen görevler ayrıntılı olarak tanılanmıştır (MEB, 1973).
- 573 sayılı özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin Tanılama-Değerlendirme-Yerleştirme, eğitim programlar gibi konularda ayrıntılı olarak yapılması gerekenler belirtilmiştir (MEB, 2007).
- Özel Eğitim Yönetmeliği (MEB, 2020) ve Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (MEB, 2016).
- Destek Eğitim Odası (MEB, 2015) açılmasına yönelik genelge çerçevesinde özel eğitime ihtiyacı olan özel yetenekli öğrencilerin anayasada verilen görevin yerine getirilmesinde alınabilecek tedbirlere vurgu yapmaktadır. Araştırma sırasında destek eğitim odalarında eğitim verecek personele yönelik çalışmalar yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

2.9.2. Ülkemizde Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Süreç ve Uygulanan Politikalar

Eğitim Politikalarının Uygulanmana Yönelik İşleyiş

Türkiye'de özel yetenekli bireylerin eğitiminde yetkili kurum Millî Eğitim Bakanlığı olup bakanlık bünyesinden özel eğitim ve rehberlik genel müdürlüğünün yedi bölümünden birisi özel yeteneklilerin geliştirilmesi daire başkanlığı mevcut işleyişin sürdürülmesinden sorumludur. Genel müdürlük teşkilatı yapısı Özel Yeteneklerini Geliştirmesi Daire Başkanlığı, Araştırma-Geliştirme ve Proje Daire Başkanı, Programlar ve Öğretim Metal Yerleri Daire Başkanlığı, Eğitim Politikaları Daire Başkanlığı, İzleme ve Değerlendirme

Daire Başkanlığı, Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, Özel Eğitim ve Kaynaştırma Daire Başkanlığı olarak yedi daire başkanlığından oluşmaktadır (MEB, 2021).

Özel yetenekli bireylerin okullarda yetenek atölyeleri kurularak hem hafta içi hem de hafta sonu eğitim uygulamaları ve türdeş yeteneği gruplarının oluşturulması destek eğitim odaları kaynaştırma eğitimi ve BİLSEM' uygulamaları şeklinde desteklemeleri yapılma kararı vardır (MEB, 2013a). Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik örgün ve yaygın eğitimde farklı uygulamalar yapılmaktadır. Bireyin yaşadığı ortama, okulunun imkânları, bireysel yetenek ve potansiyeline göre bireyselleştirilmiş, farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş, hızlandırılmış çoklu modeller önerilmektedir (MEB, 2013a).

2.9.3. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Uygulanan Modeller

Zenginleştirme (Enrichment)

Zenginleştirme öğrencinin ilgilerine yönelik etkinlikleri kapsamakla birlikte üst seviyede süreç, içerik ve ürünleri birleştirir. Disiplinler arası ve kapsamlı bir bütüne sahip olan zenginleştirme modeli bağımsız, etkili ve kendi kendine öğrenmeyi destekler. Öğretimin ve müfredatın farklılaşmasını ve bireyselleştirmesini gerektirir. Problem çözme becerisini ve üretkenliğinin geliştirir. Proje geliştirme de kullanılan araçların kullanımını gerektirir (MEB, 2013a). Türkiye'de uygulanan BİLSEM ve destek eğitim odalarında verilen eğitimleri zenginleştirilmiş eğitim modelinin bir parçasıdır.

Hızlandırma (Accelation)

Hızlandırma özel yetenekli bireyin uygulanan müfredat programına daha hızlı bitirmesine imkân sağlar. Okula erken başlama, sınıf yükseltme, üst sınıftan ders alma bir dersten hızlandırma gibi farklı hızlandırma türleri vardır. Mevzuata göre öğrenci sosyal ve duygusal gelişimleri göz önüne alınarak ilkokul, ortaokul ve lise dönemlerinde birer kez sınıf yükseltme imkânından yararlanabilmektedir (MEB, 2013a). Özel yetenekli bireylerin eğitimine ilişkin olarak 18 hızlandırma türünden biri olan sınıf yükseltme ilkokuldan liseye kadar eğitim süreci boyunca yalnızca ilkokul yıllarında ve bir defaya mahsus yapılmaktadır (Sak vd., 2015, 123).

Hızlandırmanın bir çeşidi olan sınıf atlama iki veya daha fazla kez uygulandığında özel yetenekli bireylerin akademik ve sosyal gelişimleri için yararlıdır. Özel yetenekli bireylerin erken okul öncesi eğitimini başlamaları hem akademik hem de sosyal açıdan faydalıdır. Hızlandırma eğitim sistemi içerisinde sosyo-ekonomik eşitsizliği arttırmayan ucuz etkili bir yöntemdir ancak bu uygulama yapılırken çocukların bireyin yetenekleri becerileri ve kişisel özelliklerin değerlendirilmesi göz önünde bulundurulması gerekir (Robinson, 2004, 65). Türkiye'de özel yetenekli bireylerin sınıf atlama yönetmelik ile belirlenmiş olup oluşturulan kurul kararı ile ilkokul düzeyinde bu hak bir kez verilmektedir.

Hızlandırma programından yararlanan özel yetenekli bireyler bu programdan yararlanmayan bireylere göre daha iyi performans sergilemektedir (Rogers, 2004, 56). Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik deneyimli eğitimcilerin öğrencilerin hızlandırma yolu ile sınıf atlamasını tavsiye ederler. Ancak öğrenci hızlı öğrenme becerisi sürekli olduğu için üst sınıfta belli bir zaman sonra yetersiz kalacaktır (David, 2019). Bu nedenle birden fazla modelden yararlanma bu bireylerin eğitimi için önem arz etmektedir.

Hızlandırma programının maliyeti asgari düzeyde olduğu için ek maliyet çıkmamakta ve ek personele ihtiyacı olmaması uzmanlar tarafından geniş uygulamanın yapılabileceği düşünülmektedir (Colangelo, 2004, 44).

Meta analizleri özel yetenekli bireylerin hemen hemen her zaman hızlandırılmış öğretim modellerinde yararlandığını göstermektedir. İki ana bulguya göre hızlandırma programına giren özel yetenekli birey hızlandırılmamış üst sınıfta olan sınıf arkadaşı gibi performans sergiler ve aynı yaştaki hızlandırmamış öğrencilere göre başarı testlerinde neredeyse bir sınıf düzeyinden daha yüksek puan alırlar (Kulik, 2014,13-22).

Genişletme / Yayma (Extention)

Genişletme / yayma öğretim programında bireye konuyu mevcut müfredattan daha ayrıntılı ve kendi hızına göre işlediği, ayrıca farklı disiplinleri bir arada kullanma iznini verir.

Danışmanlık (Mentoring)

Danışmanlık yapacak kişi bir yetişkin öğretmen ya da yaşından büyük bir birey, akademisyen olabilir. Bu yöntem akademik ve duygusal yararları olan öğrenme

programlarından biridir. ABD de mentörlük eğitimi ilk ve ortaokullardan ziyade lisede verilmeye başlamaktadır (MEB, 2012). Türkiye'de buna yönelik bir uygulamaya rastlanılmamıştır.

2.9.4. Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulamalar

Bazı özel okullar olmakla birlikte Türkiye'de özel yeteneklilerin eğitimine yönelik eğitim bilim ve sanat merkezleri (BİLSEM), okullarda rehberlik araştırma merkezlerinde tanılanan öğrencilere yönelik destek eğitim odaları ve ARGEM (Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi) İstanbul'da tam zamanlı eğitim veren zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış ve hızlandırılmış eğitim programı uygulayan ve yatılı olarak hizmet veren eğitim kurumudur (MEB 2020).

2.9.4.1. Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)

Türkiye'de Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) 1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından kurulmuştur. BİLSEM özel yeteneklilerin geliştirilmesi daire başkanlığına bağlı olarak hizmet vermektedir (MEB, 2021). Tanımına bakıldığında; Bilim ve sanat Merkezi: Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur (MEB, 2018).

Bilim ve sanat Merkezlerinin yapı, amaç ve işleyişine ait bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

1. Özel eğitim rehberlik ve danışmanlık hizmetleri Genel müdürlüğü özel Yetenekler eğitimi daire Başkanlığı bünyesinde ders dışı zamanlarda özel yetenekli öğrencilere eğitim veren kurumdur.
2. 1992 yılında kurulmuştur. 81 ilde 192 BİLSEM'de eğitim verilmektedir, 63 bin civarında öğrenciye destek eğitim verilmektedir.
3. BİLSEM eğitim-öğretim faaliyetleri ve işleyiş biçimi ve 2016 yılında yayınlanan Bilim ve sanat Merkezi Yönergesine bağlanmıştır.

4. BİLSEM eğitim verecek öğretmenler de farklı zamanlarda farklı kriterlere göre alınmıştır.
5. BİLSEM'lerde öğrenciler aday gösterdikten sonra grup testlerine alınır. Bunda başarılı olanlara bireysel testler uygulanır. Bunda da başarılı olan kayıt hak kazanır ve özellikle testi ile sonuçlarında ikinci ve üçüncü sınıflarda başlayarak orta öğretim sonuna kadar eğitimleri devam etmektedir.
6. BİLSEM zenginleştirmeye dayalı eğitim programı uygulanır. Ancak takip edilen bir müfredat mevcut değildir.

Özel yetenekli bireyler tanılanma sonucunda bilim ve sanat merkezlerinde (BİLSEM) okul dışı zamanlarda ve 2015 yılından itibaren devlet okullarında açılan destek eğitim odalarında eğitim verilmektedir. "BİLSEM'ler okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla yerleşim biriminin özellikleri, ulaşım imkânları ve bölgesel olarak nüfusunun 100.000'den az olmaması şartı ile hizmet alması gereken öğrenci sayısı gibi hususlar da dikkate alınarak valiliklerin teklifi üzerine Bakanlıkça açılan kurumlardır"(BİLSEM Yönergesi, 2016, Madde 5). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bilim ve sanat merkezi BİLSEM yönergesinde okul öncesi özel yetenekli öğrencilere yönelik çalışma yapılacağı belirtilmesine rağmen erken çocukluk döneminde olan 3-6 yaş grubu bireyler eğitim almamaktadır. Ayrıca ilkokul 1. Sınıfta öğretmenler tarafından aday gösterilen öğrenciler grup zekâ testine ardından da bireysel zekâ testlerine girmektedir. Başarılı olan öğrenciler BİLSEM'de eğitim almaya başlamaktadır.

Özel yetenekli bireylere destek eğitim veren BİLSEM'ler 2001, 2007, 2009, 2015 ve son olarak 2016 yılında hazırlanan yönergeler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir. Bu yönerge kapsamında uyum (oryantasyon), destek, bireysel yeteneklerin fark ettirilmesi, özel yeteneklerin geliştirilmesi ve proje olmak üzere beş basamaktan oluşan eğitim öğretim verilmektedir (MEB, 2013).

2011 yılında TÜBİTAK Çocuk vakfı ve MEB'in tarafından hazırlanan ancak uygulamaya sokulmayan planda özel yetenekli öğrenciler için kurumsal ve uygulamalı örgün ve yaygın çerçeve eğitim programı oluşturulmasına karar verilmiştir. MEB tarafından yapılan bilim ve sanat merkezlerini zayıf yönleri sıralanırken özel yeteneklere yönelik

farklılaştırılmış eğitim modelleri programının olmaması yapılan SWOT analizinde yer almıştır (MEB, 2013).

2013 yılında yapılan özel yetenekli bireylere yönelik stratejik eylem planı göre ülkemizde özel yetenekli bireylerin eğitiminin güçlü, zayıf, fırsat, tehditleri ifade edilmiştir (MEB, 2013).

Güçlü Yönler;

1. Ülkemizde genç nüfusun fazla olması nedeniyle özel yetenekli bireylerin sayılarının fazlalığı,
2. Ülke genelinde 60 ilde 66 geçkin bilim ve sanat merkezine özel yeteneklere yönelik eğitim hizmet verebilme potansiyeli (2020 yılı itibari ile bilim ve sanat merkezi sayısın 192 dir),
3. Eğitsel tanılama da etkin rol oynayan 218 Rehberlik ve Araştırma Merkezinde uzman personel ve ortam açısından özel yetenekleri o objektif bir şekilde tanılama sürecine hizmet verebilme potansiyelinin olması (2021 itibari ile 81 ilde 138 rehberlik araştırma merkezi hizmet vermektedir),
4. Eğitimin her tür ve kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilmesi,
5. Üniversiteler bünyesinde oluşturulan özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik merkezlerin açılması,
6. TÜBİTAK tarafından bilimsel çalışmaları destek sağlanması,
7. E-okul veri tabanın oluşması,
8. Tüm branşlardaki öğretmen yeterliklerinin belirlenmiş olması.

Zayıf Yönler;

1. Eğitsel tanılama ve değerlendirme de kullanılan araçları (gözlem formları müzik resim yaratıcılık liderlik testleri zekâ yetenek testlerinin) eksikleri,
2. Türkiye'de özel yetenekli bireylerin büyük bir bölümünün tanılanmamış olması,
3. Özel yeteneklilerin eğitimine yönelik farklılaştırmış programların ve eğitim modellerin olmaması

4. Özel yetenekli bireylere yönelik lisans düzeyinde eğitim programlarının yetersizliği, farklı modelleri içeren akademik çalışmalarının azlığı,
5. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik hizmet veren personelin nicelik ve niteliğin az olması,
6. Yetenekli bireylerin tanılanmasında disiplinler arası (çocuk doktoru, aile hekimi, psikolog, okul öncesi öğretmeni vb.) iş birliğinin az olması,
7. STK, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki iş birliğinin yetersiz olması,
8. Özel yetenekli bireylerin ailelerine yönelik yapılandırılmış bir aile rehberliği programının olmaması,
9. Eğitim kademeleri arasında geçişlerin sağlanmaması,
10. Özel yetenekli bireylere yönelik bütçenin yetersizliği,
11. Beceri geliştirme ve istihdam ilişkisi ile bilim, teknoloji ve sanat bütünleştirmenin sağlanamaması.

Fırsatlar;

1. Özel yetenekli bireylerin eğitimleri ülke politikası haline gelebilmesi için ailelerin STK'ların ve eğitimcilerin çaba göstermesi,
2. Yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik toplumsal farkındalığın artması,
3. Teknolojinin eğitimde aktif bir şekilde kullanılması,
4. Öğretim öğrenci değişim programları ile farklı ülkelerin tecrübelerinden faydalanma.

Tehditler;

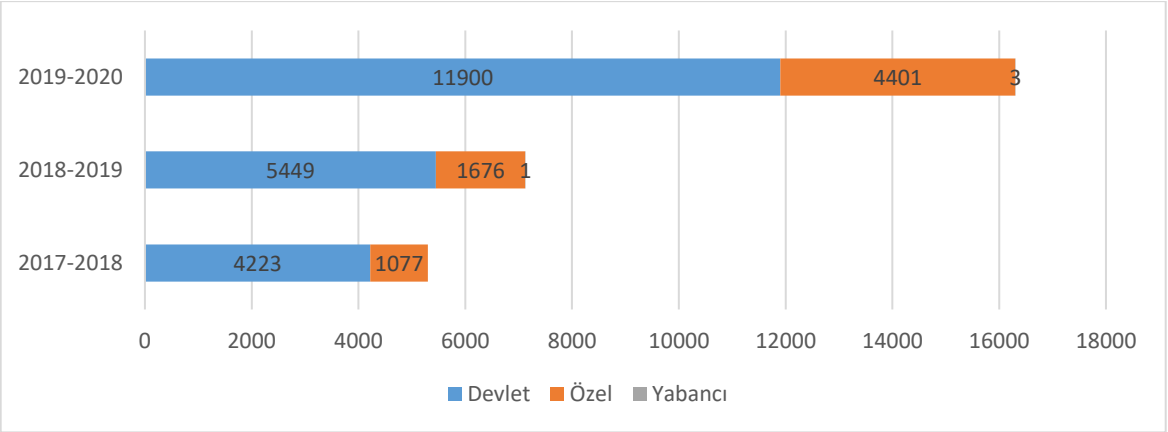
1. Çocuğun önüne geçilememesi,
2. Özel yetenekli bireylerin eğitiminin gelir aracı olarak gelişim gösterme tehlikesi,
3. Ülkelerin eğitim stratejilerine cevap verememek,
4. Ülkelerin yükseköğrenim düzeyinde sundukları fırsat ve kaynakların çeşitliliği,
5. Tam zamanlı olarak çalışan araştırma personelinin yetersizliği,
6. Genel eğitim seviyesinin düşüklüğü.

Mevcut destek eğitim modülleri uygun öğretim programlarının geliştirilmesi için uzmanlardan oluşan ve akademik desteğin alınacağı, ek bütçenin gerektiği uygulama ve değerlendirme süreçleri ile mümkündür (MEB, 2016). Verilen eğitimin yeterince uyumlu olmadığı ve oluşan kopukluk nedeniyle BİLSEM'lerde edinilen bilgiler ile okullarda edilen bilgilerin gerek zamanlama gerekse konu olarak farklılık göstermesi bilgi transferini zorlaştırmaktadır. BİLSEM'lerde standart bir program bulunmamaktadır. Bilim ve sanat merkezlerinin kurulmasından itibaren yaklaşık 20 yıl geçmesine rağmen akademik başarıyı ne kadar etkilediği ile ilgili bilimsel araştırmalar yapılmamıştır (Sak vd., 2015, 120).

Bilim ve sanat Merkezlerinde uygulanan eğitim programları ile okullarda uygulanan eğitim programlarının bütünlük taşımamaktadır. BİLSEM'ler ile ilgili yasal düzenlemelerin yönetmelik yerine yönergelere dayanması sorun yaratmaktadır. BİLSEM'lerde uygulanacak programları geliştirmeye yönelik dalında uzmanlara ihtiyaç vardır. Ayrıca BİLSEM'lerde devam zorunluluğunun olmaması eğitimi verimini düşürmektedir (Özkan, 2009). Özel yetenekli bireylere yönelik politikaların değerlendirilmesinde elde edilen verilere doğrultusunda uygulamaların yapılması önem arz etmektedir.

2.9.4.2. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim ve Öğretim Süreci

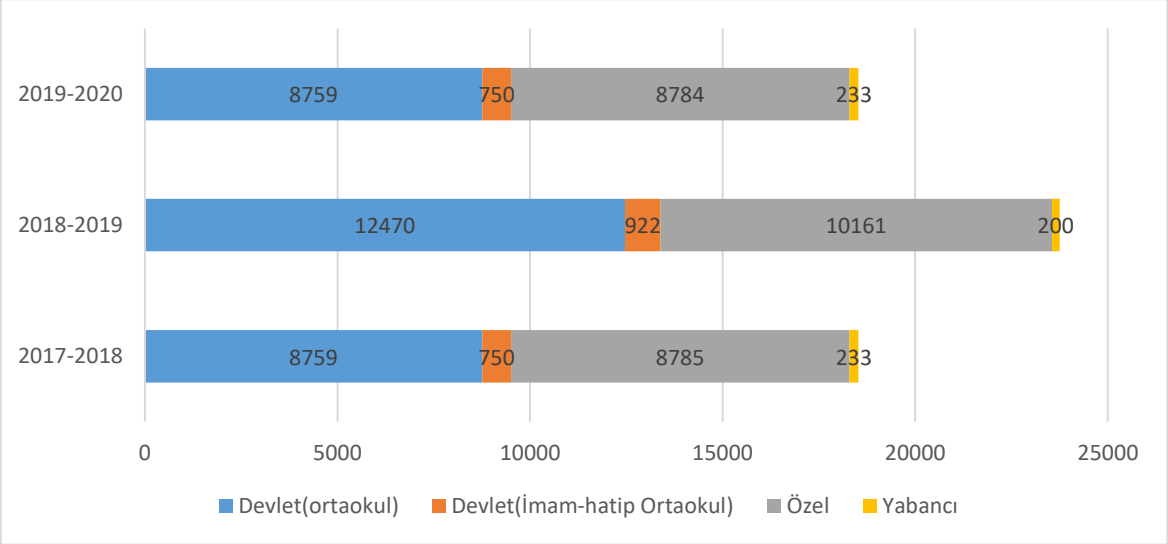
İlkokul döneminde özel yetenekli bireyler bölgelerin koşullarına bağlı olarak hafta sonu veya hafta içi yetenekleri doğrultusunda destek eğitim almaktadırlar. Öğrencilere yönelik olarak destek eğitim odaları, kaynaştırma eğitimleri, hafta sonu programlarında BİLSEM'lerde eğitim verilecektir. Ayrıca psiko-motor veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrencilere illerde bulunan gençlik ve Spor il müdürlükleri, kültür ve turizm il müdürlükleri, Anadolu güzel Sanatlar ve spor liseleri ve üniversitelerle desteklemek amacıyla iletişime geçilecektir (MEB, 2013a). TÜBİTAK merkez bünyesinde yapılan görüşmelerde katılımcılar Millî Eğitim Bakanlığının böyle bir girişimde bulunmadığını ifade etmiştir.

Kaynak: Özer, 2020, 196.

Şekil 2. BİLSEM'lerde Eğitim Alan İlkokul Öğrencilerinin Dağılımı

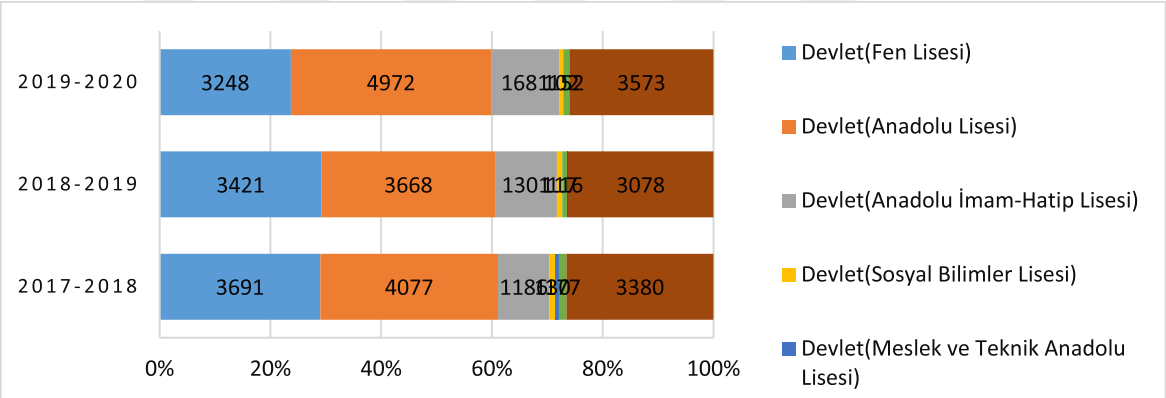
Yukarıdaki şekilde ilkokullarda devlet okulu, özel okul ve yabancı öğrenci dağılımları verilmiştir. İlkokul düzeyinde devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin özel okulda öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla sayıda oldukları görülmekle birlikte devlet okul -özel okul temsil oranında özel okulların lehine olduğu görülmektedir. Örneğin 2019 yılında özel okullarda eğitim gören öğrenci sayısı 621.513 iken, devlet okullarında ilkokulda eğitim gören öğrenci sayısı 10.359.996'dır. Okulları genel öğrenci sayısı açısından değerlendirirsek özel okul temsilinin daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırma sırasında katılımcıları gelir düzeyi yüksek olan bireylerin çocuklarının temsili oranın daha fazla olduğu görüşü ile örtüşmektedir.

Kaynak: Özer, 2020, 196.

Şekil 3. BİLSEM'lerde Eğitim Alan Ortaokul Öğrencilerinin Dağılımı

Yukarıda ortaokul döneminde özel yetenekli bireylerin yeteneklerine uygun yetenek atölyelerinin kurulması hafta içi ve hafta sonu eğitimler verilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca psiko-motor veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrencilere illerde bulunan gençlik ve spor il müdürlükleri, kültür ve turizm il müdürlükleri, Anadolu güzel sanatlar ve spor liseleri ve üniversitelerle desteklemek amacıyla iletişime geçilecektir (MEB, 2013a). Yukarıdaki şekilde ortaokullarda devlet okulu özel okul ve yabancı öğrenci dağılımları verilmiştir. Ortaokul düzeyinde devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler ile özel okullarda eğitim alan öğrencileri sayıları verilmiştir. Devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler ile özel okulda öğrenim gören öğrenciler arasındaki sayısal farkın çok fazla olmadığı görülmüştür. Ancak özel okul öğrencisinin devlet okulu öğrencisine göre sayısını daha az olduğu düşünülürse özel okul öğrencilerinin BİLSEM de ortaokul düzeyi de daha fazla temsil edildikleri ifade edilebilir.

Kaynak: Özer, 2020, 196.

Şekil 4. BİLSEM'lerde Eğitim Alan Lise Öğrencilerinin Dağılımı

Yukarıdaki şekilde liselerde farklı devlet okulu özel okul ve yabancı öğrenci dağılımları verilmiştir. Lise düzeyinde farklı devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler ile özel okullarda eğitim alan öğrencileri sayıları verilmiştir. Devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler ile özel okulda öğrenim gören öğrenciler arasındaki sayısal farkın çok fazla olmadığı görülmüştür. 2019-2020 eğitim öğretim yılında BİLSEM öğrencilerin %26 ilkokul, %52 ikisinin ortaokul, %22 lise öğrencilerden oluştuğu görülmektedir (Özer, 2022, 199).

Lise düzeylerinde teknik ve Anadolu meslek liselerinde BİLSEM de eğitim alan öğrencinin olmadığı devlet liseleri içerisinde fen liseleri ve Anadolu liselerinin daha fazla

yer aldığı, liselerde de özel okulların temsillerinin dikkat çekici bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Lise dönemde özellikle öğrencilere yönelik BİLSEM uygulamalarında destek verileceği gibi mentörlük yani danışmanlık desteği verilmesi gibi uygulamalar da yer almaktadır. Ayrıca bu bireylere yönelik ülke genelinde yatılı gündüzlü okullarda söz konusu öğrencilere eğitim almaları sağlanacaktır. Ayrıca psiko-motor veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrencilere illerde bulunan gençlik ve Spor il müdürlükleri, kültür ve turizm il müdürlükleri, Anadolu güzel sanatlar ve spor liseleri ve üniversitelerle desteklemek amacıyla iletişime geçilecektir (MEB, 2013a).

21-22 Ocak 2019 tarihinde yapılan çalıştayda bilim ve sanat merkezlerinde özel yetenekli bireylerin girişimcilik ve inovasyon becerilerini geliştirmek amacıyla proje tabanlı çalışmaların yapılmasına yönelik hedef belirlenmiştir. Bakanlığın bütün okullarda tasarım ve beceri atölyeleri kurulacak bilim ve sanat merkezlerinde de açılacağını göstermektedir. Ancak bakanlık BİLSEM atölyelerin hafta içi boş saatlerde çevre okullardaki öğrencilerin yararlanmasına yönelik karar almıştır. MEB 2023 Vizyon Belgesinde Bilime Sanat Merkezlerin yeniden yapılandırarak tüm okullarda tasarım ve beceri atölyeleri ilişkilendirilecektir şeklinde bir hedef belirtilmiştir (Çocuk Vakfı, 2019a). Bakanlığın bu kararında çevre okullarındaki öğrencilerin BİLSEM imkânlarından yararlanırken planlamanın nasıl yapılacağı, kimin koordine edeceği ve hizmeti verecek öğretmenlerin kimler olduğunu ifade etmemiştir.

Özel yetenekli bireylerin tanılanmasının her yerde ve ücretsiz yapılması, proje tabanlı çalışmalarla niteliği ve niceliğin artırılması gerekmektedir. Tanılama ölçütlerinin gelişmesi, üniversitelerden destek alınması, bilimsel ve disiplinler arası eğitimlere yer verilmesi, okul-BİLSEM arasında bütünleştirici eğitimin sağlanması gerekli görülmüştür. Bunun için de BİLSEM'lerin tam gün eğitime dönüşmesi en uygun modeldir (Yıldız, 2010).

ARGEM (Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi)

Bilim ve sanat merkezleri yarı zamanlı eğitim yani destek eğitim verirken (ARGEM) tam zamanlı eğitim amacıyla 2017 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Ancak uygulanacak müfredat ve eğitsel ortam planlaması henüz tamamlanmamıştır. Ders materyallerinin de henüz hazırlanmadığı ve Müfredat TTKB tarafından onaylanmamıştır. ARGEM idareci ve öğretmen alımlarında bir kriterin olmadığı ifade edilmektedir (Çocuk Vakfı, 2019a).

Bilim ve sanat merkezlerinde öğrencilerin yaptığı çalışmaların değerlendirilmesinde yaratıcılık, özgürlük en önemli ölçüt olarak kabul edilmektedir. Öğrencilerin değerlendirme formlarının öğrencilerin dosyalarını işlenmekte ve buna göre değerlendirme ölçütleri kullanmaktadırlar. Farklı BİLSEM ‘de gerçekleştirilen etkinliklerin gerçekleşme düzeylerinin programın esnekliğinden dolayı yüksek olduğu belirlenmiştir (Akbüber vd., 2019).

Tablo 1. BİLSEM'lerde Uygulanan Destek Programları

	BİLSEM'lerde Uygulanan Destek Programları	**Amaç**	**Süre:**
1	Uyum programı	Oryantasyon ve okula uyum	40 saat
2	Destek eğitim programı	Geliştirilmesi gereken bilişsel becerilerin belirlenmesi	Sınıf düzeyine göre 1 ya da 2 eğitim öğretim yılı
3	Bireysel yetenekleri fark ettirme programı	Bilişsel becerileri dair farkındalığın arttırılması	5. sınıf düzeyinde başlamak şartıyla 2 eğitim yılı
4	Özel yetenekleri geliştirme programı	Özel yeteneklerin geliştirilmesi	Genel ve özel yetenekli olarak tanılanmaya göre 2 ile 7 eğitim öğretim yılı arasında
5	Proje üretimi ve yönetimi programı	Bireysel veya grup da proje geliştirilmesi uygulanması	Özel yetenekleri geliştirme programının ardından her eğitim öğretim yılı bir proje sürdürebilmektedir.

Kaynak: Özer,2020, 196, BİLSEM’lerde uygulanan destek programları .

Yukarıdaki lise programlarında da görüleceği gibi BİLSEM’lerde 19 branş bazında öğretim programı uygulanmaktadır.

Bilim ve sanat merkezlerinde fiziki altyapı yeterli değildir. Sergi, tiyatro, resim gibi sanatsal çalışma alanları ulaşabilecek salonların olması, eksik materyallerin giderilmesi, atölyelerin tam donanımda olması gerekli görülmektedir. Yetenekli bireyler normal eğitimlerine devam ederken destek eğitim amacıyla BİLSEM’lere eğitim almaktadır. Haliyle okuldan sonra üstün özel yetenekli eğitimine gelindiği için yorgunluk, devamsızlık ve eğitimden yararlanamama gibi sonuçlar doğurmaktadır. Yapılan araştırmalara göre BİLSEM ve okula aynı gün içinde gitmek zorunda olan öğrencilerin bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Kişilerin eğitime akşam gelmeleri durumunda yeterince beslenemedikleri görülmektedir (Yıldız, 2010). Bilim ve sanat merkezlerinde kullanılan binanın yetersizliği ders araç ve gereçlerin eksikliği görülmektedir (Akbüber, vd. 2019). Veliler

BİLSEM'lerdeki eğitim faaliyetleri konusunda bilgilendirmenin yetersiz olduğu ve okul ile iş birliğine gidilmesi gerektiği dair sonuçlar elde edilmiştir (Sarıyar,2019). BİLSEM eğitiminde bazı sorunlar yaşandığı bilinmektedir. BİLSEM'lerde öğretmenin yeterliliğinin yanında fiziksel şartlar, müfredat, aile ile iletişim de önem arz etmektedir. Bu doğrultuda okulların fiziksel yapısı müfredatı zenginleştirme programlarının işlerlik göstermemesi ve aileye gerekli desteğin verilmemesi velilerin problemleri arasındadır (Özkan, 2009).

Millî Eğitim Bakanlığı'nın patent alımının kolaylaştırması ile ilgili 150 patent faydalı tasarım ve modelleri geliştirilmesini hedefleri vardır. Eğitimin amacı bireyin var olan potansiyelini kapasitesini geliştirmek olmalıdır (Çocuk Vakfı, 2019a). BİLSEM'lerde mevcut bir eğitim programının yani müfredatın olmamasından dolayı etkinlik temelli eğitim verilmektedir.

2.9.4.3. Destek Eğitim Odası

Türkiye'de Bilim ve sanat Merkezlerinde özel yetenekli öğrenciler eğitimlerine yönelik önemli bir yer tutarken kaynaştırma ve bütünleştirme eğitimi ile okullarda destek eğitim odalarında eğitim verilmektedir (Tortop ve Dinçer, 2016).

Özel eğitim destek odalarını akranlarıyla birlikte aynı okulda eğitime devam eden öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla destek eğitim odaları kurulmuştur. Özel eğitim odaları sayısı 2018 yılında 79 iken bu sayı 2019 yılında 402, 2020 yılında ise 601'e çıkarılmıştır. Yani son iki yılda destek odası sayısı yedi kat artırılmıştır (Özer, 2021, 185). Destek eğitim odalarında özel yetenekli bireylerin yanında özel gereksinimli öğrenciler de bireysel olarak eğitim alabilmektedir.

2015 yılında özel eğitim ve rehberlik genel müdürlüğü tarafından destek eğitim genelgesi çıkarılmıştır. Bu genelgenin en önemli özelliği BİLSEM dışında da eğitim tedbirlerinin alınabileceğidir.(MEB, 2015). Buna göre özel yetenekli tanısı almış öğrenci eğitimi aldı okulda destek eğitim odalarında eğitim açma zorunluluğu vardır (Sak vd., 2015, 114). Bilim ve sanat merkezlerinde verilen eğitimin yanı sıra yaşıtlarıyla aynı sınıfta eğitim alırken destek eğitim odalarından da yeteneğinin geliştirilmesine yönelik eğitim alması, sınıf atlama yani hızlandırma modeli de ayrıca uygulanmaktadır. Ayrıca BİLSEM'lerde eğitim

alma imkânı olmaya, BİLSEM'e kayıtlı olmayan ancak özel yetenek tanısı almış öğrenciler destek eğitim odalarında eğitim almaktadırlar.

Destek eğitim odası, okul ya da kurumlarda bütünleştirme kaynaştırma yoluyla eğitim tamamda normal akranları ile aynı sınıfta eğitim alabilen, özel eğitim ihtiyacını karşılayıp en üst düzeyde yararlanma amacıyla tüm metal yerleri ve özel araç gereçleri sağlanarak oluşturmuş eğitim ortamıdır. Öğrencilerin eğitim gördüğü okul ya da kurumlarda destek eğitim odası açmak zorunludur. Öğrencinin hangi derslerden destek alacağı bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) biriminin öneriler doğrultusunda rehberlik hizmetleri yürütme komisyonunca yılın basında belirlenir. Yıl içerisinde düzenlemeler yapılır destek eğitim odalarında bireysel eğitim verilir. Ancak gerekli görüldüğü taktirde BEP biriminin öneri ile aynı seviyede olan öğrenciler grup eğitimi de verilebilir. Destek eğitim odasında sınıf öğretmeni, alan öğretmeni özel eğitim öğretmeni eğitim verebilir. Destek eğitim odasının fiziki koşulları donanımı materyaller ayrıntılı olarak verilmiştir (MEB, 2016).

2.9.4.4. Beyin Göçü

Enç (1974) tarafından yapılan bir araştırmada 150 doktoralı Türk araştırmacının eğitim amacıyla yurtdışına göç ettikleri tespit edilmiştir. Buna göre çekici ve itici nedenler şu şekilde sıralanmaktadır; göç edilen ülkenin çalışma şartlarının elverişli olması, meslekte ilerleme imkânlarının olması, yüksek kazanç imkânlarının olması çekici nedenlerken uzmanlara uygun iş bulma fırsatının olmaması, gelişme ve çalışma koşullarının yetersizliği, düşük kazanç, politik belirsizlik itici nedenler olarak sıralanmıştır. Yine Bakırtaş ve Kandemir (2010)'in yaptığı bir araştırmaya göre eğitim düzeyi yüksek bireylerin üzerindeki işsizlik baskısı, AR-GE çalışmaları için yetersiz kaynak sorunu, araştırmacıların uygun çalışma şartlarına sahip olmamaları, düşük hayat standardı ile ekonomik ve siyasal istikrarsızlık bu bireylerin göç etmelerine sebep olmaktadır.

Bakanlık kayıtlarına göre 2007-2018 yılları arasında 216.444 öğrenci yurt dışına gitmeyi tercih etmiştir. Bu öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren henüz değer, kültürel ve toplumsal kimlikleri oluşmadan küresel eğitim pazarının hedef alındığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin hedef kitlesi olan ve özel yetenekli olduğu tespit edilen çocuklar yetenek ve zekâ testleri sonucunda bu ülkelere göç etmektedir Çocuk Vakfı, (2019a). Bu doğrultuda

nitelikli beşerî sermayenin yurtdışına göç etme yaşının çocukluk yaşlarına indiği görülmektedir.

2.9.4.5. Eğitim Programı – Müfredat

Herhangi bir öğrenci grubu için yetenek gruplaması veya herhangi bir organizasyon, reformun işe yaraması için, tüm öğrenciler için uygun öğretimsel ve müfredat farklılaşması gerçekleştirilmelidir. (Plucker, vd. 2017). Yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılan müfredatın dezavantajlı olmasına rağmen özel yetenekli bireylerin ve ailelerin özel eğitime olan ihtiyacı nedeni ile dezavantajlı durumu kullanmak zorunda kalmışlardır (Sak ve Ayas, 2020 154-169). Buna yönelik yapılan çalışmalardan biri olan mevcut müfredatın zenginleştirilmesi, hızlandırılması modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Buna örnek olarak özel yetenekli öğrenciler için eğitim programı müfredat modeli (EPTS) mevcut müfredatı zenginleştirmek ve üstün özel yetenekli öğrenciler için yeni müfredat tasarlamak amacıyla yapılmıştır. (Sak ve Ayas, 2020, 154-169). Yapılan çalışmada müfredatın sade ancak derinlemesine ve ayrıntılı şekilde tasarlandığı görülmüştür.

Müfredatın başarı üzerindeki etkisi konusunda yapılan bir araştırmaya göre İsrail de özel yetenekli bireylere yönelik İbranice matematik müfredatı olmadığından matematik ihtiyaçlar yeterince karşılanmamakta ancak Arapça matematik müfredatı olduğu için ihtiyaçlar diğer gruba göre karşılanmaktadır. Bu öğrencilerin en iyi araştırma üniversitelerinde ve yüksek prestijli mesleklerde iyi akademik dereceler elde edebilmelerine yardımcı olan müfredat mevcuttur. Bu da öğrencilerin daha iyi matematik becerisinin olmasını sağlamakta ve bu öğrenciler matematik sınavlarında başarılı olmaktadır (David, 2019). Uluslararası sınavlarda yer alan özel yetenekli bireylerin başarıda Müfredatın- eğitim programının olmasının önemli etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

2.10. Türkiye'de Personel İstihdamına Yönelik Uygulamalar-Politikalar

Bu bölümde özel yetenekli bireylere eğitim veren personele yönelik politikaların değerlendirilmesi yapılacaktır. MEB bünyesinde BİLSEM'lerde öğretmenler görev alırken STK ve TÜBİTAK-Bilim merkezlerinde farklı branşlarda eğitmenler çalıştığından personel kavramı kullanılması tercih edilmiştir.

Eğitim sisteminde önemli paydaşlarından olan eğitim personelinin verimliliğinin artması üniversiteden alım kriterlerinden başlayıp üniversite eğitimi ve sonrasında meslek hayatı içerisinde aldığı eğitimlerle eğitimin niteliğini etkilemektedir. Öğretmen niteliği eğitim öğretimin en önemli paydaşlarından olduğunu PISA sınavlarında kısa sürede yükselişe geçen Polonya'nın eğitim bakanı müfredat, sınavlar gibi uygulamalarla birlikte en önemli basamağın öğretmen eğitimi olduğu ve geçmişe dönme imkânı olsa öğretmen eğitimlerinin üzerinde daha fazla duracağını ifade etmesi önem arz etmektedir (Ripley,2013, 142). Eğitimde öğretmen eğitimin öğrencinin başarısına olan etkisi azımsanmayacak durumda iken özel yetenekli bireylere yönelik eğitim veren personelinde eğitiminin de öğrenci performansını geliştirecek şekilde planlanması gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenin lisans eğitiminde aldığı alan bilgisine, öğretmenlik mesleği ile ilgili bilgi ve becerileri olan formasyon, genel kültür bilgisi ve becerileri ve rehberlik bilgi ve becerilerinin alanında yeterli olması beklenir. Bu alanlarda yetersizlik yaşayan öğretmenlerin hizmet içi eğitim ile desteklenmesinde yarar vardır (Özkan, Tay, 2012). Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik son yıllarda büyük gelişmeler kaydedildiği bilinmektedir. Ancak programların verimliliği, öğretmen niteliğinin arttırılması gibi çözülmesi gereken problemler mevcuttur (Sak vd., 2015, 123). Bu problemlerin çözümü çok yönlü olarak değerlendirilmesi, faaliyetlerin bu doğrultuda yapılmasının sorunların etkili olarak çözülmesine neden olacağı düşünülmektedir

Özel yetenekli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin %59,2'si ilköğretim okullarında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerine hiç yer verilmediği, %26,2 bu öğrencilere yönelik özel okul modelinin uygulanması gerektiğini savundu. %56,5 eğitim modelinde olarak özel sınıf uygulamasının önermiştir. Ayrıca %53,9 özel yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir (Ekinci, 2002). Bu doğrultuda özel yetenekli bireylerin eğitiminde yeterli bilgiye sahip olmadığı ancak bu öğrencilere yönelik özel eğitim verilmesi gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu bireylerin kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik eğitimi verecek mesleki yeterliliğin sahip olunmamasının sebebi hizmet içi eğitim kurslarının yeteri olmaması mı yoksa lisan düzeyinde alınan eğitimin yetersizliğinden mi kaynaklandığının belirlemesi önem arz etmektedir. Ancak iki basamakta da yeterli eğitimin verilmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir.

Öğretmenleri mevcut eğitim süreçlerinin içerisinde özel yetenekli bireylerin özelliklerine ve eğitimleri ile ilgili yeterli eğitim alamamalarının yanında özel yetenekli bireylerin okul içerisindeki sayılarının az sayıda olduğu bilinmektedir. Nadir, az sayıda olmalarının sonucunda öğretmenlerin bu bireylerin duyuşsal ve bilişsel farkındalıklarının az olmasının başka bir nedenidir. Bunun sonucunda üst düzey entelektüellik seviyesine ulaşabilmeleri için bu çocukların yeteneklerini yapısına, hızına ve içeriğine uygun eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Özel yetenekli küçük çocuk var sık sık öğretmenlerin, özelliklerinin farkında olmayan ailelerinden veya yeteneğinden kaynaklanan farklılığın ailenin tutumundan kaynaklandığını düşünen öğretmenler tarafından risk altında olabilmektedir (Gross, 1999, 207-214). Özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik öğretmenlere yapılan bir çalışmada öğretmenlerin %54'ü özel yetenekli bireyler hakkında az bilgiye sahip olduklarını belirtmiştir (Ekinci, 2002). Araştırma sürecinde aday belirleme sürecinde görev alan öğretmenler özel yetenekli bireylerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiş elde edilen verilerinde bu durumu doğrular niteliktedir.

Özel yetenekli bireylerin eğitimini verecek öğretmenlerin eğitim fakültelerindeki eğitimleri sırasında özel yeteneklerin eğitimi ile ilgili dersleri alması bilgilerinin artmasına neden olacaktır. Ayrıca görev başında olan öğretmenlerin özel yetenekli bireylerin özellikleri ile ilgili hizmet içi eğitim almalarında yarar olacaktır. Özel yetenekli bireylerin eğitiminde görev alacak öğretmenlerin atanmasında seçilmesinde yeni kriterlerin oluşturulması önem arz etmektedir (Gökdere, Ayvacı, 2004). Örneğin müzik öğretmenliği Lisans programında bir dönemlik Özel eğitim ve kaynaştırma dersinde özel yetenekli bireylerin eğitimine ayrılan süre bir hafta olduğu saptanmıştır (Okan, Tekgül, 2019 143-150). Özel yetenekli bireylere yönelik okul öncesi öğretmenlerine yönelik görüş, algı, eğitim ihtiyaçları doğrultusunda yapılan araştırmaya göre genç yaşta olan öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilere yönelik algı ve görüşlerinin meslekte ilerlemiş öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu anlamda yaş ilerledikçe üstün yetenekli öğrenciler olan algı düşüşünün önüne geçmek için hizmet içi eğitim programlarında öğretmenlerden desteklenmesi, eğitimlerin yenilerek belli aralıklarla verilmesinde yarar vardır (Gülkaya, 2016). Araştırma sonucuna göre de deneyim özel yetenekli bireylerin eğitimi de veren personelin özellikleri arasında önemli bir kriter olarak görülmemektedir. Ayrıca ülkemizde özel yetenekliler alanında alanyazının gelişmekte olduğunu göz önüne aldığımızda yeni mezunların bu alanda daha fazla eğitim imkânına sahip olduğu düşünülmektedir. Bu veriden

göre özel yeteneklilere yönelik alınan eğitimin lisans programlarında çok az miktarda verildiği düşünülebilir.

Özel yetenekli bireylerin bireysel farklılıkları nedeniyle farklı öğrenme özelliklerine sahip olmaları farklı eğitim ve öğretim ihtiyaçlarının giderilmesi amacı farklı düzenlemelerin yapılması gerekir (Kök, 2012). Özel yeteneklilere eğitim veren öğretmenlerin yanında tanılama sürecinin bir parçası olan aday gösterme sürecinde öğretmenlerin özel yetenekli bireyler hakkındaki yeterlilikleri önem arz etmektedir.

Özel yetenekli öğrenciler ile normal düzeyde olan öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri karşılaştırıldığında özel yetenekli öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Özel yetenekli bireylerin bilişsel becerilerinin yüksek olmasından dolayı okuduğunu anlama düzeyi ortalama ödevlerde yüksek olması beklenilen bir sonuçtur. Ancak her iki grubun okuduğunu anlama ortalamalarının çok yüksek olmaması genel eğitim düzeyinin, öğretmen yeterliliğinin önemini ortaya koymuştur (Taşdemir, Özmen, 2018). Öğretmenlerin alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerden gelen öğrencilere göre üst sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerden gelen çocukların daha fazla özel yetenekli oldukları konusunda değerlendirmeler mevcuttur (Bianco, Harris, Garrison-Wade ve Leech, 2011,Yıldırım ve Öz, 2018). Özel yetenekli bireylerin kapasitelerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Öğretmenin gerek aday belirleme sürecinde, bu bireylerin özellikleri hakkındaki bilgi düzeyi, gerekse tanılama sonrasındaki eğitim sürecindeki yeterliliği önem arz etmektedir. Bu nedenle aday belirleme sürecindeki öğretmen ile özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin farklı yeterliliklere sahip olmaları beklenebilir. Sürecin farklı olması öğretmenlerinde farklı tutumlar sergilemesine neden olabilmektedir.

2.10.1. Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personelin Özellikleri

Özel yetenekli bireyleri tanılamada görev alacak öğretmenlerde bulunması gereken bazı özellikler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; pedagojik yeterliliğe sahip olmak, branşında yeterli bilgiye sahip olmak, yol gösterici olmak, veli ile iletişim ve iş birliği içinde olmak, öğrenciye yönelik kaynak sağlayabilmek, gözlem yapabilmek özel yetenekli bireylerin özelliklerini bilmek, doğru zamanda doğru yerlerle iletişime geçmek (Şener, Gündüzalp, 2019, 101-110) olarak sıralanabilir.

Türkiye'de öğretmen yeterliliğine yönelik ilk resmi çalışma 1998 yılında YÖK ve Dünya Bankası iş birliğiyle YÖK-Dünya Bankası Millî Eğitim Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi kapsamında yapılmıştır. Bu doğrultuda öğretmen yetiştirme standartlarını belirleme ve akreditasyon çalışmaları yapılmış ve öğretmen yeterlilikleri şöyle sıralanmıştır;

- Öğretmen-öğrenme sürecine ilişkin yeterlilikler,
- Konu alanı ve alan eğitimi ilişkin yeterlilikler,
- Öğrencilerin öğretmenlerini izleme değerlendirme ve kayıt tutma,
- Tamamlayıcı mesleki yeterlikler olması üzere dört başlık altında sıralanmıştır (MEB, 2017).

MEB 2002 yılında başlayıp 2006 yılında bitirdiği Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri ve özel alan yeterliklerin belirlenmesi ve öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesine yönelik mesleki gelişim kılavuzu oluşturmuştur. Buna göre 4 yıllık süreç sonunda öğretmenlik yeterlilikleri altı ana yeterlilik alanı şöyle sıralanmıştır:

- Kişisel ve mesleki değerler – mesleki gelişim
- Öğrenci tanıma
- Öğretme ve öğrenme süreci
- Öğrenme ve gelişimi izleme ve değerlendirme
- Okul, aile ve toplum ilişkileri
- Program ve içerik bilgisi olarak sıralanmıştır.

31 alt yeterlik alanı ve 233 performans göstergesinden oluşan öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri belirlenmiştir (MEB, 2006).

Yetenekli bireylerin eğitimi konusunda öğretmenler tarafından kullanması gereken teknik, yöntem, materyallere ilişkin bilgi düzeylerinin özel yetenekli bireylere eğitim veren BİLSEM'lerde verilen eğitimlerin niteliğinin artmasında önem arz etmektedir (Okan, Tekgül, 2019, 143-150).

Özel yetenekli bireylerin özel gereksinimli bireyler arasında yer aldığı için 657 sayılı devlet memurları kanununun ders ve konferans ücretleri madde başlıklı 176'ncı Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim ve öğretim gördüğü kurumlarda görevli öğretmen ve yöneticiler ile öğrencilere yönelik olarak açılan özel sınıf öğretmenlerini ve cezaevlerinde görevli öğretmenlerin %25 fazlasıyla ek ders ücreti ödenmektedir (Sayıştay, 2013). Bu doğrultuda özel eğitim alanında destek eğitim veren bilim ve sanat merkezlerinde çalışan öğretmenler ve destek eğitim odalarında eğitim veren öğretmenler normal ek ders yanında %25 fazla ek ders almaktadırlar. Bu ücret politikasının özel yeteneklilere eğitim veren personelin motivasyon oluşturduğu düşünülmektedir. Bu da özel yetenekli bireylere eğitim veren personelin ücret politikasının MEB açısından farklı olduğu görülmüştür.

2.10.2. Geçmişten Günümüze Bilim ve Sanat Merkezi Personel Seçim Süreci

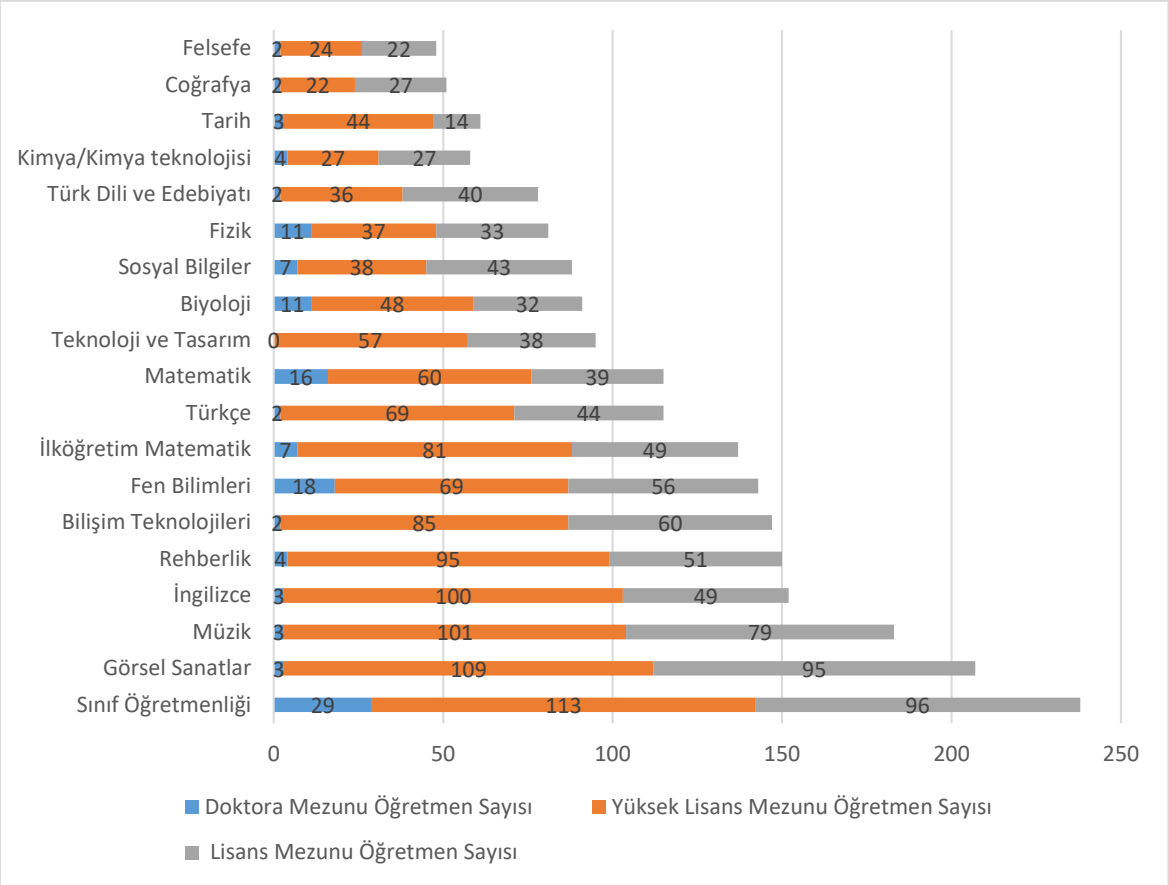
Bilim ve sanat Merkezleri 1995 yılından beri hizmet vermeye başlamış öğretmen seçimlerine 2007 yılından itibaren başlanmıştır. 2007 yılında bugünkü personel alımlarının temelini oluşturan kriterler getirilmiştir. Başvuru işleminden sonra adaylar ön değerlendirmeye tabi tutulmuş ve hizmet içi eğitim seminerlerine alınmıştır. Mülakat ve hizmet içi eğitim seviyeleri sonucunda adayların performanslarına göre eğitmenlerin bir kısmı 2008 yılında bir Kasım'da 2010 yılında atamaları yapılmıştır. 2008 yılında yapılan bu öğretmen seçiminde aranan kriterlerin çokluğu dikkat çekicidir. Bilim ve sanat merkezi yöneticilerinin 2008 öncesi atanan öğretmenlere orta düzeyde puan verirken 2008 sonrasında birçok kritere göre alınan öğretmenlere iyi düzeyde puan verdikleri görülmüştür (Özkan, Tay, 2012). Bilim ve sanat merkezlerine sınav ve başka kriterlere göre ile alınan öğretmenlerin yöneticileri tarafından yapılan değerlendirme de performanslarının daha çok beğenildiği görülmektedir.

BİLSEM öğretmen alımlarında yapılan sınavlarda belli bir barajı aşmak zorunluluğu vardır. Öğretmenin yüksek lisans ve doktora derecesi, alanında yayınlanmış kitap, belli bir lisans programından mezuniyet derecesi, hakemli dergilerde yayınlanmış makale, konferanslarda bildiri, ulusal uluslararası proje ekiplerinde görev alma, yabancı dil bulunmaktadır. Öğretmen seçme kriterleri EK:2 Değerlendirme Kriterler Formu seçme kriterleri mevcuttur (MEB, 2014). Ancak BİLSEM'lerde istikrarlı bir öğretmen seçiminde olmadığını ve objektif kriterlerinde zaman zaman uygulanmadığını söyleyebiliriz (Sak vd., 2015, 119). 2008 yılından sonra sınav yapılmamıştır. Öğretmenlerin gerekli kriterleri (E-2

Formu) sağlamaları sonucunda mülakat yapılmakta, başarılı olanlar alınmaktaydı. Millî Eğitim Bakanlığının personel alım politikalarının yıllara göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. BİLSEM sayılarının artması ile birlikte öğretmen sınav ve sonrasında bir hafta eğitimlerin yapılması uzun süreceği için bu uygulamanın yapılmadığı araştırma sırasında tespit edilmiştir. Ancak öğretmen seçme politikasında sınav ile alımlar en son 2008 yılında yapılmıştır. Bu yıl alınan öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora yapmaları durumunda artı puan verilmektedir. Ayrıca sınav sonrasında bir haftalık eğitim sürecinde de öğretmenlerin gözlemlenerek alındığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Sonraki yıllarda bu uygulamanın sona erdiği görülmektedir.

Günümüzde ise BİLSEM'lerde görev almak isteyen öğretmenler MEBBİS sistemi üzerinden başvuru yapmaktadır. Öğretmen Değerlerdirme Kriterleri Formundaki (Ek 2) maddelere göre il öğretmen seçme komisyonu tarafından puanlanır ve puan sıralamasına göre sözlü sınava alınır. Sözlü sınav ise bakanlıkça belirlenen bölge merkezlerinde yapılır. 1. aşamada değerlendirme kriterlerinden alınan puanın Öğretmen Değerlerdirme Kriterleri Formunda ki (Ek 2) %60'ı ile 2. aşamada sözlü sınavdan alınan puanın %40'ı toplanarak tercih yapmaya esas puan ortaya çıkacak olup 40 ve üzeri puanı olan öğretmenler tercih yapmaya hak kazanmaktadır. Öğretmenlerin atamaları puan üstünlüğüne göre yapılmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme Sözlü Sınav Değerlendirme Formu beş bölümden oluşur. Her bölüm 20 puan olmak üzere 100 tam puan üzerinden değerlendirme yapılır. Toplam puan, her 5 bölümden elde edilen bölüm puanlarının aritmetik ortalaması alınarak hesaplanır (MEB, 2022a). BİLSEM öğretmenlerinin seçim sürecinde yapılan mülakata karşı olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında objektiflik, akademi çalışmaya verilen önem ve işlevsellik ön plana çıkmıştır (Sarıyar, 2019). Ancak araştırma sırasında özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin iletişim becerisini yeterliliği, psikolojik iyi olma halinin olması gerektiği belirtilmektedir. Bu özelliklerin belirleyebilmek için yazılı sınavın yanında farklı yöntemlerin de önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırma verilerinde mülakatın yeterli olmadığı belli sürede gözlemleme, proje yapmaları beklemeleri gerektiği ifade edilmiştir. BİLSEM'lerde bir süre öğretmenlerin 1 haftalık kamplara alınarak seçildikleri ifade edilmiş, BİLSEM' sayılarının artmasıyla birlikte öğretmen sayılarının arttığı bunun sonucunda da sınavda başarı gösteren öğretmenlerin 1 haftalık eğitimlerle seçim uygulamasının daha doğru olduğu ifade edilmiştir.

TALIS (2008) araştırmasına göre Türkiye'de Yüksek lisans mezunu öğretmen oranı %6,9 iken OECD ortalaması %44,2 olduğu, doktora mezunu öğretmen oranının Türkiye'de %0,2 iken OECD ortalamasının %1,3 olduğu görülmektedir.

Şekil 5. BİLSEM'lerde Görev Yapan Öğretmenlerin Alan/Branş ve Eğitim Düzeyi Dağılımları(Eylül 2020)

Yukarıda öğretmenlerin branşlarına göre yüksek lisans ve doktora sayıları verilmiştir. BİLSEM sayılarının artması sonucu öğrenci sayısı da artış göstermiştir. Bunun sonucunda da öğretmen sayılarında önemli artışlar olmuştur. Halen BİLSEM'lerde 320 yönetici 2223 öğretmen görev yapmaktadır. Türkiye'de öğretmenler arasında lisansüstü eğitimi tamamlayanların oranının %10,7 olduğu göz önüne alınırsa bilim ve sanat merkezlerinde diğer okullara türlerine kıyasla oldukça yüksek düzeyde lisansüstü eğitim de öğretmenin olduğu görülmektedir. Başka bir değişle BİLSEM' öğretmenlerinin %61'i lisansüstü eğitim almıştır. Diğer taraftan 219 öğretmen doktora eğitimine ve 231 öğretmen Yüksek lisans eğitimine devam etmektedir (Özer, 2021, 197). Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları önem arz etmektedir. Mezuniyet sonrası akademik

çalışmalara devam etmek öğretmenlerin mevcut bilgilerini yenilenmesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Ancak % 61 yüksek lisans oranının içerisinde tezli ve tezsiz yüksek lisans oranları ayrı bir şekilde verilmemiştir.

Bilim ve sanat merkezlerinde görev alan öğretmenlerin kendini yenileyebilen yeterli donanıma, öğrenci ile etkili iletişim becerisine, çocuk gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olması beklenmektedir (Şener, Gündüzalp, 2019, 101-110).

Özel yetenekli öğrencilere öğretmenlerine sınıf içinde davranışları ve uyguladıkları etkinliklerin öğrencilerin düzeylerine ne kadar uygun olduklarını ve var olan potansiyellerinin ne denli geliştirdiklerini düzenli olarak incelenmeli ve sorgulanmalıdır (Sak,2011,321).

Özel Eğitime Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Gazi Üniversitesi'nin iş birliği ile bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin üniversitenin alt yapı, tecrübe, bilgisine yararlanarak AR-GE faaliyetlerinde bulunmaları ve üstün zekâlar eğitimi anabilim dalında lisansüstü eğitim almaları doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır (MEB, 2020b).

Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin mesleki alanda yeterli, kendini geliştirmiş, yaratıcı öğretmenleri, idealist donanımlı, gönüllü, proje tabağında çalışmalar yapabilen iletişim becerisi yüksek olan ve uzun süre çalışacak öğretmenlerin seçilmesi gerektiği görülmüştür. Lisansüstü eğitim sağlanması hizmet içi eğitim faaliyetlerinde katılarak, sürekli gelişimini sağlayan çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yapılan araştırmalara göre BİLSEM öğretmenleri yönelik yapılan hizmet içi eğitimleri yetersiz olduğu görülmektedir (Yıldız, 2010). Öğretmenlerin özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik hizmet içi eğitimleri yararlı olduğunu düşünmekte ancak bunlar sınırlı sayıda bulmaktadırlar. Öğretmenler BİLSEM 'de göreve başlamadan önce yani üniversite eğitimi yıllarında da özel yeteneklileri eğitimlerine yönelik yeterli bilgi alamadıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca BİLSEM'de göreve başladıktan sonra da yeterli eğitim alamadıklarını belirtmişlerdir (Sarıyar, 2019). Buna örnek olarak Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü araştırma geliştirme proje daire Başkanlığı tarafından 2016 yılından sonra bilim ve sanat merkezi öğretmenlerine hizmet içi eğitim kursu ve seminerlerin verilmesi gösterilebilir Araştırma sırasında öğretmenlerin BİLSEM'lerde hizmetiçi eğitime alınması

zaruri görülürken alımlarda mesleki alan bilgisi ve kişilik özellikleri ile yeterlilik sağlanmış öğretmenlerin alımlarının yapılmasının önemi belirtilmiştir. Bilim ve sanat merkezlerine alınan öğretmenlerin bu öğrencilerin özellikleri, tanılanma, eğitim programları, yönlendirilme süreci vb. konularda uzmanlar tarafından hazırlanmış hizmet içi eğitim modüllerinden yararlanmalı, böylece alınan eğitimler bir plan doğrultusunda ve sürece yayılarak yapılabilir. Öğretmem alan yeterliliğini arttıracak hizmet içi eğitim faaliyetlerinin de yapılmasında yarar olabilir.

Yine bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan öğretmenler ile Hasan Kalyoncu Üniversitesi iş birliğiyle öğretmenlerin lisansüstü eğitim üniversitenin altyapı bilgi ve tecrübelerinden yararlanarak AR-GE çalışmalarında bulunmaları hedeflenmektedir (MEB, 2021). Bu doğrultuda son zamanlarda MEB'in öğretmen eğitimlerine önem verdiği akademik becerileri geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunduğu görülmektedir.

Bilim ve sanat merkezi yönetici ve öğretmenlerine destek sağlanması amacı ile üniversiteler ile iletişim kurduğu, yine 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin de üniversiteler, STK, TÜBİTAK, MEB, Federasyonlar, ROKETSAN ile iletişim kurduğu belirlenmiştir. Öğrenci öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM'lerin üniversitelerle iletişim kurmayı öncelik olarak tercih ettikleri görülmektedir (Akbüber vd., 2019). Araştırma sırasında bu verilere ulaşılmış hatta hizmetiçi eğitimlerin arttığına yönelik veriler elde edilmiştir.

Bilim ve sanat merkezlerinde öğretmen ve yöneticilerin kuruma kabul ölçütü ile öğretmen alım kılavuzu ölçütlerinin birbirleri ile örtüştüğü görülmektedir (Akbüber, vd. 2019). Bu doğrultuda bilim ve sanat merkezlerine alınan öğretmenlerin genel öğretmen alım kılavuzuna uygun özelliklere sahip olan öğretmenlerden oluştuğu görülmüştür. Ancak bu merkezlere alınan öğretmenden beklenen performansın genel öğretmen alım kılavuzunda belirtilen öğretmenlerden farklı olması gerektiği düşünülmektedir. Zira eğitim verilecek öğrenci kitlesinin farklı yeteneklere sahip olması nedeni ile özel yetenekli bireylerin performanslarının normalin üzerinde geliştirilmesi hedeflenmelidir.

2.10.3. Destek Eğitim Odası Personel Seçim Süreci

Destek Eğitim Odası, okul ve kurumlarda, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları kapsamında yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine

devam eden özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin sunulan eğitim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmaları amacıyla özel araç gereçler ile eğitim materyalleriyle oluşturulmuş eğitim ortamlarıdır. Akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü okul ve kurumlarda "Destek Eğitim Odası" açılması zorunludur. Destek eğitim odalarında eğitim verecek öğretmenlere il ve ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından yapılan planlamalarla engel türü ve özellikleri, özel eğitim yöntem ve teknikleri ile gerekli diğer konuları kapsayacak eğitim seminerleri düzenlenir (MEB, 2016). Ancak araştırma sırasında destek eğitim odalarında eğitim veren öğretmenlerin eğitim verecekleri özel yetenekli öğrencilerle ilgili eğitim almadıkları genel olarak verilen kurslara katıldıkları ifade edilmiştir. Bu kurslarda ayda 8 saate kadar eğitim verebilmekte ve ek ders ücretler de BİLSEM' deki öğretmen ek ders ücretleri gibi %25 fazla verilmektedir.

Destek eğitim odalarında öğrencinin uygulanacak müfredat, araç-gereç, öğretmenin yeterliliği eğitimin başarıya ulaşması için önem arz eder. Tortop (2014)'ün geliştirdiği üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin özyeterlik ölçeğinin üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik hizmet içi eğitim programlarının etkili olduğunu belirlemiştir. Yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin bu çocukların eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamada kendilerini yetersiz görmektedirler (Tortop ve Dinçer, 2016). Öğretmenlerin kendilerini yetersiz görmeleri bu araştırmanın da bulguları arasındadır. BİLSEM'lerde öğrenci seçimleri belli kriterlere göre belirlenirken, destek eğitim odalarındaki öğretmenlerin görevlendirilmesinde kriterlerin olmadığı görülmüştür.

Destek eğitim odasında eğitim veren öğretmenlerin özel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim programlarına katılmıştır. Belli bir mesleki yeterliliğe sahip olmasına rağmen eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda özel yetenekli bireylerle ilgili eğitim ve deneyim sahibi olunmasına rağmen bu öğretmenlere yönelik yenileyici, geliştirici hizmet içi eğitim programlarının düzenli olarak uygulanmasında yarar olduğu belirtilmiştir. Destek eğitim odası uygulamasının üniversite ile iş birliği içerisinde yapılması teorik ve bilimsel desteği yanında destek eğitim odasına uygulamasının geliştirilmesi ve öğretmenin mesleki gelişimine katkı sunduğu görülmüştür. Bu nedenle destek eğitim uygulamalarının yapıldığı okullarda verim ve başarının artması için üniversitelerle iş birliğine gidilmesinde yarar vardır (Öpengin, 2021). BİLSEM'lerin de üniversitelerle iletişim kurmayı öncelik olarak tercih ettikleri görülmektedir (Akbüber,vd. 2019).

Destek eğitim odalarında yürütülecek eğitime ilişkin standartların belirlenmesinde, öğretmenlerin farklılaşma ve zenginleştirme becerilerini geliştirecek ve kullanılan eğitim stratejilerini verimli kullanmalarını sağlayacak eğitimleri almalarında yarar vardır (Öpengin, 2021). Destek eğitim veren öğretmenin hem özel yetenekli bireylerin özellikleri gelişimleri ile ilgili bilgi sahibi olması hem de alan yeterliliğine sahip olması özel yetenekli bireylerin mevcut kapasitelerinin daha ileriye doğru gelişimini sağlayacaktır.

Personel Eğitimi

Tablo 2. 2010-2019 Yılları Arasında Özel Yetenekli Bireylerin Tanılama ve Eğitimine Yönelik Personel Eğitimine Yönelik Tablo

	Eğitim Süresi (Gün olarak)	Toplam Katılımcı Sayısı	Toplam Kurs Sayısı	Özel Yetenekliler İçin Testör Yetiştirme Kursu		Özel Yeteneklilerin Eğitimi İle İlgili Kurslar		İptal Edilen Kurslar
				Eğitim Gün Sayısı	Katılımcı Sayısı	Eğitim Gün Sayısı	Katılımcı Sayısı	
2010	31	38	2	2	38	-	-	
2011	187	936	15	9	133	7	803	10 kurs iptal
2012	19	18	1	1	18	1	-	
2013	48	197	4	2	35	2	162	
2014	31	510	4	3	108	1	402	
2015	80	621	7	3	140	4	481	
2016	24	456	5	1	100	4	356	
2017	156	1957	27	18	1377	9	580	11 iptal
2018	58	205	5	3	105	1	100	2 kurs iptal
2019	83	789	11	7	314	4	475	
2020	99	60225	11	19	50	80	60175	3 kurs iptal
2021	10	4000	4	-	-	10	4000	
Toplam	826	69952	96	68	2418	123	67534	26 kurs iptal

Türkiye'de son yıllarda özel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmasına rağmen özellikle bu bireylerin eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin mesleki gelişimlerine fazla önem verilmemiştir (Levent, 2004, 98). Buna göre 2010-2019 yılları arasında MEB bünyesinde Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Özel Eğitim Rehberlik Genel Müdürlüğü iş birliği ile özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik personele verilen hizmetiçi eğitim kurs/programları incelenmiştir. Veriler MEB öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü web sitesinden yıllık hizmetiçi eğitim planlarından 2010-2019 yılları taranarak elde edilmiştir.

Yukarıda verilen tabloya göre on yıl içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilat Hizmet İçi Eğitim Planına göre 717 eğitim günü, 5727 kişi bu eğitimlere katılmış ve toplamda 81 kurs-program gerçekleştirilmiştir. Eğitimlere baktığımızda öğretmenlerin özel yetenekli bireylerin performansını geliştirecek eğitimlerden daha çok bu bireylerin tanılanmasını sağlayan zekâ testlerinin eğitimlerin verildiği görülmüştür. Bu doğrultuda farklı zekâ testlerinden oluşan 49 kurs açılmış olup 2 bin 368 kişi bu kurslarda zekâ testleri ile ilgili eğitim almıştır. Ayrıca özel yetenekli bireylerin gelişimine yönelik proje geliştirme, özel yetenekli bireylerin özellikleri ve bireylerin gelişimlerini yönelik 33 kurs açılmış olup 3 bin 359 kişi bu kurslarda eğitimi almıştır. Ancak bu kurslar bünyesinde zekâ oyunları eğitimi ile ilgili kursların olduğu görülmüştür. Yaklaşık 750 kişinin bu kurslardan eğitim aldığı tespit edilmiştir. Bu kurslar zekâ gelişimini destekleyen kurslar olması nedeniyle tabloda yer almıştır. Zekâ oyunları özel yetenekli bireylere yönelik kurslar olmamakla birlikte bu bireylerin eğitiminde de kullanılabilecek eğitimlerdir. Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin bunun içerisinde oldukça az sayıda eğitim aldıkları görülmüştür. Özel yetenekli bireylerin öğretmenlerinin bu bireylerin gelişiminde önemli etkileri olduğunu göz önüne alırsak bu eğitimlerin son yıllarda arttığı ancak yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Tablo Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatının verdiği hizmet içi eğitim planlarında sınırlı olup yerel düzeyde yapılan hizmet içi eğitim planları dahil edilmemiştir. Özel yetenekli bireylere hizmet sunan personelin gerek bu öğrencilerin özellikleri ile ilgili gerekse alandaki yeterliliklerini artırması ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerine yönelik yapılan hizmet içi eğitim programlarının çoğunluğunun özel yetenekli bireylerin özelliklerini, tanılamaları ile ilgili eğitimler olduğu görülmüştür. Özel yetenekli bireyler daire Başkanlığının bünyesinde de öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler bulunmaktadır. Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin milletin bünyesinde farklı birimlerden eğitim alabildikleri görülmüştür.

2020 yılından itibaren Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü ve Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü iş birliği ile kurslar düzenlenmiştir. Pandemi nedeniyle eğitimler ilk kez uzaktan eğitim şeklinde verilmiştir. Bu da ortalama sayıyı oldukça yükseltmektedir. Ayrıca yoğun bir şekilde zekâ oyunları ile ilgili hizmet içi eğitimin verildiği görülmüştür. 2021 yılında yaklaşık 40.000 öğretmenin eğitim aşaması planlanan zekâ oyunları kursu, 2019 yılında sadece 450 öğretmene verilmiştir. Uzaktan eğitim ile hizmetiçi eğitimlerden yararlanan öğretmen sayısının arttığı görülmektedir. Pandemi sonrasında da uzaktan eğitim yolu ile hizmetiçi eğitimlerin yapılması ulaşılan öğretmen sayısını arttıracaktır. Son zamanlarda MEB bilişim sistemleri modülünün (MEBBİS) öğretmen gelişim ağı (ÖBA) basamağından öğretmenlere uzaktan eğitim- online-eğitimler verilmektedir. 2022 yılında öğretmenlerin kariyer basamaklarında ilerlemesine yönelik uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik eğitim programı yürürlüğe girmiştir. Yazılı sınav ile 100 üzerinden 70 puan alacak öğretmenler kariyer basamaklarında ilerleme hakkını elde etmiş olacaklardır. Uzman öğretmenlikte 10 yıl öğretmenlik mesleğini icra etme zorunluluğu varken başöğretmenlikte 10 yıl uzman öğretmen olma zorunluluğu vardır. Öğretmen bilişim sistemi ağı (ÖBA) üzerinde uzman öğretmenliğe başvuruda bulunanların 180 saatlik, başöğretmenlerin 240 saatlik içerikleri belirlenmiş konuları dinleme zorunluluğu vardır. 614 bin 445 öğretmen bu eğitimleri almıştır. BİLSEM öğretmenleri de bu sayıya dahildir. Eğitimlerde özel yetenekli bireylere yönelik 3 eğitimin verildiği görülmektedir (MEB, 2022a).

Millî Eğitim Bakanlığı 2013-2017 strateji uygulama planına göre okul öncesi öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin bilinçlendirilmesi ve sürekli yenilenen eğitim yaklaşımları ile desteklenmesi amacıyla sürekli eğitimi öngörmektedir. Özel yetenekli bireylerin duygusal sosyal bilişsel ve psiko-motor alanlarında çalışma yapacak öğretmenlere rehberlik yapılması öngörülmektedir (MEB, 2013a).

2018 yılında BİLSEM'lerde 30 öğretmene, 2019 yılında 170 öğretmene, 2020 yılında ise 7670 öğretmene eğitim verilmiştir. 2020 yılında öğretmenlerin mesleki gelişimi ile ilgili kurum ve kuruluşlardan kapsamlı iş birliği yaptığı ve bu bunun eğitimlere artışına önemli katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca öğretmenler lisansüstü eğitime teşvik edilmekte ve bu kapsamda çok sayıda üniversiteyle iş birliği yapılmaktadır (ÖZER, 2021, 201). Pandemi ile birlikte uzaktan eğitim yapılmasıyla bir seminerdeki öğretmenlere verilen eğitimlerde daha fazla öğretmene eğitim verildiği görülmüştür. Özel yetenekli bireyler tespit etmek amacıyla

öğretmenlerin öğrencilerin yetenekleri ile ilgili olarak öğretmenlerin bu konuda isabetli karar vermedikleri ortaya çıkmıştır. Bu grubu yapılan zekâ testleri sonucunda bu kategorilerin içerisine konulmaya çocukların zekâ düzeyleri daha yüksek çıkmıştır (Gross, 1999, 207-214).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, Türkiye'de özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik politikaların, uygulamaların incelenmesini ve değerlendirmesini amaçlayan araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

Nitel araştırma, belli bir olgu ya da olayın derinlemesine anlaşılması ve açıklanması için kapsamlı bir biçimde verilerin toplanıp analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır. Nitel araştırmada amaç araştırılan konunun okuyucuya gerçekçi ve betimsel bir resim olarak sunulmasıdır. Bu nedenle toplanan verilerin derinlemesine, ayrıntılı olması ve araştırmaya konu olan bireylerin deneyimlerinden ve görüşlerinden mümkün olduğu kadar doğrudan sunulması yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 53). Nitel araştırma, araştırmacının doğal ortamda detaylı bilginin doğrudan insanlarla konuşarak, onların davranışları ve kendi çevreleri içerisindeki eylemlerinden görülerek toplanması ile yapılan bir yöntemdir. Araştırmacı nitel araştırmanın temel veri toplama aracıdır. Araştırmacı davranışları gözlemleme, katılımcılarla mülakat ya da dokümanların incelenmesi şeklinde verilerini toplar. Nitel araştırmacı başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek ya da araçlara bağlı olmayan ve onları kullanmaya da eğilimli olmamaktadır (Creswell, 14). Araştırmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum araştırması birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır yani bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılırken ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 73).

Çoklu veri kaynağı olarak nitel araştırmacılar verileri tek kaynaktan değil mülakat, gözlem, doküman ve sesli görsel bilgiler ile çoklu biçimde toplanmıştır ve bu nitel araştırma yönteminin bir parçasıdır. Bu doğrultuda toplanan veriler sonrasından incelenir bir anlam çıkartılarak kodlanır ve temalar belirlenir. Bu araştırmada da mülakat ve dokümanlardan yararlanılarak veri toplanmıştır.

Araştırma tümevarımsal bir süreç içerisinde konunun kapsamlı bir veriye sahip oluncaya kadar veri tabanı ve temalar arasındaki ilişkinin oluşturmasıyla meydana gelmiştir.

Sonrasında tümdengelim yöntemi olarak her bir temanın daha fazla delille desteklenebilmesi için veriler tekrar incelenmiştir yani araştırma tümevarımsal başlamış tümdengelim bir analiz ile ileri aşamaya götürülmüştür.

Araştırmada Türkiye'de yapılan uygulamaların, politikaların farklı kurumlar açısından derinlemesine analizi yapılarak olumlu ve olumsuz taraflarının belirlenmesi, eksikliklerin belirlenerek giderilmesi, gelecekte yapılacak çalışmalar için imkân sağlayacağı düşünülerek durum analizi deseni kullanılmıştır. Durum analizi Mevcut durumu belirleyecek en iyi yöntem olmasından dolayı tercih edilmiştir. Durum analizi sırasında katılımcıların ortak ya da farklı görüşlerinin belirlenmesi bu doğrultuda oluşabilecek politikalara yönelik çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir. Ayrıca TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinin mevcut çalışmaları, uygulamaları araştırılarak, özel yetenekli bireylerin yönelik çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırmada alanyazın ya da araştırmaların sonuçlarından ziyade katılımcıların problemlere veya soruna yükledikleri anlam üzerinde durulmuş ve buna odaklanılmıştır.

Araştırmada sürecin gelişmekte, dinamik olduğu görülmüştür. Başlangıçta planlanan STK'lar ile yapılacak görüşmelere sonradan MEB bünyesindeki yetkililer, öğretmenler, idareciler, TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri yetkilileri, TÜBİTAK DENEYAP atölyesi çalışmaları, bilim merkezleri koordinatörlüğü araştırmaya eklenmiştir. Süreç içerisinde farklı paydaşlarla görüşmenin, araştırmayı zenginleştireceği görülmüş ve görüşmelerde güncellemelere gidilmiştir.

Araştırmada üç farklı grup ve yapılan çalışmada bütünsel bir resim elde edilmeye çalışılmıştır. Var olan birçok faktör ve ortaya çıkan ve farklı bakış açıları büyük resmin taslak oluşturmasına katkı sağlamıştır.

Araştırma, özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmalar yapan STK'lar ve özel yetenekli bireyleri eğitimlerine yönelik MEB'den de bulunan yetkilileri, öğretmeni idareci ve TÜBİTAK bünyesinde yapılan DENEYAP atölye çalışma koordinatörü ve bilim merkezlerinde görev yapanlar katılımcılar üzerinden inceleme ve değerlendirmeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Yapılan araştırmada soruların cevapları için ayrıntılı verilere ve derinlemesine analize ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2. Veri Toplama Süreci

Özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan STK'lar sahada, toplumda birebir iletişime geçmekte, sorunlarla yüzleşmekte ve sorunları yetkililere aktarmakta köprü vazifesi de görebilmektedir. MEB bünyesinde bakanlık personelinin bu bireylere yönelik alınan kararlarda, politikaların uygulanmasında etkin rol oynamaktadırlar. STK'ların görüşlerinin çoğu ile muhatap olan MEB (merkez ve taşra teşkilatı olarak) ve görüşleri ile karşılaştırılarak mevcut durumun, oluşan problemlerin çözümü için bir zemin oluşturulabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bilimsel çalışmalarla ilgili ciddi sorumluluklar taşıyan TÜBİTAK'ın oluşturduğu, yaptığı çalışmaların da mevcut duruma katkı sağlayıp sağlamayacağına yönelik değerlendirme yapılmıştır.

Bilimsel etik kurulundan gerekli izinler alınmış, bu izinler doğrultusunda kurumlara başvurulmuştur. Başvuru sırasında kurumlara etik kurul izni mail yolu ile ulaştırılmıştır. Görüşmecilerin isimleri çalışma yerleri ve etkinlikleri etik olarak gizli tutulmuştur.

Durum çalışmasında tanılama, eğitim öğretim ve personel konularında derinlemesine analiz, bilgi toplanması amaçlanmıştır. Yapılan mülakat çalışmasında yüz yüze birebir mülakat araştırmacı tarafından bizzat yapılmıştır. Bunun yanında Pandemi nedeniyle araştırmaların, mülakatların bazıları telefon, Whats Up, Zoom, Google Meet üzerinden yapılmıştır. Katılımcılar konu ile ilgili tarihsel bilgiye sahip olduğu için tarihsel bilgi de elde edilmiştir. Bu mülakat sırasında katılımcıların aynı düzeyde algılama ve ifade etme becerisine sahip olmadığı için sınırlılıklar olabileceği düşünülmüştür.

Görüşme yapılandırılmış form çerçevesinde mülakat şeklinde yapılmış, elde edilen ses kayıtları çözümlenmiş ve yazıya geçilmiştir. Mülakat başlangıcında konuyla ilgili bilgi verilmiş ve cevapları kaydetmek için kayıt yapma izni istenmiştir. Ayrıca kayıttan sonra elde edilen veriler yazıya geçirilmiş ve tekrardan katılımcının onayı alınmıştır.

Görüşmede görüşme dijital ses kaydı ile kaydedilmiş ve herhangi bir aksaklık çıkma durumunda not alabilmek için gerekli önlemler alınmıştır. Görüşmeler online olmakla birlikte yüz yüze de yapılmıştır. Çevrimiçi görüşmelerde de görüntülü görüşmeler tercih edilmiştir. Her bir görüşme en az 60 dakika olacak şekilde planlanmıştır.

Araştırmada verileri elde etmek için geliştirilen görüşme formu hazırlandıktan sonra uzman değerlendirmesi alınmıştır. Üç uzman Yapılan değerlendirmesi sonucunda pilot uygulamalar yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu son haline getirilmiştir. Özel Yetenekler alanında çalışmalar yapan 13 STK temsilcisi, 20 Millî Eğitim Bakanlığı personeli, 10 TÜBİTAK bünyesinde DENEYAP ve bilim merkezi koordinatörü, bilim merkezi temsilcileri ile toplam 43 görüşme yapılmıştır. STK'lar ile TÜBİTAK bünyesindeki görüşmelerin randevularının belirlenmesi uzun zaman almıştır. MEB diğer iki gruba göre izin alma süreci uzarken görüşmeler daha ardışık yapılmıştır.

Bazı görüşmeler planlanandan uzun bazıları da daha kısa sürmüştür. Görüşmelerden 1718,6 dk. yani yaklaşık 29 saat görüşme kaydı oluşturulmuştur. MEB ve TÜBİTAK'taki görüşmeler ses kaydı ve video kayıtları yapılmıştır. 2 STK soruları yazılı cevaplamayı tercih etmiş, bir STK ise 2004 yılından itibaren tutulan günlüklerden yararlanma yönünde yönlendirmede bulunmuştur. Gönderilen dokümanlar katılımcıların kendi dilleri ile ifade edildiği için ve uygun zamanlarda erişilebildiği için avantaj olarak görülmekle birlikte araştırmacıya da zaman ve çözümleme açısından avantaj oluşturmuştur ancak dokümanların içerisinde araştırmacının soru sorma fırsatı olmadığı durumlarda, verileri tarama sürecinde, görüşme sonrasında ve analizi sırasında eksik olduğu düşünülen bilgilere ulaşmak için mail ve Whats Up üzerinden katılımcılara tekrar sorular sorularak genel çerçevedeki boşluklar tamamlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada mülakat, doküman, katılımcıların gözlemleri alınarak verinin çoklu biçimleri kullanılarak toplanmıştır. STK'lardaki görüşmelerde katılımcıların genel olarak yapılan toplantılarda alınan kararların uygulanmaması ve beklenilen gelişmelerin sağlanamaması nedeni ile bıkkınlık, umutsuzluk yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bakanlık bünyesinde görevli olan katılımcıların mevcut durumdan, politikalardan memnun oldukları gözlenmiştir. TÜBİTAK bünyesinde yapılan görüşmelerde ise katılımcıların eğitim konularına önem verdikleri ancak MEB ile yeterli düzeyde iletişimde olmadıkları gözlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Bilgi Tablosu

1	MEB-MT1	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
2	MEB-MT2	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
3	MEB-MT3	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzsüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
4	MEB-MT4	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
5	MEB-MT5	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
6	MEB-MT6	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
7	MEB-MT7	Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı	Mülakat (zoom) üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Ankara
8	MEB-TT1	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
9	MEB-TT2	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
10	MEB-TT3	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
11	MEB-TT4	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
12	MEB-TT5	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
13	MEB-TT6	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
14	MEB-TT7	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
15	MEB-TT8	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
16	MEB-TT9	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Erkek	Ankara
17	MEB-TT10	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
18	MEB-TT11	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Yüzyüze ses kaydı ile mülakat yapıldı	Kadın	Ankara
19	MEB-TT12	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Kayseri
20	MEB-TT13	Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatı	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Malatya
21	STK1	Bağcılar Belediyesi Enderun	Veri Gönderdi	Kadın	İstanbul
22	STK2	Çocuk Vakfı	Günlükten yararlanıldı	Erkek	İstanbul
23	STK3	IGATE (International Congress On Gifted and Talented Education)	Mülakat (Google meet üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Malatya
24	STK4	Şefkat Okulları	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	İstanbul
25	STK5	Özel Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezi	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	İstanbul
26	STK6	Tüm Üstün Zekâlılar Derneği	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	İstanbul
27	STK7	Türkiye Üstün Zekâlı ve Dahi Çocuklar Eğitim Vakfı	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	İstanbul

Tablo 3. (devam) Katılımcılara İlişkin Bilgi Tablosu

28	STK8	Türkiye Zekâ Vakfı	Mülakat (zoom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Ankara
29	STK9	Uluslararası Büyük Eğitimciler ve Özel Eğitimciler Derneği	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Ankara
30	STK10	Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Eskişehir
31	STK11	TBMM Meclis Komisyon Başkanı	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Ankara
32	STK12	Üsküdar Çocuk Üniversitesi	Mülakat (elle yazıldı)	Erkek	İstanbul
33	STK13	Üstün Yetenekli Çocukların Aile Portali	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	İstanbul
34	STK14	T3 (Türkiye Teknoloji Takımı) Vakfı	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	İstanbul
35	TÜBİTAK1	Antalya Kepez Bilim Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Antalya
36	TÜBİTAK2	Bursa Gökmen Uzay, Havacılık Eğitim Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Bursa
37	TÜBİTAK3	Elâzığ Bilim Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Elâzığ
38	TÜBİTAK4	Kocaeli Bilim Merkezi	Mülakat (Zoom) üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Kocaeli
39	TÜBİTAK5	Konya Bilim Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Konya
40	TÜBİTAK6	Kayseri Bilim Merkezi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Kadın	Kayseri
41	TÜBİTAK7	TÜBİTAK	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Ankara
42	TÜBİTAK8	TÜBİTAK Gebze Fen Lisesi	Telefon görüşmesi yapıldı	Kadın	Gebze
43	TÜBİTAK9	TÜBİTAK Dene-yap Atölyesi	Mülakat (Zom üzerinden görüşme yapıldı)	Erkek	Ankara

3.3. Veri Toplama Araçları

Özel yetenekli bireylere yönelik Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı yetkilileri ile mülakat-yüz yüze görüşme yolu ile veri toplanmıştır. Ayrıca araştırmada STK'lardan bazı katılımcılar, soruları, yazılı olarak cevaplamayı tercih etmiş, bir katılımcı ise günlüğünü paylaşmıştır. Bu yöntem ile elde edilen dokümanlarda incelenmiştir. Araştırmacı, soruları ile ilgili bilgilerin günlükte yer alan bölümlerden alarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcılara telefon, e-posta, Whats up üzerinden ulaşılmış görüşmeler için zaman belirlenmiştir. Belirlenen zamanlarda Zoom, Google Meet, Whats up gibi programlar kullanılarak çevrimiçi görüntülü görüşme ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Katılımcılarla yüz yüze görüşme yapılmıştır. Ayrıca telefon üzerinden görüşmeler yapılarak kayıt altına alınmıştır. Bazı katılımcılar ise doküman, günlük ile katkı sunmuştur.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan yarı yapılandırılmış formla görüşme yapılarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı önceden planlamış olduğu soruları içeren görüşme protokolünü-formunu hazırlamıştır. Buna rağmen araştırmacı görüşmenin gidişatı doğrultusunda değişik yan ve alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilecek ve katılımcının yanıtlarını açmasını ve ayrıntılı anlatılmasını sağlayabilir (Creswel,2013).

Görüşme, nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracıdır. Nitel araştırma, maliyet ve zaman açısından dezavantajlı olarak değerlendirilmekle birlikte son zamanlarda maliyeti düşürecek dijital ortamlarda görüşmelerin yapılması ile birlikte dezavantajları azalmıştır.

Görüşmelerin yapılması, görüşme kayıtlarının yazıya çevrilmesi (redact) araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmelerin yazıya çevrilmiş halleri son düzenlemeleri ile onaylamaları yapabilmeleri için katılımcılara gönderilmiştir. Geri dönütler sonucunda görüşme metni son halini almıştır.

Araştırma katılımcıları ile 2021 Aralık-2022 Mayıs ayına kadar yaklaşık 6 aylık bir süreçte görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar 3 gruba ayrılmıştır.

1. Katılımcı grup özel yetenekli bireylerin eğitim politikaları hakkında çalışmalarda bulunan, içeriklerinde özel yetenekli birey ebeveyni olan, uzun yıllardır bu alanda aktif olarak faaliyet gösteren STK temsilcilerinden oluşmaktadır. Dolayısı ile STK'ların temsilcileri özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmaları gönüllülük esasıyla yapmaktadırlar.
2. Katılımcı grup MEB bünyesinde merkez teşkilatında genel müdür, daire başkanları, uzman olarak görev yapan 7 katılımcı ve taşra teşkilatından idareciler, sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenlerden oluşan 12 katılımcı olmak üzere toplan 20 görüşme yapılmıştır.
3. Katılımcı grup TÜBİTAK DENEYAP atölye koordinatörlüğü, TÜBİTAK bilim merkezi koordinatörlüğü ve TÜBİTAK iş birliği olan bilim merkezi temsilcileri ile görüşmeler yapılmıştır.

STK'lar ve TÜBİTAK bünyesindeki her bir görüşme bir kurumu temsil ettiği için randevu alma süreci uzun sürmüştür. Bakanlık merkez teşkilatında görev alan personelle görüşme izni uzun sürmüş ancak görüşme süreci kısa sürede tamamlanmıştır.

Nitel araştırma verilerinden dört aşama da analiz edilmiştir;

1. Verilerin kodlanması
2. Temaların bulunması
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

Verilerin analizinde, kodlamalarda benzer kodlar aynı temalar altında birleştirilmiş ve MAXQDA programındaki akıllı kodlama yöntemi ile kodlar son halini almıştır.

3.4. Verilerin Kodlanması

Araştırmada betimsel analiz yaklaşımı ile veriler elde edilmiş ve daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip, yorumlanmıştır. Betimsel analiz için öncelikle bir çerçeve oluşturulup, bu çerçeve doğrultusunda tematik çevreye göre veriler işlenmiştir. Elde edilen sonuçlarda veriler tanılanıp ve bulguların tanılanması ile gereksiz tekrarlamalardan kaçınmaya dikkat edilmiştir. Tanılamalardan elde edilen bulguların açıklaması ile birlikte verilerin ilişkilendirilmesi ve anlamlandırması yapılmıştır. Ardından içerik analizinde betimsel, analiz, yorumlanan ve özetlenen veriler içerik analizinde daha derinlemesine bir işleme tabi tutulduğu için betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temaların bu analiz sonucunda keşfedildiği görülmüştür. Örneğin aileler ile ilgili kodların oldukça fazla olması aile ile ilgili temaların oluşmasına neden olmuştur. Personel seçim kriterlerinin yanında personel eğitimi de katılımcılar tarafından fazlaca ifade edilmiş ve alt kategoriler haline gelmiştir. Verilerin MAXQDA programında analiz edilirken bazı tema başlıkları başlangıçta belirlenirken bazı tema ve kategorileri süreç içinde oluşmuştur.

3.5. Veri Analizi ve Yorumlama

Yapılan görüşme bittikten sonra araştırmacı tarafından yüzyüze görüşmeden alınan ses kaydı ve Zoom, Google Meet gibi programlar kullanılarak görüşmeler bir araya getirilmiş,

ses kaydı alınan görüşme bilgisayar ortamında yazıya çevrilmiştir. Kayıtların yazıya dökümü sırasında yapılan tüm konuşmalar birebir, aynı şekilde yazıya dökülmüştür. Yazıya döküldükten sonra konuşmalar tekrar dinlenilmiş ve gözden kaçan konuşmalar varsa metin üzerinde düzeltmeler yapılmıştır.

Görüşmelerin tamamının okunması ve değerlendirilmesi şeklinde bir bütün olarak ele alınmıştır. Kodlamanın sağlıklı olması için birden fazla okunarak ve kodlamalar arasındaki ortak yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Okumalar sırasında önemli görülen durumlar memo olarak kaydedilmiştir. Birbirleriyle bağlantılı olan kodlamalar kategorileri oluşturmuş bunun sonucunda da oluşturulan kategorilerde temaları oluşturulmuştur. Oluşturulan kod, kategori ve temalar en kısa ve en net şekilde ifade edilebilecek şekilde kullanılmalarına özen gösterilmiştir.

Oluşturulan temalar bireysel elde edilen çoklu perspektifleri sunarak farklı sorularla, özel delillerle desteklenmesi hedeflenmiştir. Farklı temalar da olan ilişkileri değerlendirilerek açıklanacak ve veriler birleştirilerek okuyucunun anlayabileceği bir dille aktarılmış ve açıklama ve bulgulardan sonuçlar elde edilmiştir.

Görüşmelerin analizlerinin yapılması amacıyla tüm dokümanlar ele alınmış ve her birine sayfa numarası verilmiştir. Günlük, katılımcılar tarafından gönderiler metinler de bu süreçten sonra genel değerlendirmeye alınmış ve tüm metinler okumaya alınmıştır. Sonrasında MAXQDA programı üzerinden analizler yapılmaya başlanmıştır.

Analiz süreci üçe ayrılmıştır. STK'lar ile yapılan görüşme, MEB personeli ile yapılan görüşme, TÜBİTAK ile ilgili yapılan görüşme ayrı değerlendirilmiştir. Son olarak üç grubun analizi birlikte yapılmıştır.

MEB merkez teşkilatı mülakatlarından 302 kodlanmış bölümden oluşmaktadır.

MEB de farklı görevler yapan öğretmenler; 195 kodlanmış bölümden oluşmaktadır. MEB toplamda 485 kodlanmış bölümden oluşmaktadır.

TÜBİTAK bünyesinde yapılan görüşmeler;160 kodlanmış bölümden oluşmaktadır.

STK'lar ile yapılan görüşmelerde 498 kodlanmış bölümden oluşmaktadır. En fazla kod bu bölümden elde edilmiştir.

Araştırma toplamda 1155 kodlanmış bölümden oluşmaktadır. 43 belgeden 75443 sözcükten oluşmaktadır.

3.6. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmada geçerlilik bilgilerin doğruluğu için araştırmacının kontrolünü ifade ederken, nitel güvenirlilik farklı araştırma ve projelerden elde edilen verilerle araştırmanın örtüşmesini ifade eder (Gibbs, 2007, akt: Creswell, 2017, 201).

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik için görüşme formundaki sorular hazırlanmış ve taslak form oluşturulmuştur. Taslak formunu araştırmacı özel yetenekliler alanında çalışan ve bu alanda doktora yapan üç kişi ile görüşmeler yapılarak geliştirilmiştir. Araştırmacının geliştirmiş olduğu görüşme formu BİLSEM'lerde özel yetenekli bireylerle çalışan ve bu alanda doktora eğitimi alan üç farklı uzman görüşüne sunulmuş geri dönütlerle gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan pilot çalışmanın ardından son değişiklikler yapılmış ve görüşme formunun son hali oluşturulmuştur. Oluşturulan form katılımcıların uygun zaman ve programlarına göre önceden belirlenen yer ve saatte yarı yapılandırılmış görüşme formu ile uygulanmıştır. Görüşme formunda özel yetenekli bireylere uygulanan bu politikaları, eğitim öğretim politikaları, personel seçimi politikaları ile ilgili sorular yöneltilmiştir ayrıca görüşme süreci içerisinde gelişen alternatif sorular ve sondalar (probes) ile araştırma da toplanan verilerin(verilere) daha derinleme ve zenginleşme imkânı sağlamıştır.

Araştırmacı geçmişte özel yetenekli bireylerin aday olma ve bireysel değerlendirme süreçlerinde görev almıştır. Ayrıca katılımcıların verdiği bilgilerin doğruluğu da araştırılmıştır. Alanda çalışma yapan bireylerle iletişim halinde olunmuştur. Bulgular ve yorumlar kısmında araştırmayı nesnel olarak değerlendirmek amacıyla çalışmanın farklı yönden değerlendirilmesi amacıyla bağımsız araştırmacılardan yararlanılmıştır. Benzer araştırmacılar tarafından yapılan değerlendirmelerle sonuçları arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak amacı ile farklı paydaşların aynı konudaki görüşlerinin alınması, konunun farklı perspektiflerden değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. oluşan temalar arasında karşılaştırmalar yapılarak benzer ve farklı yönlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yin (2009, akt: Creswell) nitel durum çalışma sonuçlarının daha kapsamlı teorilere genelleşebileceğini önermiştir. Genelleme nitel araştırmacılar ek durumlarla çalıştıklarında ve bulguları yeni durumlara genellediklerinde oluşur. Fakat durum çalışmalarında bulguların tekrarı, veri tabanının tamamının gelişimi ve problemin detaylandırılması nitel sürecin iyi bir şekilde değerlendirilmesini gerektirir

Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacı ile görüşmelerin katılımcılar tarafından tekrar değerlendirilmesi sağlanmıştır. Kodlama sırasında oluşturulan memolar aracılığı ile kodların anlamlarının değişmemesine dikkat edilmiştir. Farklı gruplardan gelen verilerin alanyazına yakın olduğu, örtüşen bilgileri olduğu görülmüştür. Böylece bulgular da derinlemesine betimlenme ve zenginleşme imkânı oluşmuştur. Elde edilen veriler ile gruplar arası değerlendirmeler yapılmış ve en sonunda da genel değerlendirmeyle sonuçlanmıştır.

Tablo 4. Sivil toplum kuruluşları ve Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının araştırma başlıklarını önem sıralama tablosu

	Sivil Toplum Kuruluşları	**Millî Eğitim Bakanlığı**
1	Eğitim-öğretim değerlendirme	Tanılama
2	Tanılama	Personel seçimi ve eğitimi
3	Personel seçimi ve eğitimi	Eğitim öğretim değerlendirme

Yukarıdaki değerlendirmeye göre paydaşların farklı önem sıralamalarının olması, yapılacak politikalar için önem arz etmektedir. Zira tek bakış açısı ile yapılan politikaların tek taraflı olabileceği düşünülmektedir. Örneğin STK'lar özel yetenekli bireylerin eğitiminde eğitim ve öğretimin değerlendirmesini ön plana alırken, MEB tanılama sürecini ön plana almaktadır. TÜBİTAK bünyesindeki kurumların çalışma yöntemleri farklı olduğu için bu değerlendirmeye alınmamıştır.

4. BULGULAR

Bu araştırmada özel yetenkli bireylere yönelik uygulanan politikalar altı temadan oluşmuştur. Tema başlıkları altında sivil toplum kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı, TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinde katılımcılardan elde edilen bulgular paylaşılmıştır. TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinin özel yetenekli bireylerle doğrudan ilgileri olmadığı için her temada bulgular mevcut değildir.

4.1. Tema 1: Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Araştırma sürecinde katılımcılara sorulan sorularda ailelerin politikalara etkisine yönelik sorular sorulmamıştır. Ancak katılımcıların aileler ile ilgili çokça görüşünün olması aile teması başlığının oluşmasına neden olmuştur. Bu bölümde; ailenin eğitimi, bireyin tanılama sürecinde ailenin etkisi ve ailenin yaşadığı zorluklar başlıkları altında elde edilen veriler ifade edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları ve Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarında aileler ile ilgili görüşler oldukça fazla iken araştırma gruplarından biri olan TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerindeki katılımcıların aileler ile ilgili görüşlerinin daha az olduğu görülmüştür. Bunun nedeni ise sürekli eğitim veren kurumlar olmamasından kaynaklanmaktadır. Aile teması başlığı altında TÜBİTAK'a ait bulgular paylaşılmamıştır.

4.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Değerlendirmeleri

Tablo 5. STK'lardaki katılımcıların aileye yönelik belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısı) frekans tablosu

	Belgeler
Aile eğitimi	9
Tanılamada aile faktörü	5
Ailelerin yaşadığı zorluklar	4
Kodlanmış belgeler	11
Kodlanmamış belgeler	2
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 6. STK'lardaki katılımcıların aileye yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Aile eğitimi	22
Ailelerin yaşadığı zorluklar	8
Tanılamada aile faktörü	6
Toplam	36

Bireylerin erken tanılanmasında, doğru eğitim almasında ve desteklenmesinde aile eğitimin önemli olduğu ifade edilmiştir. Ailelerin, çocuklarının tanılanmasında etkilerinin olduğu, eğitim ve farkındalık düzeyi yüksek olan ailelerin, çocuklarının özellikle beslenmesine özen gösterdikleri, materyallerle gelişimini destekledikleri ve zekâ testini uygulamaya yönelik girişimlerde bulundukları ifade edilmiştir. Bu imkanlara sahip ailelerin çocuklarının tanılama sürecinde daha avantajlı olabileceği belirtilmiştir.

> ***STK 13:*** *o velilerinin farkındalığı ve aday göstermeleri ile ilgili olduğunu düşünüyorum.*

Özel yetenekli birey olup tanısı alan ya da tanılama puanına yakın olan bireylerin ailelerine yönelik verilecek eğitimlerle ailelerin çocuklarına doğru rehberlik yapabileceği ve çocuklarının gelişimlerini olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilmiştir. Burada dikkat edilen husus özel yetenekli birey olup eğitim alamayan bireylerin ailelerine verilen eğitimle dahi büyük gelişme sağlayacağı düşüncesidir. Bu doğrultuda ailelere verilecek eğitimler ile özel yetenekli bireylerin desteklenebileceği düşüncesidir. Eğitimin en önemli paydaşlarından biri olan ailenin eğitim sürecine dahi edilme düşüncesi önem arz etmektedir.

> ***STK 13:*** *……mesela BİLSEM' ler diyelim ki 100 öğrenci kapasitesi var %2'lik kısmı kabul ediliyor ama %'3 lük kısma giren açıkta kalıyor ya da hiç o sınava girmemiş tanılanmış çocuklarda olabilir. Orada eğitim hakkı doğmamış çocuklarda olabilir bence onların velilerine ailelerin eğitim verip versinler en azından aileler evde artık çağı çok gelişti. Artık Youtube var, bir sürü eğitim imkânı var, uzaktan eğitim imkânı aileler yeterli bilgiye sahip olabilirler. Çocuklarını çok güzel ilerletebilirler. En azından o merak duygusu bana artık soru sorma noktasından çıkıp ona destek olacak noktaya getirmek gerekiyor. Yani en azından o tanılanmamış ya da eğitim almamış, alma imkânı olmayan çocukların velilerine eğitimi verirsek bile bu çocuklar için çok büyük bir gelişim olur.*

Özel yetenekli bireylerin erken tanılanmasında Millî Eğitim Bakanlığından ziyade önceliğin Sağlık Bakanlığı olması gerektiği ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin doğuştan bu özelliğe sahip olduğu ve erken tanılamanın önem arz ettiği ifade edilmiştir. Şöyle ki çocuk Millî Eğitim Bakanlığı'nın sistemine altı yaşından sonra girebilecekken

Sağlık Bakanlığı'nın sistemine doğumundan itibaren girmektedir. Bu nedenle gelişimi sürecinde ileri potansiyel gösterdiğinde onu Sağlık Bakanlığı tarafından da tespit edilerek yönlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. MEB bünyesindeki kreş ve anaokullarında bu konuda etkin rol oynayacağı ifade edilirken her çocuğun bu hizmetten yararlanamamasından dolayı Sağlık Bakanlığı ile iletişim zaruri görülmüştür.

> ***STK 5*** *...aile bir çocuğun durumunun tespit edilmesi en yakın ya sağlık birimi, çocuğun durumunun tespit edilmesi etmesi en yakın sağlık birimi ile eğitim kurumu ile bir aile paylaşımı çok önemli.*

Yeni politikaların geliştirilmesi sürecinde uzman görüşlerine ek olarak ailelerin mevcut politikalara yönelik görüşlerinin ve önerilerinin dikkate alınmasının sürece katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Devlet politikasında özel yetenekli bireylerin dezavantajlı olmasından ziyade ülkenin gelişimine katkı sağlayacak bireyler olarak görülmesi bu çocuklara sahip ailelerin işlerini zorlaştırabilmektedir. Bunun nedeni ise bazı ailelerin çocuklarının tanılama için çaba sarf etmelerine, çocukların ülkenin geleceğinin şekillendiricisi olarak algılamasından kaynaklanabilmektedir. Bu da talebin artmasına ve sosyo-ekonomik yönden avantajlı olan ailelerin imkanlarını bu yönde kullanmasına neden olabilmektedir. 2019 yılı verilerine göre BİLSEM'lerde eğitim alan devlet okuluna kayıtlı öğrenci sayısı 11900 iken, özel okula kayıtlı öğrenci sayısı 4401'dir (Özer, 2020). Genel öğrenci sayısı 2019 yılında devlet okullarında ilkokulda eğitim gören öğrenci sayısı 10.359.996 iken, özel okullarda eğitim gören öğrenci sayısı 621.513d'tür. Okulları genel öğrenci sayısı açısından değerlendirirsek özel okulda eğitim alan öğrenci temsilinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu veri araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Şöyle ki özel okullardaki orta ve üst gelir grubunda olan ailelerin çocukların tanılama sürecinde ve tanılanan öğrencilerin BİLSEM'lerde daha fazla temsil edildiği, avantajlı oldukları ifade edilmiştir. Bunun bir nedeni de özel okullarda öğrencinin birden fazla öğretmenden eğitim alma imkanından kaynaklanabilmektedir. Dezavantajlı grupta olan özel gereksinimi olan bireylerin aileleri aracılığı ile haklarını elde ettiklerini bunun özel yetenekli bireyler tarafından da yapılması gerektiği görüşü mevcuttur.

> ***STK 11:*** *Ailelerin ben özel yetenekli çocukları için nasıl özel eğitim diğer alanlarında bu şekilde kazanılmış haklar. Burada da öyle bir çaba bekliyorum. Belki uygun şekilde yasalar çerçevesinde bir araya gelmeleri, ihtiyaçlarını ifade etmeleri ve bu tarz kurumlar için de onları mutlaka onlardan da temsilden olması gerektiğini düşünüyorum. Yani ben bir hak veremem hak alınır.*

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikaların geliştirilmesinde ailelerinde sürece dahil edilmesi gerek tanılama öncesi gerekse tanılama sonrasında ailelerin

eğitimlerle desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Verilecek eğitimlerde ailelerin gerek yaş gruplarına gerekse eğitim basamaklarına uygun eğitimler verilmesi gerektiği görüşü mevcuttur. Yani genel gruba verilmemesi, benzer görülen grupların ihtiyacına yönelik verilmesi gerektiği görülmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylerin Tanılama Sürecine Etkisine Yönelik Ailenin Görüşleri

Türkiye'de özel yetenekli bireylerin gündemde eğitimleri ile değil popüler bir kimlik olarak algılanmaya başladığı, ailelerin tanılanma konusundaki çabalarının arttığı ifade edilmektedir. Ailelerin çocuklarını bilim ve sanat merkezlerinin hazırlık sınavlarına yönelik kitap, kurslara yönlendirdikleri, zekâ testlerinin içeriklerine uygun materyallerle karşılaşan çocuklar olduğu, bu testlerle karşılaşmayan çocuklara göre avantajlı durumda olabildikleri ifade edilmiştir. Dolayısı ile ailenin bu imkanları sağlayacak gelir düzeyinin olması da çocuğu için avantaj olabilmektedir. Ailenin bu imkanları sağlayacak kültürel sermayesi ile birlikte ekonomik gücünü bu yönde kullanması orta ve üst gelir grubuna sahip çocuklar için avantaja dönüşebilmektedir.

> ***STK 6:….*** *sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler daha çok katılıyor şeklinde bir dönüş var. Ama tabii ki örneğin Hakkâri'de atölyemiz var orada da sonuçta köyden gelen öğrencilerimiz de var. O yüzden böyle bir yorumlama yapamıyoruz. Ben bunu tam olarak ölçümleri bir analizini çıkarmadık açıkçası. Yani velisi daha ilgili olduğu için öğrenci yönlendirmiş oluyor velisi ilgili olan öğrencinin de zaten sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olan öğrenci oluyor. Bu anlamda bir etkisi olabilir. Öteki türlü veli ilgili olmadığı için sınava yönlendiremiyorum ve sınava giremeyen öğrenci de zaten öğrenci olamıyor. Ancak böyle bir ilişki olabilir.*

Geçmişte BİLSEM öğrenci alımlarından yapılan sınav öncesinde özel kurumlar tarafından zekâ testler uygulandığı, sınavda uygulanacak zekâ testi ile önceden karşılaşan çocuklar olduğu ifade edilmiştir. Yani zekâ testi ile karşılaşmaya çocuk ile karşılaşan çocuk arasında test başarı puanlarında farklılıklar olabileceği belirtilmiştir. Oysaki bir çocuğa uygulanan zekâ testinin tekrar uygulanabilmesi için altı ay gibi bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Böylece zekâ testinde öğrenmeden kaynaklanan performansın önüne geçilebilmektedir. Özel yetenekli bireylere eğitim veren STK'lardan eğitim alan çocukların ailelerinin orta ve üst gelir grubunda olduğu, tanınan çocuklar sahip olduklarını ailenin imkânlarından dolayı avantajlı olabildiği ifade edilmiştir. Yani sadece çocuğun yeteneğinin değil aynı zamanda ailenin materyallere ulaşmada ki yeterliliğinin de tanılamayı etkileyebileceği düşüncesi mevcuttur.

STK 4: *yani bence önemli yani maddi gelir düzeyini, sosyoekonomik düzey önemli etkiliyor tabii ki. Yani onun öncesinde mesela maddi gelir düzeyi, sosyoekonomik düzeyi ile bağlantılı, kültürel düzeyle de bağlantılı. Aynı zamanda o çocuğun bu testlerin birçoğunda biliyorsunuz şeyde var dil altyapısı da var dil altyapısı çok fazla gelişmemiş olabiliyor. Onu şey yapamıyor ön plana çıkarmayabiliyorsunuz o çocuğu*

STK 5: *...testlerle ilgili olarak baktığımızda mesela sadece benim senin onun çocukları hep aynı kesimden çocukların tanılandığını görüyoruz. Teste ulaşma birileri diğerlerinde daha yetenekli ya da testlere hazırlanma da.*

Ailenin sosyo-ekonomik imkânları nedeniyle BİLSEM hazırlık kursları ve materyallerle desteklenerek tanılanan öğrenciler olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu çocukların bilim ve sanat merkezlerine uyum sağlamada zorlandıkları, ayrıca BİLSEM için hedeflenen öğrenci profiline uygun olmayan öğrenci seçimi gerçekleşebildiği ifade edilmiştir. MEB tarafından yapılan bu sınavlarda MEB kontrolü dışında gerçekleşen bu durum MEB'in hedeflediği öğrenci profiline ulaşmayı da zorlaştırabilmektedir. Bu nedenle bu etkinin en aza indirilmesine yönelik politikaların gerçekleştirilmesi zaruridir.

STK 4: *bu ülkede BİLSEM'e hazırlık diye bir kavram var ya. BİLSEM'e hazırlık düşünebiliyor musunuz? Ben üzülerek söylüyorum ben düşünme becerisi dikkat geliştirme ile alakalı kitaplar yazdım. Benim bilgim olmadan yayınevi daha fazla satma şeyiyle amacıyla benim kitabın üzerine basıyor BİLSEM''e hazırlık da tavsiye edilir diye. Düşünebiliyor musunuz? yani böyle enteresan bir sistem var.*

STK 8: *ben sosyal medyada çok fazla görürüm çocuğunuzu bilim ve sanat merkezlerine hazırlıyoruz. Hazırlarlar. Bilim ve sanat merkezinde kazandırırlar. Çocuğunuza bende kazandırdım ama çocuğa çok yanlış bir şey yapmış olursunuz. Olmayan özelliği çocuğun sırtına yük bir kambur olarak yüklemek durumunda kalırım. Çocuk üstün zekâlı değil içi boş bir çocuk. Sonra bu çocuklar bilim ve sanat merkezinde sıkılabiliyorlar ya da gerçekten üstün zekâlı olup bu kaynağa erişemeyen bir çocuk bu sınavda başarısız olup, bu çocuğun hakkına girebiliyorsunuz.*

Her gelir grubunda olan ailelerin çocukları özel yetenekli tanısı alma ve bu doğrultuda eğitim alma hakkına sahiptir. Ancak orta ve üst gelir grubunda ailelerin çocukların tanılama sürecini daha dikkatli takip ettikleri ifade edilmektedir. Ayrıca alt gelir grubundaki ailelerin çocuklarının önceliklerinin farklı olabileceği ifade edilmektedir. Bu da çocuklarının dezavantajlı duruma düşmeleri bir örneği olabilir.

STK 11: *sosyo-ekonomik düzey ortalamanın üzerinde ÜYEP profilinde. Ben kendi arkadaşlarıma da bakıyorum çocuklar daha biz beş sınıfında tanılama yapıyoruz üçe gidiyor mesela. Bana diyorlar ki işte beş sınıfta o tarihler gelince bize haber ver. Yani 2 sene önceden takip etmeye başlıyorlar demek istediğim şey. Ama sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde çok iyi çocuklar yok değil var. Yani onu çok başka dertleri var ki şeyi takip edemeyebiliyorlar işte sınav mı varmış, programı varmış yani. Dolayısıyla aslında potansiyeli sosyo-ekonomik durumdan bağımsız olarak çocukların takip konusunda, ilgilenme konusunda, destekleme konusunda evet sosyo ekonomik düzeyi yüksek aileler bu işte daha fazla çaba harcıyorlar.*

STK 12: *Genellikle ebeveyni anne babaların eğitim seviyesi yüksek kesimden maddi durumu da orta üstü. Tabii bunun zıttı olan öğrencilerimizde var ama yüzdeliğe vurursak çoğunluğu bu şekilde. Yani anne doktor baba öğretmen şeklinde tanılamalar yapılır ya birazcık o şekilde oluyor aslında.*

STK 8:… *ekonomik düzeniniz ne kadar artarsa önceliklerini̇z de ona göre değişiyor. Sosyo-ekonomik düzeyiniz düşükse önceliğiniz ne hayatta kalma, karnını doyurma, çalışma vb. Ekonomik düzeyiniz yüksekse önceliğiniz iyi bir yaşam, çocuğunuzun eğitimi, ekonomik düzeyi yüksek olan çocuklarda mesela özel öğretmenler var. O özel öğretmen keşfedebiliyor bunlara alakalı olduğunu düşünüyorum.*

Yine bazı STK'lar zekâ testi ile seçmeler yapmamakla birlikte öğrencilerin üst düzey öğrenme kapasitesine sahip olmaları, hızlı öğrenebilen ve analiz-sentez ve değerlendirme basamaklarını üst performans sergileyen bireyler seçilmektedir. Bu seçmelerde bilgiden ziyaden üst düzey performans sergileyen bireylerden oluşması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda üst düzey performans sergileyebilecek kapasitede olan birey verilecek eğitimler de başarılı olacağı varsayarak sisteme dahil edilmektedir. Zekâ testi ile seçme yapmayan bu grupta da orta ve üst gelir grubundaki ailelerin çocuklarından daha fazla katılım sağladığı ifade edilmiştir.

STK 6: *sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere haksızlık olmasın diye çok fazla teknolojik ürün malzeme üzerinden soru sormuyoruz. Bunları çok fazla sormama ya çalışıyoruz çünkü bu sefer dediğiniz gibi ekonomik durumu düşük olan öğrencilere özel okula gitmeyen öğrenci özel okuldaki öğrencilere bir şekilde o işte kitlere vesaire daha çok dokunma şansı bulunuyor. O yüzden hem yazılı sınavınız da hem uygulama sınavımız da çok fazla robotik malzeme, teknolojik malzeme kullanmadan ama yine de çocuğun algoritma düşünme tarafını ölçebileceğimiz sorular sormaya çalışıyoruz. Yani özel okul öğrencisinin biraz daha öne geçirebilir ama bizim amacımız teknoloji hakkında bilgisi olan değil biraz daha hızlı öğrenebilen öğrenme kapasitesi yüksek olan öğrencileri seçmek. O yüzden ona da dikkat ediyoruz*

STK 11: *bazen özel yetenekli adı geçmiyor, çok süper işler yapıyorlar. BİLSEM de iletişimleri olmayabilir çünkü hedef kitleleri başkadır, yaş grubu başkadır.*

Özel yetenekli bireylerin tanılamasında aile faktörünün önemi özellikle özel yetenekli olup ailesi tarafından desteklenemeyen bireyler için dezavantaja dönüşebilmektedir. Bu nedenle ailelerin gerek tanılama etkisini en aza indirecek uygulamaların yapılması aday belirle sürecinden aday havuzunun geniş tutularak genel tarama modelinin uygulanmasında yarar olduğu görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın özel yetenekli bireylere yönelik eğitimlerin, politik uygulamalarının genellikler İstanbul ve Ankara merkezli olduğu ve çoğunlukla aynı üniversitelerdeki akademisyenlerle çalışıldığı, destek alındığı ifade edilmiştir.

STK 3*….batıya gitmesini çok istiyorlar hatta bu sene 2021'de biz kongremiz düzenledik artık batıya gitti ve batıda büyüsün dendi İGATE çevredeki öğretmenler yeterince akademisyen, akademik destek alamıyorlar. Bu noktada bu da Malatya'nın kongresi olarak kalsın dedik.*

Özel yetenekli bireylere yapılan çalışmaların âdem-i merkeziyetçi bir sistemde eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir. Özellikle özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan belediyelerin ve bu belediyelerle iş birliği yapan STK'ların etkin çalışmalarda, faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür. Malatya merkezli uluslararası üstün yetenekli öğrencilerle ilgili çalışma yapan İGETA yıllık konferanslar düzenlemektedir. Önceleri dikkat çekmeyen İGETA başarısının ardından Malatya merkezinden taşınmasına yönelik teklifler geldiğini ifade edilmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşu Tarafından Ailelere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Sivil toplum kuruluşları tarafından ailelere yönelik eğitim ve seminerler düzenlenmektedir. Özel yetenekli bireylerin özellikleri ve özel yetenekli bireylere nasıl yaklaşılması gerektiği, motivasyonun artırılması gibi bireylerin karşılaşabileceği sorunlara ve bunların çözümüne yönelik olarak ailelere eğitimler verilmektedir. Genellikle vakıf çalışmaları yapan bu sivil toplum kuruluşlarının alana gerek materyal gerekse eğitim fırsatı sunmaları önem arz etmektedir. Yine bazı sivil toplum kuruluşları belli ücretler karşılığında özel yetenekli bireylere eğitimler vermektedir. Verilen eğitimlerin yanı sıra materyal satışlarının da yapıldığı sivil toplum kuruluşları mevcuttur. Bu da dolayısı ile orta üst gelir grubu avantajlı duruma dönüştürebilmektedir. Bunun yanında az da olsa ücretsiz eğitim veren sivil toplum kuruluşları da mevcuttur.

Sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmaları sadece kendi bünyelerinde yapmaktadır, kısıtlı da olsa diğer STK'lar ile iletişime geçmektedir. Bazı STK'ların Akademiden ciddi destek alırken diğer STK'ların özel yetenekli bireylere ulaşılabilirlik konusunda daha yetkin olduğu ancak akademiden yeterli destek alamadığı durumlarda mevcuttur. Bunun yanında özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmen-personel ile etkin bir şekilde iletişim kurabilen STK'lar da mevcuttur. Yani her STK özel yetenekli bireylere yönelik farklı konularda yoğunlaştıkları görülmektedir. Ancak bu kuruluşların birbirleri ile sınırlı sayıda iş birliği yaptığı, aynı amaca yönelik çalışma yapmalarına rağmen bir çatı altında toplanamadıkları görülmüştür. STK'ların eğitimlerinde Youtube, Instagram gibi online platformlardan yararlandıkları da ifade edilmiştir.

STK 2: *Özellikle yeni tanılanmış ailelere üstün/özel yeteneklilik, üstün/özel yetenekli çocuk sahibi olmak gibi konularda aile eğitimleri düzenliyoruz. Bunun dışında yaptığımız bütün aile eğitimleri ve aile grup çalışmalarında, üstün/özel yetenekli çocukların konuyu nasıl yaşanıldığını dikkate alarak*

ilerliyoruz. Örneğin, motivasyon temalı bir psikoeğitim düzenliyorsak, üstün/özel yetenekli çocuklar özelinde motivasyon konusunu çalışıyoruz.

STK 4: *Bu çocukların özellikleri ile alakalı ve onlardan beklentilerle alakalı, çocukların yaşayabileceği sorunlarla alakalı rehberlik çalışmaları yaptık zaman zaman. Bütün bunların yanında sadece üstün zekâlı, özel yetenekli olmaları ile ilgili değil hem çocuğun yaşayabileceği internet bağımlılığı gibi, siber zorbalık gibi belli konularda eğitimler verdik.*

Bazı kuruluşların özel yetenekli bireylere yönelik verilen eğitimle birlikte aile ve öğretmenlere yönelik eğitim verdikleri görülmektedir. Öğretmen eğitimlerinde özel yetenekli bireylerin özellikleri, eğitim sürecinde karşılaşabilecekleri problemler, iletişim yöntemlerine yönelik eğitimler verildiği, zaman zaman bu eğitimlerin sosyal medya üzerinden de gerçekleştirildiği görülmüştür. Verilen eğitimlerin kaydedilerek sonradan da seyredebilme imkânlarının olduğu ifade edilmiştir. Bu yöntemin verilen eğitimlerin tekrarlanmasından ziyade paket programlar şeklinde yapılması ve bu eğitimlerden yararlanmak isteyen aileler için imkân sunmaktadır. Bu yöntemin MEB tarafından aileler ve öğretmenlere yönelik gerçekleştirilebileceği düşüncesi oluşmuştur.

STK 7 : *Sadece bu işin öğrenci ayağında bulunmuyoruz. Veli ayağını da çok önemsiyoruz ebeveynlere yönelik programlar, projeler eğitimler düzenliyoruz. Bununla birlikte öğretmen eğitimler yani bu çocuğun halihazırda gitmiş okul olduğu okulda, onunla muhatap olacak öğretmenlerin eğitimlerini önemsiyoruz. Yaklaşık 10 bin civarında öğretmene eğitim verdik. Çocuğun atölye eğitimi, ebeveynin eğitimi, öğretmen eğitimi buna ek olarak da biz bu faaliyetlere başladığımız günden beri fark ettiğimiz ülkemiz için önemli bir eksiklik var.*

Öğrencilerle yapılan atölye çalışmalarına zaman zaman ailelerinde dahil edildiğini belirten bir katılımcı bunlara yönelik çalışmalar olduğunu belirtilmiştir.

STK 9: *felsefe, zekâ oyunları ve mentorluk atölyelerimizi ailelere de yapıyoruz. Onlarla hem kendileri hem de çocuklar ile ilgili konuşuyoruz.*

Ayrıca araştırmada görüşme kapsamında olan UYEP katılımcısından alınan bilgiye göre uzaktan eğitim ile aile eğitimi planlanmaktadır. İnteraktif bir şekilde yapılacak olan eğitim de canlı eğitim verileceği gibi eğitimlerin aileler tarafından sonradan seyredilmesine imkân sağlanacak modüllerin oluşturulacağı ifade edilmiştir. Bu çalışmayla STK'lardan hizmet alan ailelerin dışında Türkiye'nin her yerindeki ailelere ulaşılması hedeflenmektedir. Eğitim verilecek konular uzmanlar tarafından belirlenmekle birlikte ailelere yönelik ihtiyaç analizleri yapılarak konuların belirlenebilir. Ailelere verilecek eğitimler de bireylerin yaş grupları göz önüne alınarak yaş gruplarının ihtiyaçlarına göre eğitim verilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma MEB tarafından desteklenmektedir.

STK 11: *Velilerin görüşlerini alacağımız Türkiye çapında uzaktan eğitimle oluşacak bir program geliştireceğiz. Bir tanesi interaktif aile eğitimi, bir tanesi de aile seminerleri şeklinde. O interaktif faaliyeti küçük gruplarla görüşebiliriz onlar da katılacaklar soruları cevapları canlı bir şey olacak uzaktan da olsa ama sonrasında da bu bahsettiğiniz modüller kalıcı olsun yani birisi Ankara'dan da ulaşabilirsin Zonguldak'tan ulaşırsın, Kars'tan ulaşabilirsin isterse evinde saat 1' de dinlesin isterse sabah 8'de. Bu hale getirmek istediğimiz bir boyutu var. İki aşamalı ama daha başındayız, daha ihtiyaçları toplama aşamasındayız. Yaptığımız şeyler merkez bünyesinde velilerimize ailesi seminerleri ile sınırlı ama biz bunu merkezi dışında taşımayı amaçlıyoruz.*

Bazı STK'ların aile eğitimi için oluşturulan rehberlik servisi ile belli aralıklarda aile eğitimi yapıldığı ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin ile ilgili ailelere eğitim verilirken bireysel görüşme ihtiyaçlarının ortaya çıktığı, rehberlik yönlendirmelerinin yapıldığı görülmektedir.

STK 12: *olmazsa olmazımız rehberlik sistemimi var. Aylık veli seminerleri yapıyor tüm öğrenci velilerimiz ile mutlaka görüşme yapıyoruz. Veli öğrencisi ile ilgili gelişmeleri rehberlik servisinden olur dersine giren öğretmenden almaz. Derse giren öğretmen öğrencinin dersle ilgili tutum ve davranışlarını sisteme girer ve sistemden de sadece rehberlik servisimiz görür. Rehberlik servisimiz hem öğretmenlerin görüşlerini izah eder hem de kendi görüşlerini veliye iletir.*

Sivil toplum kuruluşlarının ailelere yönelik verdikleri eğitimlerde akademisyenlerden ya da özel yetenekli bireyler alanında çalışma yapmış kişilerden destek aldıkları ifade edilmiştir. STK'ların üniversitelerle iş birliğinin oldukça fazla olduğu ve akademik desteği sürekli olarak almayı tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca sahada çalışma yapan kişilerin deneyimlerinden de yararlanmaları önem arz etmektedir.

STK 13: *daha çok akademik olmasına önem veriyoruz. Mesela 80'lerde üstün zekâlı olarak tanınanmış şimdilerde mucize çocuk olarak yer almış çok başarılı bir insana deneyimlerinden yararlandık yani onun çocuğu kendi çocukluğunu anlattı kendi anne babasının yaklaşımını anlattı bunlarda çok ilginç tecrübelerdir ama tecrübe tecrübedir alanda çalışmıyor ama.*

Yapılan görüşmeler kapsamında aileye verilecek eğitimin yanında ekonomik olarak da destekleme mekanizmalarının oluşturulması gerektiği, ailelerin gerekirse çocukların olduğu yerde yaşayabilecekleri ortamların, barınma imkânı sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Politikalar belirlenirken ailelerin de desteklenmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği, ailenin yalnız bırakılmasının çocuğun gelişimini aksatabileceği ifade edilmiştir.

STK 10: *üstün yetenekli üstün zekâlı belki dahi çocuklar için farklı yönlendirmeler ve desteklerini mekanizmaları kurulmalı. Eğitim yöntemi olsun, sosyal destekleri olsun ailesine birtakım maddi destekler sağlanabilecek bir yapının oluşturulması taraftarıyız.*

Ayrıca çocuğun yaşadığı sorunların temelinde ailenin olduğu ifade edilmekte ve aileye verilecek eğitim de çocuğun karşılaşabileceği problemleri çözmede daha başarılı olacağı görüşü mevcuttur. Verilecek aile eğitimlerinin belli aralıklarla gözden geçirilmesi gerekmekte, eğitimlerin amaçtan ziyade bireyi geliştirecek araçlar olduğu ve verilen eğitimlerin de devimsel bir şekilde ihtiyaçlara göre yenilenmesi gerektiği düşünülmektedir. Özel yetenekli bireylerle yönelik aile eğitimleri ile ailelerin çocukların özellikleri ile ilgili bilgilere sahip olacağı böylece tanılama sürecinin hızlanacağı düşünülmektedir.

> ***STK 10:*** *Ailelere yönelik aslında çok önemli bir ayak. Ben öyle düşünüyorum. Aile boyu aile eğitimi çünkü genellikle çocuklardan bahsediyorsak bir sorunla, bir zorluk karşılaştığımızda çocukla uğraşıyoruz ama mesele genelde aileden kaynaklı oluyor yani. Durumu iyi yönetmesi veya yönetememesi ile ilgili oluyor. Ailenin ihtiyaçları değişebiliyor, aile profili, öğrenci profili değişebiliyor işte 2015 yılındaki ihtiyaç da 2022'de ki aynı olamayabiliyor.*

Toplumda özel yetenekli birey algısının aileler için de bir avantaj, olumlu bir durum olduğu görülmektedir. Ailelerin çocuklarının özel yetenekli olarak tanılanması için çaba sarf ettikleri belirtilmiştir. Ancak tanılama sonucunda alınan eğitimde beklentilerin karşılanmamasından dolayı hayal kırıklığı yaşayan aileler bu durumu çocuğa olumsuz olarak yönlendirebilmektedir. Ailelerin beklentilerinin karşılanmaması çocuklar için sorun oluşturabilmektedir. Özel yetenekli birey günümüzde popüler olması nedeni ile ailelerin sürecin başında bu durumu olumlu karşıladıkları, eğitim sırasında yaşanan zorluklar nedeni ile ilerleyen zamanlarda ümitsizliğe kapıldıkları ifade edilmiştir.

Ailelerin özel yetenekli bireye sahip olma arzularının olduğu ve bunlar içinde oldukça fazla çaba sarf ettikleri ifade edilmiştir. Bunun sebebinin araştırılması gereken bir konu olmakla birlikte bu bireylerin toplumun geleceğini şekillendirecek kişiler olarak tanılanması ailelerin çocuklarının toplumda saygın geleceği yönlendirici kişiler olması arzusunu doğması nedenlerden biri olabilmektedir. Yani bazı durumlarda aileler çocuklarının özel yetenekli olup olmamasından çok bunun getirdiği avantajların düşüncesinin bu taleplerin artışına sebep olduğu, çocuğunun yaşayacağı gelişim ile toplum bu yönlendirecek birey düşüncesi bazı ebeveynlerin motivasyonunu bu yönde arttırdığı düşünülebilir.

> ***STK 1:*** *çocuğunun deha olduğunu ilan eden anneye çok rastladım. Üstün yetenekli çocuğa sahip olduğunu açıklayan anne-baba da bir hayli fazla. Çocuğunda kendini gerçekleştirmek isteyen ebeveynlerin eğitimine öncelik vermek gerekir.*

Sivil toplum kuruluşları aile eğitimlerinin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak eğitimlere ailelerin katılım oranlarına bakıldığında bilgi eksikliği olan ailelerden çok ilgili

ailelerin eğitimlere yönlendiği belirtilmiştir. Bu da ihtiyacı olan bireylerin bu eğitimden yararlanmayabildiği, ilgili ailelerin talebinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Eğitimlerin verilmesi ile birlikte eğitim alacak bireylere yönelik politikaların da geliştirilmesi, eğitimi talep eden ailelerin yanında eğitime ihtiyacı olan ailelerin eğitimlere katılmalarına yönelik politikaları geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buradan da kültürel sermeyesi iyi olan bireylerin çocuklarının tanılamada avantajlı olabilecekleri sonucuna ulaşılabilir.

> ***STK 13:*** *O yüzden aile eğitim o yüzden çok önemli. Yani 5-6 yaşında çocuğun tanılanması çok önemli değil mesela bir çocuk okuma yazmayı zaten erken yaşta öğreniyorsa bu çocuğa test yapmaya bile gerek yok. Tabi ben bu işe girdikten sonra öğrendim veli bunun farkında değil ama böyle eğitimleri ile bu farkındalığı almayacak olan bunun ayrımına varacak olan veliler tanılama olduğunda çocuğu etiketliyorsunuz hem çocuğu hem çevreyi bir beklentiye sokuyorsunuz ağır bir yük haline gelebiliyor.*

Sivil toplum kuruluşları katılımcıları aile eğitiminin özel yetenekli bireylerin eğitimleri için önemli olduğunu ifade etmekle birlikte bu eğitimlerin verilmesi ile aileler tarafından yapılan yanlış uygulamalarında önene geçmeyi amaçlaması gerektiği belirtilmiştir.

Aday belirleme sürecinde olan ya da tanılanmış bireylerin öğretmenlerinin bu bireylerin özelliklerine yönelik yeterli bilgiye sahibi olmayabildikleri ifade edilmiştir. Alanyazında bunu destekleyen araştırmaların olması katılımcıların bu konuda alanyazına uygun görüşlerinin olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin özel yetenekli bireyleri tanılama da bireyin yeteneğinden ziyade başarılarının da göz önüne alındığı bu araştırmada MEB personeli tarafından da ifade edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen görüşleri ile tanınan öğrencilerin dışında tanılanamayan öğrencilerin de olabileceği görüşü mevcuttur. Öğrencinin ihtiyacı olan desteğin yer verilmemesi, bu öğrencilerin potansiyellerini fark edilmemesine, kaybedilmesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

> ***STK 2:*** *En kritik problem, öğretmenlerin üstün/özel yeteneklilik hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmaması, üstün yetenekli çocukları tespit edememeleri ve tespit edilmiş olanlarla nasıl ilişki kurulacağı ya da eğitimlerinin nasıl düzenleneceği konusunda bilgi ve motivasyon sahibi olmamaları. Böyle olunca üstün/özel yetenekli çocuğun yaşadığı özgül sorunlar başka sebeplere dayandırılarak gerekli destek verilemiyor ve eğitim zenginleştirilmesi de yapılamıyor. Öğrenciler de çoğu zaman ya aile desteğiyle bir şekilde şartlara uyum sağlamayı zor da olsa öğreniyor ya da eğitim ortamına küsüp potansiyelini kaybediyor.*

Özel yetenekli bireyin gerekli eğitimi almamalarından dolayı ailenin yaşadığı sorunlar olmakla birlikte uygulanan testlerle özel yetenekli birey olmamasına rağmen ailenin çabası ile testlere ulaşmış, üst performans göstermiş, zekâ testlerinin öğretildi bireyler olabildiği

düşünülmektedir. Zekâ testlerinin belli bir ücret karşılığında yapılmasının alt gelir grubunun aleyhine olacağı görüşü mevcuttur.

> ***STK 4****: aileden çok büyük beklentilere girerek maalesef hüsrana uğruyorlar, heba oluyor. 2 sebeple gerçekten üstün zekâlı olup normal eğitim alamadığım için uğrayanlar var, bir de üstün zekâlı olmadığı halde üstün zekâlı tanısı alabilmiş çocuklar var mesela bu testler nedeniyle.*

Katılımcılar özel yetenekli bireylerin yaşadığı problemleri farklı açılardan değerlendirmiştir; ailelerin yeterli bilgiye sahip olmaması, beklentilerinin yüksek olmasının ya da tanılama da yaşanılan aksaklıkların olduğu, bu bireylerin toplum, çevreleri tarafından yeterince anlaşılmamalarından dolayı zorluklar yaşandığı ifade edilmiştir. Ailenin ve öğretmenin farklılıklar da baş etme yollarını bilinmemesi nedeniyle bireyin kapasitesini geliştirememesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu olumsuz sonuçların olmaması için aile ve öğretmen eğitimleri hayati önem taşımaktadır.

> ***STK 4*** *en temel sorun bence ailenin kendilerinden beklentilerini karşılayamamaları. Yani ailenin beklentileri de genelde Türkiye'nin şartları göz önünde bulundurularak gene de onlardan akademik anlamda çok başarılı olmalarını bekliyor. Ama bu çocukların tabii ki başarılı olanlar da var belli bir oranda. Ama maalesef birçoğu birçok problemler nedeniyle hatta tanılamaları bile gerçekleşmiyor. Bence en temel sorun beklentinin karşılanmaması nedeniyle bu çocukların heba olması.*

Özel yetenekli bireylerin normal bireyler arasında başarılı olmalarını beklemek yerine mevcut kapasitesinin tam olarak kullanabilecek imkanlarının sağlanması bu doğrultuda alanda çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması önem arz etmektedir.

4.1.2. Millî Eğitim Bakanlığı'nın Özel Yetenekli Bireylerin Ailelerine Yönelik Değerlendirmeler

Bu bölümde MEB katılımcılarının özel yetenekli bireylerin ailelerine uygulanan politikalarına yönelik değerlendirmeler yer alacaktır.

Tablo 7. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların aile konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Ailenin bilinç düzeyinin önemi	9
Sosyo-ekonomik düzey	4
Kodlanmış belgeler	11
Kodlanmamış belgeler	9
Analiz edilen belgeler	20

Tablo 8. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Ailenin bilinç düzeyinin önemi	17
Sosyo-ekonomik düzey	6
TOPLAM	23

Öğrencilerin eğitim sürecinden yararlanmasında anne-baba eğitiminin de önemli olduğu, anne babaların ve öğretmenlerin özel yetenekli bireylerle ilgili eğitimlerden geçmeleri gerekmektedir. Özel yetenekli bireylerle ilgili okumaların yapılması anne-baba ve öğretmenlerin onları anlamaya çalışmaları ve davranışları hakkında bilgilendirilmesi bu bireylerin doğru yönlendirilerek bilincinin arttırılması önem arz etmektedir. Özel yeteneklileri BİLSEM'ler bazında özel yetenekli bireylere eğitim veren kurumların online aile eğitimi verdikleri görülmüştür.

MEB Özel Eğitim Rehberlik Genel Müdürlüğü web sitesinden ailelere yönelik aile eğitimleri mevcuttur. Ancak bu eğitimler kişilerin ihtiyaçlarından ziyade genel konularla ilgili eğitimlerdir. Araştırma sırasında STK'ların MEB ile iş birliği yapılarak aile eğitimlerine yönelik ortak çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik BİLSEM'lerin yanında oluşturulan ARGEM de de eğitim verilmeye başlamıştır. Ancak çocukların 5 sınıftan itibaren yatılıya verildiği için aileleri ve öğrencilerin uyum sürecinde zorlandığı, ailelerin yetersizlik

duygusunu yoğun yaşadıkları ifade edilmiştir. Yatılı eğitimin avantajları olduğu kadar öğrenciler üzerinde dezavantajın da olabileceği ifade edilmiştir. Buna yönelik olarak gerek eğitim veren öğretmenlerin mesleki ve lan becerisinin geliştirilerek aile rehberliği yapma yetkinliğinin artması gerekse mevcut problemleri çözme becerilerinin gelişmesinde yarar vardır.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın katılımcılarından elde edilen verilere göre tanılama sonucunda BİLSEM'de eğitime hak kazananlar bireylerin orta ve üst gelir grubunda oldukları ifade edilmiştir.

> ***MEB-M-4*** *kazanan bir şekilde geliyor. İmkanlarını O kullanıp bir şekilde geliyor ama gelenlerin çoğu maddi olarak orta ve üst seviyede olan bireyler. Bunun sebebi sosyal Ekonomik düzeyi iyi olanlar bir şekilde çocukların yetiştirdiği için onlar da o sistem içerisinde Entegre oluyor.*

Çocukların tanılanma sürecinde de ailelerin sosyo-ekonomik, eğitim düzeylerinin etkili olduğu görüşü mevcuttur. Toplumda özel yetenekli birey olumlu olarak algılandığı için gerek çocuk gerekse ailesi için bir prestij olarak algılanmakta bu da eğitim veren BİLSEM'lere taleplerin artmasına neden olmaktadır.

> ***MEB-M-4:…..****sosyoekonomik durum bu konuda çok etkili ama şu da var süreç odaklı olunca en azından okul çağına girince çocuk en azından fark ediliyor. Diyarbakır'da da böyle Ankara'da da böyle Konya'da da böyle …Türkiye'deki özel yetenekli ve diğer ülkelerdeki gibi değil. Herkes özel yetenekli çocuğum olsun istiyor.*

Orta ve üst gelir grubunda olan ailelerin BİLSEM'lerde belli meslek profilinden örneğin eğitimci velilerin temsilinin fazla olduğu ifade edilmiştir. Bu veri Şenol (2011) tarafından yapılan çalışmayla örtüşür niteliktedir. Tanılama süreci hakkında bilgi sahibi olan ailelerin çocuklarının tanılama sürecinde daha avantajlı olduğu görülmektedir. Ancak tanılamadan sonra eğitim sürecinde beklenilen performansın sergilenemediği görülebilmektedir. Bu durumda bireyin değerlendirme sürecinin uygulanan testlerle sınırlanmaması gerektiği, erken yaşlarda tanılama sürecine başlanması gerektiği, tanılama sürecinden sonra da değerlendirmenin devam etmesi gerekmektedir.

> ***MEB-M-7:*** *Velilerimizin çoğunun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek. Çoğu öğretmen BİLSEM' sınavlarının taktiklerini biliyorlar çocuklar bu sınavlara çalıştırıyorlar, hazırlanılıyor. WİSC-R hazırlanıyor çocuk, ASİS var ona da hazırlanıyorlar. Dolayısıyla çocuk bu sınavı geçiyor. Burada da biz benzer bir eleme yapıyoruz ama buraya başladığında bazı çocuklar da hazırlanmış olan çocuğu burada görebiliyoruz, anlayabiliyoruz. Ekonomik durumu düşük olan çok az öğrencimiz var*

MEB-M-4: *Eğitimli insanların çocukları daha fazla çalışıyorlar anne baba yönlendirme konusunda daha fazla bir de muhatap olduğu mesela anne baba Öğretmen size çocuğu 3 yaşında 5 yaşında yönlendiriyor öteki İnsanlar da durum böyle oluyor.*

Buna göre alt gelir grubunun tanılanma ve sonrasında eğitim alma sürecinde hizmete ulaşma konusunda sorunlar yaşayabildiği düşünülmektedir. Buradan da uygulanan politikalarda eksiklikler olabildiği, toplumun tüm gelir gruplarından temsilin olabileceği tanılama sürecini zorunlu kılmaktadır. Mevcut kültürel sermayenin tanılama sürecini etkilediği görülmektedir.

MEB-T- 17: *...sosyoekonomik yönden düşük seviyede olan çocuklar doğru ortamları bulamadıkları için belki bazen kendilerini ortaya koyamıyor onlar sosyal ekonomik gönder rahat ve ortam imkânı olan ailelerin çocukları da bazen gereğinden fazla parlatılan biliyor ama şu anda ortamda ekonomik anlamda belli bir seviyenin altındaki çocukların tanılamasının zayıf olduğunu düşünüyorum.*

Sonuç olarak gerek sivil toplum kuruluşları gerekse MEB katılımcılarının özel yetenekli bireylerin ailelerine eğitim, tanılama sürecine etkisi ve yaşadıkları problemlere yönelik görüş belirtmişlerdir. MEB katılımcılarının ailelerin bilinç düzeylerini ön plana koyarken STK katılımcılarının aile eğitiminin gerekliliği yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. İki farklı paydaşın aynı tema üzerinde farklı kategorileri ön plana koymaları politika geliştirmenin temel unsurlarındandır. Zira aynı şeyi düşünüp aynı önceliklere sahip olmaları politikalarda tek düzeyliğe neden olacaktır. Politika yapıcılarının sahada yaptıkları çalışmaların yanında farklı paydaş görüşlerini değerlendirerek oluşan bilgi havuzundan en doğru uygulamaları belirleyerek optimal yarar sağlayacak politikalar geliştirmeleri önem arz etmektedir.

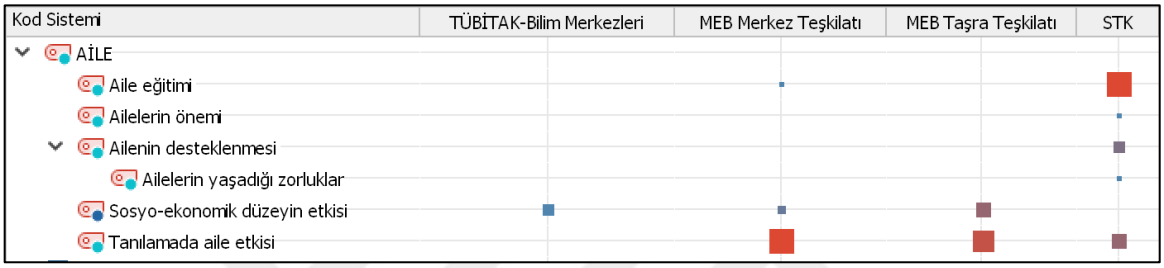
Yine ailenin gelir düzeyinin de çocuklarının tanılama sürecini etkileyebildikleri yönündeki görüşlerinde de birleşmektedir. Örneğin ücret karşılığı tanılama ve eğitim hizmeti veren STK'lar mevcuttur. Bunun yanında bundan hizmet alımı yapan aileleri genellikle orta üst gelir grubunda olduklarına dair görüşleri ifade edilmiştir. Türkiye de tanılamadan sorumlu olan MEB katılımcılarından da orta üst gelir grubu temsilinin daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca ailelere yönelik eğitim veren MEB, STK'ların verilen eğitimlerin genellikle süreç içerisindeki ihtiyaca göre verildiği görülmektedir. Bu çalışmaların önemli olduğu bunun yanında bireylerin yaş grubu, gelişim özellikleri, ruh sağlıkları, eğitsel rehberliğe yönelik aile eğitimlerinin verilmesinin ve bunun bir bütüncül çerçeve halinde planlanarak

eğitim modüllerine dönüştürülmesi gerekmektedir. MEB katılımcılarının ailelerin eğitimi konusunda STK'ların çalışmalarıyla destek gerektiğini ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik uygulamalarda yetkili olan MEB STK beklentilerinin yanında STK ciddi bilgi birikimlerinden yararlanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

4.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatının Aileye Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Tablo 9. Aile Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Araştırmada özel yetenekli bireylerin ailelerine yönelik az sayıda soru olmakla birlikte katılımcıların bu konuya oldukça fazla yer verdikleri görülmüştür. MEB katılımcıları tanılama da ailenin etkisi dair ifadelerde bulunulurken STK katılımcıları tanılama da ailenin etkisi ve aile eğitim konusunda dikkat çekmektedir. Özellikle aileye yönelik görüşleri STK'lar tarafından daha fazla ifade edildiği, bunun sebebinin ise STK'ların sahada aile ile yakın temasta olup ailelerin ihtiyaç ve yaşadıkları problemler hakkında daha fazla bilgi sahipleri oldukları düşüncesini oluşturmuştur. TÜBİTAK bünyesinde sürekli öğrenci ve velinin olmamasından dolayı bu konuda görüşlerinin sınırlı olduğu görülmüştür. Ancak TÜBİTAK etkinliklerine katılan aile profilinin de orta ve üst düzey gelir grubundaki aileler çoğunluktadır.

TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri, MEB ve STK mevcut sistemden yararlanan ailelerin çoğunluğunun sosyo-ekonomik olarak orta ve üst düzeyde olduklarını ifade etmiştir. Yani başvuruya dayalı verilen hizmetlerde herkesin katılım sağlama imkânları mevcutken genellikle orta ve üst gelir gruplarının bu hizmetlerden daha fazla yararlandıkları düşünülmektedir. Buna ek olarak BİLSEM'lerde tanılanan öğrencilerin velilerinin öğretmen, eğitimcilerden oluşması orta ve üst gelir grubu içerisinde de kategorilerin

oluştuğunu düşündürmüştür. BİLSEM de öğrenci velilerinin %25'in öğretmenlerden olduğu görülmüştür. Sebebinin de diğer meslek gruplarına göre öğretmenlerin BİLSEM'ler hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu görülmüştür (Şenol, 2011). Gerek başvuru gerekse tanılama kriterleri konusunda bilgi sahibi olan öğretmenlerin çocuklarını yönlendirmede daha etkili olabildiklerini düşündürmektedir. Bu sonuca göre BİLSEM seçmelerinde öğretmen çocuklarının avantajlı durumda olduğu, yalnızca bir meslek grubundaki ebeveyn oranının bu kadar yüksek olması fırsat eşitliği konusunda çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir. Başvuruya dayalı seçmelerde orta üst gelir grubu olan, eğitimli ailelerin çocuklarının avantajlı olduğu görülmektedir.

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde özel yetenekli bireylere sahip olma aileler tarafından tercih edilen bir durumdur. Bu bireylerin toplumu yönlendirecek yapıda oldukları katılımcı görüşleri arasındadır. Ancak bu yönlendirmeyi gerçekleştirecek eğitim donanımının ve imkânının sağlanması konusuna daha az kafa yorulduğu görülmektedir. Örneğin özel yetenekli olan öğrenciler için her yıl BİLSEM'lerin sayıları artarken BİLSEM'lerde oluşturulan imkânların bireylerin kapasitelerini geliştirme imkânının olup olmadığına yönelik MEB veri tabanlarında oluşturdukları analiz yöntemi ile değerlendirme ve yorumlamaların yetersiz olduğu görülmüştür.

4.2. Tema 2: Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim- Öğretime Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Özel yetenekli bireylere yönelik uygulanan politikaların STK, MEB, TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinde yapılan çalışmaların katılımcılar tarafından değerlendirmeleri eğitim politikalarının değerlendirilmesi temasında ele alınacaktır. İlk olarak STK katılımcı görüşleri ele alınacak, ikinci olarak MEB katılımcılarının değerlendirmesi son olarak ta TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerindeki katılımcıların değerlendirmesi yer alacaktır. Son olarak ise katılımcı grupların benzer ve farklı görüşleri ele alınacaktır.

4.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarından Katılımcıların Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi

Bu bölümde STK'ların özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikaları değerlendirmiştir. Bu doğrultuda bilim ve sanat merkezleri, destek eğitim odaları, müfredatın değerlendirilmesi yönelik görüşler ifade edilmiştir.

Tablo 10. STK'lar katılımcıların eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Eğitim öğretim- müfredatın değerlendirilmesi	13
Eğitimde uygulanan politikaya tavsiyeler	6
Eğitimi koordine edecek kurum	6
Eğitim politikalarının değerlendirilmesi diğer ülke uygulamaları	1
Kodlanmış belgeler	13
Kodlanmamış belgeler	0
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 11. STK'lardaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
BİLSEM eğitimi	41
Eğitim öğretim- müfredatın değerlendirilmesi (+) (+)	34
Eğitimde uygulanan politikaya tavsiyeler (+) (+) (+)	27
Sınıf atlama (+)	13
Destek eğitim odaları eğitim	12
Eğitimi koordine edecek kurum (+)	8
TOPLAM	135

Sivil toplum kuruluşları katılımcılarından elde edilen görüşlere göre özel yetenekli bireylere yönelik politikalar koordine eden kurum olan MEB'in yetersiz olduğu, cumhurbaşkanlığı düzeyinde bir kurulun oluşturulması gerektiği ve MEB'in bu koordinasyonu sağlamaktan ziyade alınan kararların uygulanmasına yönelik çalışmalar

yapması gerektiği düşüncesi mevcuttur. Yani MEB'in karar alıcı bir kurum olması yerine alınan kararları uygulayıcı kurum olması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur. Bu doğrultuda MEB ve diğer kurumlarla koordinasyonu sağlayabilecek bir üst komisyonun oluşturulması gerektiği, kurumlar arası koordinasyonu sağlanmasının önem arz ettiği belirtilmiştir. STK'ların TÜBİTAK, üniversiteler, belediyeler ve sınırlı sayıda da olsa farklı STK'larla iş birliği yapılarak, yönetişim kavramının pratiğe dönüştüğü görülmüştür. Bunu yanında bir üst koordinasyon kurul ile iş birliği yapması gerektiğini düşünen STK'ların kendi aralarında bir iş birliğinin olmadığı görülmüştür. Çalışmaları koordine edecek kurulun MEB, Sağlık Bakanlığı, Resmi Kuruluşlar, TÜBİTAK ve özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan STK ve diğer kuruluşlarla kurumlar arası iş birliğinin de sağlaması gerektiği düşünülebilir.

> ***STK 11**: Özel yetenekli çocuk düşündüm de ben belki eksik kalıyor çocuğun kendisi de olmalı ama onun dışında evet üniversitedeki akademisyenler olabilir, milli eğitimdeki çalışma arkadaşlarımız olabilir yani çok fazla alandan kişi olması gerekiyor. Bu tarz yönetmelik oluşturmasında aile boyutu öğretmen boyut milli eğitim boyutlu akademisyenler ve yöneticiler birkaç zengin bir ekip olması gerekiyor farklılığı çeşitli idare edebilecek belki hani bu ister üniversitenin ister milli eğitim ister siyasi bir isim olsun ama yöneticilik konusunda tecrübeli bir sunulması lazım. Bu işten anlayan birisi olsun.*

Millî Eğitim Bakanlığı'nın özel yetenekli bireylere yönelik yoğun bir iş yükünün olduğu, bu alanda yapılan toplantılarda alınan kararların MEB tarafından kısmen uygulandığı belirtilmiştir. Alınan kararların eğitim veren kurum sayısını artırmaya yönelik uygulandığını, eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik yeterli çalışmanın olmadığı bunun sebepleri arasında deneyim kazanan personelin devamlılığını sağlamamak, personel değişikliği, yeterli bilgiye sahip olmayan personelin görevlendirilmesi şeklinde uygulamalar yapılmaktadır.

> ***STK 1:** strateji hazırlamak yetmez, faaliyet ve uygulama planı için de politik irade gerekir…*

> ***STK 5:** 2017 yılında Türkiye'deki hangi bakanlıkların ve kurumların iş birliği yapacağına yönelik bir karar çıktı. BTK özel yetenekli, çocuklara yönelik bir strateji belgesi hazırladı ve orda bütün kurumlara görev tanımı yapıldı. Çocukla ilişki olduğu için Aile Bakanlığı, TÜBİTAK ilişkili Sanayi Bakanlığı, kurumlar değişik gençlik Spor Bakanlığı Millî Eğitim Bakanı çoğu yapılamadı yine somut olanlar yapıldı. Sayıları %500 arttı ama BİLSEM' de eğitim verecek kişilerin nitelik ve nicelik alanlarında aynı oranda bir gelişme olmadı. Çok fazla görev değişikliği hiçbir çalışmayı sürdürülebilir kılmadı.*

> ***STK 1:** kanaatimce sarmalın çözülemeyişinin temel nedeni yetişmiş insan kaynağından yoksun durumda olmamızdır…*

Özel yetenekli bireylerle ilgili yapılacak çalışmalarda STK görüşlerinin MEB'e iletilmek üzere raporlar haline getirildiği ancak yapılan birçok çalıştay, toplantı, kongreye

rağmen alınan kararların uygulanmadığı dolayısı ile de uygulamada herhangi bir değişiklik olmadığı STK'lar tarafından ifade edilmektedir. Bu durum STK'lar açısından umutsuzluk, bitkinlik ile sonuçlanabilmektedir. Bunun sonucunda STK'ların özel yetenekli bireylere yönelik çalışma motivasyonunu azaltmaktadır. STK'ların önerileri özel yetenekli bireylere yönelik çalışma sisteminin yenilenmesi yönündedir. MEB çalışma sisteminin bürokratik yapısı dolayısı ile uygulamalarda zorlaşmaktadır.

Bazı STK katılımcı görüşler ise MEB'in bu göreve devam etmesi gerektiği yönündedir. Özel yetenekli bireylerin eğitimine dönük kararları alan kurum Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmakla birlikte bu kurumun güçlendirilmesi, çoklu ayağı olan bir kuruldan destek alması önem arz etmektedir. Bunun dışında bağımsız bir birimin oluşturulması, bu birimin hızlı kararlar alabilen, uzmanlardan oluşan, dünyadaki uygulamaları araştırılabilen özellikte olması bu birimde görev alanların deneyimli alan uzmanların sistemde görev alması gerekmektedir. Dünya ki uygulamaların, alan yazını takip etmek, başka ülkelerdeki uygulamaları inceleyerek karar alabilme yetkisinin olması gerekmektedir.

> ***STK 10:*** *bunun üstün yeteneklerle diye çalışmaların planlanmasında etkili olacağı düşüncesindeyiz. Diğer kurumlarda da bunun takipçileri ve uygulayıcıları olması gerekir. MEB olacaksa özel eğitim ve rehberlik hizmetleri biraz çoklu ayağı olan bir kurula bir kanun düzenlemesi ile çalışma sistemi ile yollar çizilmesi gerekiyor.*

Eğitimde uygulanacak politikaların, kararların alındığı kongre, kurultay, şuralar önem arz etmektedir ancak bu toplantıların hazırlıklı olmaması, ön araştırma da yapılmaması istenilen sonucun elde edilmemesine neden olmaktadır. Yani alınacak kararlarda, politikalar da öncesinde ciddi bir çalışmanın yapılması gerekir. Ayrıca yapılan uygulamaların sonuçlarının değerlendirilmesi de önem arz etmektedir.

Özel yetenekli bireylere eğitim verecek kurum sayıları ve tanılanan öğrenci sayısı her yıl hızla artarken aile eğitimin değerlendirilmesine yönelik analizleri yapılmadığı görülmüştür.

> ***STK 3:*** *PİSA araştırmalarımız ve özel yetenekli bireylerin TIMSS başarıları ile ilgili BİLSEM' bir üzerine genel olarak yok. Hani üstün yetenekliler üzerine ve çalışmalar zaten yayınlanıyor milli eğitim bakanlığınca zaman zaman ama hani bilim ve sanattaki öğrenciler açısından bir değerlendirme yok.*

Özel yetenekli bireylerle ilgili çalışan ekiplerin olması, bu ekiplerin her öğrenci için iki beş, on yıllık planlar yapması da yarar olduğu, böylece daha nitelikli eğitim verileceği

görüşü de önemlidir. Erken yaşta eğitim verilebilmesi için kurumlararası iş birliği ile altyapının oluşturulması zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

Özel yetenekli bireyin eğitimlerinin var olan potansiyellerini ortaya çıkarması için bazı imkanların sunulması önem arz etmektedir. Örneğin bireyin başvurusu ile üniversitelerde kabul alma sisteminin geliştirilmesi, üniversitelerde ders alma izni verilmesi, öğrencinin üniversiteye başladığında aldığı derslerin sayılması bireye var olan potansiyelini geliştirme imkânı sağlayacaktır. Özel yetenekli bireylerin üniversite giriş sınavlarına girmemesi ve burada üniversitelere direk kayıt yapılması konusunda görüşler mevcuttur. Araştırma sırasında orta üst gelir grubunda olan ailelerin çocuklarının BİLSEM'lere girişlerde avantaj sağladığı düşünülürse üniversite sınavlarına giriş olmadan direk geçişin bu eşitsizliği daha da arttırabileceği düşünülmektedir. Almanya'da da bazı STK'ların öğrencilerin hızlandırılmış eğitim alması ve üniversitelerden ders almalarını desteklemeye yönelik çalışmalar mevcuttur.

> ***STK 5:*** *...madem lise okuma zorunluluğu yapıyorsunuz lise öğrencisinin üniversite de ders alma izni vermelisiniz. Üniversiteye başlayınca da bu dersler sayılmalı. Bu araştırma komisyonunu takip eden bazı üniversiteler, liselerden yetenekli öğrenci avına girdi belirledikleri öğrencileri düşük puanlı bölümlere aldılar. Yatay geçiş, dikey geçişle bu öğrencileri aldılar. Çift diploma ile mezun oldular. Bende bundan dolayı çok memnunum.*

Bilim ve sanat merkezlerinin yanında destek eğitim odalarında da özel yetenekli bireylere yönelik eğitim verilmektedir. Bu eğitimlerin önemli ancak yeterli olmadığı, destek eğitimden ziyade öğrencinin örgün eğitim içerisinde yeteneğine uygun eğitimler alması gerektiği ifade edilmiştir. BİLSEM'lere kayıtlı olan öğrenciler arasından seçilerek tarafından önerilen öğrencilerden oluşan eğitim kurumu ARGEM'dir. ARGEM İstanbul'da eğitim vermektedir. Özel yetenekli öğrenciler arasından seçilen öğrenciler yatılı olarak eğitim almaktadır. 5. Sınıftan itibaren eğitim öğretime başlayan ARGEM'in mevcut bir eğitim programı-müfredatı mevcut değildir. Özel yetenekli bireylere Örgün eğitim verme sürecini olan bu kurum sabahları belirlenen eğitim programını takip ederken öğleden sonraları genellikle atölye çalışmaları yapıldığını ifade etmiştir. Ancak hem BİLSEM'lerde hem de ARGEM'de uygulanan bir eğitim programı, müfredat yoktur. Oysaki eğitim verilmeden ön hazırlıkların yapılarak planlamaların, eğitim personelinin, danışma kurulunun belirlenmesi ve planlar doğrultusunda hareket edilmesi zorunludur.

> ***STK 1:*** *uygulama okulu konusunda MEB'in hiçbir hazırlığı olmadığı gibi bu konudan Talim ve Terbiye Kurulu'nun da haberi yokmuş henüz.*

STK 11: *ben aslında zenginlikten yanayım yani BİLSEM'ler artsın, başka BİLSEM' benzeri durumlar olsun, destek eğitim olabilir, bence çok az yani artsın. Var olanların bir kısmı da çok iyi işler yapıldığını düşünüyorum. Ama şöyle bir sınırlılık görüyorum yani belli bir ildeki BİLSEM' çok iyi, belli bir ildeki ve belli bir okuldaki destek eğitim odası çok iyi, bir diğeri ise sadece örneğin satranç oynuyor çocuklar kötü değil ama çocukların farklı potansiyeli ve ihtiyaçları var. Her BİLSEM'de ki öğretmenlerin o bireylerin, hocalarımın motivasyonu yüksek öğretmenlerimizin yapacak şeyleri olabilir. Ama bu birey bazında da sınırlı kalmamalı.*

Türkiye'de kurumlar arası iş birliği (ASELSAN, Türk Hava Yolları, İçişleri Bakanlığı gibi) yapılarak öğrencinin eğitim çemberinin oluşturulması ve temel eğitimden üniversite ve mezuniyet sonrası iş yaşamına kadar planlamanın yapılması önem arz etmektedir. Bu çemberde öğrencinin sadece eğitimi değil ailesine yönelik çalışmalarında dahil olacağı erken tanılamadan mezuniyet sonrasına kadar bir öğrenci takip sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

STK 9: *Tanılama, değerlendirme, takip etme, destek olma gibi pek çok alanda hem MEB hem de diğer tüm paydaşlar ortak çalışmalar yapmalıdır.*

Ancak Türkiye'de BİLSEM'lerde eğitim alan öğrencilerin yönlendirilmesi, eğitim aldıkları üniversitelere, seçtikleri mesleklere yönelik istatistikler mevcut değildir. Bazı STK'lar kendi bünyelerinde bu çalışmaları yaptıklarını ifade etmekle birlikte bu bilgileri kurumsal mahremiyet nedeni ile paylaşmamışlardır. Kurumlar yaptıkları çalışmaların verilerini paylaşsa da bunların sınırlı olacağı, genel çerçeveyi göstermeyeceği düşünülmektedir. Bu konuda sorumluluğu olan MEB ya da oluşturulacak birimler tarafından mevcut durumun analizinin yapılması önem arz etmektedir. Bu çalışmaları yapan bazı ülkelerin olduğu bilinmektedir. Örneğin İsrail'de OPEC okullarının öğrenci takip sistemi nereden mezun olup nerede çalışacağına yönelik planlamaları yapmaktadır.

BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezi)

Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik uygulanan eğitimlerde BİLSEM'lerin ana gövdeyi oluşturduğu, destek eğitim odalarında da eğitim faaliyetlerinin sürdürüldüğü görülmektedir. BİLSEM örgün eğitimden yararlanan özel yetenekli bireylerin destek eğitim aldıkları eğitim merkezleridir. Bu merkezlerin son yıllarda sayılarında artış yaşanmıştır. Bu doğrultuda STK'ların BİLSEM eğitimlerin önemli olduğunu ancak özel yetenekli bireylerin destek eğitimden ziyade sürekli eğitim alabilecekleri, yetenekleri doğrultusunda geliştirilen eğitim programları, eğitim yeterliğine sahip öğretmenlerle, kendileri gibi özel yetenekli olan akranları arasında eğitim almaları gerektiğini ifade etmektedirler. Bu doğrultuda oluşturulan

ve sürekli eğitim veren ARGEM nitelikli bir okul olmakla birlikte eğitim programlarının hazırlanmamasından dolayı özel yetenekli bireylerin gerekli eğitimi tam olarak alamadığı düşüncesi mevcuttur.

> ***STK 1:*** *Özel yetenekli bireyin mevcut özelliğini geliştirebilecek eğitimler alması önem arz etmektedir ancak günümüzde strateji oyunları ya da proje çalışmaları şeklinde eğitim verilmektedir.*

Katılımcılar özel yetenekli bireylerin genellikle strateji oyunları, zekâ oyunları gibi etkinliklere yönlendirildiği bunun da yeterli olmadığını belirtmiştir. MEB öğretmenlere yönelik hizmetiçi programının son 10 yılına bakıldığında da öğretmenlere yönelik zekâ oyunları kurslarının fazla olduğu görülmüştür. Bu durum

> ***STK 2:*** *kısa vadeli çözümler üreten bir yapı. Üstün/özel yeteneklilğin tanılanması ve okul derslerinin dışında birkaç ders eklenmesi haricinde özel bir çalışma yok. Bunlar da genellikle strateji oyunları, dikkat çalışmaları ya da birkaç öğrenciyle yapılan proje çalışmaları şeklinde. Öğrenci üstün yetenekli olarak tanılandıktan sonra, eğitim planlamasına yönelik derinlemesine bir inceleme yapılmıyor. Bütün üstün yetenekli çocuklara yine aynı tarzda eğitimler veriliyor. Halbuki üstün/özel yetenekli çocuklar normal okul ortamının dışında spesifik özelliklerini geliştirecek eğitimler almalıdır.*

Bilim ve sanat merkezlerinin destek eğitim vermeye yönelik çalışmaları önemli görülmekle birlikte bu çalışmaları niteliğinin artırılmasına yönelik düşünceler mevcuttur. Verilen eğitimin birçok basamağının birbiriyle bağlantılı olduğu, oluşturulan eğitim çemberinin tamamlanması, hedeflenen nitelikli eğitimin sürdürülebilir olması önem arz etmektedir. Bu doğrultu da STK, TÜBİTAK tarafından geliştirilen eğitim programlarından yararlanılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmalar için uzun yıllar harcanmış uygulamalardan ve deneyimlerden yararlanılması gerektiği düşünülmektedir.

> ***STK 9:*** *BİLSEM''ler özel yetenekli öğrenciler için güzel bir fırsat. BİLSEM'lerin STK'larla iş birliği yaparak daha fazla çalışma yapmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.*

Ayrıca eğitim sürecinde özel yetenekli bireylere uygun eğitim ortamlarının oluşturulması, normal eğitimle birlikte mevcut kapasitelerini geliştirecek eğitim faaliyetlerinin olması, verilen eğitim içerisindeki uzmanlarla birlikte farklı eğitimcilerden de destek alınmasında yarar vardır. Bu uygulamanın bazı STK'lar TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri ve DENEYAP atölyelerinde kısmen uygulandığı söylenebilir.

> ***STK 2****: Üstün/özel yetenekli çocuklar normal eğitim ortamının dışında tutulmamalı. Buna ek olarak farklı alanlarda uzmanlar tarafından eğitim almalılar. Bireysel gelişim ön planda tutulmalı. Yani eğitmenle- üstün/özel yetenekli öğrenci, bir miktar usta-çırak ilişkisi yürütmelidir. Bu çocuklar için ilişki kurarak öğrenme önemli. Bunun sağlanması gerekiyor.*

***STK 11**: birbirini denetleyen farklı kurumlar olması her bağlamda önce bir avantaj olarak karşımıza çıkıyor. Birbirini kontrol eden mekanizmanın canlı olması ve sürekli olması harika bir şey. Mesela 100 tane karar alınmış ama 99 hayata geçmez o hayata geçen bir tanesi benim için çok daha kıymetli. Ben orası ile çok ilgileniyorum yani o yüzden böyle bir şeyleri küçük adımlara dönüştürüp yapabilelim. Hemen hayata geçirelim. İşten anlayan uzmanlık o iş içinde olması zaruri*

Eğitimde kalitenin yükseltilmesi için STK Millî Eğitim Bakanlığı iş birliklerinin yapılması gerektiği, Buna yönelik alanyazı taramasında birçok toplantı, çalıştay, meclis raporlarının hazırlandığı ancak paydaşlar arasında alınan kararların gerçekleştirilmediği görülmüştür.

***STK 10** ….bakanlıkta dahil evet bir şeyler yapılması gerektiğinin farkında, bunlarla ilgili yeni bir yöntemin yapılması gerektiğinin farkında, üniversiteler, STK herkesin aynı şeyi söyleyip bir şey yapılmaması herkesin aklına niye sorusunu getiriyor açıkçası.*

Sivil toplum kuruluşları eğitimin devlet tarafından bu hizmetin sunulması gerektiği, STK'ların hemen tamamının bu eğitimlerin ana yürütücüsünün devlet olması gerektiği düşüncesindedirler. STK'ların özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin özelleştirilmesine yönelik herhangi bir taleplerinin olmadığı görülmüştür. Ancak devletten kastedilen şeyin MEB ile sınırlandırılmaması gerektiği yönündedir.

***STK 10….** Biz onları daha çok devleti şemsiyesi altında girmesin istiyoruz. Üstün yeteneklilerle ilgili çalışmalar aslında devlet kontrolünde olması gerektiğini isteyen bir sivil toplum örgütüyüz.*

Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarına Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinde Yaşanan Problemler

Sivil toplum kuruluşları katılımcıları özellikle büyükşehirlerde trafiğin fazlalığı, anne babanın çalışmasından dolayı vakit ayıramamasından dolayı BİLSEM'e devam edemedikleri, ayrıca alt sosyo-ekonomik grupta olan bireylerin ulaşım masrafları nedeni ile BİLSEM eğitimleri bırakabildikleri yönünde ifadeler mevcuttur. MEB'deki katılımcıların BİLSEM'lerde bu öğrencilere büyük imkânlar sağlandığı, ulaşımı kendilerini aileleri tarafından sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Ulaşımın sağlanması için gereken ödeme kalemi mevcut değildir.

***STK 10:** Engelli öğrencilerin zaten taşıyoruz ama üstün zekâlı çocukları taşımıyoruz onlara ücretsiz yemek vermiyoruz. Engellilere veriyoruz. Onları verilmesini anlamında söylemiyorum ama onlara sağladığımız desteği bu çocuklara sağlamadığımız zaman bir fırsat eşitsizliği oluyor. Belki bilim ve sanat merkezine gitmek isteyen bir öğrencinin sadece destek eğitim odasında destekleniyor. Destek eğitim odasında nasıl desteklenecek kendi öğretmenler tarafından desteklenecek. O öğretmenin yeterliği ile ilgili üstün yeteneklerle ilgili yani alan yeterliliği değil destek eğitim odalarındaki*

öğretmenleri belki öğrenciye bilim ve sanattaki öğretmenlerle kıyasladığımızda verebileceği şeyler kısıtlı olabilir. Tamamen bir fırsat eşitsizliği bu.

***STK 13:** İlçelerden köylerden ya da İstanbul için ulaşımla ilgili ödenek yok tamamen velinin üzerinde yükü bunları biz çalıştayda ifade edilirdik ve bunlar not alındı en azından ilçe milli eğitim bazında bununla ilgilenilmesi gereken bir konu. Velinin ve öğrencinin bunu sağlayabilmesi çok zor dolayısıyla devam zorunluluğu koyarsa kaydı silmesi gerekecek. Devam etmek derken kabaca neden devam etmediğini belirlemek gerekiyor.*

Özel yetenekli bireylerin de özel gereksinimi olan bireyler içerisinde yer almasına rağmen özel gereksinimi olan bireylere ulaşım hizmeti verilirken özel yetenekli çocuklara bu hizmetin verilmemesinin mağduriyet görülmüştür. MEB'in, bölgelerin farklı ihtiyaçları olması nedeni ile yerel yönetimlerle birlikte bölgelerin imkanlarına uygun politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Örneğin büyük şehirde yaşayan özel yetenekli bir birey ulaşım konusunda sorun yaşarken, küçük yerde yaşayan özel yetenekli birey materyal, araç gereç edinmede sorunlar yaşayabilmektedir. Ulaşımın velinin sahip olduğu imkânlar doğrultusunda sağlanabildiği için sosyo-ekonomik olarak yeterli olan ailelerin çocuklarının avantajlı olabilmektedir.

***STK 10:** örneğin engelliler okulunda idareciyim. Onların özel eğitim rehabilitasyon merkezine gittiğinde ücretsiz yemek, servis hizmeti var. Ama üstün yeteneklilerin bunların hiçbirisi yok. Çok ilginç yani. Türkiye'deki çocuk özel bir merkeze gittiğini bile ücreti ödenmiyor. Çocuğu evinden alıp okula getiriyorsunuz. Bilim ve sanat merkezinde öyle bir sistem yok. Çocuğa yemek verilmiyor. Çocuğu maddi durumu kötü ise ne yapılacak. Akşam vaktinde çocuğun gittiğini düşünün. Kendi imkânları ile geliyor zaten ailenin durumu iyi değilse, en azından engellilere sağlanan destekleri bu çocuklara desteklemeye ailesini desteklemeye çok küçük mevzuat değişikliği ile bu sağlanabilir. Ücretsiz yemek ücretsiz servis hizmeti verilebilir. Hayır. Mevcut yapı zaten kurulmuş. Engellilerin sayıları o zamanlar 200 yüz binlerdeydi şimdi artmış olabilir son sayıları ayırıyorum, kaynaştırmaları ayırıyorum. Özel eğitim sınıflarında okuyan öğrenciler bunu yanındaki bilim -sanatlara verilen destekle muhtemelen aynı maliyet. Küçük dokunuşlarla bu çocukları desteklenmesi sağlanabilir.*

***STK 2:** öğrencilerin ulaşım imkânları daha çok şekillendiriyor denilebilir. Ulaşım imkânlarına sahip olamayan pek çok üstün yetenekli öğrenci BİLSEM' eğitimlerine devam edemiyor. Servislerin olmaması ya da paralı olması aileleri bu alana yatırım yapmaktan alıkoyuyor.*

Bunun yanında BİLSEM'lerde sınav sınıfları olan 8. sınıf ve 12. sınıflarda öğrencilerin devamsızlığın yaygın olduğu görülmektedir. Devamsızlık nedeni ile kayıt silinmeyip, bu öğrencilerin kayıtları devam etmektedir. Epçaçan ve Oral (2019)' göre de sınava hazırlanan öğrencilerin BİLSEM'lere devamsızlık yapabilmektedir. Ayrıca ulaşım konusunda sorunlar yaşayabilen öğrencilerin de devamsızlık yaptıkları belirtilmiştir. Kayıtlı görülen ancak devam etmeyen öğrencilere yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

***STK 5:** Liselere geldiğinde çocuklarda müthiş bir devamsızlık var. Çünkü lise ve üniversite sınavları öğrencilerin BİLSEM' ile ilişkileri zayıflamaktadır. O zaman çocukların 2 yılda bir yeniden ölçüm,*

devamlılığına, yeteneğine, gelişimine göre değerlendirilmeli. Yani görünürde var tabi gelişim gösteriyorlar yeterli midir hayır değil.

STK 10: *yolunu açarsak sınıf atlatma şudur budur zaten sorun olmayacak. Mevzuattaki engeller. Bazı bilinçli veliler buradaki sistemi yetersizliğini görünce çocuklarını bilim ve sanata göndermiyorlar. Çocuklarını buralardan alıyorlar çünkü bir zaten okula gidecek okuldan sonra bazı etkinlikler var bir de sınav kaygısı var. İllaki çocukların sınav kaygıları var 8. Sınıfta 12. Sınıfta sınav kaygısı var. Bakıyor oradaki etkinliklerin çocuğun sınavı desteğine yönelik bir faydası yok. E böyle oldu işte bak bu bilim ve sanatlardan geri adım atıldığını öğrencilerin alındığını biliyorum ben.*

Katılımcıların sahada yaşanan problemlere yönelik görüşleri ile birlikte çözüme yönelik önerilerinin de olduğu görülmektedir. Buna yönelik olarak ulaşım ve yemek hizmetinin sunulması, devamsızlık yapan öğrencilerin sınav sınıflarında gerekirse kayıt dondurma, devamsızlığı fazla olan öğrencilerin kayıtlarının silinmesine yönelik uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Öğrencilerin normal eğitimden sonra BİLSEM'lerde eğitime devam etmesi ile öğrenciler de hem fiziksel hem de mental olarak yorgunluğa sebep olabilmektedir. BİLSEM okul sonrasın eğitimin tekrar gözden geçirilmesi ve şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında özel yetenekli bireylere sunulan eğitim hizmetlerinin çeşitlenmesi, yerel yönetim, STK, üniversitelerden de destek alınması gerekmektedir.

STK 3 *aslında yaklaşık 7-8 saat kendi dersine girip sonra BİLSEM''e devam etmesi aslında öğrencinin mental açıdan yorulmasına sebep olabiliyor. Bunun yeterli olmadığı da gerçek bir durum ki zaten bakanlıkta ARGEM*

açarak aslında bu işin bilim ve sanat merkezlerinden çıkıp tamamen bir okul halini alması gerektiği inancında. Pilot uygulamalarla artık hani örgün eğitim konusunda tek bir okul bazında, ne derece başarılı olabilir özel yetenekliler eğitimi bu konuda bilgiyi aslında ARGEM verecek ama şu an dediğim gibi bilim ve sanat merkezleri destekleme konusunda yeterli desteği sağlayabileceği en iyi noktada diyebilirim. Ama destek eğitim odaları her okulda olması aslında yetişmiş personelle çok çok daha iyi olur.

STK 8: *BİLSEM'de her ne kadar eleştirsem de muhalif konuşuyor olsam da çok çok değerli buluyorum. Niye en azından haftada bir gün ya da bir günün sonunda çocuklar akranlarıyla buluşuyor. Zihin akranları ile buluşuyor*

Bilim ve sanat merkezleri okul sonrası eğitim vermelerinin eğitim sistemimize uygun olduğu görüşü de mevcuttur. Merkezi sınava girme mecburiyeti olan öğrenciler için okul müfredatından kopulmaması gerektiği, bunun ülkemizin şartları ile ilgili olduğu ifade edilmiştir.

STK 11: *ben Türk eğitim sisteminde buna uygun buluyorum açıkçası. Çünkü öğrenciler okullarındaki öğretim programından koparırsa nihayetinde merkezi sınavlara giriyorlar. Üniversitesi giriş sınavı var ya bambaşka bir dünyaya sokarsak BİLSEM' okul olsa ya da ÜYEP okul olsa tek başına çocuklar çok*

daha farklı bir yere gittiler mi. Türkiye'deki eğitim sistemi içerisinde evet okullarına da gitsinler okul sonrasında farklılaştırma dışındaki saatlerde bence gayet uygun. Grup eğitimi için özellikle.

BİLSEM-Destek Eğitim Odasında Verilen Eğitimlerinin Karşılaştırılması

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik uygulamalardan BİLSEM ve destek eğitim odalarında verilen eğitimin ve buralarda eğitim veren personele yönelik uygulamalarının farklı olduğu görülmektedir. BİLSEM'lerde proje tabanlı eğitim verilirken destek eğitim odalarında sınıf öğretmeninin uygun gördüğü program uygulanmaktadır. Ayrıca eğitim materyali yönünden de eksiklikler yaşandığı ifade edilmektedir. Bunun yanında iki uygulama içerisinde de müfredat ve eğitim programı olmaması ortak sorular arasında görülmektedir. MEB tarafından öğretmenlere yönelik eğitimler verilmektedir. Ancak destek eğitim odalarında eğitim veren öğretmenlere yönelik eğitimler verilmemektedir. Ancak sınıf öğretmenlerine yönelik eğitimler ara ara verilmektedir.

STK 3 *BİLSEM'lerin genel olarak öğretmen portfolyo destek eğitim sınıflarına göre çok daha iyi. …yüksek lisans, doktora mezunu bilim ve sanat merkezi 'deki öğretmenler. Bu açıdan yeterlilik açısından, alan eğitimi açısından derinlemesine bilgi verebilecek kapasitede öğretmenler. Ama işte müfredatın zenginleştirme, farklılaştırma konusunda eksiklikleri var kesinlikle. Hani bir plan program yapma konusunda BİLSEM öğretmenlerinin de eksiği var. Ama destek eğitim odaları sınıf öğretmenleri çok çok daha yetersiz olabiliyor. Buralarda çünkü lisansta bu derse aşina değiller. Üstün yetenekli çocukları tanıma konusunda eksiklikleri var. Örneğin özel eğitim öğretmenleri sadece tanılama süreçlerinde yer alabiliyorlar. Ama eğitim verme konusunda çok yeterli altyapıya sahip değil. Dolayısıyla hani bilim ve sanat bu konuda 1-0 önde, ondan daha önde diyebilirim öğretmen yeterliliği açısından.*

Destek eğitim odalarında verilen eğitimde personelin yeterli donanıma sahip olmadığı ifade edilmiştir. Destek eğitim odalarında genellikle sınıf öğretmenleri görev almaktadır. Eğitim verecek özel eğitim öğretmenlerinin tanılamanın yanında eğitim sürecinde yer alabildikleri ancak bu öğretmenlerin eğitimlerinde yeterli alt yapıya sahip olmadıkları, özellikle özel eğitim öğretmenlerinin üniversite sınavlarında sözel alandan alındıkları için özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik üst eğitimi verme yeterli olamayabilir. Destek eğitim odalarında sınıf öğretmenleri tarafından da eğitim verilebilmektedir. Ancak sınıf öğretmenlerinin üniversitelerde lisans eğitimlerinde sadece bir haftalık eğitim almaların nedeni ile özel yetenekli bireylerle ilgili yeterli bilgiye sahip değillerdir. Mevcut durumdaki aksaklıklara rağmen, destek eğitim odalarının her okulda açılma imkânın olması avantaj olarak görünmektedir. Ancak yetişmiş personel açısından bilim ve sanat merkezleri ile orantılı olmadı benim sanat merkezlerini bu anlamda daha donanımlı olduğu görülmektedir.

***STK 3**: Üstün yeteneklere adına konuşuyorum. Özel eğitim öğretmenleri destek eğitimi odalarında üstün yetenekli öğrencilere çok fazla katkı sağlayabilecek potansiyele sahip değil**.** Çünkü bu branşa 4 alanın eğitimi veriliyor. Otizm, zihin yetersizliği, görme işitme artı üstün yetenek otizmle ayrı bir anabilim dalı oldu. Özel yetenekli çocuklar dediğimiz çocuklar daha derinlemesine bilgi istiyor. Alan konusunda daha zenginleşmiş bir müfredat istiyor. Bu konuda özel eğitim öğretmenlerinin eksikliği var.*

Bazı durumlarda okul idaresinin, destek eğitim odalarına açılması konusunda istekli olmadığı, buna sebep olarak ayrı bir odanın olmaması, materyallerin olmamasından dolayı destek eğitim odalarının açılmadı yönünde görüşler mevcuttur. Ancak Özer (2021) destek eğitim odalarının sayılarında artış olduğuna dair veriler mevcuttur. Buradan da sayıların artmasına rağmen henüz yeterli sınıfların olmadığı düşünülmektedir.

***STK 13:** destek eğitim odaları yönetmelikte var gibi gözüküyor ancak birçok okul biz gruba gelen veli şikayetlerinden ve sorunlardan yola çıkarak bu açıklamayı yapabiliyorum okul müdürünün oda açmamak için ayak sürdüğünü yok işte materyalim yok öğretmenim yok şeklinde yani yetersizlikler var sorunlar çıkıyor.*

Eğitim Programı-Müfredat Değerlendirilmesi

Özel yetenekli bireylere uygulanacak müfredatın eğitim programının gerekliliği katılımcılar görüşlerinde mevcuttur. Bu müfredatın farklılaştırılmış, bireyin performansını geliştirecek, farklılaşmaya açık olması gerekmektedir. Yapılacak müfredatta esneklik önem arz ederken içerik yani verilen konuyu, süreci, öğretim yöntemlerin farklılaştırılabileceği özellikte olması gerekir. Hazırbulunuşluk, ilgi alanları ve öğrenme profilleri ve bunları uygulayabilecek tecrübeli eğitim personeli ile eğitimin niteliğinin gerek konu gerek program gerekse model olarak gelişim sağlayacaktır.

Eğitim programı yani müfredatın hazırlanması zorlu bir süreçtir. Örneğin DENEYAP atölyelerinde sorumlu olan katılımcı, uygulanacak eğitim programının süreç içerisinde öğrencilerin seçimi ve personel seçiminden daha zor olduğu ve yenilenmesi gereken bir eğitim programının ciddi bir nitelikli işgücü gerektirdiğini ifade etmiştir. Mevcut bir müfredatın olmamasının, gerek görülmediğinden mi yoksa oluşturmamasının zor olmasından dolayı mı olduğu cevaplanması gereken bir sorudur. Ancak bazı STK'ların özel yetenekli bireylere yönelik eğitimlerde kullandıkları eğitim programının MEB tarafından hazırlanacak müfredata kaynak olabileceği düşünülmektedir.

***STK 8:** eğitimle ilgili bir bilim kurulu oluşturularak bu bilim kurulu içerisinde sahadan kişilerin ve akademisyenlerin olduğu şekilde bir çalışma yapılması gerekebilecek.*

Müfredat öğrenciye verilecek eğitimin nasıl verileceğine yönelik çerçeveyi belirlerken konuların belli bir çerçevede sınırlandırılmasını verdiği avantaj da vardır. David (2019) İsrail'de müfredata göre eğitim alan öğrencilerin uluslararası sınavlarda daha başarılı oldukları yönünde veri önemlidir.

> ***STK 4:*** *Bu çocukların derinlemesine öğrendiğini biliyoruz yani belli konularda çok denemesini çalıştığını biliyoruz. Hani böyle bir deryada boğulmak yerine böyle nasıl süreyim altın dolu bir havuzun içerisinde bu çocukları çok daha zengin edebiliriz diye düşünüyorum.*

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan *2023 eğitim vizyonu belgesi*, mizaç ve yetenek temelli doğal öğrenmeye dayalı bir ekosistem öngörülmektedir. Müfredatın bütüncül, yetenek kümelerine ilişkilendirilmiş estetik ve modüler yapıda olması hedeflenmektedir. Ancak geçmişte yapılan çalışmalarda alınan kararların uygulanmaması yeni kararların uygulanabileceği konusunda şüpheler uyandırmaktadır.

Müfredatın eğitim sisteminin niteliğini arttıracağı ifade edilirken, öğretmenin ders işlemesinde de öğretmene yol göstereceği ve öğretmenin işini kolaylaştıracağı yönünde görüşler mevcuttur. Müfredatın özel yetenekli bireylere yönelik olmaması bu bireylerin mevcut sistem içerisinde aldıkları eğitimlerde uyumsuzluk göstermelerine, sıkılmalarına neden olabilmektedir.

> ***STK 3:*** *Özel yetenekli bireylere yönelik müfredat aslında olmalı ama şu şekilde; öğretmenler müfredatı çok bağımlı kalmamalı, ama hani onu genişletip öğrenciye göre ayarlayacak olan yine öğretmen ama müfredat bence olmalı. Öğretmen açısından kolaylık sağlayabilir müfredat.*

Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalarda destek eğitim şeklinde olmakta, okul dışında eğitim vererek bu bireylerin kapasitelerinin gelişimine fırsat tanınmaktadır. Verilen eğitimin, örgün eğitim içerisine alınmamasının temel nedeninin mevzuata uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Yani örgün eğitim içerisinde verilmesi durumunda müfredatın hazırlanması zorunlu olacaktır.

> ***STK 10*** *daha önce söylediğim şeyi aslında aynı. Bu çocuktan örgün eğitim sisteminin dışındaki bir sistemle desteklendi. Yani okula gitsin okuldan çıksın biz onu destek eğitim odası da olur ya da BİLSEM' olabilir etkinliklerle destekleyelim. Niye mevcut sistem diğerine izin vermiyor. Çünkü örgün eğitim olmadığı için örgün eğitimi destekleyecek sistemi bulmamız lazım. Öyle olursak onlara uygun bir müfredat lazım. Farklı bir müfredat uygulanması lazım mevcut değilse derse aynısı olsa bir de onların desteklenmesi için farklı yapılar koyduğumuz zaman onlar sadece desteklerle gitmeyecektir. Aslı bu desteklerde gitmesini zorunluluğu sadece mevzuat, başka bir şey değil çocuğu başka bir sınıfa alamadığımız için çocuk okuldaki müfredatı görecek onun dışındaki bir desteğe ihtiyacı var. Bence bu çocuk zaten o yeteneği ve zekâ seviyesine sahipse niye o mevcut örgün sistemindeki prangalarla uğraşıyoruz onları zaten. Niye o sınavı geçerse buraya gidecek zaten o tanılama sistemimize güvenerek bir tanımla bunların yolunu farklı çizelim.*

Özel yetenekli bireylere yönelik bir müfredat mevcut olmadığında eğitim öğretim genellikle bireyselleştirilmiş, zenginleştirilmiş ya da strateji oyunlarına şeklinde verilmektedir. Ayrıca uygulamaların esnek şekilde ilerlememesinin temek nedeni mevzuattan kaynaklanmaktadır. Zira STK, MEB işbirliği ile yapılan birçok toplantıda alınan kararların uygulanması için uzun bir mevzuat, bürokratik sürecin tamamlanması ve sürekli yetkili personeldeki değişiklikler uygulanabilirliği azaltmaktadır.

> ***STK 4*** *maalesef öğretmenin biz de ne olursa olsun yani BİLSEM' de çalışan öğretmenler, devlet okulu öğretmenleri, özel okul öğretmenleri alışmış olduğu bir konfor var. Bu konfordan kolay kolay vazgeçmek istemiyor. Tamam ilk zamanlar o etkinlikleri üretmek için belki çaba sarf edildi. Ama belli bir süre sonra "diyor ki benim etkinlik havuzundan ne varsa onu uygulayın".*

Mevcut sorunun müfredatın olmaması ile sınırlı olmayıp müfredatın olduğu durumda da müfredatın esnekliğinin olması, müfredat uygulayacak eğitim personelinin, öğretmenin yeterliliği, öğretmenin sürekli eğitimlerden yararlanarak alanındaki yeniliklerden haberdar olması önem arz etmektedir. Bu nedenle bazı SKT ve TÜBİTAK bilim merkezlerinde uygulandığı gibi eğitim verecek öğretmeni yanında alanında uzman kişilerden de yararlanılması gerekmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Geliştirilen Eğitim Uygulama Örnekleri

Türkiye'de bazı STK'lar özel yetenekli bireylere ya da seçmeler sonucunda başarı gösteren öğrencilere eğitim vermektedir. Eğitim programları bireylere yönelik modüller şeklindedir. Bu bölüm oluşturulabilecek müfredatlar için kaynak olabileceği düşünülerek hazırlanmıştır.

ÜYEP (Üstün Yetenekler Eğitim Programı)

Anadolu Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Üstün Yetenekler Eğitim programı (ÜYEP) 2007 yılından itibaren her sene 28 öğrenci almaktadır. UYEP yaz programları da yapmakta, yıl içerisinde verilen eğitime göre yaz programlarında daha fazla öğrenciye eğitim vermektedir. UYEP bireysel tanılamayı kendi bünyesindeki personeliyle, beşinci sınıf öğrencilerine yapmaktadır. Okullardaki öğrencilere ulaşmak amacıyla milli eğitim müdürlüğü ile iş birliği, bilboardlarda ve web sitelerinden tanılama süreci hakkında bilgiler vermektedir.

Bahar ve güz dönemlerinde verilen eğitimler;

- İleri matematik eğitimi
- Kişilik eğitimi
- Fen bilimleri alanında eğitimler verilmektedir.

Üstün Yetenekliler Eğitim Programı üniversite bünyesinde oluşturulan bir birim olmanın avantajı ile eğitimlere üniversite bünyesindeki akademisyenlerden destek alarak devam etmektedir. Dersler farklı STK'ların da yaptığı gibi eğitimden sorumlu olan öğretmen ve alanla ilgili uzman olan personelle birlikte eğitim verilmektedir. Bu uzman genellikle üniversite bünyesindeki akademisyenlerdendir. Türkiye'nin ilk yerli zekâ testi olan ASİS, UYEP bünyesinde geliştirilmiştir.

Üsküdar Çocuk Üniversitesi

Üsküdar Çocuk Üniversitesi özel yetenekli bireylere eğitim vermek amacıyla oluşturulan Üsküdar belediyesi tarafından desteklenen yerel bir kurumdur. Belediye bünyesinde çalışmalarına devam eden kurum, özel yetenekli bireyleri, kurum bünyesinde yaptıkları zekâ testleri ile tanılamaktadır. Bilim ve sanat merkezlerine devam eden öğrencilerin bünyelerinde eğitim vermemekte bunun yerine bu hizmetten yararlanmayan öğrencilerin tercih edilmektedir. Tanımlamada kullanılan zekâ testi en güncel uluslararası testlerden biri olan WİSC 4'tür.

Özel yetenekli bireylere farklı branşlarda verilen eğitimlerle öğrencilerin kendilerine uygun olan eğitimi seçme fırsatı tanınmaktadır. Hızlı bir takip sistemini oluşturan Üsküdar Çocuk Üniversitesi maddi yetersizliği olan öğrencilere de destek vererek eğitimlerine katkı sağlamaktadır.

Her yıl dördüncü ve beşinci sınıfa giden öğrencilere yönelik alımlar yapılmaktadır. Eğitimi almak isteyen öğrencilere ön kayıt yapmakta, teste girmekte ve bu testin sonucunda öğrenci üstün tanısı alırsa 4 yıl, parlak tanısı alırsa 2 yıl eğitim almaktadır. Duyuruları online yapılmaktadır. Test sürecinde kurum bünyesinde ücret alındığı, eğer öğrencinin gelir düzeyi düşükse bu ücret bedeli için belediyenin sosyal hizmetler müdürlüğüne yönlendirildiği görülmüştür. Ayrıca devlet hastanelerinde uygulanan zekâ testleri sonucunda tanılanan

bireyler eğitime kabul edilmektedir. Çocuk Üniversitesi bünyesinde 1500'e yakın öğrenci vardır. Her yıl öğrenci değişimi olması göz önüne alınarak ortalama yılda 400 öğrenciye yakın yeni alım yapılmaktadır. Öğrencilerin Üsküdar İlçe sınırları içerisinde ya da anne babasının ilçede çalışma şartı ile başvuru yapabilmektedirler.

Dört yıllık bir eğitim müfredatı mevcuttur.

1. Elektronik atölyesi fizik kimya biyoloji deney atölyesi yapılıyor,
2. Bilişim, akıl oyunları atölyesi kodlama mantığını öğreniyor,
3. Yazılım: kodlama eğitimi,
4. Mühendisliğe giriş atölyesi: Kendi mühendislik ürünlerini, kendi robotlarını yapan Eğitim müfredatının sürekli yenilendiği bir sistem oluşturulmuştur. Eğitim kapsamında öğrencilere teknik detaylar ve güvenli internet kullanımını öğretilmektedir. Bütün öğrenciler aynı eğitimleri almaktadır. Öğrencileri masa tenisi, ekstrem, okçuluk vb. spor ve sanat dallarına yöneltilmektedir. Bu spor dallarını araştırmalar sonucunda kararlaştırılıp, masa tenisi dikkat ve odaklanman hat safhada olduğu bir spor, ekstrem ani karar verme ve stresle başa çıkma, okçuluk ise odaklanma, önemli etkiye sahip olduğu için seçilmiştir. 10 yıldır bu çalışmalara devam edilmektedir.

Bilimsel çalışmaların yanında spor ve sanata önem verilmesi dikkat çekicidir.

Şefkat Vakfı Okulları

Şefkat Vakfı tarafından geliştirilen çalışma okullarında ardışık üç yıl boyunca kurum tarafından yapılan TKT, CAS, ölçme araçları ile tanılama ile özel yetenekli bireyler tanılanmış ve bu bireylere yönelik eğitimler verilmiştir. TKT ile belirlenen öğrencilerden belli bir performans üzerine olanlara CAS testi uygulanmıştır. Belli bir kontenjan dahilinde yukarıdan aşağı puan sıralaması ile en yüksek puanı alan 12 kişilik bir grup oluşturulmuştur. Grup eğitim 3 sene boyunca uygulanmıştır. Seçilen gruba eğitim örgün eğitim olarak verilmiştir.

2017-18 yılında yapılan çalışmayla ardışık üç sene tanılanan öğrencilere özel eğitim ilkokulu programlarını verilmiştir. Ama ortaokula gelindiğinde Türkiye'deki sınav sistemi

nedeni ile program sona erdirilmiştir. Ailelerin beklentisi LGS'ye yönelik olduğu için ortaokulda sürdürülebilirliği olmamıştır.

2. ve 3. sınıfa test ağırlıklı olmayan, çocukların bilimsel araştırma becerilerini, öğrenme merakını geliştiren, okula severek gelmelerini sağlayan bir programı sunmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken de test merkezli değil tamamen öğrenme merkezli bilimsel araştırmalarını geliştirici uygulamalar ve bunları ekstra zenginleştirme içerisinde bilim uygulamaları mevcuttur. Eğlenceli bilim çalışmaları ile birlikte yine sportif yetenekleri geliştirmek için tekvando, okçuluk gibi özel branşlarda eğitim verilmektedir. Yine özel yetenekli çocukları keşfetmek için görsel sanatlar ve müzik dersleri almışlardır.

Çocukları ayrıştırmadan sınıf içerisinde özel yetenekli çocuklara zenginleştirme programı uygulanmıştır. Olimpiyat çalışmaları, düşünme becerisi çalışmaları, zekâ oyunları gibi çalışmalar yapılmıştır.

Bilimsel çalışmaların yanında spor ve sanata önem verilmesi dikkat çekicidir.

Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı

Türkiye Teknoloji Takımı (**T3)** Vakfı tarafından yetiştirilen çalışma özel yetenekli bireylere yönelik eğitim vermemekle birlikte yaptığı çalışmalar için seçilen öğrencilerden üst düşünme becerilerine sahip olması beklenmektedir. Eğitimler teknoloji temeli bu doğrultuda bazı sınavlar yapmaktadırlar. Bu sınav süreçten geçtikten sonra eğitime hak kazanan öğrenci üç yıllık bir eğitim sürecinden geçmektedir. Bu 3 yıllık sürecin ilk 2 yılında ilk 24 aylık süreçte 7'sini atölyede yüzyüze 4 ünü çevrimiçi olmak üzere öğrencilere 11 ayrı başlıkta teknoloji odaklı eğitimler verilmektedir. Bunlar:

- Siber güvenlik,
- Robotik ve kodlama,
- Tasarım,
- Üretim,
- Mobil uygulama.

Öğrenciler her eğitim sürecinden sonra da örneğin 12 hafta robotik kodlama dersini görüp ardından iki hafta süren proje hazırlık haftası yapılmaktadır. Projelerini hazırlamakta,

takım oluşturup ardından proje şenliğinde projeleri sunulmaktadır. Tüm öğrenciler 24 aylık eğitim süreci bitirdikten sonra da son 1 yılda takım çalışmalarına yönelik faaliyetler yapmaktadırlar. Kurulan takımlarla projeler belirlenmekte ve bu projelere yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Hazırladıkları proje sürecinde kendilerine yol gösteren mentörler, danışmanlar ile birlikte ulusal ve uluslararası yarışmalara katılmaktadırlar. Eğitimler hafta içi okul olduğu için genellikle hafta sonları verilmektedir. 11 farklı başlık atölyelerde yüz yüze verilmekte, uygulamalı bir eğitim süreci yapılmaktadır. Yazılımla ilgili olan eğitimlerin ise genelde çevrimiçi platformda verilmektedir.

Haftalık plan ve müfredat ile eğitim veren T3 vakfı eğitim verecek personeline de bu eğitimleri vermektedir. Öğrenciler yaptıkları çalışmalarla uluslararası sınavlarda ödüller elde etmişlerdir.

Eğitim sürecinde her dersin saati ders içeriğine göre farklılık arz etmektedir. Siber güvenlik 6 hafta, erken robotik ve kodlama 14 hafta gibi.

Eğitim veren personel açısından bakıldığında ise farklı bir uygulama vardır. Derse iki eğitimci katılmakta birisi eğitimin verildiği alanda uzman, teknik alanda olan eğitmen ki genelde mühendislik alanından alınmaktadır. İkincisi eğitimci ise pedagojik formasyon eğitiminden geçmiş genelde öğretmen kökenli olmaktadır. Bunun nedeni mühendis tarafında da eğitmenler daha çok teknik anlamda eğitim verebilir ancak mühendislik lisans ve yüksek lisans öğrencileri tam anlamıyla öğrenciye nasıl yaklaşacağını ya da öğrencinin neyi, nasıl aktarılacağını bilemediği için pedagojik taraflı daha çok öğretmen tabanlı eğitmenlerimiz alarak da oradaki sürece sağlamaya çalışılmaktadır.

Her eğitimde sınıf 20 kişiden oluşmaktadır. Grup seçilen öğrenciler dersle ilgili eğitimi aldıktan sonra eğitimin son iki haftasında uygulamalı takım çalışmasında proje geliştirmeleri beklenmektedir. Çalışmada bireysel gelişime önem verilirken grup çalışmasına takım çalışmasına da önem verilmektedir. Önemli bir nokta var ki öğrencilerden programı başarıyla tamamlaya bilmeleri için belli bir çalışma, proje yapmaları beklenmektedir.

Öğrenci seçme sürecinde öğrencilerin mevcut sınavda başarılı olmaları beklenmektedir. Öğrenci e-sınava girdikten sonra sınavdan aldığı puan T3 vakfı tarafından

geliştirilen KYS üzerinden hesaplanmakta ve puanlar girdikçe sistem tarafından puanlama yapılmaktadır. Puanlamalar merkez tarafından açıklanırken uygulamalar birçok ilde yapılmaktadır. Bu kurumun takım çalışmalarında verdiği önem dikkate değerdir. Bireylerin koordinasyonu iş yapabilme becerilerini de gelişmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Geliştirilen bu programın vakfın kendi bünyesinde oluşturulduğu ve dünyada buna yönelik bir örnek bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların atölye çalışması olması ile birlikte uygulanan modelin üç yıl boyunca devam etmesi diğer atölye çalışmaları yapan kurumlardan ayırt edici özelliktedir.

Öğrencilere yönelik seçmelerin 4. ve 5. sınıflar arasında yapıldığı 4. sınıflar kendi içerisinde, 5. sınıflar kendi içerisinde değerlendirildiği ifade edilmektedir. Üç yıl sürecek bir eğitim verildiği için öğrenciler 4. ve. 5. sınıflar ortaokul için 8.ve 9. sınıflar lise hazırlıkları için seçilmektedir.

Vakfın seçtiği öğrencilerin meraklı, bilgi öğrenmeye istekli yani her zaman daha fazlasını isteyen öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin eğitimi almadan ve kendi kendine bir şeyleri araştırıp geliştiren, herhangi bir yarışmaya başvuran, projeler geliştiren hatta bu çalışmaları iş fikrine dönüştürüp yatırım alan öğrenciler olabilmektedir. Bu doğrultuda özel yetenekli öğrenci profilini destekleyen bir kitleye hitap ettiklerini görülmektedir. Vakıf bünyesinde özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapılmasa da öğrenci profillerinin özel yetenekli birey özelliklerini uygun oldukları ve katılımcılardan da buna yönelik görüşler mevcuttur.

> ***STK 7:*** *öğrenciler bir kere meraklı bilgi öğrenmeye istekli yani her zaman daha fazlasını isteyen tabii hiç ilgisini çekmeyen alanlarda ders hiç dinlemeyen öğrencilerimiz de var. Sobote etmeye çalışan gerçekten diğer sınıftaki arkadaşların dikkatine dağıtan öğrencilerimize yok değil mi var ama genel anlamda öğretmenlerden duyduğunuz öğrenciler çok istekli, hevesli, bilgiye aç, ne kadar versek daha fazlasını istiyor diyorlar. O yüzden yani böyle öğrencilerimiz istekliler genel olarak özel yetenekli öğrenci profilinin bence destekleyen bir kitleyle birlikteyiz diye düşünüyorum.*

Sınıf Atlama

Bir hızlandırma modeli olan sınıf atlama sınıf atlamanın öğrenci için yararlı olabileceği görüşü çoğunluktadır. Birey için yararlı olabileceği düşüncesinde olan katılımcılar çocuğun sınıf atlama sürecinde uzmanlarla birlikte okuldaki tüm birimlerin iş birliği halinde çalışması gerektiği, çocuğun gelişim özellikleri göz önüne alınması gerektiği, rehberlik birimi ile koordinasyonu çalışarak süreci kabullenmesi ve aileye de desteklenmesi

konusunda görüşler mevcuttur. Sınıf atlama sistemine dahil olacak çocuk sadece zihinsel yeterli değil duygusal olarak ta buna hazır olması gerekir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ifade ettikleri düşüncelerinden yola çıkarak her öğrencinin özel olarak düşünülmesi, davranması gerektiği, çocuğun ruh sağlığı göz önüne alınarak eğer sınıf atlama konusunda sorun yaşamayacaksa birden fazla sınıf atlatmanın da sorun olmayacağı, sınıf atlama da birimler arasında iş birliği içerisinde eşgüdümlü olarak çalışılması gerektiği ifade edilmiştir. Çocuğun zihinsel gelişiminin yanında sosyal ve duygusal gelişiminin önemli olduğu, sınıf atlamanın çocuğun ruh sağlığının göz önüne alınarak yapılması gerektiği, çocuğun atladığı sınıfa uyum sağlaması ve kabul görmesi önemlidir. Karar alınırken bu konuya dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle karar verilirken çocuğun ve ailenin onayının alınması ve çocuğun her yönden hazır olması önem arz etmektedir.

> ***STK 7:*** *Sınıf atlama da birimler arasında o kadar iyi bir eşgüdüm işletilmesi gerekir. Öğretmene oradaki çocuklar çocuğun sosyal gelişimi rehberlik biriminin süreci kabullenmesi, okul yönetimine süreci kabullenmesi ailenin ya burada sadece bir kısım bir sınav yapılıyor. Sınıf atlayıp problem yaşayan da çok fazla çocuk gördük. Yani burada sadece akademik yeterlilik ya da zihinsel yeterlilik sınıf atlamak için uygun bir şey değil, yeterli bir şey değil.*

Çocuğun olduğu sınıftaki konuların çok üst düzeyini bilmesine rağmen yaşına göre sınıfta eğitim almasının doğru olmadığı, çocuğun daha üst sınıflarda eğitim almasının uygun olduğu ve farklı ülkelerde küçük yaşlarda üniversiteden eğitim alan çocuklar olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'de sınıf atlamanın sınırlı olmasının nedeninin çocuğun bireysel özelliği göz önüne alınmasından ziyade, sistemin hızlı ilerleyen çocuklara yönelik çalışma yapacak hazırlığının, uygulamalarının olmamasından kaynaklanmaktadır. Yani 13 yaşında bir çocuk üniversitenin matematik bölümünden eğitim almaya uygun olsa bile mevcut kurallar buna uygun değildir. Çocuğun normal çocukların basamaklarından geçerek, diploma aldıktan sonra ilerlemesine yönelik kuralları uygulaması gerekmektedir. Burada çocuğun girmesi gereken bir sınav sistemi olduğundan bu tip uygulamaların gerçekleştirme imkânı yoktur

> ***STK 8:*** *bence az. Sınıf atlama az. Yani çocuğun sosyal ihtiyaçları farklı şekilde de karşılanabilir. Kurslarla karşılanabilir, basketbolla gidebilir, voleybola gidebilir ve benzeri. Bir çocuk ikinci sınıfta trigonometriye hakimse niye liseye kadar beklesin.*

Örgün eğitimi yerine geçebilecek kurumlarla, sınıf atlamadan ziyade öğrencinin mevcut kapasitesine yönelik eğitim verebilen- ki bu üniversitelerde eğitim şeklinde de olabilir ve farklı bir eğitim sistemi içerisinde ilerlemesi gerekmektedir.

Ailenin ve çocuğun onayı ile birlikte uzman görüşü ile alınması gereken kararlar olduğu çocuğun fiziksel olarak yaşıtlarından daha ileride olmasına rağmen duygusal olarak ileride olmaması sınıf atlama da sorunlar oluşturabilecektir. Bu nedenle de bu kararda uzman görüşlerin yanında aile ve çocuğun da kararıyla ortak şekilde alınmasının yararlı olabilir.

> ***STK 13:*** *o evet kesinlikle bir çocuğun isteğine bence bırakılmamalı kesinlikle uzmanlar tarafından çocuğun duygusal gelişimi yeterli mi fiziksel gelişimi yeterli mi yani bu sınıfta yapabilecek miyim bu sınıfta kabul görebilecek uyum sağlayabilecek mi? Olabilecek mi çocuk buna bakılmalı ve ona göre karar verilmeli.*

Sınıf atlamanın tercih edilen bir uygulama olma olması ile birlikte bazı sınıflar da yapılmasından kaçınılması gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle çocukların okula başladığı birinci sınıfta ve 5. Sınıfta sınıf atlamanın uygun olmadığı, uyum sürecinin yoğun olarak yaşandığı bu sınıflarda sadece bilişsel yönden gelişmediği sosyal yönden de geliştiği için uygun olmayabilmektedir.

> ***STK 7:*** *sınıf atlama yapılabilir olmalı. Bu sık yapılan bir uygulama burada sadece birinci sınıfta sınıf atlama olmamalı. Ben* orada velileri çok iyi ikaz ediyorum. Genelde orada hata yapılıyor. 1. Sınıf okumadan çocuğa sınıf atlatma yapılıyor. Okuma bilir diyerek ama okuma bilmek yetmiyor 1. Sınıf sadece okuma işleminin sağlandığı bir sınıf *değil, dolayısıyla orada 1. Sınıf ve 5 sınıfı es geçerek bu ara atlamalar yapılabilir diye düşünüyorum.*

Öğrencinin bireysel olarak özelliklerine bakılması ve uygun olmadığı takdirde sınıf atlamasının yapılmasının öğrenci için olumsuz sonuçlar doğurabilir.

> ***STK 8*** *..13 yaşında liseyi erken bitirtemiyoruz çocuklara. Kaç yaşında geçiyor 8 + 5 13 yaşında liseye geçiyor o çocuk üniversiteye gidiyor. Neyi bekletiyorsun. Bilim konusunda o kadar mı ilerledik ki çocuğun ilerlemesine engel oluyoruz.*

> ***STK 4*** *toplumumuzu, kültürümüzü düşündüğümüzde sanki doğru yapıyoruz gibi geliyor bana. Aslında olması gereken …her zaman önünü açmak yapabileceği başarabileceği kadar önünü açmak ama mevcut dediğim gibi sınav endeksi sistemimizde yani bizim henüz şeylerimiz ona hazır değil.*

Bunun yanında mevcut yönetmeliklerin sınıf atlama gerçekleşse bile belli bir yaştan sonra bireyin sistem içerisindeki normal sürece dahil olmayı zorlanmaktadır. Şöyle ki çocuk çok başarılı olsa bile o ve bilgi seviyesi olarak üniversite seviyesinde de olsa bazı süreçlerin tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu da öğrencinin zaman kaybı başta olmak üzere farklı sorunlara neden olmaktadır. Çok sık karşılaşılan bir durum olmamakla birlikte bu süreci daha doğru değerlendirilecek uygulamalara ihtiyaç vardır.

4.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi

Bu bölümde MEB katılımcılarının eğitim öğretim politikalarına-uygulamalarına yönelik değerlendirmeleri yer alacaktır.

Tablo 12. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesi konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Sınıf Atlama	17
Müfredat	14
Destek Eğitim Odası	12
BİLSEM Eğitiminin Değerlendirilmesi	7
ZEP	4
Sınav Zorunluluğu	3
Kodlanmış Belgeler	19
Kodlanmamış Belgeler	1
Analiz Edilen Belgeler	20

Tablo 13. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
BİLSEM Eğitiminin Değerlendirilmesi	33
Müfredat	22
Destek eğitim odası	22
Sınıf atlama	19
ZEP	4
Sınav zorunluluğu	3
Toplam	103

BİLSEM Eğitimine Yönelik Değerlendirmeler

Bilim ve sanat merkezlerinde 19 branş mevcuttur ve öğrenciler bu branşlarda proje odaklı çalışmalar yapmaktadır. Karar alma mekanizmasındaki katılımcılar proje tabanlı eğitim olumlu olduğunu düşünmektedir. Projelere sonucunda oluşan ürünlerin fikri ve sınai mülkiyet hakları ile ilgili çalışmalarda ciddi başarılar elde edildiği ifade edilmiştir. 1150 civarında tasarımın tescillenmiş, akademisyenlerle birlikte öğrenci eğitimlerine bu alanda destek verilmektedir. Öğrencinin okulda alması gereken bilgi aldığı varsayılarak etkinlikler bu doğrultuda yapılmaktadır.

Eğitim öğretim sürecinde takip edilen müfredatın-eğitim programı mevcut değildir. MEB Merkez teşkilatı bünyesindeki katılımcılarla yapılan görüşmelerde müfredat yerine proje tabanlı eğitimin daha uygun olduğu görüşü mevcuttur. Ancak MEB taşra teşkilatı katılımcıları müfredat- eğitim programının gerekli olduğu görüşüne sahiptir. Alanyazında müfredatı olan öğrenciler ile olmayan öğrencilerin karşılaştırıldığı ve müfredatı takip ederek eğitim alan öğrencilerin uluslararası sınavlarda daha başarılı olduğu görülmektedir(David,2019). Ancak ülkemizde proje tabanlı olarak etkinliklerle eğitim verildiği ve bu eğitimin değerlendirilmesine yönelik çalışmanın henüz olmadığı görülmektedir.

Proje tabanlı etkinliklere yönelik eğitimlerin verilmesi sonucunda oluşturulan projelerin sergilenme ihtiyacı doğmakta, kısa vadede bu avantaj gibi görünse de uzun vadede bazı sorunlar yaşadığı ifade edilmiştir. Özellikle TÜBİTAK, Teknofest gibi çalışmalar belli projeler hazırlanması bu çocukların eğitim almaları gerekirken yarış ortamına girmeleriyle sonuçlanabilmektedir. Bu görüş bazı STK'lar tarafından da ifade edilmiştir. Yarışmalarda yer alan projelerin oluşturduğu giderlerin her bütçeye uygun olmamasından dolayı bu proje yarışmalarına katılan bireylerin ekonomik durumu önem arz edebilmektedir. Zira proje masraflarını karşılayabilecek bütçenin olması da önem arz etmektedir. Bireye verilen eğitimde bireyin imkânlarından ziyade verilen eğitimin niteliğine yönelik olması gerektiği düşünülmektedir.

Seminerde verilen eğitimler öğretmenler tarafından daha çok proje odaklı eğitimler tercih edilmekte ve somut çıktıların motivasyonu artırdığı görüşü mevcuttur. Ancak süreç içerisinde bunun bazı dezavantajları oluşmaya başlamıştır. Özellikle proje yapan

öğrencilerin tekrar tercih edilmesi ve aynı öğrencilerin sistem içerisinde yer alması post kahramanlar oluşmasına neden olabilmektedir.

> ***MEB-M-4:*** *Proje odaklı öğretmenler daha çok seviyor. Sonuçta çocuk somut çıktılar istiyor sonuçta bir çıktı almaları ama biz biraz bunu Türkleştiriyoruz. Popülist hale getiriyoruz olay şuna döndü. Sen kaç proje derecesi aldım ben kaç proje derecesi aldım. BİLSEM'lerde handikap şu belli bir çocuklar üzerinden gitmeye başladı. Yani proje yapabilecek iyi çocuklar var onları alıp diğerlerini almıyorlar. Aslında kurguda öyle değil, maalesef bunu denetleyen bir mekanizma da yok.*

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerini çok yönlü olmasında öğretmeninin ihtiyacı olan bilgileri desteklemesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda MEB'den de bulunan yetkilinin ifadesi önem arz etmektedir;

> ***MEB-M-4*** *...yönergeyi okumuşsunuzdur tüm BİLSEM'ler destektir. İlgi ve yeteneklerine göre çocukların plan ve programları yapılır ona göre yetiştirilmesi sağlanır diye ama yapılıyor mu yapıldığı noktalar çok ama eksikleri de var bunu kabul etmek lazım.*

Mevcut sistemin değerlendirilmesinde veriler önem arz etmektedir. BİLSEM'lerde TIMSS , PISA sınavlarının istatistiklerinin olmadığına dair bilgi mevcuttur. BİLSEM mezun takip sistemi mevcut olduğu MEB ile yapılan görüşmelerde yetkili katılımcı tarafından belirtilmiştir. Ancak bu sistemin verileri paylaşılmamıştır. STK'lar ile yapılan görüşmede ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından mezun takip sisteminin oluşturulması amacıyla yakın zamanda mezunlarla iletişime geçildiği ifade edilmiştir. Burada sistemin çok yeni olduğu, bilgi edinme için önemli bir adım olmakla birlikte değerlendirmelerin yapılması için henüz yeterli verinin olmadığı görülmüştür.

> ***MEB-M-7:*** *....takip şey çocuk mesela bizi BİLSEM'leri diyelim çocuk üniversite takibi ile yapılmalı diye düşünüyorum. Eğer bir devlet politikası haline dönüştürülmesi gerekiyorsa bu çocuk BİLSEM' öğrencisi ise BİLSEM''de eğitim aldı hangi üniversiteyi kazandı hangi bölümde okuyor nasıl bir akademik kariyer gösteriyor gibi takibinin yapılması gerekiyor.*

Yapılan takip sistemi ile birlikte öğrenciye yönelik kullanılan ölçme araçları ile ilgili verilerde uzun vadeli olarak değerlendirilebilir.

> ***MEB-T- 11:*** *.....Bu çocuklara hangi zekâ testi uygulanmış devamında kişi bu çocuklar işte nereyi kazandım ya da üniversitede nereyi kazandım bunları nasıl tablosu tutulmalı.*

Özel yetenekli bireylerin tanılamadan üniversite ve sonrasında kadar eğitim sürecinin takip edilmesi ayrıca eğitim sürecinin tanılamadan başlayarak değerlendirilmesi ve buna göre uygulamaların geliştirilmesi önemlidir.

Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarına Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinde Yaşanan Problemler

Özel gereksinimi olan öğrenciler içerisinde yar alan bilim özel yetenekli bireylerin eğitim aldıkları kurumlar olan bilim ve sanat merkezlerine ulaşım da servis imkânının sağlanmamaktadır. Aileler kendi imkânları ile ulaşımı sağlarken alt gelir grubunun bu BİLSEM imkânından yararlanmada zorlanabileceği bunun da alt gelir grubu için dezavantajlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca gelir durumunda yetersizlik olamamasına rağmen çalışan anne ve babaların da çocuklarının ulaşımlarını sağlayamadıkları bu nedenle devamsızlıkların yaşanabildiği görülmüştür. Ulaşım hizmetinin verilmemesi mevcut imkânsızlıklardan ziyade bürokratik işlemlerin olmamasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Öğrencilerin hak temelli eğitimden ziyade yardım temelli destek aldıkları sonucu çıkabilmektedir. Araştırmanın temelini oluşturan kapasitelerin geliştirilmesi kuramına göre mevcut kapasitenin geliştirilmesi sistemin yardım görevini yerine getirmesi olmayıp hak temelli olarak ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği şeklindedir.

> ***MEB-M-1:*** *Şu an 67 bin BİLSEM' öğrencimiz var. Onlar çok farklı bir farklı kasabalardan ilçelerden ….. Yani haliyle evi çok farklı mekânlarda olanlar var bunlarda alakalı olarak biz devlet olarak özel ortam sağlamaya çalışıyoruz. BİLSEM'lerin fiziki ortamları çok çok iyi. Öğretmenleri özel yetiştiriyoruz pek çok eğitim veriyoruz proje tabanlı çalışmalar yapılıyor, materyalleri hazırlıyoruz. Dolayısıyla buradaki ulaşım yönünü de öğrencimizin kendi imkânlarıyla sağlamasını bekliyoruz.*

> ***MEB-M-3:*** *Onlar maliye ile kaynaklı Tabi tabi onun maliyenin sistemine girmesi lazım onay alınması lazım e cetvele girmesi lazım*

Türkiye'de özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik öğrenci odaklı politikalar geliştirilmiş olması sevindirici bir durumdur. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin içerisinde olan özel yetenekli bireylerin mevcut sistem içerisinde ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması zaruri görülmelidir.

> ***MEB-M-1:*** *Tüm Öğrencilerimizin kendi yeterliliğini sınırlılıklarına göre desteklemesi gerekir. Şimdi özel eğitim tanısı almış öyle özel eğitim gereksinimi olan bir yavrumuz için devletimiz hakikaten muazzam destekler veriyor. Yani özel eğitime ihtiyacı olan bir çocuğun normal gelişim gösteren bir öğrenci gibi hareket edebilme gidip gelme imkânları olmuyor. Biraz daha ailenin yükü ağır oluyor sosyal devlet ilkesi gereği onlara daha fazla destek veriyoruz. İmkânlar daha fazla olsa elbette özel yetenekli çocuklara da imkân verilse iyi olur.*

Öğrencilerin okul ve BİLSEM' eğitimi birlikte yürütmelerinin eğitimin verildiği zaman, eğitime ulaşım, beslenme gibi bazı zorluklar barındırmaktadır.

MEB-T- 20: *BİLSEM'e gittiği zaman çocuk akşamları gidiyor hiçbir şekilde ertesi gün geldiğinde verdikleri bilgilerin aksadığını hissediyorum. O gün ciddi bir ödev verdiğim zaman BİLSEM''e gittiği zaman onu birazcık daha arka planı atabiliyor. BİLSEM''i saatleri çocukların uygun olduğu saatlerde olmalı çocuk okuldan çıkıyor koştura koştura gidiyor ödevleri oluyor 5'te gidiyor çocuk dokuzda geliyor eve e ne zaman yemek yiyecek ne zaman ders yapacak nasıl olmalı diye konuşuyoruz aile ile yapamıyor diyorlar yetiştiremiyor diyor.*

Katılımcıların BİLSEM'in çevresel faktörlerin eğitime etkileyip etkilemediğine yönelik görüşlerine göre eğitimin kalitesini çevresel faktörlerden ziyade eğitim veren personel ile ilgili olduğu düşüncesi ifade edilirken, bazı katılımcılar öğrencilerin genelinin orta- üst gelir gruplarında olan ailelerinden geldiğini belirtilmiştir. Bu etkinin en aza indirgeneceği genel tarama modelinin uygulanması bunun sonucunda tanılanan bireylere imkânların sunulması önem arz etmektedir.

Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM)

Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi özel bir kurum olmakla birlikte işleyişi de farklılıklar göstermektedir. Geneli akademisyenlerden oluşan bir yönetim kurulu ve bir danışma kurulu mevcuttur. ARGEM'e ilk açıldığı zamanlarda kapalı bir yapısı olmakla birlikte yeni yeni projelere, yarışmalara katılmaya patent başvurularında bulunmaya başlamıştır. Herhangi bir STK ile iletişimi olmamakla birlikte üniversitelerle yapılan iş birliği sonucunda öğrenciler üniversitelere gidip imkânlarından, laboratuvarlarından yararlanmalarına dair protokoller imzalanmıştır. ARGEM de öğrencilere yatılı olarak eğitim verilmektedir. Bu da öğretmenlerin BİLSEM'lerden farklı olarak farklı özelliklerinin de olması gerektiğini göstermektedir. Şöyle ki için öğrencilerin ailelerinden ayrılmasından dolayı öğretmenleri ile duygusal bağ kurabilmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin sık değişikliklerinin olmasının öğrencilerin duygusal açıdan olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin alım sürecinin önemli olduğu ve devam edecek potansiyeli olan öğretmenin görev süresinin en az 4 yıl olmasında yarar vardır. Öğrencilerin ruh sağlıklarının göz önüne alınması gerektiği ayrıca kurum kültürünün de oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bu anlamda öğretmenin de kalması için avantajlı imkânları sunulması, ücret politikasının gözden geçirilmesi gerekir.

MEB-M-7: *personeller eğitimde önemli ancak özel yeteneklilerin eğitiminde personel süreklilik çok önemli. Çünkü burada yatılılığı zorunlu yapıyoruz. Öğrenci anneden koptuğu için burada bağ kurmaya çalışıyor. 10 yaşında çocuk bağ kurduğu öğretmen 6 ay sonra gidince tekrar bir bağ kurmak için bir de biraz daha çaba gösteriyor. 6 ay sonra o da gidince sonra bağ kurma çabası boşa çıktıkça bağ kurma girişimi bırakmaya başlıyor öğrenci.*

Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi'nde belirlenmiş yönetim kurulunun genelde akademisyenlerden oluştuğu ifade edilmekte olup bazı akademisyenlerden destek üst düzeyde alındığını ve bu desteğin arttırılmasında yarar vardır. Bu doğrultuda özel yetenekli bireylerin eğitimine akademinin dahil edilmesi öğretmenin gelişimini sağlarken mevcut sistemin de niteliğini arttıracağı düşünülmektedir. Bazı durumlarda öğretmenin bilgisi aşan sorunlarla karşılanabildiği ve verilen eğitimlerden ziyade özel konularda çalışma yapan uzman, akademisyen desteğine ihtiyaç olabilmektedir. Ayrıca akademiye de sahada çalışma fırsatı sunabilecektir. ARGEM'de üst düzey eğitim verildiğinden özel yetenekli bireyler ve ailelileri tarafından tercih edilmektedir. Verilen nitelikli eğitimin yanında bireylerin yurtdışına eğitim almak amacıyla gitmek isteyen öğrenciler için bir basamak oluşturabileceği görülmüştür. Devletin imkânlarıyla oluşturulan bu kurumların yurtdışına gönderecek basamaklar olmamaları için öğrenicinin alım sırasında bir sözleşme imzalanması ve velilerinin de bu garantiyi vermesinin önemli olduğu katılımcı görüşlerindendir. Zira ARGEM kuruluş ve işleyişinin sürecinin oluşumunda ciddi giderlerin olduğu ve verilen emeklerin ülkeye yönelik kullanılmasını gerektirecek politikaların uygulanmasında yarar vardır.

Destek Eğitim Odası

Türkiye'de tanılanan özel yetenekli bireyler BİLSEM'lerde ve destek eğitim odalarında eğitim almaktadır. Adaylık sürecini başarılı bir şekilde geçen özel yetenekli birey BİLSEM'lere kayıt yapma hakkına sahiptir. Ancak BİLSEM' sınavlarının dışında RAM'lar tarafından da tanılanan öğrenciler mevcuttur. Bu öğrencilerin okulları bünyesinde eğitim almaları amacıyla destek eğitim odaları açılmıştır. BİLSEM de devam eden öğrenciler okullarında destek eğitim odalarından da yararlanma hakkına sahiptirler. Ancak RAM tarafından tanılanan özel yetenekli bireyler destek eğitim odalarında eğitim alabilirken BİLSEM'lere kayıt olma hakkına sahip değillerdir. BİLSEM'lerde verilen eğitimlerin destek eğitim odalarında farklıdır. Özellikle eğitim ortamı, öğretmen niteliği gibi konularda farklılıklar vardır. Bununla birlikte BİLSEM'e gidemeyen öğrencilerin destek eğitim odalarından yararlanmaları da bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. BİLSEM'lerde ve destek eğitim odalarında destek eğitim bünyesinde zenginleştirilmiş eğitim verilmektedir.

MEB-M-3: *tabi merkezde olan tabi çok uzak bölgelerde olduğu için BİLSEM'e gidemeyen öğrencilerimiz var onlar da destek eğitim odalarından faydalanıyorlar. BİLSEM' merkezi olduğumuz*

noktalar merkeze hitap edecek yerde oluyor. Mesela Çankaya'daki BİLSEM' Çankaya ilçe isim hitap ediyor oradan öğrenciler geliyor.

Destek eğitim odalarının materyal araç gereç yönünden yeterli olmadığına dair görüşler mevcuttur. Ayrıca verilen eğitimin değerlendirilmesine yönelik bir sistemin olmadığı belirtilmiştir.

MEB-M-4: *Orada çocuğa göre gitmek gerekiyor. Bu öğretmenin kalitesine göre değişiyor şu anda destek eğitim odası tam istendiği gibi çalışmıyor. Birçoğunun materyali var. Ancak bu öğretmen odaklı olduğu için öbür tarafta bir sistem var. Öğretmenler var, müdür var yönetiyor ama öbüründe bir okul içerisinde 3 sınıf öğrencilerinden bir tanesini destek eğitim odası da ne yaptığını biliyor ne rehber öğretmen biliyor sadece bir öğretmen var sınıf öğretmeni veya branş öğretmeni bir şeyler yapıyor. Onu takip imkânı var mı aslında var BEP birimi denen bir birim var. Ama çalışmıyor. Verilen atölye eğitimleri zenginleştirmiş eğitim kapsamına girmektedir.*

BİLSEM'lerin yanında destek eğitim odalarındaki uygulamanın gerekliliği ifade edilirken niteliğinin artırılarak işleyişi ile ilgili çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Destek eğitim odasına öğrencinin eğitimine, mevcut materyallerin, eğitim verecek öğretmenin alan yeterliliği, özel yetenekli birey ile ilgili aldığı eğitimlerin yeterliliği önem arz etmektedir. Destek eğitim odalarında eğitim verebilecek olan sınıf öğretmenleri, özel eğitim öğretmenler ve branş öğretmenlerinin olduğu ancak özel eğitim öğretmenlerinin bu bireylerin eğitimin verecek yeterlilikte olmayabilmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin gerek lisansa alım puan türlerinin gerekse lisans sırasında örneğin zihinsel engelliler öğretmenliği eğitimi alan öğretmenin özel yetenekli bireylere eğitim verilmesinin uygun görülmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin BİLSEM'lerde eğitim alan öğrencilere göre sosyal yönden dezavantajları da mevcuttur. Şöyle ki BİLSEM'lerde eğitim alan öğrencilerinin okul ikliminden pozitif yönde etkilenirken destek eğitim odalarında bu imkân mevcut olmayabilmektedir. Bunu yanında BİLSEM'lerde görev alan öğretmenler belli yeterliliğe sahip olmak durumundadır. Ve öğrencisi ile ilgili görüş alışverişinde bulunulacak alanla ilgili bilgi sahibi olan meslektaşları mevcuttur ancak destek eğitim odalarında görev alan öğretmenlerin böyle imkânları olmamasının öğretmenler için zorlayıcı olabilmektedir.

MEB-T-18: *Eğitimi verebilecek öğretmen yeterli hissediyorsa kendisi veriyordur. Bir öğrencisine o çocuk şimdi amacına ulaştı ama öğretmenler o eğitimi almamışlar.*

MEB-T-20: *Takviye edilmesi gereken yönleri varsa güzel bir şey mesela benim öğrenci benim sınıfıma geldiyse ben bazı kuralları bilmiyordu. Bilmediği bir şeyden dolayı bilgi yoksa bu çocukta yapamaz yani ne kadar üstün zekâlı olursa olsun bilgi vereceksiniz. Önce ondan sonra isteyeceksiniz tabii ki bu yönde eksiklikleri varsa çocuğun bence güzel bir şey destek odasında değerlendirilmesi.*

Sadece BİLSEM' seçmeleri değil, destek eğitim odalarındaki öğretmenleri seçmeleri yönelik de bazı kriterlerin geliştirilmesi süreç içerisindeki eksikliği giderecektir. Aynı kitleye eğitim veren ancak bilim ve sanat merkezi öğrencilerine eğitim veren öğretmenler seçme süreçlerinden geçer. E2 formu olarak nitelendirilen formda da görüleceği gibi form içerisindeki özellikler BİLSEM' de çalışan öğretmenlerden beklenilen özelliklerdendir. Puanlamalar doğrultusunda yeterli puana sahip olan öğretmen BİLSEM'lerde görev yapmaktadır. Destek eğitim odalarında eğitim veren öğretmenler herhangi bir seçme sürecinden geçmeden görevlendirilmektedir. Okullardaki uygulamalarda idarenin uygun bulduğu kişi yönlendirildiği ifade edilmiştir. Bazı katılımcıların destek eğitim odalarında da çok iyi çalışmalar yapıldığını ve öğrencilere fırsat sunulmasının önem arz etmektedir. MEB'in destek eğitim odalarında görev alacak öğretmenleri ile ilgili eğitimlerin verilmesi, kriterlerin geliştirmesi gerektiği belirtilmiştir. Destek eğitim uygulamasının içeriğinin zenginleştirecek çalışmaların yapılması gerekmektedir.

> ***MEB-M-1:*** *Okulun ilçenin şartları doğrultusunda olabilecek en iyi görevlendirme kim ise okul içerisinde ya da ilçeden şartları içerisinde öğretmenin yönlendirmesi ile olur.*

Sınıf Atlama

Özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılan hızlandırma yöntemlerinden biri olan sınıf atlama konusunda MEB katılımcılarının görüşlerinin farklılık arz ettiği görülmüştür. Bazı katılımcılar bireyler için avantajlı olabileceğini ifade ederken çocuğun ruh sağlığına, yaş gelişimine uygun kararlar verilmesi gerektiği görüşündedir. Bazı katılımcılar ise sınıf atlamanın çocuğu yaşıtlarından uzaklaştırdığı için olumsuz etkilenebileceğini görüşündedir. Bu konuda MEB taşra teşkilatı katılımcılarından daha fazla görüş elde edilmiştir.

> ***MEB-T- 16:*** *...farklı olan çocuklar sınıf atlaması uygun buluyorum. Çünkü tecrübelerim üzerine konuşuyorum sınıf atlamış olan çocuklar kendi sınıfa gittiği sınıfı aynı performansı hatta daha iyi sergilediğini gördük. Gayet güzel sonuçlar elde ediliyor. Kendi sınıfında yani aynısı akran seviyesinde devam edersen o sınıfta öğretmen diğer çocukları yetiştiğim diye o çocuk arada kaynıyor. Nasıl olsa biliyor diyor.*

> ***MEB-T- 14:*** *Tamam atlayabilir zaman biraz da şeyine de bakmamız lazım fiziksel olarak da olgunluk yeterli mi acaba ona da bakmak lazım*

> ***MEB-T- 20:*** *Gerekli bence. Bir sınıfta durmasının çok anlamı yok ama dediğim gibi ikinci sınıfa geldiği zaman bazı bilgileri öğrenmemiş olabiliyor onların tamamlanması lazım ama bir sınıftaki kazandan onların hepsini halletmişti olumlu olduğunu düşünüyorum.*

Bunun yanında bazı katılımcıların sınıf atlamanın doğru bir yöntem olmadığına, bireyin gelecekte problem yaşayabileceği düşüncesi ile doğru bulunmadığı, öğrencinin sosyal gelişiminin zihinsel gelişimi ile orantılı olmayabileceği bunun da duygusal olarak sorunlar oluşturabileceği görüşündedir

> ***MEB-T- 8:*** *Bir çocuğun zekâsı ileri olabilir ama yaşın getirdiği duygusal tatmini sağlamıyor. Çok sağlıklı bulmuyorum açıkçası yani zaten bu çocuk 6. Yaşında 1. Sınıfa başladı evet ben ona 2. Sınıf atlattım. 1 yıl önce başlasaydım o zaman 1 yıl önce nasıl başlatamıyorsam yaşıtları ile uygun olmadığı için hani ezileceğini düşündüğümüz için aynı şey atlatmak için de söz konusu. Yaşıtları ile bir arada olmalı ama bir yandan da programlardan yararlanmalı.*

Bunun bireysel bir karar olduğunu bireyin kişisel özelliklerine göre kararların alınması gerektiği görüşü ağırlıklıdır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerinde tanılanan öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim planları ile sınıf içerisinde eğitim alması yönelik bir uygulama vardır. Katılımcılarla ilgili yapılan görüşmede katılımcıların bireyselleştirmiş eğitim planının işlevsel olmadığına göre yönelik görüşlerini belirtmişlerdir.

Müfredat

Bilim ve sanat merkezleri eğitimlerini etkinlikler üzerinden verilmektedir. Mevcut bir müfredat yoktur. Katılımcıların Müfredat ile ilgili verdiği cevaplar da müfredatın eğitim sistemi içerisinde gerekliliği ifade edilmiştir. Ayrıca yapılacak müfredatın zenginleştirilmiş bir şekilde yapılması yani özel yetenekli bireylerin seviyelerine, gelişimlerini uygun yapılması, esnek olması gerekmektedir. Talim-terbiye kurulu onaylı bir özel yetenek programının çalışma sürecinde olduğu bilgisi de verilmiştir. Özel yetenekli bireylere yönelik müfredat geliştirme zorlukları içinde barındırmaktadır. Normal ya da zihinsel engelli bireyin alması gereken bilginin sınırları tahmin edilebilirken bu bireylerin üst düzey yeteneklerinin olması bazı durumlarda müfredatın sınırlarının belirlenmesinde zorluklar oluşturabilmektedir. Bunun yanında müfredatın olmaması ve ülkemizde de yapıldığı gibi etkinlikleri üzerinden eğitim verilmesi öğretmeni eğitimin merkezine alabilmekte, etkinliklerin belirlenmesinde öğretmenin kendi yeterliliğine uygun etkinliklere yönelmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle müfredatın oluşumunda zorluklar olmasına rağmen genel olarak eğitimin sistemli bir şekilde verilmesinde yarar vardır. Bunun yanında müfredatın

olmaması öğretmene ders işleyişinde esneklik verirken belli bir süre sonra öğretmene yük getirebilmektedir.

> ***MEB-M-5****: Ben BİLSEM müfredatı vardı oluşturulmuştu önceden ama o zaman da etkinlikler üzerinden gidiyor. Yani ders müfredat şeklinde değil bence doğru değil sınırlandırmak lazım işin içinden çıkamadılar. Sana bir ders sabit ders verdiğinizde bunu okutacak öğretmen bulmanız lazım. Sabit bir program kurmak çok zor. Öğrencilerin ilgi alanları farklı o yüzden orada alternatif programlar kurulabilir. Mesela işte matematik konusunda üç tane konu eklersin dersin ki bu üç tane konu çocuklar hangisini istiyorsa onu götürürsün. Hani seçenek suna bilmelisin çocuklara. Öyle şeyler yaptırabilir ama üstünlerle ilgili ciddi çalışmalar yok.*

> ***MEB-M-4:*** *Onların da kitapları var. Bir Türkçeci ne işlemesi gerektiğini biliyor. Ama buradaki mantık şu. Bireysel eğitim planına göre yapıldığı için siz Türkçeci verirsiniz ama o kendi programını kendisi yapar. Zihinsel çocuk Neyse BİLSEM' eğitim alan çocukta odur. Bence orada biraz kolaya kaçıyorlar bir de şu var zihinsel engelli bir çocuğa verdiğiniz şey okuma yazma. Burada çocuğa bir yıl sonra 6 ay sonra öğretmen yetmiyor ve öğretmen kendisi bazı sorunlar yaşıyor. Bunu görüyoruz.*

> ***MEB-T- 10:*** *Çocuğun ilgisini ne yönde ise o yönde geliştirmeye dair bir müfredatı olacak. Yoksa nasıl yetişecek çocuk neye göre yetişecek. Takip edilecek bir kılavuzdur yani müfredat. Bence olmalı. Daha planlı olur.*

Özel yeteneklilere uygulanacak müfredat ile ilgili çalışmalar oldu ve bunların akademisyenler tarafından geliştirildi ancak öğretmenler ile akademisyenler arasında müfredat konusunda bazı görüş farklılıkları olduğu ifade edilmiştir. Akademisyenler tarafından hazırlanan müfredatın öğretmenlerin eğitimine uyumlu olmaması gelecekte problemler oluşturabileceğini, bunun da uygulamalarda aksaklıklara neden olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle müfredatın uygulanabilirliği için öğretmen eğitimlerine önem verilmesi gerektiği ayrıca öğretmenin seminer gerekirse kurslarda yüksek lisans ve doktora programlarına yönlendirilerek desteklenmesi yararlı olabilir. Araştırma sürecinde STK ve TÜBİTAK uygulamalarında kullanılan bazı eğitim programlarından yararlanmanın yeni bir çalışma üretmekten daha kolay olabileceği düşünülmektedir. Zira bu çalışmalar uygulanmakta ve belli bir deneyimi de beraberinde getirmektedir.

4.2.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bilim Merkezi Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Politikalarına Yönelik Değerlendirilmesi

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve bünyesindeki bilim merkezleri bilimi temel alan, araç gereç ve materyal yönünden zengin kurumlardır. Bunu yanında sürekli öğrencisi olmaması nedeni ile bir eğitim biriminden ziyade atölye çalışmaları ile bilime böylece topluma önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Özel yetenekli bireylerin eğitimleri TÜBİTAK'ın direkt olarak çalışma alanı değildir. Ancak araştırma sırasında gerek STK gerekse MEB katılımcılarında elde edilen görüşlerde TÜBİTAK'ın mevcut imkanlarının fazla olması, bu imkanların özel yetenekli bireylerin eğitiminde kullanılıp kullanılmadığı, var olan örneklerin bundan sonraki çalışmalarda örnek alınabileceği düşüncesi ile bu araştırmaya TÜBİTAK- Bilim merkezleri de dahil edilmiştir.

Tablo 14. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların eğitim öğretim çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli (kod ile ilgili kaç kişinin, kaç belgenin sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Eğitim verilen alanlar	6
Eğitim amacı	4
Sosyoekonomik çalışma	3
Örnek olacak uygulama	3
Eğitim programının hazırlanması	1
Kodlanmış belgeler	8
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	9

Tablo 15. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların eğitim öğretim çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Örnek olacak uygulama	14
Eğitim verilen alanlar	13
Eğitim amacı	10
Eğitim programının hazırlanması	8
Sosyoekonomik çalışma	4
Toplam	49

Eğitim Verilen Alanlar

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde bireyleri bilim ile buluşturmak amacıyla uygulanan DENEYAP Atölye çalışmaları sadece özel yetenekli bireylere değil tüm bireylere yönelik tanılama yapan, üst bilişsel becerisi olan bireylere belli sürelerde eğitim veren, bir eğitim programı doğrultusunda yapılan çalışmadır. Hedef kitlesi özel yetenekli bireyler olmamasına rağmen birçok BİLSEM öğrencisinin dahil olduğu ve seçilen öğrencilerin bireysel gelişimlerine büyük katkı sağladıkları görülmektedir. Uygulamada eğitim programları olan 11 dersin işlenişinde biri öğretmenlik formasyon diğeri ise konunun uzmanı olan iki eğitimciden destek alınmaktadır. Öğrencilerin belli paket programlar da alınarak, projeye yönelik eğitimlerin sadece öğretmenler tarafından değil alanda uzman olan personel tarafından da verilebilmektedir. Uygulamanın birçok avantajı olmakla birlikte sürekli eğitim alan kayıtlı öğrencilere yönelik olmadığı, öğrencilerin belirlenen programlara göre eğitim verildiği görülmektedir. Bu da BİLSEM'lere örnek olabilir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) merkez bünyesinde DENEYAP atölyeleri ile ilgili bilgi verilecektir. Belirlenen öğrencilere Tasarım ve Üretim", "Robotik ve Kodlama", "Elektronik Programlama ve Nesnelerin İnterneti", "İleri Robotik", "Siber Güvenlik", "Enerji Teknolojileri", "Havacılık ve Uzay Teknolojileri", "Yazılım Teknolojileri", "Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji", "Mobil Uygulama" ve "Yapay Zekâ" olmak üzere 11 farklı alanda ücretsiz teknoloji eğitimleri verilmektedir. DENEYAP atölyelerinin genellikle teknoloji, alanında eğitim verildiği görülmektedir. Ancak bu

eğitimlere katılacak öğrencilerinde potansiyellerinin değerlendirilmesi sonucunda eğitimlere alındıkları görülmektedir. Bilim ve sanat merkezlerinde proje tabanlı eğitimlerin verildiği yetkiler tarafından ifade edilmektedir. DENEYAP atölyelerinde ders temelli eğitimler verildikten sonra proje tabanlı uygulamalara geçilmektedir. BİLSEM'lerden farklı olarak derslere 2 personel katılmakta sınıf ortamını düzenleyen öğretmenin yanında ders ile ilgili projelerin teknik desteğini veren genellikle mühendislik, teknoloji ağırlıklı personeller mevcuttur. DENEYAP koordinatörünün araştırmacıya verdiği bilgiye göre atölye çalışmalarında her derse yönelik bir eğitim programının mevcut olduğu ve derslerin içeriklerine yönelik müfredatların oluştuğu, projenin sonlarına gelmesine rağmen eğitim programında değişiklikler yapılmaya devam ettiği ifade edilmiştir. Yani devimsel, kendini yenileyebilen müfredat, eğitim programı uygulanmaktadır. Burada da müfredat üzerinde sürekli çalışan bir ekibin olması önem arz etmektedir. TÜBİTAK'ın bilim merkezini kurma amacı halkın bilme merakını uyandırmak sıradan insanların, temel benimle ilgisi olmayan bireylerin eğlenceli bir şekilde bilimin temel kurallarını öğrenmesini sağlamak, öğrencilerde ise ileri ki hayatlarında bilime merak duygusunu oluşturmak amacı ile kurulmuştur.

Bilim merkezleri bazında ise yetişmiş insan gücünü artırmak ve kalifiye eleman ihtiyacının giderilmesi amacıyla STK'lar TÜBİTAK ve bilim merkezlerinin ortak çalışmaları mevcuttur.

Ayrıca TÜBİTAK tarafından gerçekleştirilen DENEYAP atölyelerinin topyekûn sürdürülebilir bir atılım gerçekleştirilmesi için toplumun bütün katmanlarını bu hedef doğrultusunda motivasyon kazanması gerekliliği göz önünde bulundurulmakta, üretimde yetkinliğe sahip bireylerin beşerî sermayenin-insan kaynağının oluşturulması hedeflenmektedir. En yeterli donanım ve imkânları sağlanması ile gençler ve teknolojide yenilik üretebilen ve diğer insanları bu doğrultu edilebilen bireyler olması hedeflenmektedir.

Sosyo-Ekonomik Duruma Yönelik Değerlendirme

Bilim merkezleri herkese açık olmasına rağmen genelinde eğitimli ve üst gelir grubuna ait ailelerin çocukların daha fazla tercih etmektedir.

> ***TB 4:*** *mesela çocuğunun müzik kursuna da götüren, çocuğunu resim kursuna da götüren, bize mi ya da çocuğunuz spor alanlarında götüren aileleri daha çok buralarda görebiliyoruz.*

Çalışmalarında malzeme ücretinin olması orta ve üst gelir grubunun yönelmesine neden olmaktadır. Ayrıca bilim merkezlerine ulaşmada da bu gelir gruplarının daha avantajlı olabilmektedir.

> ***TB 5:*** *Özellikle ekonomik olarak orta ve üst seviye veliler laboratuvar çalışmaları programlarına katılma talebinde bulunuyor. Neden böyle oluyor Hani o çok küçük de olsa sadece sarf malzemeyi karşılamak için aldığımız miktar bile bazı insanlar için çok yüksek olabiliyor maalesef.*

Sivil toplum kuruluşları, MEB katılımcılarının özel yetenekli bireylerin tanılama sürecinde ailenin etken olabildiği, çoğunun orta üst gelir grubunda ailelerin çocuklarından oluşturduğu ifade edilmişti. TÜBİTAK bünyesinde eğitim alan bireylerin özel yetenekli olmak gibi bir gerekliliği yoktur. Ancak burada da genellikle orta üst gelir grubundaki ailelerin bu imkânlardan daha fazla yararlandığı görülmektedir. Burada kurumun uygulamasından ziyade başvuruya dayalı hizmet sunulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması

Bilim merkezlerini atölyeleri ve araç gereçleri TÜBİTAK tarafından danışmanlık yapılarak hazırlanmaktadır. TÜBİTAK bünyesinde DENEYAP çalışması, atölyeleri gibi farklı faaliyetlerde mevcuttur. Örneğin DENEYAP atölyelerinde 11 tane dersin içeriğini geliştiren bir komisyon oluşturulup eğitim programları hazırlanmaktadır. Bu derslerin telif hakları TÜBİTAK'a aittir. TÜBİTAK tarafından görevlendirilen akademisyenler tarafından geliştirilen bu programlar paydaşların görüşleri alınarak yapılmakta ve proje sonlarına gelinmesine rağmen program sürekli revize edilmektedir. Bu program Türkiye özgü bir program olup herhangi bir ülkeden içeriğinin olması söz konusu olmamaktadır. Yani eğitim programı-müfredat fikri TÜBİTAK'a aittir. Eğitimler içerik olarak birbirini besleyen, birbirini tamamlayan sonrasındaki programlara sistemi, sarmal bir yapı söz konusudur. Yani öğrenci elektronik program nesnelerin interneti dersini almak istiyorsa robotik kodlama dersinden başarılı olmalı. TÜBİTAK tarafından temin edilen bu içerikler web sayfası üzerinde mevcut olup, dört dersin kitabı pdf olarak indirilebilmektedir.

Araştırma öğrencilerin tanılanması, eğitim öğretime eğitim verecek personelin seçimi ve eğitim programı olarak yönelik üç boyutta incelendiği için DENEYAP Atölyesi'nde bu üç basamaktan en çok hangi basamaktan zorlanıldığına sorulması üzerine eğitim programın içeriğinin hazırlanması basamağında zorlanıldığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de

özel yetenekli bireylere yönelik eğitim müfredatının oluşturulmamasının sebebinin gerek görülmemesinden mi yoksa zor bir süreç olmasından mı kaynaklandığı konusu araştırmacının zihninde soru olarak yer almıştır.

> ***TB 8:*** *En zor olan kısım eğitim programının içeriğinin hazırlanması. Çünkü o müfredatın belirlenmesi geliştirilmesi çok zor bir süreç. Yani çok zor bir süreç. Öğrenci belirlenmesi, eğitmen belirlenmesi, sürecinin yönetilmesi eğitim programına göre biraz daha kolay. Tabi biz bu içerikleri yapıyoruz, ondan sonra eğitmenler inceliyorlar, sonra sahadan kullanılıyor. Eğitmenlerden ve öğrencilerden alınan dönütler sonrasında revize yapılması gereken kısımlar olursa yapılıyor, biz bunları da yapıyoruz. Yani biz yaptık, oluşturduk değil. Sonrasında içerikler güncel olarak revize ediliyor. Sürekli revize edilmesi söz konusu bir sistem.*

Bilim merkezleri atölye çalışmalarını üniversitedeki hocaların desteğiyle yapmaktadır. Çeşitli konularda yapılan bu atölye çalışmaları bazen öğrencileri geliştirme bazen de öğretmenlerin hizmet içi eğitime benzeri çalışmalarda içermektedir. Bilim merkezlerinin toplumun bilim algısının değiştirmek geliştirmek hedefinin yanında eğitim veren öğretmenlerin de gelişimine katkı sağladığı görülmektedir.

> ***TB 5:*** *Öğretmenlerle burada kamplar düzenledik üniversite öğretmenlere burada eğitim verdi. Biz bu yaptığımız çalışmalarla ilgili üniversite, hocalarla bu bilgi ve paylaşarak bu atölye etkinliklerimizi üniversite hocalarımızın, üniversitesi akademisyenleri kontrolü ile yürütülmüştür.*

DENEYAP atölyelerinde eğitim programını oluşturan komisyon doktorasını yapmış öğretmenler içerik geliştirme ekibinde yer alırlar. Ekibin tamamı akademisyenlerden oluşur ve yüksek lisans doktoralı öğretmenler de sistemin içerisine dahil edilmektedir.

> ***TB 8:*** *En kötü ihtimal ile o alanda doktorasını yapmış hocalar içerik geliştirme ekibi olarak. Burada ortaokul ekipleri oluyor, lise ekipleri oluyor. İçerik oluşturan hocaların tamamı akademisyenler ve bu süreçlerde yer alan doktoralı öğretmenler olabiliyor. Yüksek lisanslı öğretmenler olabiliyor. En azından o pratik alanda sahip öğretmenlerden seçiliyor.*

Öğretmenlerin alandan gelmesi ve akademiye yatkınlığı önem arz etmektedir. Farklı paydaşlarla yapılan çalışmalarda oluşturulan sürekli komisyonların olması dikkat çekicidir. Komisyon sayıları ve üyelerinin özelliklerinde belirlenmiş olup bu planlama sistemi ile sürdürülebilir çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

> ***TB 8:*** *Bizim bir komisyonumuz var. Dört tane paydaşımız var. TÜBİTAK, Sanayi Bakanlığı, Gençlik Bakanlığı, T3 Vakfı. Burada komisyon üyeleri oluyor. Komisyon üyelerinin en az lisans mezunu oluyor o alanla. Her bir komisyon beş kişiden oluşuyor. Bunun yanında içerik geliştiren hocaların hepsi, o alanda akademik hali kariyer olarak iyi olan hocalar, TÜBİTAK projeyi yapmış ve kendisini o alanda kanıtlamış hocalar.*

DENEYAP atölyelerinde tamamen öğrenci odaklı özgün orijinal içerikler oluşturmaya çalışılmaktadır. Atölye mantığına uygun uygulamalı eğitimler gerçekleştirilmesi de planlanmaktadır. Çalışmanın sürekli yenilenmeye açık olması önem arz etmektedir. Zira günümüzde müfredat konusunda eleştirilerden olan sürekli yenilenememesinden kaynaklanan sorunlar olduğu ifade edilmekte, eleştirinin önüne geçecek çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Bünyesinde ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Desteği ile Yapılan Örnek Uygulamalar

Araştırmacının TÜBİTAK katılımcılarında elde ettiği bilgilere göre bilim merkezleri tarafından oluşturulan PÜF (projede üretim fabrikası), endüstri dört sıfır eğitimini alan ve başarılı görülen öğrenciler arasından seçilmektedir. Bu öğrenciler seçimlerinde iki basamaklı bir sınav yapılmaktadır. Öğrencilere uygulanan 20 soruluk ön test sonucuna göre matematik, genel kültür alanlarında, robotik kodlama ve nesnelerin interneti alanlarında bir değerlendirme yapılmakta, bunu sonucunda başarılı olanlar eğitimlere alınmaktadır. Eğitimler 24 saat ile 30 saat arasında ve üç aylık programlar şeklinde verilmektedir. Öğrenci katılımını yoğun olduğu durumlarda kontenjan doğrultusunda öğrenci alımı yapılmakta ve yapılan değerlendirmedeki başarı sıralamasına göre alımları gerçekleşmektedir.

Yine TÜBİTAK tarafından oluşturulan fen liseleri LGS sınavında başarı göstermiş öğrencileri almakta ve ikinci bir sınav olarak da yeni nesil sorular da seçmeler yapmaktadır. Zekâ testleri ile seçilmemekte ancak üst öğrenme becerileri ölçen sorulardan oluşmaktadır.

Bilim merkezlerinde ziyaretler randevu ile alınmakta olup bireysel ya da okulların talepleri doğrultusunda gerçekleştirilebilmektedir. Bazı bilim merkezleri özgün programlar gerçekleştirirken bazı bilim merkezlerin de ise Millî Eğitim Bakanlığının çalışmasına katkıda bulunmak amacıyla müfredatla örtüşecek şekilde atölye çalışması yaptıkları görülmüştür.

Bilim merkezlerinde birbirine benzer atölye çalışmaları olmakla birlikte farklı çalışmalarda mevcuttur. Bunun en iyi örneği Bursa bilim merkezi GUHEM (Gökmen Uzay ve Havacılık Eğitim Merkezi) dir. Merkezi Bursa'da olan ve astronot yetiştirme üzerine

proje geliştiren, Türkiye'nin astronotun yetiştirildiği şehir olmayı hedeflemektedir. Rusya'nın uzay çalışmalarında özel yetenekli bireyleri çalışmaları dahil ettikleri verisi sonucunda ABD Marland Raporunun yazılmıştır. Yani uzay çalışmalarında özel yetenekli bireylerin katkısı, dünyanın özel yetenekli bireylerin eğitiminin önemi, çalışmalara yönlenmesini ve büyük bir etki yaratmışken ülkemizde uzay çalışmalarında, özel yetenekli bireylerin çalışmalara dahil edilmesi ile ilgili herhangi bir politika olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Gökmen ve Türkiye Uzay Ajansı çalışmaları birbiriyle örtüşmektedir. GUHEM de katılımcı ile yapılan görüşmede Millî Eğitim Bakanlığı'ndaki özel yetenekli bireylerle ilgili olarak BİLSEM vb. kurumla herhangi bir çalışma yapılmadığı ifade edilmiştir.

Bilim merkezlerinin üniversitelerle yoğun bir şekilde iş birliği yaparak çalışmalarda bulundukları araştırma sonucuna ulaşılmıştır. TÜBİTAK tarafından desteklenen bilim merkezlerinin üniversitelerle de iş birliği yapması mevcut yeniliklerden haberdar olup bunu uygulamaya geçirecek alanlara ve materyallere sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca bilim merkezleri TÜBİTAK ile birlikte yerel yönetimler tarafından da desteklendiği için MEB 'den daha hızlı işleyebilmektedir. Bunun nedeninin de bürokratik işleyişim MEB kadar fazla olmamasından kaynaklanmaktadır.

Pandemi ile birlikte bazı bilim merkezlerinde eğitim sisteminde de farklılıklar oluşmuştur. Örneğin bilim merkezi'nin eğitimlerinin online üzerinden yapıldığı ifade edilmiştir.

> ***TB 6:*** *Şu anda bilim merkezi olarak kapalıyız ama bilim merkezi eğitimlerimizi tamamen online da sürdürüyoruz. Hem bireysel öğrencileri veriyoruz. Bunu yine duyuruya çıkıyoruz veli siteye giriyor. Orada hangi malzemeyi kullanması gerekiyor. Yani evde olan malzemelerle seçiyoruz zaten bunları genellikle malzeme listesini atıyoruz. Onlar malzeme listesini hazırlıyorlar. Saati geldiğinde hocamız sistemini açar, girer oradan eğitimini öğrenir, ayrılır. Aynı şekilde bunu bir de okul gruplarına da yapıyoruz. Öğretmenle birlikte buradan da bizim hocalarımız bağlanıyor etkinlik listesini malzemesinin öncesinden yolluyoruz, onlar hazırlıyorlar. Biz buradan online atölye yapıyoruz eğitim yapıyoruz hem sınıfça hem bireysel onlar da güzel oluyor.*

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) destekli bilim merkezlerin kurumsal olarak çalışmalarına bakıldığında aynı konseptte oluşturulan bilim merkezler olmakla birlikte bu bilim merkezlerinin kuruldukları şehirlerin imkânlarına göre materyal geliştirdikleri görülmektedir. Ayrıca oluşturulan yedi bilim merkezinin üçünün

özel yetenekli bireylere yönelik çalışmaları mevcutken dört bilim merkezinin özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmalarının olmadığı görülmektedir.

Tablo 16. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumsal bilgi-çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu:

	Belgeler
İletişim- Aile	6
Kurumsal çalışma	5
TÜBİTAK koordinasyon	1
Kodlanmış belgeler	8
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	9

Tablo 17. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumsal bilgi-çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu:

	Bölümler
Kurumsal çalışma	10
İletişim-Aile	8
TÜBİTAK koordinasyon	1
Toplam	19

Tablo 18. TÜBİTAK Tarafından Desteklenen Bilim Merkezlerine Ait Veri Tablosu

Kurum adı	Kuruluş Yılı		Atölye	Sergi Galeri	Planetaryum yararlanacak kişi sayısı	Personel Sayısı	Gönüllü Sayısı	Ziyaretçi Sayısı		Özel yeteneklilere yönelik çalışmalar
								2020-2021	Toplam	
Konya Bilim Merkezi	2013	100.000 m2	9	7	120 kişilik	87	98	443.956	2.022.010	VAR
Kayseri Bilim Merkezi	2016	4000 m2	4	11	109 kişilik	6	35	50.725	510.000	YOK
Üsküdar Bilim Merkezi	2018	İNŞAAT SÜRECİ	3	7	107 kişilik	30		Veri yok	3171230	VAR
Bursa | GUHEM - Gökmen Uzay Havacılık Eğitim Merkezi	Bursa Bilim Merkezi-2014 GUHEM-2021	13500 m2	5	10		25	2000 Üzeri	22837		YOK
Elazığ Bilim Merkezi	2016	6600 m2	3	3	40	13	117	62.455 kişi	62.455	YOK
Kocaeli Bilim Merkezi	2015	8500 m'								VAR
Antalya Bilim Merkezi	2022	12500 m2	8	13		25		Veri yok	5000	YOK

TÜBİTAK bilim merkezi koordinatörlüğünden alınana verilerin yanı sıra bilim merkezlerinden elde edilen verilerle tablo oluşturulmuştur.

Bilim Merkezlerinde sergi ve atölye olarak iki farklı bölüm mevcuttur. Ziyaretçilerin gelip deneyleri yapabildiği, bazı olayları deneyimleyebildiği, interaktif sergiler ağırlıklı ortamlar ve eğitim atölyeleri mevcuttur. Eğitim atölyelerinde öğrenciler, genelde hafta sonlarında ders saatleri dışında, halkın katılabileceği zamanlarda da merkezde her yaş

gruplarında okul öncesi, ilköğretim, lise, üniversiteli öğrencilere yönelik eğitim atölyeleri mevcuttur. Ayrıca bilim merkezlerinin yaptığı bilim şenliği etkinliklerinde de yöre halkının, ya da dışarıdan gelen ziyaretçilere yönelik etkinlikler yapılmaktadır.

Bilim merkezleri belli konsept üzerine kurulmuş ve her biri bu konsepte göre işleyişine devam etmektedir. Bilim merkezi oluşma sürecinde daha eski ve daha köklü olan diğer bilim merkezlerinden destek alındığı ifade edilmiştir. Örneğin Konya Bilim Merkezi, Kayseri Bilim Merkezinin oluşumuna destek olmuşken Kayseri Bilim Merkezi ise Elâzığ Bilim Merkezinin oluşumuna destek olmuştur. Yine yeni oluşturulan Kepez Bilim Merkezi, Konya Bilim Merkezi'nden destek almıştır. Bu da bilgi ve tecrübenin aktarılmasına yönelik örnek olabilir.

> ***TB 1*** *:……. Üniversite ile bağlantı kuruldu ve bir bilim kurulu oluşturuldu. Konya bilim merkezi sağ olsunlar yardımcı oldular biz arkadaşız yolladılar bu arkadaş üç ay boyunca Antalya'da bize yardımcı oldu. Konya Bilim Merkezi ile sürekli iletişim halindeyiz onlar bize zaten TÜBİTAK önderliğinde eğitim kapsamında bize yardımcı olma konusunda görevleri var sağ olsunlar.*

4.2.4. TÜBİTAK, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim Öğretim Politikalarına Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Tablo 19. Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Eğitim politikalarının değerlendirilmesi temasına bakıldığında TÜBİTAK bilim merkezi sorumlusu, bilim merkezleri, DENEYAP atölyeleri katılımcıları ile yapılan görüşmelerde eğitim politikalarını değerlendirilmesine yönelik görüşlerin yer almadığı görülmüştür. Bunun nedeni TÜBİTAK bünyesinde sürekli eğitim verilmemesindendir.

Eğitim politikaların değerlendirmesinde sorumlu olan MEB merkez Teşkilatı ve STK katılımcılarının BİLSEM eğitiminin değerlendirilmesine yönelik görüşlerinin oldukça fazla

olduğu görülmektedir. Bunun yanında MEB Taşra Teşkilatının katılımcılarının sınıf atlama konusunda görüşlerinin diğer gruplara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bu da çalışma alanlarına yönelik politikaları sahada olan kişiler tarafından daha fazla değerlendirildiğini göstermektedir. Yani politikaların uygulayıcılardan ziyade sahada çalışanların daha fazla bilgiye sahip olduğu düşünülmektedir. STK'ların bu basamakta daha ağırlıklı görüş ifade ettikleri görülmüştür. Bunun yanında BİLSEM-destek eğitim odası uygulamaları hakkında değerlendirme ile destek eğitim odalarındaki uygulamaları hakkında değerlendirmenin BİLSEM'e göre daha sınırlı olduğu görülmektedir. Bu uygulamanın 2015 yılından itibaren başlamasının etken olduğu düşünülmektedir. Öpengin (2018) paydaşların destek eğitim odaları ile ilgili olumlu görüşleri olduğu ancak verilen eğitimin öğrencilerin başarı düzeylerine etkisi konusunda araştırmaların mevcut olmadığı ifade edilmiştir. Bu nedenle sınıf öğretmeninin öğrencinin destek eğitim odasından yararlanmasının desteklemesi önem arz etmektedir. Bunun yanında hem BİLSEM hem destek eğitim odalarında eğitim alan öğrencilerin olduğu belirtilmiştir.

Sivil toplum kuruluşların destek eğitim odalarını sayılarının yetersiz olduğunu düşünürken Millî Eğitim Bakanlığı sayılarının artışından dolayı olumlu bir bakış açısı geliştirdiği görülmüştür. Destek eğitim odalarına eğitim veren öğretmenlerin fiziki koşulların sağlanması, ders materyallerini ve odanın donanımının düzenlenmesinin ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Ancak gerek STK gerekse MEB katılımcılarının öğretmenlerin bu öğrencilerin eğitimi ve özellikleri hakkındaki bilginin yetersiz görmektedirler.

Ikinci sınıftan lise son sınıfa kadar BİLSEM'lerde öğrenci sayısının her sene artmasına ve bu doğrultuda da yeni BİLSEM'lerin açılmaktadır. Sınav sınıfları olan 8. ve 12. sınıflarda devamsızlığın fazla olduğu belirtilmiştir. Bu görüş Epçaçan ve Oral (2019) yaptığı araştırma ile örtüşmektedir. Mevcut kurumların programlarını yapması rağmen devamsızlıktan dolayı BİLSEM'lerin pasif olmamaları yönelik görüşler mevcuttur.

Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan öğrencilerin ulaşımı konusunda hizmet sunulması gerektiğine yönelik düşünceler mevcuttur. Gerek ekonomik gerekse ailenin farklı sebepler yüzünden ulaşım konusunda sorunlar yaşandığı görülmekte, hatta bazı öğrencilerin bu nedenle BİLSEM'i bırakabilmektedir. STK bu hizmetin gerekli olduğunu düşünürken MEB bu konuda değerlendirmede bulunmadıkları görülmüştür. Bu durum ayrı bir bütçesi olmayan aileler için caydırıcı olurken orta ve üst gelir grubundaki aileler avantajlı

olabilmektedir. Eşitsizliğin giderilmesi için ulaşım imkânlarının sağlanmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

Sınıf atlama ile ilgili uygulamada MEB Taşra Teşkilatı katılımcılarının yoğunu daha fazla görüş vadettikleri bunun da bu uygulamadaki sonuçları somut olarak görebilmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. STK katılımcıları sınıf atlamanın daha fazla olması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur. Ayrıca mevcut eğitim sistemin sınıf atlayan çocukların gelişimine destek verecek yeterlilikte olmadığı görüşü mevcuttur. MEB katılımcıları ise bu uygulamaların bireyin sosyal, ruhsal gelişimi göz önüne alınarak uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Oluşturulacak politikalarda katılımcıların farklı bakış açılarında olmaları önem arz etmektedir.

Özel yetenekli bireylerin aday olma süreçlerinde öğretmenlerin yeterliliklerinin sürecin sağlıklı ilerlemesinde önem arz etmektedir. MEB ve STK katılımcıları eğitim personelinin gerek bu öğrencilerin özellikleri ile ilgili gerekse alandaki yeterliliklerini artırması ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinin verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerine yönelik yapılan hizmet içi eğitim programlarının çoğunluğunun özel yetenekli bireylerin özelliklerini, tanılanmalarını ile ilgili eğitimler olduğu görülmüştür. Bu personelin alan yeterliliğinin geliştirilmesine yönelik hizmet içi eğitim alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Özel yetenekli bireylerin öğretmenlerine verilen eğitimlerin son yıllarda arttığı ancak yeterli düzeyde olmadığı görüşü MEB Taşra Teşkilatı ve STK'lar tarafından ifade edilmiştir.

4.3. Tema 3: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Tanılamaya Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Bu bölümde bireylerin tanılama süreci, tanılama aracı, tanılama yöntemleri tanılama da sosyo-ekonomik düzey ve tanılama modelleri ile ilgili elde edilen veriler paylaşılmıştır. İlk olarak STK, MEB ve TÜBİTAK katılımcılarından elde edilen verilen bu bölümde yer almaktadır.

4.3.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Tanılamaya Yönelik Politikaların Değerlendirmesi

Tablo 20. STK'lardaki katılımcıların tanılamaya yönelik belge temelli frekans tablosu

	Belgeler
Tanılama politikası	13
Tanılama özel okul	4
Tanılama süreci	3
Tanılama sanat-yetenek alanı	3
Tanılamada doğru bireyler	3
Özel yetenekli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması	3
Kodlanmış belgeler	13
Kodlanmamış belgeler	0
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 21. STK'lardaki katılımcıların tanılamaya yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Tanılama politikası	54
Tanılama özel okul	5
Tanılama süreci	3
Tanılama sanat-yetenek alanı	3
Tanılamada doğru bireyler	3
Özel yetenekli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması	3
Toplam	71

Özel yetenekli bireyler ilkokul döneminde aday gösterme süreci başlamaktadır. Ardından adayların grup ve bireysel değerlendirmelere alınarak seçmeler yapılmaktadır. Süreç ile ilgili değerlendirmelere sivil toplum kuruluşları ve MEB ile yapılan görüşmelerden de elde edilen verilere göre değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların yaptığı değerlendirmede aday gösterilme sürecinde katılan öğrenci sayısının artış gösterilmesi, kaygı verici olarak nitelendirilmiştir. Orta üst gelir grubundan olan ailelerin çocuklarının daha fazla katılım sağladığı görüşü mevcuttur. Bu da seçmelere giren öğrencilerin özel yetenekli olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmıştır. Yani katılım sayısının fazla olması seçme havuzunu genişletip potansiyeli yüksek bireylerin seçme imkânı tanırken, başvuran

kesimin belli bir gelir düzeyinde olması alt gelir grubunda olan bireylerin alımları ile ilgili soru işaretleri oluşabileceği düşünülmektedir.

> ***STK 1:*** *Tanılama, üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda ilk ve en önemli basamak. Strateji Belgesi'nde bu konuda belirgin bir politika ve somut adımların nasıl atılacağı belirtilmemiş. Tanılama konusunda üstün yetenekli bireylerin kayıtlarının nasıl tutulacağı, veri tabanının nasıl oluşturulacağı, MEB'in bu işi e-okul projesi üzerinden nasıl yapacağı belli değil. Farklılaşmadan, zenginleştirmeden ve uzaktan eğitimden söz edilse de hangi modellerin kullanılacağı ve üst bir kurum vurgusundan yoksun, uygulama alanı MEB ile sınırlandırılmış bir belge…"*

Özel yeteneğin belirlenmesinde yaş önemli bir faktördür. Zira zekâ puanlamaları bireyin mevcut potansiyelinin takvim yaşına bölünmesi ve bundan elde edilen puana göre yaşıtlarına göre üst performans sergilemesi beklenmektedir. Türkiye'de özel yetenekli bireylerin aday belirleme sürecinde yaştan ziyade sınıflara yönelik çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bunu bir örnek ile açıklayacak olursak 1. sınıfa başlayan öğrencilerin hepsinin aynı yaşta olmadığı 65 aylık birinci sınıfa başlayabilen öğrenci var iken bunu erteleyerek 80 aylık çocuklarda 1. sınıfa başlayabilmektedir. Daha açık bir ifade ile aynı sınıf içerisinde farklı yaşta olan çocuklar mevcuttur bu nedenle taramalarda sınıflara göre değil çocukların takvim yaşlarına göre belirlenmelidir. Çocuğun seçmeler sırasında gösterdikleri potansiyelin değerlendirilmesinde takvim yaşı önem arz etmektedir. Zekâ belirlemede çocuğun doğduğu yıldan ziyade doğduğu ayın bile çok önemli olduğu ve mevcut sistem içerisinde bunun göz ardı edildiği görülmektedir. Zira bu durumda aynı sınıfta olup yaşı büyük olan öğrenciler için avantaja dönüşebilmektedir.

> ***STK 4:*** *ilk 6 senedeki çocuklara baktığınız zaman ay bazında bile şeyi çok fark eder değil mi? Çocuğu mesela değerlendirme yapıyorsunuz sonra 1 ay sonra bir daha yapıyorsunuz farklı bir teste aynı test zaten olmaz da. İnanılmaz farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu konu çok önemli. düşünebiliyor musunuz 15 ay fark olan çocuklar aynı sınıfa başlayabiliyorlar. İlkokulda 1 sınıfa alım yaşı olarak diyorum ben. Aynı şekilde bu yapılırken de aynı hataya düşüyor orada bence bir problem var maalesef. 1 sınıfa başlarken mesela önümüzde 2016 doğumlu çocuklar gelecek değil mi şimdi bir önceki yıldan kalan 2015 ekim ayındaki çocuklar var orada. Ya bir için en küçük bir ekim var çünkü 31 Eylül artık zorunlu gitmiş sınıfa. 1. Sınıf orada isteğe bağlı kalmış çocuk var. Bir de 2017 30 Mart'a kadar doğmuş olan çocukta gidebiliyor. 1. Sırada başlayabiliyor aile isterse. Dolayısıyla yani şöyle söyleyeyim ben size böyle bir 15-16 aylık aralık içerisinde aynı eğitimi görecek çocuklar var.*

Katılımcılar özel yetenekli bireylerin tanılanmasında zekâ testleri ile sınırlı olmaması gerektiği öğretmen gözlemleri, gelişim sürecinin de gözünde olması gerektiği görüşündedir. Tanılama da öğrencilere farklı testler uygulanabilir. Sınav sürecinin MEB tarafından yürütülmesi olumlu karşılanırken yaşanan aksaklıların giderilmesine yönelik görüşler mevcuttur. Örneğin hastanelerde psikologlar tarafından yapılan zekâ testleri sonucunda tanılanan bireylerin tekrar tanılanması için BİLSEM sınavına girmek zorunda olması

yaşanan aksaklıklar arasında gösterilmektedir. Sağlık Bakanlığı, Aile Bakanlığı bünyesinde görev yapan psikolog, çocuk gelişim uzmanı, psikolojik danışman gibi uzmanlarında alana katkı sağlamaları gerektiği ifade edilmiştir.

> ***STK 7:*** *Testler IQ skorları ölçüyor ama orada özel yetenek ve motivasyona dair bir veri sistematiği, ölçüm sistematiği olmadığı için ben birebir yansıttığına dair kaygılarım var.*

Özel yeteneklerin belirlenmesini yönelik uygulanan zekâ testlerinin tanılamada kullanılmasının yaygın olmasıyla birlikte resim ve müzik alanındaki yetenekli bireylerin tanılanmasında eksiklikler olduğu görülmektedir. Genel kültür konusunda alanında yetenekli olan bireylerin zekâ testleri ile tanılanması imkânı sunulmaktadır. Müzik ve sanat alanlarında özel yetenekli bireylerin sürecinde bu alanda yeterli olan konu uzmanları seçmeye dahil edilmesi gerektiği yani tanılama da sadece öğretmenler değil bu alanda yeteneğini kanıtlamış kişilere de yararlanılması gerekebilir.

> ***STK 10*** *…şu andaki tanılama sisteminde sadece IQ testi yapıyoruz. Tanımlamalarda son zamanlarda bazı gelişmeler oldu ama onlar üstün yetenekli dediğimizde artık sanat açısından üstün olanlar konusunda halen eksikliklerimiz var.*

> ***STK 3:*** *…değerlendirme yaparken özellikle sanat alanında, spor alanında, bilim ve sanat merkezlerinde böyle bir değerlendirme durumu söz konusu değil yani. Bu alandaki yetenekli çocuklarınıza aslında kaybolabiliyor ya da çok geç keşfedilebiliyor. Tamamen şans durumu söz konusu. Bu da aslında bir eksiklik.*

Özel yetenekli birey tabiri kullanılmadan seçmelerle özel yetenekli bireylerin tespit edilebileceğine yönelik görüşler de mevcuttur. Araştırma sırasında yapılan görüşmelerde bazı STK'ların zekâ testi uygulamamalarına rağmen üst düzey düşünme becerisine yönelik değerlendirmeler yaptığı ve buna göre çalışma yapılacak bireylerin seçilebileceği belirtilmiştir. Bu da zekâ testi ile tanılama kısıtlamasında vazgeçilebileceği anlamına gelmektedir. Zekâ testleri tanılama aracı olarak kullanılmaya devam edilebilir ancak bunun yanında süreç odaklı ve üst düşünme becerisini ölçen çalışmalarla da tanılamanın yapılabileceği düşünülmektedir.

> ***STK 11:*** *Hep şunu söylüyoruz bütün bu alanda çalışan sınırlı çalışma var sınırlı uzman varsa bir kaynak var. Hem doğru, yanlış değil. Hem de yapılan çok güzel işlerde var. Ya zenginlik de var zekâ testleri kullanılıyor, yetenek testleri kullanıyor bazen içerisinde üstün yetenek, özel yetenek tanımı geçmiyor ama gerçekten bu bireylere yapılan harika şeyler var. Yani bir tane örnek verip konservatuvarlarda yetenek sınavı tamamen budur aslında. Yetenek tanılıyorlar, adında üstün yetenek geçmiyor ama bundan ayırt edemeyiz mesela ayıramayız. Dolayısıyla yetenek alanına özgü yapılan birçok tanılamayı sağlıklı buluyorum veya zekâ testlerinde de tabii ki testlerin güncel, geçerli, güvenilir olmasına veya Türkiye'de güncel formun kullanılmasına dikkat ediyor olmak lazım.*

STK 8 *2. sınıfta 3 sınıfta bir deneme sınavı yaptığımızı düşünüyoruz. Deneme sınavının içerisinde de pizza gibi bir soru sistemi düşünün. Yaşıtlarından fark yaratan çocuklar bunlar. Burada puanla ilgili herhangi bir derdimiz olmasın. Bu da çalışılabilen bir sınav olmasın. Bu uygulama sonucunda bunların en başarılısı, en iyi performans gösteren yüzde onunu alırım. Yine psikoteknik testlerle onları tanılamaya tabii tutarım.*

Örneğin bazı STK'lardan özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapmamasına rağmen yaptığı çalışma üst potansiyel belirlemeye yönelik sınav yaptıkları ve bu sınav sonucunda başarılı olan öğrencileri yeteneklerini geliştirmeye yönelik eğitimler aldıkları görülmüştür.

STK 6 *biraz daha bu yeni nesil sorular dediğimiz sorular benzeri şekilde ölçüyoruz nasıl işte örüntüleri tanılayabilir mu, o tarz sorular olur ya, işte soru işareti bulunan yere ne gelebilir veya bir cismi 90 derece döndürdük vesaire biraz daha ALES soruları veya PİSA sorularını benzer. Bizim sınavımız da zaten zekâ testi gibi değil. Ama yine de genel yetenek konuları analiz etme, okuduğunu anlama biraz daha üst düzey düşünme becerilerini ölçüyor. Sorularımızı ezbere dayalı bir sistemle sorulan sorular değil. Öğrenciyi daha çok düşünceye iten ya da algoritmik yapıyı çözebilen, daha çok bu tarz sorular sormaya çalışıyoruz. Açıkçası ezbere dayalı olmayan bilgiye dayalı değil daha doğrusu. Öğrencinin daha çok mantıksal olarak çözümleyebildiği soralar sorduğunuz için eğitim içeriklerimizi bu şekilde hazırlamaya gayret ediyoruz. O sınavdan geçen öğrenciler bizim içeriklerinizi alabiliyor.*

Tanılama da kullanılan yöntem kadar görev alan personelin yeterliliğinin, uzmanlığının önemli olduğu, tanılama sürecinde görev alacak uzman personelin yetiştirilmesine yönelik çalışma yapılması önem arz etmektedir. Bu da tanılama sürecinin daha sağlıklı geçmesine neden olacaktır.

STK 3: *Bunun içinde personel aslında işin içerisine giriyor personel eksikliği var. Çünkü yeterli şekilde doğru tanılamanın yapılabilmesi için uzman personelin olması lazım. Bu konuda da tabii ki eksiklikler mevcut.*

Aday belirleme sürecinden başarı ile geçen bireylerin eğitim sürecine uyum sağlamasına yönelik çalışmaların yapılması, uyum sağlayamayan bireylerin sistem dışına çıkarılmasına yönelik görüşler mevcuttur. Zekâ testi sonucunda alınan öğrencinin değerlendirme sürecinin devam etmesi zekâ testi sonuçlarının süreci tamamlamada yeterli olmayabilmektir. Tanılama sonrasında bireyin eğitim sürecinde gösterdiği performansa göre kesin katılt imkânının olması yanı aday öğrencilik sürecinin başlatılmasında yarar olabilir. Böylece özel yetenekli olsa bile sürece uyum sağlamakta zorlanan ve devamsızlık yapan öğrenciler için aday öğrenci uygulamasının sürdürülebilir kurumsal eğitim için önemli olduğu düşünülmektedir.

STK 4: *bütün o kriterlerinin yanında onlardan bağımsız olarak ön testleri uygulandıktan sonra, onlar da başarılı olan öğrencilerden sonra en az 5 günlük yaklaşık 1 haftalık bir uyum programı uyguladık. Bu çocuklara bunu yapan mesela TEVİTÖL var Özel İnanç Türkeş Lisesi. Onu model aldık bizde. Yani*

uyum programında bu çocukların toplum içerisinde ne kadar uyumlu olduğunu görebiliyorsunuz. Bir örnek vereyim kâğıt üzerinde gerçekten çok yüksek IQ puanlarına sahip olan bir çocuğunuzun hiçbir şekilde eğitim-öğretim ortamında uyumlu olmadığını gördük. Yani akran zorbalığı gösteren, yani bazı işte ne bileyim rekabete tahammül edemeyen arkadaşına zarar veren nasıl söyleyeyim vicdani duygusu gelişmemiş çocuklar mesela olabiliyor. Dolayısı ile bence uyum en temel gereksinim. Bu anlamda kağıt üzerindeki uygulanan testlerin yanında eğer üstün zekâlı çocuk belirlenecekse eğitim verilecekse bence bir uyum programından da geçirilmesi gerekir diye düşünüyorum yani.

Bilim ve sanat merkezleri gibi zekâ testleri sonucunda eğitim veren ve bu testleri kurumsal olarak uygulayan STK'larda mevcuttur. Ancak Türkiye'de özel yetenekli bireylere yönelik olmayan ancak üst düşünme becerisine sahip bireylere eğitim vermeyi amaçlayan STK'lar mevcuttur. Bu kuruluşlar öğrenci seçimlerini zekâ testleri ile yapmamaktadır. Kurumsal olarak geliştirdikleri seçme yöntemler, eğitim sürecinde geliştirdikleri müfredat programları ve personel sermaye yönelik uygulamalar geliştirmişlerdir.

Tanımlama Sürecinde Özel Okulların Etkisi

Özellikle tanılama sürecinde özel okulların öğrencileri özel yetenekli tanısı alması için BİLSEM alımlarında uygulanan testlere benzer testlerin uygulanabildiği ve daha önce bu testlerle hiç karşılaşmayan bireylere göre özel okula devam eden bireylerin için avantaj olabilmektedir. Özer (2021) bunu doğrular nitelikte sonuçlar elde etmiştir. Ayrıca son zamanlarda özel yeteneklilere yönelik okulların açılması ve bu okullarda yapılan zekâ testleri ile alımların yapıldığı ifade edilmiştir. Ancak tanılama yapılan öğrencilerin genel ortalamadan ziyade o özel okulun sınavına girmesi ve o sınav içerisindeki başarı düzeyine göre belirlendiği görülmektedir. Bu da sosyo-ekonomik düzeyinin öğrencilerin özel yetenekli tanısı alması konusundaki etkisinin olabileceğini düşünülmüştür. Hatta bazı özel okulların bazı durumlarda bunu suistimal ettikleri de ifade edilmiştir.

***STK 4** kendim de özel okulların içerisinde olan birisi olmakla beraber maalesef özel okulların bu işi nasıl söyleyeyim suistimal ettiğini düşünüyorum. Bundan 20-25 yıl önceki tanılama metotlarıyla testlerle çok kolay şu anki çocukların normalde %2 olan üstün zekâlı çocukların oranını o testlerle %40 a %50'ye çekebiliyorsunuz. Yani o testi uyguladığınız zaman çocukların yarısı üstün zekâlı çıkabiliyor mu? Bu şu demektir biz sizin çocuğunuz tamam üstün sizin çocuğunuz üstün zekâlı bir özel eğitim verelim için çocuğunuza ve bunun için de şu kadar ödeme yapmanız gerekiyor gibi. Dolayısıyla bütün bu konulardan dolayı ben hem politikalar anlamında hem eğitimcilerin eğitimi anlamında hem de çocukların eğitimi anlamında biraz karamsarlığa düştüm açıkçası.*

Özel okulların öğrencilerinin çoğunun başvuru sırasında BİLSEM'lere yönlendirme yaptıkları görülmektedir. Bu durum özel okullar için bir prestij, reklam aracı olarak da görülebilmektedir. Bunun yanında orta-üst gelir grubunda olan bölgelerde özel yetenekli bireylerin, tanılananların sayısının daha fazla olduğu da belirtilmiştir. Özel okula giden

öğrencilerin eğitim öğretim materyalleri, beslenme, anne baba eğitiminin çocuğun zihinsel gelişimini olumlu yönde etkileyip, normal öğrencilere göre daha avantajlı olması onu ön plana çıkarmaktadır. Özel okulların her öğrenciyi sınava koyma ihtimali olduğu ve bunun da bu öğrenci için avantaja dönüştü ifade edilmiştir. Devlet okuluna giden öğrencilerin sayısı ile özel okula giden öğrencilerin sayısı eşit olmamasına rağmen özel okula gidenlerin BİLSEM'lerde daha fazla temsil edildikleri Özer (2021)'de de bu verilere uygun sayılar mevcuttur.

> ***STK 10:*** *Özel okulların birçok öğrencisini başvuruda yönlendirdiklerini biliyorum. 1 basamakta sınavı yapan öğretmenler tarafından söyleniliyor. Belli okulların kendi reklamları için daha çok öğrenci yönlendirip belki daha çok bilim ve sanata öğrenci göndermeye yönlendirme reklamı olabilir. Özel okulların bu seçmelere daha çok öğrenci yönlendirdiğini biliyorum sınavı yapan arkadaşlar söylüyor bunu. Hemen hemen her öğrencisini özel okul yönlendirmiş. Bu da doğal olarak ha bu öğrenci sayısında artış sağlamış mıdır?*

Ayrıca özel okula giden öğrencileri devlet okuluna giden öğrencilere göre daha avantajlı olabilmektedir. Bunun sebebi ise özel okullarda aday gösterme sürecinde sadece sınıf öğretmeni tarafından değil farklı branş öğretmenleri tarafından da basamaklarda değerlendirme imkânın olabilecektir. Değerlendirme sürecine farklı bakış açılarının girmesinin yararlı olduğu görüşü mevcuttur.

> ***STK 8:*** *Mesela herhangi bir devlet okuluna gittiğinde çok umurunda olmayabiliyor çocuğun ne yaptığı ama özel okula giden bir çocukta evet bir şeyler var deyip onunla ilgilenebilir. Ya da rehberlik servisi keşfedebilir ya da özel okula giden çocuklar da şöyle bir şey birçok öğretmen tarafından görülüyor ekonomik düzeyleri ile ilgili birçok branş öğretmeni var. Bu öğretmen bu çocukta bir şeyi yakalayabiliyor çevresel faktörler. Bunu yakalayan çocuk sayısı, öğretmen sayısı farklı olabiliyor.*

Bunun yanında STK'larda çalışma yapan ve çocuğu da özel okulda okuyan katılımcının ifadesi ilgi çekicidir. Özel okullarda BİLSEM'lere seçmelere yönlendirmede okul yönlendirmediği durumlarda aileler tarafından tepki oluşabildiği ve bu tepkilerin önüne geçebilmek için de bütün öğrencileri seçmeye yönlendirdiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda devlet okullarında aday belirleme süreci var iken özel okulların öğrencilerin tamamını yönlendirmesi özel okullar açısından genel bir tarama yapıldığı düşüncesini doğurmuştur. Bu durumun özel okuldaki öğrenciler için avantaj olması ile birlikte bu avantajı devlet okulundaki öğrencilerin yaşamaması da dikkat çekicidir. Ancak son iki yıldır okul öğrenci sayısının %20 'sini aday göstermektedir. Öğrencilere yönelik genel tarama modelinin uygulanmasında yarar vardır.

> ***STK 13:*** *2011'de sınava girdi öğretmenimiz gerçekten mükemmeldi ben ona dediğimde böyle bir sınav var. Bana dedi ki birkaç öğrenci daha var parlak. Onları da okulda öyle olaylar oldu ki okulun*

kurucusuna kadar gitti benim çocuğumu neden aday göstermedi diye o kadar çok çocuk girdi ki sınava 47 çocuk falan geldi üç şubeden velilerin hırsı yüzünden. BİLSEM'in ne olduğunu bile bilmiyorlar halbuki çocuğu oraya gitse kendini o kadar yalnız hissedecek bir çocuğuna zarar verecek ki çocuğun etiketlemek adına 47 çocuktan üç çocuk eğitimi aldı.

Bilsem yönergesinde (2022a) uygulamada bazı değişiklikler olduğu özel okulların tüm öğrencilerini sınava koymaları nedeniyle bir kota getirildi belirtilmiştir. Kota ile birlikte her okulun %20 bir öğrenci başvurusu olabileceği ifade edilmiştir. Böylece özel okulların tüm öğrencilerini sınavlara girmesinin önüne geçilmiştir. Ancak bu uygulamanın da ileride değişiklikler göstereceği yönünde görüşler mevcuttur. Zira özel okullar fazla sayıda öğrenciyi aday belirleme sürecine dahil etmektedir.

STK 4: *ona da herhalde bir şey getirdiler BİLSEM' başvurularında bazı sınıflar bazı okullar var hani silme deriz ya bütün öğrencilerini başvurmuş. Bazı okullar var okulun genelinde 3 kişi ancak başvurmuş mesela. Bilen öğretmen oldu hani okulun böyle bir politikası yok. Bir sıkıntı var ve bu sene ona kota getirdiler okul %20 ile başvurabiliyor.*

STK katılımcılarının Tanılama Aracı yönelik değerlendirmesi

Türkiye'de özel yetenekli bireylere uygulanan zekâ testlerine yönelik STK'lar testlerin yeterli olmadığı, sayılarının artırılması gerektiğine, uygulanacak zekâ testleri sayısının artması, uygulayıcılar için seçeneklerin oluşması öğrencilerin testleri öğrenme konusunda oluşan dezavantajları da azaltacağı, test sayısının yetersizliğine rağmen tanılama konusunda verilen eğitimine göre iyi durumda olduğu, bunun yanında tanılama aracının yanında önceden de ifade edildiği gibi sadece testlerle değil gelişimin takip edilmesine yönelikte bir sistem geliştirilmesi gerekmektedir.

STK 10 *bir test yeterli olamayabilir bazen çünkü testlerin bazen güvenirlik geçerlilik kaçan öğrencilerin olduğu hep uygulayıcılar tarafından söylenilir. Wisc-r uygulayıcıları ile de biz çok içli dışlıydık bundan bahsetti hikayeleri söylediği, hata paylarını göz önüne alarak söylüyorum. Bunu belki yine birkaç test daha geliştirilebilir. Üstün yeteneklilerde en iyi olduğumuz basamağı tanılamada olduğunu söyleyebilirim. Tanılama uygulamaya eğitime göre biraz daha iyi çünkü tanılama yapıldıktan sonra ne yapacağız. Orada yokuz.*

Türkiye tarafından geliştirilen Anadolu-Sak Zekâ Testi (ASİS) önemli bir adım olduğu ancak bundan sonra test çalışmalarının daha fazla yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Yeni geliştirilen yerli zekâ testi olan ASİS'in küçük yaş gruplarını kapsadığı için büyük yaş gruplarına yönelik uygulamalar yapılmamaktadır. Bunun yanında Türkiye'de uygulaması olan ancak yeni versiyonları çıkmasına rağmen Türkçeleştirilmesi yapılmadığı için uygulanamayan testlerin olduğu ifade edilmiştir. Özel yetenekli birey tanılamada zekâ testleri ile belirlenebilirken iki kere farklı olan bireylerin tanılanması gereken herhangi bir

materyalin geliştirilmediği görülmektedir. Yanı özel yetenekli olan görme engelli bireyin tanılanmasına yönelik materyaller mevcut değildir. Katılımcılar uygulamada zor olsa da okullarda genel bir taramanın yapılması gerektiği görüşündedir. Bu da özel okulların orta ve üst gelir grubunda olan bireylerin avantajlarını kısmen de olsa azaltacağı düşünülmektedir.

> ***STK 8*** *ASİS yeterli bir test değil ama bu adımın atılmasını çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ama bu adımı atmazsak devamı gelmez, devamı gelecektir.*

Bunun yanında aday öğrencilerin belirlenmesinde kullanılan tablet sınavı gibi teknoloji destekli çalışmalara daha fazla öğrencinin katılımı sağlanacağı için tanılanabilecek öğrenci sayısının artabileceği ifade edilmiştir. Yani uygulamalarda teknolojik destek ile daha fazla bireye ulaşılabileceği böylece aday öğrenci havuzunun sayısının arttırabileceği ifade edilmektedir.

> ***STK 10:*** *Biraz eğitim öğretimden bağımsız test ölçme araçlarının geliştirilmesi gerekir. Tablet uygulamaları kötü bir yöntem değil görmüştüm ben geliştirilebilir kullanılan ölçme araçları tablet uygulamaları ilk eleme için kötü bir yöntem değil. Desteklenen uygulamalar çok öğrencinin tanılanabilmesi için yapabiliyorsun. Bu tür uygulamalarda daha çok sınav yapabiliyorsunuz. Ön elemeleri için evet bu uygulamalar yeterli. Sonrası ikinci adım için yerelde kullanılabilecek ölçeklerin çoğaltılması, geliştirilmesi gerekiyor.*

Tanılama konusunda bireylerin zihinsel ve ruhsal gelişimlerine uygunluğunu tespitinin Sağlık Bakanlığı tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak Uygulanan zekâ testlerinin uygunluğunun değerlendirilmesini yapan kurumlar Ticaret Bakanlığı'na bağlıdır. Ticaret Bakanlığı uygulanan testlerin doğru olup olmamasından hatalı olmasından ya da yanlış olmasından sorumlu olmadığı bunu bir urun olarak algıladığı belirtilmiştir. Zekâ oyunları ve zekâ testleri üzerinde oldukça bilgi sahibi olan katılımcının dünyadaki uygulamalardan da haberdar olduğu ve bunu ülkemizdeki uygulamalarda yönelik yeterli bilgiye sahip olduğun görülmektedir.

> ***STK 4:*** *Türkiye'de tanılama araçları, zekâ testleri yapan kurumlar ticaret bakanlığına tabi. Ama Amerika'da Sağlık Bakanlığı'na tabi. Şunu söylemeye çalışıyorum siz eğer devlete verginizi veriyorsanız sizi yaptığınız araçlarda ki hatanızdan veya işte orada yanlış bir çocuğu tanılamış olmanızdan sorumlu değilsiniz, problem değil bu olaylar. Amerika bunun için istemiş olduğunuz bir teste ilgili 2-3 senede bir güncelleme yapmadan geçerlik-güvenirlilik çalışmalarınızı yenilemeden, uyarlama yapmadan olmaz. Mesela başka bir toplumdan alıyorsanız kesinlikle uygulamanızı istemiyor. Sağlık bakanlığı çünkü takip ediyor. Orada böyle standartları var ama Türkiye'de böyle bir standart yok. Bunlar 25-30 yıl önce Amerika'da geliştirilmiş bir test Standford-Binet veya WİSC-R revize edilmiş mesela ikinci versiyon orada WİSC-5 uygulanırken biz hâlâ WİSC-R uygulayarak zekâlı tanısı koyabiliyoruz.*

Türkiye'de gerek test geliştirme gerekse uyarlamanın yapıldığı bilinmektedir. Bu zekâ testlerinin yetkili kurumların ticari bir araç olarak değil insan temelli yaklaşım sergilemeleri bireylerin gelişim ve ruh sağlığına uygun materyallerin kullanılması, yenilenmesi gerekmektedir.

Tanılama Koordinasyonu ve Tanımlama Yöntemi

Katılımcılar tanılama yönteminin çok yönlü olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar arasında tanılama basamağında yer alan, sonrasında eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunan ve bu alanlarda çalışmalar yapmış personellerden de oluşmaktadır. Bu nedenle STK'lar içerisinde görev almaları ile birlikte fiili olarak bu bireyler ve aileleri ile de çalışmalar yapmışlardır.

Tanılamanın birçok ayağının olması gerektiği ve zekâ testlerinde bundan bir tanesi olduğu, öğrencinin geçmişi öğretmen çevre faktörlerinin de göz ardı edilmemesi gerektiği, zekâ testlerinin önemli olmakla birlikte mükemmel olmadıklarını gözünde alınarak değerlendirmelerin birçok yönden alınması gerektiği ifade edilmiştir.

> ***STK 7:*** *Çoklu yöntem kesinlikle çoklu yöntem. Aslında BİLSEM'in yapmış olduğu buna biraz yakın ama hani motivasyon ayracını ölçen bir sürecin eklenmesi lazım. Ya bu testler sadece tek başına üstün potansiyelli çocuk tanısı için yeterli olmayabilir, orada öğretmen psikolog ve ebeveynin de ortak görüşleri önemli.*

Türkiye'de öğretmen tarafından aday gösterilen öğrenci sınava girerek bireysel değerlendirmeye alınmaktadır ancak öğretmenin gözden kaçırabileceği ya da belirlemekte zorlanacak, başarılı öğrenci ile yetenekli öğrenci bazı durumlarda karıştırılabilmektedir. Bu aksaklıkların giderilmesi için genel tarama modeli yoluyla gözden kaçabilecek öğrencilerin de sayısının azalabileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte tanılamanı yapıldı öğrencinin yeteneklerini geliştirecek eğitim müfredatının olması ve bireylerin mevcut durumlarından daha ileride potansiyellerini değerlendirilebilecekleri belirtilmiştir.

> ***STK 8*** *yani yine grup taramalarının sebebi bir eleme. O aslında yanlış bir şey olduğunu düşünüyorum ben. Çünkü biz ne diyoruz toplumun %2-3 üstün zekâlıdır. 2-3 bahsimiz ne? Yaşıtlarına oranla performans gösteren çocukların % 2. Bu grubun yüzde ikisi. Evet doğru bir mantık onun %2 değil %10 alıp onun içerisinden %2 lik dilimi seçiyorlar.*

Sivil Toplum Kurulu Katılımcıların Genel Tarama Modeline Yönelik Görüşleri

Tanılama sürecinden genel tarama modeli ile bütün öğrencilerin tanılanması bir dezavantajlı durum olduğu ifade edilirken diğer ülkelere olanla tanılama sürecine göre ilerleme kaydedildiği, ülkemiz adına güzel işlerin yapılabildiğini görülmektedir. Yapılan faaliyetler açısından ortalamanın gerisinde olunmadığı ancak yapılması gereken çalışmaların da olduğu ifade edilmiştir. Taramaların yapıldığı kişi sayısınca seçme havuzunun gelişeceği bunun da üst düzey yeteneğe sahip bireylere ulaşmanın daha da kolaylaşacağı yönünde görüşler mevcuttur.

> ***STK 6:*** *Aslında tanılama süreci tüm öğrencileri ulaşmadığı için aslında eğitim yeterli değil. Ama ulaşabildikleri alınan da nispeten aslında iyi uygulamalar var. Büyük çaplı bir tanılamanın Avrupa'da birçok ülkede bulunmadığını da ifade etmişlerdir. Ama tabii ki eksikliklerimiz var. Ama geride miyiz çoğu ülkeden hayır bence geride değiliz. Çok güzel adımlar atılıyor üstün yetenek adına.*

Öğrencilerin tanılama sürecinde Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) tarafından değerlendirilen öğrenciler olmakla birlikte BİLSEM 'e öğrenci seçmek için yapılan sınavlar da mevcuttur. BİLSEM de görev yapmış olan bazı katılımcılar merkezi sınav seçilen öğrencilerin rehberlik araştırma merkezi tarafından gönderilen öğrencilere göre potansiyel olarak daha iyi olduklarını ifade etmiştir. Bu da diğer bir katılımcının değerlendirilmesini doğrular niteliktedir. Zira öğrenci belirlemede oluşturulan aday havuzu ne kadar fazla sayıda olursa seçilen öğrencilerin niteliğinin daha fazla olacağına dair görüşler mevcuttur. Genel tarama modeli ile BİLSEM'lere alınacak öğrenciler havuzunun sayısal olarak fazla olmasından dolayı başvuru ile gelen öğrencilerden daha üst düzeyde olabileceği belirtilmiştir. STK'lar tarafından yapılan seçmelerin olduğu ve seçmelere katılan öğrenci sayısı arttıkça üst performans sergileyen öğrenciye daha fazla ulaşılabilmektedir.

> ***STK 3:*** *BİLSEM öğretmenliği yaptığım için öğrencileri net olarak gözlemleme imkânı buldum. Yaklaşık 3-4 yıl bilim ve sanat merkezinde öğretmendim. Şöyle bir kıyaslama da yapabilirim bir dönem rehberlik araştırma merkezlerini değerlendirmesi ile öğrenciler alınmıştı öğrencilerle merkezi sınavla alınan öğrenciler arasında bir potansiyel farkı vardı. Mesela merkezi sınavla gelen öğrenciler biraz daha iyiydi. Dolayısıyla hani böyle bir ayrıma gidersek merkezi sınav olması gereken en iyi objektif olarak değerlendirilebilir bir sınav. Ama yeterli mi değil. Ama şu durumda göz ardı etmemek lazım. Objektifle konusunda bazen sıkıntıya düşebiliyoruz, dış etkenler işin içerisine girebiliyor. Dolayısıyla hani merkezi sınav olarak kalması bence bu açıdan iyi olabilir.*

> ***STK 7:*** *katılım ne kadar yüksekse seçilen çocukların çok daha böyle nitelikte olduğunu gözlemeye biliyoruz. Hani bir şey 200 çocuk seçmiştik için buraya yaklaşık 4000 kişi falan başvurmuştu seçilen o çocuklar mesela ben hiç unutmuyorum çok muazzam çocuklar vardı ya çünkü şey yukarıdan aşağıya en iyi 200 çocuğu seçtiğinizde tabii ki şeyiniz çok daha iyi oluyor.*

Genel tarama modeli ile öğrencilerin küçük yaştan itibaren ilgi ve yeteneklerini tespit edileceği düşünülürken özel gereksinimi olan bireylerin de tespit edilmesinde önemli bir basamak olabilir.

> ***STK 12:*** *Millî eğitimin erken yaşta çocukların anlaması lazım özellikle çocukların ilgi ve yeteneklerimin belirlenmesi gerekir. Herkese WİSC 4 yapılmasını kastetmiyorum. Genel tarama ile çocukların ilgi, alaka ve yönelim testleri yapılması gerekir. MEB uygulamalarını biraz daha geriden geldiğini düşünüyorum ve eğitim öğretimin de koordinasyonunun oluşması gerektiğini düşünüyorum.*

Ayrıca tüm öğrencilerin bilim ve sanat merkezi sınavlarına girme imkânının olmadığı özellikle ilçelerde ve küçük yerleşim yerlerinde bulunan öğrencilerin bu sürece dahil olmadığı olmayabilmektedir. Okulların genel taramaların yapılmasında büyük fırsata sahip olmakta, bu tip çalışmaların okul tarafından yapılmasının daha kolay olduğunu belirtilmiştir.

> ***STK 3****: tanılamada bilim ve sanat merkezi sınavları tüm öğrencileri yetişemiyor. Bütün öğrenciler bu sınavlara dahil olamıyor. Özellikle ilçelerde daha küçük yerleşim birimlerindeki öğrenciler dahil olamadığı için bu sürece tüm özel yetenekli bireylere ulaşabildiğimiz söylenemez.*

Özel yetenekli bireylerin taşıdığı özelliklere sahip olan öğrenciler BİLSEM'lerde eğitim almaktadır. Bazı durumlarda özel yeteneğe sahip olmayan öğrencilerin de şişirilerek, BİLSEM giriş sınavlarına hazırlık yapılarak özel yetenekli tanısı alınabildiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların tanılama yapılıp eğitim sürecine başladıktan sonra belli bir değerlendirme sürecinin gerektiği böylece böyle durumların engellenebileceği belirtilmiştir.

Tanılama Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ve rehberlik araştırma merkezlerinin de bu seçmeleri dahil edilmesi gerektiği, tanılama sürecinde PDR uzmanların tüm özel eğitim uzmanlarından daha yetkin oldukları, görevde etkin rol oynar rehberlik araştırma merkezlerinin güçlendirilmesi hatta enstitülere dönüştürülmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Bunun yanında 2019 yılında olan çalıştaydı (2019b) alınan kararlar benzer olarak bazı katılımcıların Millî Eğitim Bakanlığı'nı da yönlendiren ve Cumhurbaşkanlığına bağlı bir üst kurulun oluşturulması ve bu üst kurulun özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik olarak kurumlar arası koordinasyonu sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında mevcut sürecin yeterli olduğu herhangi bir kurumun ya da kurmasına gerek olmadığını bunun MEB tarafından yürütülmesi gerektiğini ifade eden görüşler de mevcuttur. Ancak mevcut durumun iyileştirilmesi konusunda katılımcıların hemfikir olduğu görülmüştür.

4.3.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Tanımlamaya Yönelik Politikaları Değerlendirilmesi

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının özel yetenekli bireylerin tanılamaya yönelik politikalarının değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Zira uygulamadan sorumlu kurum olan MEB, konu ile ilgili oldukça fazla bilgi birikimine sahiptir. Gerek tanılamadan sorumlu olan MEB merkez teşkilatından Özel Eğitim Rehberlik Genel Müdürlüğü'ndeki katılımcılar gerekse uygulamada sahada görev alan MEB taşra teşkilatında görev alan öğretmeneler konu ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Tablo 22. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların tanılamaya yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Tanılamada yöntem ve teknikler	18
Özel yetenekli tanımı	17
Tanılama sürecinin sonuçlarının değerlendirilmesi	10
Tanılama politikası	2
Kodlanmış belgeler	19
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	20

Tablo 23. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Tanılamada Yöntem ve Teknikler	75
Özel yetenekli tanımı	18
Tanılama sürecinin sonuçlarının değerlendirilmesi	10
Tanılama politikası (+)	4
TOPLAM	107

Türkiye'de tanılamayı MEB bünyesinde Özel Eğitim Genel Müdürlüğü Özel Yetenekler Daire Başkanlığı ve bilgi işlem birlikte yürütmektedir. Aday belirleme süreci ile başlayan özel yetenekli birey grup taramasına alınıp bundan başarılı olanların bireysel değerlendirmeye alındığı bilinmektedir. Bunun dışında RAM tarafından da özel yetenekli bireyler tanılanmakta ancak bu bireyler BİLSEM'lerde eğitim almaya hak kazanmamaktadır. Destek eğitim odası imkânından yararlanabilmektedirler. Bunun dışında farklı bakanlıklar, bağımsız kuruluşlar, vakıf okulları tarafından da özel yetenekli bireylere tanılanması yapılabilmektedir. BİLSEM'lerde eğitim almaya hak kazanan öğrenciler normal okullarında eğitim süreçleri devam etmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Tanılamada Kullanılan Yöntem ve Teknikleri Değerlendirmesi

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcıları bireyleri tanılama sorumluluğunun başka kurumlarla birlikte yapılmak yerine bakanlık bünyesinde yapılması taraftarıdır. Erken tanılama için özel yetenekli bireylere yönelik bakanlıklar arası uygulamaların olabileceği düşünülmektedir.

> ***MEB-M-4:*** *Sağlık Bakanlığı'nın olması lazım. Bu işin içinde Aile Bakanlığı'nın sürecin içinde olması lazım. Normalde bizim kurgu buydu. Normalde işitme testi yapılır gibi belli testler vardır. Belli fiziksel belirtiler vardır. Çocuğun kapasitesi ile ilgili Sağlık Bakanlığı ile bir şeyler yapılabilir. Bunun üzerinden ya da anaokuluna başlamadan önce süreç başlasın diye bir kurgu vardı o da işlemedi. Aslında öyle olsa aileye destek verilmesi gerekiyordu.*

Okul öncesi eğitime yönelik çalışmalar mevcut yönetmelikte geçmesine rağmen henüz yapılmamaktadır. Özel yetenekli bireylerin eğitiminde okul öncesi özel yetenekli bireylerin tanılama ve eğitimlerine yönelik henüz bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bu durum merkez teşkilatı katılımcıları tarafından da eksiklik olarak görülmektedir. Sorunun giderilmesine dair girişimlerinde bulunmakla birlikte henüz somut bir adım atılmadığı görülmektedir.

Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü bünyesinde farklı ölçek çalışmaların olduğu belirtilmiştir. Mevcut ASİS testinin güncelleme yapıldığı ifade edilmiştir. Özel yetenekli birey belirlemeli sadece zekâ testi ile olmayacağı, süreç odağına bakmak gerektiği ayrıca çoklu testlerle mevcut durumum sağlamasını yapılmasının önem arz ettiği ifade edilmiştir. Öğrencinin birkaç testle değerlendirilmesinin yapılması, test seçeneğinin geniş olması avantaj olarak görülmektedir. Bazı STK'ların zekâ testi uygulamaları ile öğrenci

seçimi yapmaları ve bu bireylerin eğitim süreçleri boyunca takip sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmaları olduğu belirtilmiştir. MEB ile iş birliği olmayan bu STK'lar ile ortak çalışmalar yapıldığı takdirde deneyimlerinin paylaşabileceği düşünülmektedir.

> ***MEB-M-4****: Gelişim testi daha geniş daha güzel bence. Bilişim testleri paket testlerdir 5-6 tane testi birden uygularsınız hepsinden farklı bir şey çıkar. Ona göre bir sonuç çıkartırsınız. Daha güzel bir sonuç verir bence sonraki süreçte ona uygulamak lazım ama bakanlık bu anlamda biraz hantal. Önceden sadece WİSC-R göre gidiyormuş şimdiden ASİS'e göre gidiyor. Bu da yanlış. Birkaç tane olması lazım. Süreç odaklı olması lazım.*

Öğrenci tanılamasının bir süreç dahilinde olması ve tanılandıktan sonra da bilim ve sanat merkezlerine alan öğrencilerin bir yıl aday öğrenci şeklinde eğitim alması gerektiği ifade edilmiştir böylece süreç içerisinde testi öğrenip de gelen aslında özel yetenekli olmayan öğrencilerin de adaylık sürecinde tespit edilip BİLSEM kesin kaydına kayıt yapılmaması konusunda görüş mevcuttur. STK'ların da bu görüşte olduğu bilinmektedir. Ancak aynı görüşe sahip paydaşların olmasına rağmen uygulama etkisine sahip MEB bu uygulamaları gerçekleştirememektedir.

> ***MEB-M-4****: Evet onda sorun yok. Daha çoklu Bir tanılama olması lazım. Çünkü her yer öyledir. Tabi alanyazına bakmışsınızdır Bir teste çocuğu tanılamak Bence yetersiz. Ama gelenlerin çoğu iyi Bunda bir sorun yok baktık mesela bizde biz bu öğrencileri aldık ama hakikaten kaliteli mi diye. İş çıkar dediğimiz çocuklarla hakikaten doğru seçim olmuş.*

> ***MEB-T- 9:*** *Bence doğru bireyler tanılanıyor genel yetenek alanında da tanılanıyor. O da akademik başarıya göreyim o da doğru olabilir sadece müzik konusunda doğru olmadığını düşünüyorum*

Aday belirleme sürecinde görev alan öğretmenler, öğrencileri doğru tanınması konusunda yeterli olmadıklarını, ayrıca yetenek geliştirecek derslerin de bazı durumlarda ihmal edilebildiği ifade edilmiştir.

> ***MEB-T- 18:*** *Çoğu sınıf öğretmeni bunu yapmıyor zamanında matematiği kavuşturalım yapayım Türkçe yapayım dersleri yapıyorlar bu derslerde temel eğitimde çok büyük bir açık var bence. Kendimi de katarak söylüyorum. Amacım uygun yapılmıyor. Branş öğretmenlerinin ya da sınıf öğretmenlerin hassasiyet göstermesi bence çok önemli.*

Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Yeni Uygulama Hakkındaki ve Oluşturulan Komisyonların Değerlendirilmesi

2022 yılından itibaren okullarda oluşturulacak komisyonlara yönelik bir yönerge oluşturulmuştur. Her zümreden bir öğretmen seçilmesi şeklinde oluşturulmasına yönelik tavsiyede bulunmuştur. Komisyonda da görev alan katılımcılar, öğretmenler tarafından

seçilerek gönderilen öğrencilerin komisyon tarafından daha kolay seçilebildiğini ifade etmiştir. Bunun yanında aday belirleme sürecinde komisyonlar kadar sınıf öğretmenin daha önemli olduğu, yönlendirmeden sınıf öğretmeninden komisyona olduğu ifade edilmiştir. Komisyon, sınıf öğretmenlerinin yönlendirdiği öğrencilerden oluşan aday havuzundan yararlanılarak seçmeler yapmaktadır. Bu da oluşan aday havuzunun niteliğinin ve sayısının sayısını önemini de ortaya koymaktadır. Aday belirleme sürecinde görev alan sınıf öğretmenlerinin sanat alanında seçmeler yapması beklenirken, öğretmenlerin bu alanda kendilerini yetersiz gördükleri ve bu alanda sanat branşlardan da destek alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Komisyonlarda görevlendirilen öğretmenler konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

> ***MEB-T- 20:*** *tablet yüzden bir sıkıntı çekiyorduk bu çocukların hepsi geri döndü neden çünkü 1. Aşamaya atlayamadı geçemediklerini için geri döndüler bence bu bir yanlıştı. Bu sene bu yanlış düzeltildi. Şimdiye kadar bir aşamaya bu yetenek sınavına girecek çocukların hepsi katılıyordu.*

> ***MEB-T- 19****: Özellikle özel yeteneğe sahip olan resim, müzik gibi alandaki öğrencilerin devlet okullarında getirip daha çok Akademik eğitim önem verildiği için bu yönler köreliyor.*

Katılımcılar komisyon uygulamasının olumlu olduğunu düşünmekle birlikte komisyonda görev alacak öğretmenlerin seçme öncesinde konu ile ilgili bilgilendirme, hizmetçi eğitimler alması gerektiğini, öğretmenlerin de aday belirleme sürecinde branşlaşabileceği ifade edilmiştir.

> ***MEB-T- 15:*** *Bu süreçte belli bir ilerleme var eskisi kadar vahim değil ama yeterli mi değil. İşlevsel değil birçok şey. Yani biz her şeyi bürokratik şeyde tutmayı seviyoruz. İşte kurulu oluşturun oluşturduk kuruldakiler bu işten ne kadar anlıyor. Bu durumla ilgili bir seçiciliğimiz var mı? Yok. Elimizdeki malzeme ne ise insan malzemesi yani öğretmen anlamında söylüyorum. Mesela burada bir branşlaşmaya gidilebilir. Örneğin resimde yetenekli olan, bu konuda çalışma yapmış olan arkadaşı resim alanında, müzik alanında başka bir arkadaşı alırsınız matematiksel çalışmaları başka bir arkadaşla uzmanlaşmaya gidilmek zorunda.*

Komisyonlarda görev alan öğretmenlerin değerlendirdiği öğrenciler, sınıf öğretmenleri tarafından da uzun süre gözlemleme imkânı bulmuştur. Okul içerisinde aday gösterme sürecinde iki değerlendirmenin olması olumlu karşılanmaktadır.

> ***MEB-T- 16*** *öğretmenlerimiz zaten öğrencilerini tanıyorlar öğrenciler 1,2,3 ve bu sene 4 sınıflarda dahil edildi. Öğrenciler bu sene komisyon kuruldu. Komisyonda öğrenciler öğretmenler tanıdıkları öğrencilerin komisyona isimlerini yazdılar, yazdırdılar ve komisyon bu isimleri tespit edip, gözlem formlarını gözlem puanlarını doldurdular bu doğrultuda 1. Basamak gerçekleştirildi.*

Komisyonların oluşum sürecinin de önem arz ettiğini ifade eden katılımcılar komisyon üyelerinin sanat alanında ilgileri olan, bu konularda öğrencilerini yetiştirmeye

özen gösteren öğretmenlerin görev alması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında komisyonların daimî üyesi olması gereken psikolojik danışman, rehber öğretmenlerinde olması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu komisyonlarda görev yapan öğretmenlere herhangi bir ek ders ödenmediği de ifade edilmiştir.

> ***MEB-T- 18*** *Bence rastgele mantığı yok sizi nasıl oluşturulur eğer idare oluşturuyorsa öğretmenlerinin vasıflarını bilmeli ona göre seçmeli. Yani bir öğretmen atıyorum istenmeyen dillerde bağıran çağıran öğretmeni getir bu komisyona koymak. Yani komisyonlar seçilirken Ahmet Mehmet'in imzası için seçilmemeli. Seçici komisyonsa niyetli yapabilecek birilerine vermek lazım. Rehber öğretmenin kesinlikle olması lazım.*

Komisyonların oluşturulmasında bazı eksiklikler görülmesi ile birlikte bazı uygulamaların önceki uygulamalara göre daha doğru olduğu ifade edilmektedir. Okulda aday gösterme sürecinde sadece öğretmenin değil oluşturulan komisyonlarında olmasında yarar olduğu düşünülmüştür.

> ***MEB-T- 8 :*** *.....bu şekilde komisyonlar kurarak daha doğru karar verildiğini düşünüyorum…*

Millî Eğitim Bakanlığı ile aday öğrenci belirleme sürecinde görev alan öğretmen ve idarecilerin öğrenci tanımına baktığımızda genellikle arkadaşlarına göre, yaşıtlarına göre performansı üst düzeyde olan şeklinde değerlendirmeler yaptığı görülmüştür. Bu da öğretmenlerin bu öğrencileri tanılarken kendi yaşıtları içerisindeki performanslarının değerlendirilmesi şeklinde yaptıkları düşüncesini oluşturmuştur. Ancak sınıf içerisinde ay olarak küçük olabilen çocuklarında sınıf seviyesine göre değerlendirildiği görülmektedir.

> ***MEB-T- 20:*** *Özel yetenekli birey herhangi bir konuda diğerleriyle arkadaşlarından zihinsel bedensel farklılık gösteren öğrencidir.*

Genel Tarama Modeli

Türkiye'de öğretmen tarafından aday gösterilen bir sistem vardır. Bunun yanında genel tarama modeline de tüm bireylerin taranarak oluşturulacak havuza dahil edilmesi ve bunun ardından grup ve bireysel tarama yöntemleri ile alınmaktadır. Genel tarama modeli tüm bireylerin uygulanacağı için daha maliyetli ve zaman açısından daha uzun sürmektedir.

Bununla birlikte avantajları olduğu da ifade edilmektedir. Aday öğrenci sayısı arttıkça seçilebilecek nitelikli öğrenci sayısı artmaktadır. Genel tarama modelinde sadece özel yetenekli bireyler için değil özel eğitime ihtiyacı olan diğer gruplar için de avantajlı olacağı

belirtilmiştir. Sistem oluşturulduğu taktirde adaylık sürecindeki öğretmenin bilgilendirilmesi aday belirleme sürecinde gözden kaçırabilecek birey sayısının azalacağı ifade edilmiştir. Tüm öğrenciler genel değerlendirmeye tabii tutmak, öğretmenin işini kolaylaştıracağı gibi her bireye de bir değerlendirme fırsatı verecektir. Değerlendirmenin tek bir sınavla olmasından ziyade çocuğun doğumundan itibaren gelişimini gözlemleyebilen Sağlık Bakanlığı, Aile Bakanlığı gibi paydaşlarında sisteme dahil edilmesi gerekmektedir.

> ***MEB-M-4:*** *Genel tarama modeli için herkes elini taşın altına koyacak bakanlık olarak şöyle düşün 1. Sınıflardan bir milyon öğrenci taranacak ve bunların içerisinde sadece özel etkinlikler değil otistiklerde çıkacak bir insan yetersizliği olan öğrenciler de çıkacak bu nedir. İstihdam edecek okul sistematiği kurgulamak gerekiyor. Şu anda zaman kaybı arttı zaman kazanım oluyor. Neden bir bilgi elde edildiği bir yerleştirmek kolay oluyor ama bir milyon içerisinde on bin tane zihinsel engelli çocuk çıktı. Bunu bir an önce istihdam etmek gerekiyor politika değişiklikleri yapmak gerekiyor. Bir sorun test etmenin en iyi yolu O sorunun hinterlandı tespit etmektir. Türkiye'de kaç tane özel yetenekli birey var bilinmiyor. Ancak ulaşabildiğiniz kadar çocuğa ulaşabiliyorsunuz ona yönelik de politika geliştiriyorsunuz. Ona ilişkin plan program yapıyorsunuz şu an hinterlanta göre atmış bin civarı öğrenci var Millî Eğitim'in içerisinde ama bu sayı emin olun 10 kat daha fazladır. Bizim hitap ettiğimiz gitti de 500000 kişinin içerisinden bir milyon kişiye ulaşıyorum. Bu bir milyon içerisinde on bin gibi bin kişi seçiyoruz bu hinterland ne kadar geniş taranırsa daha da artar yani o alanyazındaki %2 kavramının karşılığı aslında şu anda biz de yok. 18 milyon çocuk var diyoruz ama onun karşılığı bizde yok. İlla zekâ testi ilgili bir şey değil. Süreç odaklı bir şeyin olması gerekiyor. Sınıf öğretmeni çocuk farklı birisi gelmesi gerekir. Öyle bir yapı olması gerekiyor maalesef Türkiye'de bu yok.*

Genel tarama modeli uygulanış olarak zorlukları olmakla birlikte aday gösterme sürecinde yaşanabilecek aksaklıkların en aza indirilebileceği, sadece özel yetenekli bireylerin değil özel gereksinimi olan bireylerinde bu süreç sonunda erken tanılama ile eğitime dahil edilebilir. Ayrıca başvuruya dayalı olmayıp her bireye yönelik uygulamalarda da ailenin gelir düzeyinin sürece etkisi de azaltılmış olacaktır.

MEB Katılımcılarının Tanılama Sürecinde Görev Alan Personele Yönelik Değerlendirmeler

Aday belirleme sürecinde yani ön tespitin bir kriterinin standardın oluşturulmasının önem arz etmektedir. Bunun da hizmet içi eğitimler de ve oluşturulan komisyonların niteliğini arttırarak ve bu alanda profesyonel çalışma yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin deneyimden ziyade alan ve kişisel yeterlilikleri ile ilgili özelliklerinin aranması gerektiği ifade edilirken, aday belirleme sürecinde öğretmen deneyimi önem arz etmektedir. Aday belirleme sürecinde özel yetenekli bireyi belirleme sürecinden deneyim önem arz

etmektedir. Deneyimli öğretmen olarak çok sayıda birey ile karşılaştığı için aday belirleme sürecini daha etkin yönetebilmektedir. Öğretmenlerin tanımlama sürecinde öğrencinin başarı kriterlerinden ziyade yeteneklerini odaklanması gerekmektedir. Öğretmenlerin genelde öğrencilerin başarılı olanlarını yönlendirildiği görüşleri mevcuttur. Tortop ve Dinçer (2016) de bu görüşü destekler veriler elde etmiştir.

> ***MEB-T- 16*** *Öğretmen donanımı önemli bence bu çocuklar hakkında bilgi yetmiyor bence. Tecrübe önemli bilinçliler. Özellikle belli bir öğretmenlik tecrübesinde olanlar daha çabuk tanılıyor. Önemli olan zeki potansiyeli üstün zekâ çocukların özelliklerini bilmesi yetmiyor bence tecrübeli işin içerisine girmeli öğrencinin tespiti açısında daha iyi olabiliyor ben öğrencinin eğitimi ve öğretimi anlamında da sınıf öğretmeni bu anlamda daha etkili olabilir*

Testlerle birlikte zekâ testi uygulayıcıları da tanılama sürecinde önem arz etmektedir. Zekâ testi uygulayıcıları belli bir eğitim sürecinden geçmektedir. Aldıkları eğitim doğrultusunda öğrencilere uygulamaları yapmaktadırlar ancak bu zekâ testi uygulayıcılarının testleri öğrenmeden önce de çocuk psikolojisi, ruh sağlığı hakkında bilgi sahibi olması, yeterli iletişim becerisine sahip olması beklenmektedir. Zekâ testi uygulayıcılarının seçme kriterlerinin zaman içerisinde farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Bundan önce kullanılan zekâ testleri PDR mezunlarının uygulamada yetkili iken, Türkiye tarafından geliştirilen ilk zekâ testi ASİS'te özel eğitim öğretmenlerine de uygulama yetkisi verilmiştir. Katılımcılar PDR mezunlarının testleri öğrenmeden önce çocuk ruh sağlığı vb. yönde aldıkları lisans eğitiminin test uygulama için daha uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

> ***MEB-T- 19****: zekâ testi uygulayıcılarından den bahsetmemiz gerekiyor, yetiştirilmesi gerekiyor. İyi iletişim becerilerine sahip olması gerekiyor, çocuğu tanıyıp ya da çocuğu anlayabilecek, iletişim kurabilecek bir beceriye sahip olmalı ya da bununla ilgili iyi eğitim alması gerekiyor. Ses tonundan Tutun da yapmış olduğu hal ve hareketler ya da mimiklere kadar bu beceri almış olmaları gerekiyor. Test hakkında iyi bilgiye sahip olması gerekiyor. Bu konuda da iyi bir eğitim alması gerekiyor. Yani iyi bir uygulamadan geçirilmesi gerekiyor. Zekâ testi uygulayıcılarının iyi bir uygulamadan geçirilmesi önem arz etmektedir.*

> ***MEB-M-5****….Hocam bence rakamlar daha doğru çünkü Pirciler direk erişme fırsatınız oluyor bence Türkiye'de 100 tane 150 tane testler belirlenip her Rama bunlar konulmalı. Hem veli Konsültasyonunu hem de öğrencilerle yaklaşımı bu kişiler belirlemeli. Çünkü bunlar profesyonel insanlar zaten. Özellikle ben mesela ASİS te en çok eleştirdiğim şey özel eğitimcilere bu işi dahil etmeleri. Üstün zekâlılar sayısı özel eğitimcilerin içerisinde çok az. Mesela benim PDR alanda bilgili bir tanıdığım derdi ki çocuk kapıdan girdiğinde ben inanır mısın yürüyüşünden bilirim çocuğu. Doğru söylüyor hocam aynı şeyi bende de var. PDR'ci çocukla iletişime bilir çocukta iletişim halinde olduğu için PDR'ci en azından şunu biliyorum sekiz yaş akran grubunda davranış kalıbını biliyor. Dolayısıyla çocuğun farklılığını görebilir.*

Ayrıca tanılama da grup taraması 1., 2. ve 3. sınıf düzeyinde yapılmaktadır. Ancak zekâ bireyin performansının yaşına bölünerek ki bu yaş yılla değil aya çevrilerek yapılmaktadır. Ancak sınıflar içerisinde farklı yaş aralığında olan öğrencileri olduğu, bu

öğrenciler üç yıl aynı sınava girseler bile farklı yaşlarda oldukları için küçük yaşta sınava giren öğrenciler dezavantajlı olabilmektedir. Zekâ testi uygulayıcıları da olarak da görev yapan katılımcıların görüşleri mevcuttur.

> ***MEB-T- 11:*** *biz zekâ testini yaparken çocuğun ay yaşını hesaplıyorduk ve ay yaşını hesaplandıktan sonra mesela 8 yaş 14 günlük çocuğun puanı ile yaş çocuk 8 yaş 0 aylık tablodaki sonucuna bakıyordu. Bizde 8 yaş 15 günlük diğer tabloya bakılıyordu. Örnek veriyorum üçer aylık aralıklarla bir tablo öyle hatırlıyorum. Ama şu anda ne oluyor işte 1. Sınıftaki çocuklar hepsi aynı kabul ediyor. Yani aynı yaşta kabul ediliyor. Ve ona göre Normalde yaşa hatta hiç dikkate almadık diyor çocuğu zekâ en önemli etken nedir? Bir çocuğun yaşı. Yani çocuğu zekâ puanı ve bu çocuğun yaşı burada önemli olmalı. Şu anda tamamen çocuğunu zekâsına bakılırken normal yaşı hiçe sayıyor. Ne yaptılar 1. Sınıfta 69 aylık ile 83 aylık çocuk arasında çocuklar kayıt yapabiliyor. Normalde WİSC-R göre hesaplarsak Hemen hemen 4 farklı yani 4 kademe tabloda ilerlemiş olması lazım. Burada ne yapacak çocuk belki üstün yetenekli olmasa bile üstün yetenekli olarak algılanabiliyor. 69'a 1 sınıfa kaydı olan bir çocuk üstün yetenekli ise bile üstün yetenekli değilmiş gibi algılanabilir. Sonuçta o şekilde çıkartıyor ve ben burada üstün yetenekli birçok çocuk kaybedildiğini belki Hani Parlak yetenekli olmayan birçok çocuğun üstün yetenekli belgesini aldığını düşünüyorum. Bu çok önemli, çok önemli.*

Yani bazı STK katılımcılarının benzer görüşlerinin MEB katılımcıları tarafından da ifade edilmiştir. Çocukların performansları sınıfları düzeyinde değil takvim yaşlarına göre belirlenmesi gerektiği aynı MEB'de zekâ testi uygulayıcısı tarafından eleştirilmektedir.

> ***MEB-T- 19:*** *Bu ilk eleme seçimlerinde çok fazla gerekli kriterleri göstermediklerini düşünüyorum. Çünkü uzun zamandan beri kafama takılan bir konu var Birincisi yaş gruplarının belirlenmesi. Belli bir sınıf düzeyine bakılarak çocuk yaş düzeylerine göre seçim yapmaları bir tercih olabilir. Yani önce hiçbir şekilde yani Zaten seçmeler ilkokul düzeyinde yapılıyor yani 1. Sınıftan itibaren 4 sınıfa kadar yapılıyor. Bizim grupta da birinci Hani ilkokul döneminde de bir sınıfta haliyle 66 aydan itibaren ve 81 aylık mı 81 aylığa kadar 1. Sınıflar Kayıt edilebiliyor ve bu düzeyde de tabii ki yaş aralığı çok fazla oluyor. Bu şekilde başlayan öğrenciler alt grupta başlayan öğrenciler dezavantajlı bir şekilde oluyor.*

Bireyin zekâları, takvim yaşının performansına oranı ile belirlenmektedir. Bu teknik bir konu olmakla birlikte dikkatten kaçması durumunda aynı sınıfta olan ancak aynı yaşta olmayan çocuklar arasında tanılama sürecinden sorunlar oluşturabilmektedir. Bu nedenle sınıf düzeyinde yapılan aday belirleme sürecinin takvim yaşı göz önüne alınarak yapılmasında yarar olduğu bunun en başta öğretmenler tarafından fark edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Önceki uygulamalarda bireyin genel yetenek alanında gösterdiği başarı sonrasında sanat alanında aday olabilmektedir. Aday olan birey BİLSEM'lerde sanat alanında doluşturulan komisyonlar tarafından değerlendirilmektedir. Ancak yeni uygulama ile bu zorunluluğun kalkması pozitif olarak algılanırken sanat alanında yeteneklerin belirlenmesi yani aday gösterme ve gösterilen adayların değerlendirilmesinin ilkokullardaki oluşturulan komisyonlara dolayısı ile sınıf öğretmenlerine yönlendirilmektedir. Ancak sınıf

öğretmenlerinin bu alanda yeterli olmadıklarına yönelik görüşler mevcuttur. Sanat alanında yetkin olan komisyonların oluşturulması gerekmektedir.

> ***MEB-T- 13:*** *yani bana komisyonda görevlisiniz dediler ama ben bu anlamda çok da kendimi yeterli görmüyordum ne yapacağımı da bilmiyordum bunlardan öncesinde seminere tabi tutulmalıydı ya da bir bu konuda araştırmaları istenebilir ...*

> ***MEB-T- 10:*** *Şimdi BİLSEM de müzik resim seçmelerine yapılacak sınıf öğretmenleri ya da okul komisyonları değerlendirilecekmiş. .... İlkokulda gelecek diyor kim yapacak sınavı? Biz hangi birini değerlendirebileceğiniz müzik ve resim alanında. Şu an sistemi değiştirdiler eskiden resim ve müzik alanındakileri yine merkezi olarak çağırıyorlardı ...sınıf öğretmeni olarak biz nasıl değerlendireceğiz? Zaten yönlendirmişiz onu oraya. ... Şimdi bunu değerlendirilmesi daha yetkin birisi yapmalı.*

Bilim ve sanat Merkezi'nde yetenek alanında öğrenci seçmeleri yapan uzman gibi aday öğrenciyi belirleyen sınıf öğretmenlerinin de müzik ve resim alanlarında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Günümüzde her öğretmenin bu yeterliliğe sahip olmayabildiği, bu nedenle de okullarda farklı alanlarda gelişmiş öğretmenlerin görev yapmaları ve görüş alış-veriş yaparak sanat alanında aday belirleme sürecine yürütmeleri gerekmektedir.

> ***MEB-T- 20*** *Aday belirleyen öğretmeninin özelliklerinden kendi yaşıtlarından farklılığı olan öğrenciye öğretmen görebilmeli, yılların birikimiyle diyebilirim. Özellikle de resim alanında söylüyorum ben ne yaptırılıyor çocuğa benim gördüğün neden görmüyor ne arıyor bilmiyorum bilemiyorum ....bence yeterince temsil edilmiyor özellikle resim ve müzikte atlanıyor gibi geliyor bana. Ya öğretmenin de birtakım gördüğü şeyler sorulmalı öğretmene danışılmalı sınıf öğretmenine .... Belki bundan sonraki sistem değişikliği ile bu sorun biter.*

> ***MEB-T- 15*** *bu durumda eğer sanatsal alanda çalışma yapacaksa bu yaş grubunun seviyesine uygun programa da uygun Tabii bu derste da bu konulara hâkim olması gerekir yani olmamış bir insan ben eline flüt almamış bir öğretmenin ben müzikte özel yetenekli bir çocuğu tespit edebileceğini düşünmüyorum. Nota bilgisi olmayan bir öğretmen hakeza bu şekilde tespitleri yapamaz. Resimde çok farklı teknikler var mesela yağlı boya teknikleri var, quas boya teknikleri var, Karakalem teknikleri var Bunlardan bir haber olan bir öğretmen bu noktada bu çocuğu edemez yararlı da olamaz önce altyapıda bu konuyu vereceksin sonra çocuğun yeteneğini o zaman fark edeceksin. O hiç eline fırça almamış bir kişi çok büyük bir resim yeteneği olsa bile öğlene kadar yeteneği anlaşılmayacak.*

Öğrencinin yeteneğinin belirlenmesinde sadece öğretmenin ya da okulda oluşturulan komisyonların değil ailenin de bu işin içine katılması gerekmektedir. Aile çocuğu ile ilgili görüşlerini öğretmene bildirmekte ve gözlemci olduğu durumları daha doğru ifade edebilmektedir. Ayrıca sanat yeteneğinin keşfedilebilmesi için öğrencinin bu alanlar yönelik eğitim, ders alması gerektiği belirtilmiştir. Ancak ilk okulda bir saatlik görsel sanatlar dersinin yeterli olmadığı hatta bazı durumlarda bir saatlik görsel sanatlar dersinde yapılmayabildiği bunun gerine genel yeteneği geliştirecek derslerin işlenebildiği ifade edilmiştir.

MEB-T- 17:… *aile gerekli bu konuda gerekli bilgileri öğretmene iletir veya öğretmende gözlemci olursa aile ve öğretmen beraber bu durumu keşfeden ki bu konuda okullarımızda rehber öğretmenlerimiz var. Bu konuda onların da danışmanlığını alarak tespit olabilir diye düşünüyorum. Ama şimdi yine aynı şeye geliyor olay bu bahane bulmak falan değil haftada 1 saat bizim görsel sanatlar dersiniz var yani resimler Bunun dışında okuldan son saatlerde sınıf etkinlikleri dersiniz var kabul edelim ki öğretmenlerinin yüzde doksanı sınıf etkinlikleri dersinde gün içinde anlaşılmamış, eksik kalmış derslerini tekrarını yapıyorlar. Haftada 1 saat görsel sanatlar dersinde de bir daha iyi keşfetmek çok kolay değil diye düşünüyorum.*

Aday özel yetenekli öğrenci belirlemede görevli olan sınıf öğretmenlerinin bu konuda yeterli bilgi sahibi olmaması görüşü mevcutken uzun süre çocukla birlikte zaman geçirdikleri için bu çocukları tespit etme imkânlarının olduğu ve bu çalışmaları da yaptığını ifade eden katılımcılar mevcuttur.

MEB-T- 19*: Öğretmen yani sınıf öğretmenleri olduğu için sınıf öğretmenleri Hani farklı düşünebilen, farklı bakış açısı olabilen da normal yaşıtlarından akademik anlamda daha iyi kavrayıp anlayabilen çocukları belirleyebiliyorlar. Özel yeteneğe sahip olan öğrencilerin belirleyebiliyorlar ama benim kafamı karıştıran bu nokta hani kaç saat günde 6 saat onlarla birlikte olan bir kişi mutlaka bilir anlayabilir diye düşünüyorum.*

MEB-T- 20*:1. Aşamasında çocukları zihinsel olarak değerlendiriyorduk bu ben de çok gereksiz çünkü çocuğun resim alanında bir yeteneği varsa bu çocuğun bence zihinsel anlamda değerlendirilmesi yanlış olduğunu düşünüyorum ben öğretmen olarak.*

Bunun yanında yeni uygulama ile ilgili eleştiriler de mevcuttur. Ani ve hızlı değişimin öğretmen ve idarecilere gereken hizmet içi eğitim verilmeden yapılmasının doğru olmadığı belirtilmiştir. Özellikle son zamanlarda BİLSEM'e hazırlık tarzında kursların olması düşündürücüdür.

MEB-T- 10 *Velinin çok ilgili olduğu okullarda, özel BİLSEM sınavlarına hazırlıyorlar öğrencileri o. Ya gelmiş yani orada çocuğun zekâsını ölçmekten ziyade özel bir hazırlık yapılıyor. Ama öyle hırslı velileri çocukları için belki o kotayı, o okullarda uygulamak zor.*

STK katılımcılarının orta-üst gelir grubundaki ailelerin tanılamaya etki ettikleri görüşü MEB katılımcıları tarafından da desteklendiği görülmektedir. Yani tanılama sürecinde ailenin geliri, motivasyonu sürece etki edebilmektedir.

Bununla birlikte özel yetenekli bireyin yeteneğini tanılayabilmek için o yeteneğini ortaya koyacak alanların, imkânların olması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda üst gelir grubunda olan bireylerin çocuklarının sanat yeteneklerini gösterme fırsatlarının daha fazla olduğu belirtilmiştir.

MEB-T- 15 *Şimdi resimleri müzikteki getirmeyi tespit edebilmek için derslerinde çok etkin yapılması gerekir. Yani öyle dersi vereceksiniz ki bu dersler çok etkili işlenecek ki oradaki yetenekli çocuğu tespit*

edebilirim ama ben bu derslerinde çok üstünkörü götürüldüğü kanaatindeyim. Yani öğretmenler zaten resim ve müzik derslerim çok etkili bir şekilde işlemiyorlar. Yani hem akademik olarak donanımları çok düşük bu konuda hem de belli kültürel geleneklerimiz var. İşte resim dersinde matematik yaparız Müzik dersinde eksik Türkçe parçalarını işleriz, tamamlarız. Yani ders olarak bile algılanmıyor yani sanat bu noktada özellikle sanat küçümseniyor başta öğretmenler tarafından.

Sanat alanlarındaki farklılıklar öğrencilerin seçimlerinde de farklı teknikleri kullanmasına neden olabilmektedir. Bu durumda resim yeteneğini belirlemenin müzik yeteneğine göre daha kolay olduğu belirtilmiştir. Müzik yeteneğinin ekonomik gelir ile daha ilgili olduğu görüşü mevcuttur. Bununla birlikte müzik ve resim alanlarında aday gösterilen öğrencilerin değerlendirilmesinin de kayıtlı oldukları okullar tarafından yapılması beklenmektedir. Sınıf öğretmeninin iki seçme basamağının değerlendirilmesini yapması konusunda yetersiz olduklarının özellikle de müzik alanında yetersiz olduklarını belirtmişlerdir.

MEB-T- 11*; Hadi resim yine öğretmen biraz değerlendirebilir müzik yeteneğini de bildiğim kadar öğretmenlerle değerlendirdik. İlk değerlendirmeye yönelik Okuduğum kadarıyla öğretmenin en çok rahatsız olduğu konu müzik.*

4.3.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Katılımcılarının Öğrenci Seçme Sürecine Yönelik Değerlendirmesi

Türkiye bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde sürekli eğitim alan öğrenciler bulunmamaktadır ancak DENEYAP atölye çalışma sürecinde öğrence seçme süreci olmaktadır bu bölümde

Tablo 24. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların tanılama çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu:

	Belgeler
Tanılamaya örnek	3
Tanılama seçme süreci	2
Kodlanmış belgeler	3
Kodlanmamış belgeler	6
Analiz edilen belgeler	9

Tablo 25. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların tanılama çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu:

	Bölümler
Tanılamaya örnek	5
Tanılama seçme süreci	4
Toplam	9

Türkiye bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) DENEYAP atölyelerinde matematik ve fen bilimleri içerisinde fizik, kimya, biyoloji ve genel kültürde temel bilimler hazırlamış olduğu güncel konuları içeren genel kültür soruları sormaktadır. Öğrencilere yazılı sınavı yapılmakta ve bu sınav bilgiden ziyade üst düzey düşünebilme becerilerini ölçen bir sınav yapılmaktadır. Ayrıca performansına yönelik bir sınav daha yapılmakta ve belirlenmiş bir tema üzerinde kendisine tahsis edilen malzemelerle ve belirlenmiş konu kapsamında performans sergilenmesi istenmektedir.

> ***TB 8:*** *Biraz farklı sorulardan oluşuyor. Analitik düşünmeyi ölçen 21. Yüzyıl becerilerini ölçen ve üst değerlendirme basamaklarında özellikle sentez ve değerlendirme basamağını hedef alan sorulardan oluşuyor. Ezber sorusu yani bilgi sorusu kavrama düzeyinde sorumuz çok az, çok nadir. Genelde üst düzey bilimsel değerlendirme basamağında soruları içeren sınavlar yapıyoruz.*

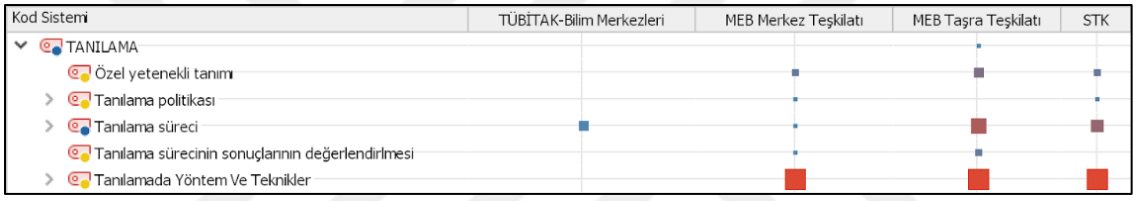
Ülke gelişimine yüksek katkı sağlayabilecek yetenekli öğrencilerin ülke genelinde tespit edilmesi ve bu öğrencilerin gelişimleri için gerekli desteklerin sağlanması önem arz etmektedir. Öğrenci seçimden sonra program, süreçlerin değerlendirilmesi izleme komisyonu tarafından yapılmaktadır.

Türkiye bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) DENEYAP atölyelerinde özel yetenekli bireyleri seçme yönelik bir amaç yoktur. Bu nedenle de herhangi bir zekâ testi uygulanmıyor ancak uygulama sınavlarından geçen bireylerin üst düzey düşünme becerilerine sahip olma gerekliliği mevcuttur. Seçilen öğrenciler o dersten başarılı olabilmek için proje yapacak ve bu projede grup arkadaşlarıyla takım çalışması uygun davranarak eğitimini tamamlayabilir. Yani öğrencilerden bireysel ve grup performansını gösterebilecek becerilerin olması beklenmektedir. Eğitim süreci içerisinde de izleme değerlendirme sisteminin oluştuğu ifade edilmektedir.

Bunun yanında bazı bilim merkezleri bünyesinde özel yetenekli bireylere yönelik proje çalışmaları yapıldığı ifade edilmiştir. 21. yüzyıl becerilerini ölçen özellikle üst değerlendirme basamak analiz ve sentez basamaklarını ölçerek projelere öğrenci seçimi yapıldığı ifade edilmektedir. Buradan da özel yetenekli bireyleri seçme yöntemi olarak zekâ testleri ile kısıtlanmaması üst düşünme becerisinin faklı yollarla da tespit edilebileceği düşünülmektedir.

4.3.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanılamaya Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Tablo 26. Tanılama-Koordinasyon Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Tanılama da MEB merkez ve taşra teşkilatının ve STK'nın tanılama yöntemi teknikleri konusunda en fazla değerlendirmenin olduğu basamak olduğu görülmüştür. Bunun yanında aday belirleme sürecinde etkin rol oynayan taşra teşkilatı katılımcılarının tanılama sürecini genel anlamda merkez teşkilatı ve STK 'ya göre daha fazla değerlendirme yaptıkları, bunun nedeninin de sahada yaşanılan aksaklıkları, uygulanan politikaları gözlemleme imkânlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Uygulanacak politikalar da sahada öğretmenlerden alınan bilgilerin daha doğru uygulamalara dönüşebileceği düşünülmüştür

Tanılamada MEB Merkez ve Taşra Teşkilatının ve STK yöntem ve teknikleri konusunda tanılama sürecine göre daha fazla değerlendirmelerde bulunmuşlardır. MEB süreçten sorumlu olduğu için buna yönelik daha fazla değerlendirmede bulunduğu, STK tanılama da yöntem ve teknikleri yeterli olmadığı konusunda görüşleri çoğunlukta olduğu görülmüştür. Ayrıca TÜBİTAK bünyesinde çalışmalar yapan DENEYAP atölyeleri ve özel yeteneklere yönelik bazı bilim merkezlerini çalışmaları da öğrenci tanılama sürecine katılımcıların ifadeleri mevcuttur. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde özel yetenekli bireyler

çalışma alanı olmamasına rağmen projeye katılacak öğrencilere belirlenmesi yönelik yapılan çalışmalar gerek tanılama gerekse eğitim öğretimde kullanılan yöntemlerin kullanılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bazı bilim merkezlerinin özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalarının olduğu, bu çalışmaların bilim ve sanat merkezlerinin çalışmalarından farklılıklar arz ettiği görülmüştür. Yeri gelmişken kurumlar arası iş birliği ile kurumsal paylaşımın kurumsal zenginleşmeye dönüşeceği düşünülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarındaki katılımcıların tanılama sürecinde bireyin erken yaşlardan itibaren yapılması gerektiği görüşü mevcuttur. MEB katılımcıları da erken tanılamanın gerekliliğin belirtmiş ancak buna yönelik bir uygulamayı yürürlüğe koymamıştır. STK ve MEB katılımcıları tanılama sürecinde öğretmen yeterlilikleri üzerinde durmuş ve öğretmenlerin bu konuda yeterli olmadıklarını belirtmiştir. Günümüzde tanılama sürecinin sınıf öğretmeni ile başlayan bir süreç olduğu ve okullarda oluşturulan komisyonların merkeze alındığı bir tanılama sistemi oluşmuştur. Sistem içerisine ailelerin dahil edilmemesine rağmen tanılamada orta ve üst gelir grubundaki ailelerin etkisi olduğu görülmüştür. Bu da eşitsizliğe neden olmaktadır. Bu nedenle çocuğun doğumundan itibaren gözlemleme imkânı olan aile sağlık merkezi hekim ve hemşirelerin erken bebeklik döneminden başlayan gözlemleri önem arz etmektedir. Aileden de alınacak bilgilerle daha etken yaşta ön tanılama yapılabilir. MEB ve sağlık bakanlığının veri tabanlarının bu tür iş birliklerine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bu da tanılamanın eşitsizliklerin oluşabildiği başvuruya dayalı modelden ziyade genel bir tarama modelinin oluşmasına neden olacaktır.

DENEYAP atölyelerinde öğrenici seçimlerinde üst beceriyi ölçen öğrenciler mevcuttur. Bunu uygulamanın da başvuruya dayalı yapıldığı görülmektedir. Bilim merkezlerinden alınan hizmetler de öğrencilerin ya da ailelerin başvurusu ile olmaktadır. Bu da orta üst gelir grubunun hem ekonomik hem de eğitimi verilen önem nedeni ile daha fazla yönelmektedir. Bu da bilsem DENEYAP, bilim merkezi gibi kurumlardan orta üst gelir grubunun daha fazla temsil edilmesine neden olmaktadır. Bu da genel tarama modelinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sürecin erken çocukluk döneminden başlayarak tüm çocukların gelişimlerinin değerlendirilerek ön tanılama sürecinin başlaması ile mümkün olduğu düşünülmektedir. Tanılama sürecinde Sağlık Bakanlığı, MEB, Aile Bakanlığı vb. kurumların iş birliği zaruri görülmektedir.

4.4. Tema 4: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Kurumlararası İşbirliğine Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Bu bölümde özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalar yapan kurumların iş birliğine yönelik değerlendirmeler yapılacaktır. STK, MEB, TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinin iş birliğine yönelik değerlendirmeler yer almaktadır.

4.4.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Kurumlar Arası İş birliğine Yönelik Değerlendirmeleri

Tablo 27. Sivil toplum kuruluşlarındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine yönelik belge temelli frekans tablosu

	Belgeler
Karar alma mekanizması-STK iş birliği	10
İletişim aracı	8
STK iş birliği	6
Kurum faaliyetleri	6
STK politikaya etkisi	4
Kodlanmış belgeler	12
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 28. Sivil toplum kuruluşlarındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Karar alma mekanizması- STK iş birliği	24
STK iş birliği	10
İletişim aracı	10
STK politikaya etkisi	7
Kurum faaliyetleri	7
Toplam	58

Özel yetenekli bireylere yönelik alınacak politika kararlarında bakanlıkların, üniversitelerin, yerel yönetimlerin etkin rol alması gerektiği, önemli paydaşlardandır. Kurumlar arası iş birliğinin etkili sonuçlarının olduğu, iş birliği sürecinde her kurumun görevinin farklı olduğu ve bir kurumun çalışmaların yürütücülüğünü yaptığı görülmüştür. Ancak bu çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür.

Sivil toplum kuruluşları, MEB, TÜBİTAK, BTK gibi kurumlar özel yetenekli bireylere yönelik politika kararlarını yapılan çalıştay, sempozyum ve kongrelerde almışlardır ancak bu kararların uygulanmamaktadır. Farklı zamanlarda farklı kurumlar tarafından aynı konular hakkında benzer tavsiyelerde bulunulmasına rağmen uygulamada sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu süreçte devlet kurumları arasında iş birliğinin de aksaklıklar olduğu görülmüştür.

> ***STK 12:*** *Bilgi ve tecrübemizi farklı şehirlerdeki belediyelere STK'lara aktarıyoruz, paylaşıyoruz. Biz istiyoruz ki bir daha da yaygınlaştı ve her yerde ulaşılabilir olsun, matematik olimpiyatları, dünya çapında robochip yarışmalarında başarılar da farklılığımızı görüyoruz.*

Ülkemizde var olan STK'ların kendi aralarında iletişim kuramamaları nedeni ile kurumların iş birliği konusunda yeterli olmadığı görülmüştür. Yani yetkili MEB koordinasyon konusunda sorunlar yaşarken bu konuya odaklanan STK'ların kendi aralarında iş birliği yapmadıkları görülmüştür.

> ***STK 2:*** *bu konuda var olan STK'lar yeterli güçte ve donanımda olmadığı için ihtiyaçları karşılayan bir iş birliği olduğunu düşünmüyorum. Yurtdışında STK'ların ciddi çalışmalarının olduğunu biliyorum... Üstün/özel yeteneklilere yönelik STK'lar sorumluluk sahibi kurumların iş yükünü azaltacağından ve dışarıdan sivil bir denetleme imkânı sunacağından oldukça etkili olacaktır.*

Ayrıca aynı sivil kurum toplum kuruluşları ya da aynı akademisyenlerin alanla ilgili hakimiyeti olduğu belirtilmiştir yani Ankara çevresinde olan akademisyenlerin ve STK'ların alanla ilgili söz söyleme imkânlarının daha fazla olduğu için yapılan çalışmalara daha fazla dahil oldukları görülmektedir. Burada da alanda akademik tekelleşmenin oluşabildiği, bunun da diğer üniversitelerdeki akademisyenlere fırsat tanımanın önüne geçtiği görülmektedir. Aynı akademisyenlerle çalışmanın MEB açısından avantajları olmakla birlikte mevcut bilginin aktarılması konusunda tekrarlanmaya, döngüsel davranışın oluşmasına sebep olabilmektedir.

> ***STK 3:*** *Genelde Ankara çevresinden STK'lar ya da akademisyenler dahil ediliyor çalışmalara. Biz Malatya'da daha doğuda kaldığımız için açıkçası bu kongreyi de arkadaşımla beraber yapma amacım buydu. Bu alanda çalışma yapan insanlar var ve ses getirmek isteyen insanlar var. Özel yetenek adına*

potansiyeli çok fazla. Özellikle Malatya için konuşabilirim dolayısıyla biraz eksiklik var ama ben bunun STK'lar adına değil de bölge bazında eksiklik olduğunu düşünüyorum. Yani genele yayılmıyor biraz daha Ankara çevresinde duruyor.

Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin pandemi sürecinden ve FETÖ sürecinden dolayı olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir. Katılımcıların FETÖ olaylarından sonra STK'ların hareket alanlarının daraldığını ifade etmiştir. Özel yetenekli bireyleri ile çalışma yapan STK'ların ancak bu desteklerin yetersiz olduğu da belirtilmektedir.

STK 8: *Eskiye nazaran daha az. Eskiden STK'lar daha fazla Millî Eğitim'de ya da diğer STK'larıyla daha fazla etkileşim halindeydi. Bunun sebepleri de var aslında pandemi devam ediyor biliyorsunuz bir FETÖ süreci geçti. Ondan sonra insanların daha tedbirli davranıyor olmalar olması ve benzeri biraz askıya alındı. Ama biz yine uygulamalarımızda, projelerimizde olabildiğince MEB bize destek olmaya çalışıyor destek olmaya da devam ediyor. Ama yeterli mi? değil.*

Bunun yanında bazı STK'lar yaptıkları çalışmaları da MEB'den yeterli destek aldıklarını, ortak projeler gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.

STK 9: *Yaptığımız pek çok etkinlikte MEB'den destek almaktayız.*

MEB'in alınacak kararların STK'dan fikir alışverişinde bulunurken alınan kararların uygulanmamasından dolayı beklentilerin karşılanmadığı bunun da karamsarlığa neden olduğu görülmektedir.

STK 13: *bakın çalıştaydan 2- 2,5 sene oldu çalışmalardan sonra o kadar güzel fikirler çıktı neler çıktı. Bunu sonuçlara baktım içim açıldı aynı güzel şeyler olacak diye düşündüm. Biz yetişemedik ama bizim çocuklar bir gündü gelecek çocuklar için ama bakın yerli yerinde duruyor her şey hiçbir şey olmuyor.*

Millî Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda yapılması planlanan çalışmaların gerçekleşmemesinin nedeninin MEB bünyesinde görev yapan STK ve MEB iş birliğinde yetkililerin sürekli görev değişikliğinde bulunmaları sürdürülebilir çalışmalar yapılamamasında önemli rol oynamaktadır. Yönetim kademelerindeki bu değişiklikler nedeni ile uygulanacak politikalarda aksaklıklar yaşandığı görülmektedir.

STK 5: *kurduklarını düşünüyorlar ama durmadan yönetim kademeleri değiştiği için başladığımız projeyi ne aynı bakanla bitirdik ne de aynı müdürle bitirdik ne aynı daire başkanı ile bitirdik.*

Politikaların belirlenmesine yönelik strateji belgelerinin sürdürülebilir politikaların oluşmasında yetersiz olduğu, bu konunun MEB ile sınırlandırılmamalıdır. Bunun için oluşturulacak cumhurbaşkanlığı bünyesindeki üst kurul da bürokrasinin hantallığının ortadan kaldırılarak daha işlevsel olabileceği görüşü mevcuttur.

STK 1: *2023 strateji belgesi, zekâ ve yetenekli bireyi etkileyici bir anlayışa göre hazırlanmış 1960 model bir belgedir. Stratejik plan özelliği taşıyan bu belge ülke ölçekli politika ve stratejik düşünceden yoksun olduğu gibi, üstün yetenekli bireylerin eğitimini MEB ile sınırlı tutan ve uygulanabilir olmayan bir belge özelliği taşımaktadır.*

Politika uygulayıcılarının yaptıkları çalışmalara yönelik alınan kararların zamanında bitirilemediği görülmüştür. Örneğin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kurulan ilk özel yetenekli bireylere yönelik komisyonun üç aylık çalışması öngörülürken çalışma 17 ay sonucunda raporlaştırılmıştır. STK'ların planlamalar doğrultusunda hareket edilmemesinden dolayı rahatsızlıkları olduğu görülmüştür. Bunun yanında özel yeteneklilerle ilgili bir konunu araştırma komisyonu tarafında 3 ayda bitirilmeyeceğinin öngörülmesi de mevcut duruma yönelik öngörünün yeterli olmadığının bir göstergesi olabilir. Komisyonun farklı ülkeleri ziyaret ettiği, BİLSEM işleyişini incelediği ifade edilmiştir. İncelemelerin uzun sürmesi raporun geç sonuçlanmasının önündeki en önemli etken iken bu bilgilerin meclisteki uzman ekip tarafından iş birliği içerisinde yapılmaması da düşündürücüdür. STK'ların raporun uzun sure yayınlanmamasından dolayı müracaatlarının da olduğu ve belli bir süre sonra raporun yayınlandığı ifade edilmiştir.

STK 1: *TBMM üstün yetenekli çocuklar araştırma komisyonu, aradan aylar geçmiş olmasına rağmen raporunu sonuçlandıramamış. Raporun gecikmesi nedeniyle strateji belgesi ve üst kurum için hazırladığımız gerekçeli kanun taslağı da askıda kalmış. Meclis'te grubu bulunan dört siyasi partinin dört ayrı önergesiyle kurulan araştırma komisyonunun sekiz komisyon üyesini bugün aradım. …üç aylık bir süre için kurulan komisyonun on ay geçmesine rağmen raporunu niçin sonuçlandıramadığını öğrenmek istediğimi ifade ettim.*

Sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin olmadığı ifade edilmiştir. Ancak bazı STK'ların aralarında sınırlı sayıda ortak çalışmalar yaptığı görülmektedir. Üniversite, yerel yönetimler ve STK'lar arasında iş birlikleri de her paydaşın farklı görev ve sorumlulukları yerine getirdiği görülmüştür. Yerel yönetim ve üniversite iş birliği ile öğretmenlere yönelik eğitimler olduğu ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireylere yönelik MEB ve STK'lar tarafından ortaklaşa çalıştaylar, sempozyumlar yapıldığı ve geleceğe yönelik politikalar konusunda kararlar alındığı ifade edilmiştir. Ancak bu politikaların uygulanmasından dolayı STK'ların çalışmayla katkı sunmaya çalışırken emeklerinin ve zaman kaybının olduğu ve bununla ilgili herhangi bir sonuç elde edilemediğinden ümitsizlik, karamsarlık yaşandığı görülmüştür. Bunun yanında STK'ların kurumlar arası iş birliğinde üniversiteden akademisyenlerden danışmanlık aldıkları, yerel yönetimlerle iş birliği yaptıkları görüşmüştür. Gerek materyal geliştirme gerekse kurumlar arası iş birliğinde tercihe adayalı çalışma yaptıkları özel yetenekli bireylere yönelik bir birlik olmadığı görülmüştür. Ayrıca

TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri ile iş birliği yapan STK'lar yapılan projelerde dünya çapında başarı elde ettikleri görülmüştür.

Sivil toplum kuruluşlarının uygulamaya yönelik değerlendirmelerinde mevcut durumun aksaklıklarını belirtmekle birlikte mevcut uygulamalara olumlu anlamda katkı gösterdikleri görülmüştür. Ancak MEB merkez teşkilat katılımcılarının STK'ların politikaya katkısını STK'ların düşündükleri kadar fazla etkisinin olduğunu düşünmedikleri görülmüştür.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Özel Yetenekli Bireylere Ulaşmada Kullandıkları Yöntemlerin Değerlendirilmesi

Sivil toplum kuruluşlarının çoğu özel yetenekli bireylere ulaşmak amacıyla öğretmenlerle iletişime geçmekte, öğretmenden tavsiye ettiği öğrencilerin velilerine ulaşarak değerlendirmeye alınmaktadır. Ayrıca mail adresi sosyal medya adresleri üzerinden de başvurular kabul edilebilmekte, yapılan çalışmaların durumları da internet ortamında, web sitelerinde, sosyal medya adreslerinden, whats up, telegram gibi platformlarda yayınlanmaktadır. Ayrıca STK'lar tarafından yapılan atölye çalışmalarında da bu öğrencilere ulaşılabildiği, oluşturulan veri tabanı ile sonraki çalışmalara bu öğrenciler dahil edilebilmektedir. STK'lar öğrencilere, velilere, öğretmenlere eğitim seminerleri vermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının yaptığı kongreler çalıştalar, yarışmalar da özel yetenekli bireylere ulaşıldığı, sosyal medya ve e-mail adresleri ile de bu sürecin hızlandırıldığı ifade edilmiştir. STK'ların özel yetenekli bireylerin aile ve öğretmenlerine yönelik dergi, yayın eğitim çalışmaları da mevcuttur. Ayrıca STK'ların çalışmalarını farklı yöntemlerle de bireylere ulaştıkları görülmüştür. Bu doğrultuda millî eğitim müdürlükleriyle de irtibata geçerek okullara yapılan çalışmalarla ilgili bilgi yazıları gönderildiği, afişler, billboardlarda duyurular yapmaktadırlar. Özellikle rehber öğretmen ve sınıf öğretmenleri ile iletişime geçerek de bu bireylere ulaşılmaya çalışılmakta, sosyal medya da farklı platformlardan da aileler ile iletişim kurulmaktadır

STK 2: *Üstün/özel yetenekli öğrencilere tanılama yapmak amacıyla öğretmenleri vasıtasıyla ulaşıyoruz. Öğretmenler sınıflarında üstün/özel yetenek potansiyeli taşıyan öğrencileri mail aracılığıyla kurumsal bildiriyorlar. Kurum telefon aracılığıyla ailelerle iletişime geçerek teste davet ediyor.*

Kurumda eğitime devam eden çocuklarla ise, telefon, İnstagram ve Facebook sayfalarımız üzerinden iletişimimizi sürdürmeye devam ediyoruz. İletişim anne baba üzerinden kuruluyor.

Ayrıca eğitimciler tarafından oluşturulan STK'ların da okullardaki özel yetenekli bireylere ulaşmada öğretmenler aracılığı ile çalışmalar yapılabildiği, STK'ların öğretmen aracılığı ile bireylere ulaştığı görülmektedir.

STK 10: *...daha çok uzman gözlemleri ile. Yani okullarda tanılanan öğrenciler var, normal okulda öğretmen bizim arkadaşımız ya da Bilsev'ler de çalışıyor bizim dernek üyelerimiz var bu çocuklarla bir faaliyeti yapmak istediğimiz zaman ulaşmak yöntemini belirliyoruz.*

Bazı durumlarda STK'ların bireyleri ulaşmada farklı yöntemler geliştirdikleri ve bunu da deneme yanılma yoluyla yaptıkları, oluşan aksaklıklara göre yeni uygulamaların yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmayla birlikte toplumun bütün kesimlerine ulaşarak alt gelir grubundaki dezavantajlı gruplara da yönelik çalışma yapıldığı görülmüştür. Üst gelir grubundaki bireylerin avantajı olması bunun yanında bu çalışmalardan haberdar olmayan dezavantajlı gruplardaki bireylere de ulaşılarak bu hizmetten yararlanması bilincinin olduğu ifade edilmiştir. Bu da STK'ların kendi bünyelerinde oluşacak problemleri çözme becerilerinin süreç içerisinde geliştiğini göstermektedir.

STK 11: *...biz milli eğitim müdürlüğünde posta kutuları oluyormuş okulların bunu 2007 yılından şey yaptı ona göre işlerimizi bıraktık sonra biz fark ettik o posta kutusuna attık bazıları gitmiş, bazıları orada durmuş. Dedik biz bu işi demek ki eksik yaptık bir sonraki sene okulları tek tek telefon ettik. Yani en küçük mahalledeki okulu da aradık merkezi okulu da aradık. Yani çocuk ve ailesi duymayabilir ama öğretmen onu yönlendiriyor bize. Bazen ve onu da en azından sınavı kaçırma ve potansiyeli varsa kazanan öğrenciler oluyor. Ama genel olarak sosyoekonomik düzey yüksekse ailesini kendisi çok önceden çok ve farklı şeyleri zaten takip ediyor. Diğerlerinde de biraz bizim adım atmamız lazım yani yüzde yüzünü kurtaramazsak bile erişilebilirlik konusunda olabildiğince elimizden geleni yapmamız lazım.*

Bunun yanında STK'ların belki de en fazla serzenişte bulundukları konunun yapılan toplantılarda paydaşlardan alınan fikirlerin hayata geçirilmemesidir. Dikkat çekici durum is paydaşlarla belli aralıklarla bir araya gelinmemesinden kaynaklanabilir. Zira paydaşlar arasında planlanan bir toplantının olmaması hesap verilebilirliğin olmamasına da neden olabilmektedir.

4.4.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Kurumlar Arası İş Birliğine Yönelik Değerlendirmeleri

Bu bölümde MEB katılımcılarının personel-öğretmene yönelik kurumsal ve kurumlar arası iş birliğine yönelik değerlendirmeler yer alacaktır.

Tablo 29. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların STK- karar alma mekanizmalarının iş birliğine Yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Bakanlıklar arası iş birliği	3
STK'ların politikaya etkisi	2
Kodlanmış belgeler	4
Kodlanmamış belgeler	16
Analiz edilen belgeler	20

Tablo 30. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Bakanlıklar arası iş birliği	5
STK'ların politikaya etkisi	4
Toplam	9

Millî Eğitim Bakanlığı özel yetenekli bireylerin yönelik uygulamaları koordinasyonla sorumlu kurumdur. Bu alanda çalışmalar yapan STK'larla, akademi, farklı bakanlıklarla iş birliği yapmaktadır. Son zamanlarda özel yetenekli bireylere yönelik koordinasyon sorumluluğunun MEB'den alınarak bir üst kuruma yönlendirilmesine MEB'in uygulayıcı kurum olarak sürece dahil olması yönelik görüşler mevcuttur. Bu doğrultuda 2019 yılında MEB-Çocuk Vakfı iş birliği ile yapılan çalıştayda özel yeteneklilere yönelik çalışmaların koordinasyonunun cumhurbaşkanlığı bünyesinden yapılması gerektiği kararı alınmıştır. Ancak bir üst kurulun oluşması halinde kurulun sadece eğitim değil bireyin tüm hayatını yönlendirecek yani mezuniyet sonrası bir takip sisteminin de oluşması gerektiği ifade edilmiştir. STK görüşlerinde de oluşturulması gereken üst kurullarla MEB temel alındığı bir koordinasyon şekli uygun görülmüştür. Ancak MEB bünyesindeki katılımcılar genellikle özel yetenekli bireylerin ilk eğitimin koordinasyonunun, politikaların belirlenmesinin MEB tarafından yapılması gerektiği görüşü mevcuttur.

MEB-M-2: *Özel Eğitim Rehberlik Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde özel yeteneklilerin rehberlik boyutunda düşündüğümde mantıklı olabilir. Çünkü hani bu çocukların gerçekten de rehberlik boyutu çok önemli hani rehberlikle iç içe olması gerekiyor bu yüzden bir genel müdürlük bünyesinde olması bence uygun. Başlı başına uğur sakın böyle bir fikri var idi ya direk cumhurbaşkanlığı bünyesinde olması gerektiği ile ilgili. Çocuk vakfı başkanı da bu şekilde düşünmüştü ama tabi o cumhurbaşkanlığına da düşünürsek sadece eğitim değil tüm hayatını düşünmeli sadece eğitim değil, tüm gelecek yaşantısı her şeyin organize edilmesi gerekir kapsamlı bir başkanlık olması gerekiyor.*

Ancak MEB olan bir katılımcı cumhurbaşkanlığı aracılığı ile bu çalışmaların yapılması gerektiğini Kore örneğini vererek ifade etmiştir. Kore'nin KEDİ Sistemi ile 15 yıl önce bu sistemi uyguladığı ve günümüzde de sonuçlarını almaya başladığını ifade etmiş uluslararası çalışmaların değerlendirilmesinde ülkelerin kültürel özelliklerinin ülkemize uygun olup olmamasına bakılması gerektiği ifade edilmiştir.

MEB-M-4: *Bence öyle olmalı yani Cumhurbaşkanlığı eğitim politikaları kurulu var. Zaten biz burada görüşmüştük onlara da sunduk onlar ama bir şey çıkmadı. Güney Kore mesela 15 yıl önce bu adımlar atmış Şimdi artık ürünlerini çıkartıyor teknolojide çok ileriye gittiler. Bunun sebebi o Rusya'da da aynı sistem var ama bizim aşamadığımız birçok şey var.*

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının Sivil Toplum Kuruluşları ve Üniversiteler ile İş birliğine yönelik değerlendirmeleri

Özel yetenekli bireylere yönelik çalışmaların fazla olmaması özel ve zor bir alan olmasından dolayı bazı olumsuzluklar yaşandığı, özellikle bazı STK ve kuruluşların özel yeteneklilere yönelik yayınlanan kitapların rant-para kazanmaya yönelik çıkarmaya başladığı ve belli bir akademisyen grubunda bu şekilde davrandığı, alanın dar bir döngüye sıkışabildiği bunun sonucunda bilginin gelişmesinden çok aynı bilginin dönüştüğü düşüncesi oluşmuştur. Ayrıca özel yetenekli bireylerin eğitiminin pahalı ve zor bir alan olduğu, özel gereksinimler öğrenciler gibi dezavantajlı gruptan olmalarına rağmen eğitim imkânlarının (ulaşım, yemek vb.) sağlanamadığı belirtilmiştir.

Katılımcılar özel yetenekli bireylerin maddi anlamda özel gereksinimi olan bireyler kadar desteklenmediğini, özel yetenekli bireylerin de maddi desteklerle ve almak istediği kurs ve eğitimlerin karşılanması yönelik bir sistemin geliştirilmesi gerektiği ifade etmişlerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının STK'ların sadece fikir anlamında değil öğrencilerin eğitimlerine pozitif katkı sağlayan burs imkânları sağlamaları konusunda da çalışma yapmaları gerektiği beklentisi mevcuttur.

***MEB-M-1**: Özel yetenekli bireylerin de devletten burs imkânı var onlarda bursluluk sınavlarına girerek hemen hemen tamamı bu bursluluktan yararlanıyordur, elimde bir veri yok. Ama burs alıyor tabi STK'larımız da bu burs konusunda destek olsalar güzel olur.*

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının STK'lar politikaları değiştirmek ve görüşmelerin ortaya koymakla birlikte yetkililerin fark bakış acılarıyla destek vermeleri konusunda fiziksel ortamlarla ilgili çeşitli çalışmalar, sosyal kültürel faaliyetlere destekleme, test ve materyal gelişimine yönelik beklentileri mevcuttur.

Bakanlıklar arasında iş birliğini bulabileceğini ifade eden Millî Eğitim Bakanı katılımcıları yetkinin MEB'de kalması konusunda çoğunlukta olduğu görülmüştür. Ancak Sağlık Bakanlığı ve Aile Bakanlığının da sürecin içerisinde olması gerektiği düşüncesi mevcuttur. MEB yapılan çalışmaları Sağlık Bakanlığından verilen raporlarla birlikte yürütülmesinin zaruri olduğunu düşünmektedirler. Ancak Sağlık Bakanlığı tarafından tanılanan özel yetenekli bireylerin MEB tarafından tekrar değerlendiği görülmektedir. Buna göre bakanlıklar arasında bir iş bölümünün olmadığı gerekli durumlarda bilgi alışverişi şeklinde yapıldığı ifade edilmiştir. Örneğin MEB'in standizasyonun yapıldığı zekâ testleri ya da Türkiye'de geliştirilen testlerin faklı ülkelerde sağlık sistemleri tarafından incelenirken, ülkemizde böyle bir uygulamanın olmadığı genellikle Çalışma Bakanlığı bünyesinde bir ürün gibi görülebilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın özel yetenekli bireylere yönelik yaptığı çalışmalarda üniversitelerle iş birliği yaptığı görülmektedir. Üniversitelerle yapılan protokoller ile öğretmenlerin mesleki gelişmelerinin desteklendiği, öğrencilerin uzaktan eğitimle gelişimini sağlayacak protokollerin üniversitelerle imzalandığı görülmektedir. Farklı eğitim alanları ile ilgili de farklı üniversitelerden eğitim destekleri alınmaktadır. Bunun yanında sosyal bilimler alanında ve teknoloji alanında kongreler, TÜBİTAK, STK'lar ile Teknoloji festivallerine katılım sağlandığı ve MEB'in bu çalışmalara destek olduğu görülmektedir.

***MEB-M-1**: üniversiteye danışmadan yaptığımız hiçbir çalışma adım yok diyebiliriz. Tüm çalıştay, eğitim programlarında mutlaka üniversiteden hocalarımız olur hocamızın alanına göre çalışma türüne göre.*

Millî eğitim Bakanlığı'nın akademiden aldığı eğitimlerin sonradan kullanılabilecek modül şeklinden ziyade farklı oturumlarla yapıldığı ve bunlardan sonradan yararlanma imkânının henüz sağlanamadığı görülmektedir. Kurum içi deneyiminin paylaşıldığı bir

sistemin de kurulmadığı ifade edilmiştir. STK'lar ve TÜBİTAK ile yapılan görüşmelerde de akademiden desteğin sık sık alındığı görülmüştür.

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Ulaşmada Kullandıkları Yöntemlerin Değerlendirilmesi

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki personel, ulaşım ve özel yeteneklilere yönelik duyurular mail, Whats App, telefon görüşmeleri ve web sitesi üzerinden iletişim sağlanmaktadır. STK'ların benzer yöntemleri kullandıkları bunun yanında farklı uygulamalar da yaptıkları görülmüştür.

4.4.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezi Katılımcılarının Kurumlar Arası İş Birliğine Yönelik Değerlendirmeler

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)-Bilim merkezleri ile diğer kurumlar ile iş birliğine yönelik değerlendirmeler elde edilen veriler doğrultusunda yapılmaktadır. Her kurumun yaptığı çalışmaların farklı olduğu bunun da kurumlar arası iş birliği ile fırsata çevrilebileceği düşünülmektedir. Kurumlardan destek, iş birliğine yönelik olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte TÜBİTAK ve bünyesindeki bilim merkezlerinde kurumlararası iş birliğinin yeterince gelişmediği görülmektedir. Ancak bunun sebebinin talepten ziyade kurumsal iş birliği becerisinin ve teknik altyapının geliştirilmesi ile gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

Tablo 31. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumlar arası iş birliği yönelik belge temelli frekans tablosu:

	Belgeler
MEB- *Bilim Merk*ezi TÜBİTAK iş birliği	7
Bilim merkezleri arası ve TÜBİTAK iş birliği	6
Üniversite iş birliği	6
Kurumlar arası iş birliği	4
Kodlanmış belgeler	9
Kodlanmamış belgeler	0
Analiz edilen belgeler	9

Tablo 32. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinde görev alan katılımcıların kurumlar arası iş birliğine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu:

	Bölümler
MEB- Bilim Merkezi- TÜBİTAK iş birliği	26
Üniversite iş birliği	12
Bilim merkezleri arası ve TÜBİTAK iş birliği	8
Kurumlar arası iş birliği	8
TOPLAM	54

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde kurulan Bilim merkezleri kuruluş aşamasında TÜBİTAK tarafından desteklenmektedir. Bu bilim merkezleri tek kurum tarafından değil farklı paydaşları tarafından desteklenen çalışmalar yapılmaktadır. Bu paydaşlar bakanlıklar, TÜBİTAK, üniversite, STK gibi oluşturulan dört komisyona her kurumdan bir komisyon üyesi alınmaktadır. Komisyon ortak çalışma yaparken komisyon üyeleri de bunlara destek verilmektedir. Kurumlar arası iş birliği kolay sağlanmış olmaktadır. Mevcut kurumlararası iş birliğinin arttırılmasına yönelik örnek bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

Bilim merkezlerinin TÜBİTAK'la birlikte STK'lar, belediyeler, üniversiteler gibi paydaşlarla iş birliği yaptıkları, protokoller oluşturdukları ve bu doğrultuda da ortak çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Yerel yönetimlerin eğitim içeriğinden ziyade maddi olarak destek sağlaması önem arz etmektedir. Bu durum her paydaşın farklı desteklerde bulunarak eğitim döngüsünü tamamlama da etkin görev alabileceğine örnek olabilir. TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri tarafından MEB'de görev yapan öğretmenlere yönelik üniversitelerle iş birliği yapılarak hizmet içi eğitim faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir.

> ***TB 2:*** *Yani okullarla iş birliği halinde çalışmamız gerekiyor ya da oradaki öğretmenler o konuyu anlattıktan sonra onu daha iyi pekiştirilmesi için ya da konuyu kolaylaştırabilmek için burayı o tarihlerde ziyaret etmek istiyorlar. Bizler de o tarihlerde atölyelerle ya da eğitim içeriklerini o eğitimi okullardaki ünitelerle eşleşecek şekilde planlı bir süreç yönetiyoruz. Bunları biz bağlı kalmak zorunda değiliz böyle yaparsak okullardaki öğretmenlerimiz ve öğrencilerimizin işini kolaylaştırmış oluruz.*

Millî Eğitim Müdürlükleri ile bazı bilim merkezleri ile protokoller olmakla birlikte TÜBİTAK-bilim merkezleri ile MEB arasında iş birliği protokolü olduğu belirtilmiştir. Bu,

okulların bilim merkezlerini ziyaret etmesi şeklindedir. Mevcut imkânlarından yararlanması ile ilgili kurs, atölye çalışmalarının aile başvurusu ile yapılmaktadır. Özel yetenekli bireylere yönelik bir protokolün olmadığı görülmektedir. TÜBİTAK bünyesindeki katılımcılar MEB tarafından geliştirilen programların ortak uygulamaları ya da il milli eğitim müdürlüklerinin BİLSEM ile ortak çalışmalar yürütülmesine yönelik girişimlerin olmadığı, bu tip bir destek talebinde bulunulduğu taktirde bu desteğin verilebileceğini belirtmiştir.

> ***TB 5:*** *Bilim ve sanat merkezindeki öğrencilerimiz sadece sergi galerilerini gezmeye ya da atölye çalışmalarına katılmaya geliyorlar. Ancak bilim ve sanat merkezleri ile bizim özel olarak bir iş birliğimiz yok maalesef. Yani aramızda imzalanmış bir protokol ya da biz sürekli öğrencilerimizi buraya getirelim şeklinde bir talep olmadı bize hiçbir zaman. O yüzden isteyen öğrenci bireysel olarak gelip burayı gezebilir ya da etkinliklere katılabilir. Onun dışında özel bir çalışmamız yok.*

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinden oluşturulan bilim merkezleri kuruluş aşamasında önceden kurulmuş ve kurumsal yapısını oluşturulmuş bilim merkezlerinden danışmanlık hizmeti, tecrübe aktarımı, ortak proje yazılımı gibi destekler alınmaktadır. Yapılan faaliyetleri diğer bilim merkezlerine davet edilerek, belli aralıklarla görüşülmekte, deneyimli bilim merkezleri danışmanlık hizmeti sunabilmektedir. Yeni kurulan bilim merkezlerinin personelleri deneyimli olan bilim merkezlerinden eğitim almaktadırlar. Bilim merkezlerinin yaptığı çalışmalarla ülke genelinde yapılan bilim şenliklerinde katılım sağlayarak yapılan projelerin sergilendiği ifade edilmiştir. Bunun sonucunda yarışmalara katılmakta, ödüller alınabilmektedir. Bilim merkezlerinin kurum içi personel eğitimi verdikleri ancak personel eğitimi ile ilgili ortak bir çalışma olmadığı görülmektedir.

Bazı bilim merkezinin personel eğitiminde atölye çalışmaları boyunca ne yapılması gerektiği, hangi kazanımları öğrenciye vermesi gerektiği, hangi sorudan soru sorması gerektiği ne kadar interaktif ne kadar yüz yüze eğitilmesi gerektiği ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Üç farklı paydaş bünyesinde iş birliği sonucunda akademisyenlerin hazırladığı içerik doğrultusunda eğitimler verilebilmektedir. İçerik hazırlandıktan sonra bilim merkezi personeline eğitim verilerek geri bildirimler sonucunda değişiklikler yapılmaktadır. Uygun görüldükten sonra atölye içeriği ile alınır ve derslerde kullanılır. Belediye-TÜBİTAK-STK iş birliğine örnek olan bu çalışmanın akademiden alınan destek ile sürdürüldüğü görülmüştür. Ülkemizde özel yetenekli bireylerin müfredatının olmadığı bilinmektedir. Farklı kurumlar tarafından özel yetenekli bireylere yönelik geliştirilen çalışmalardan yararlanılması da kurumlararası iş birliği ile mümkün olabilir.

Bazı bilim merkezlerinin birden fazla üniversiteyle de protokollerinin olabildiği görülmüştür. Belediyeler tarafından finanse edilen bilim merkezleri üniversiteler, TÜBİTAK, bakanlıklar gibi kurumlar arası iş birlikleri ile gerek bilim merkezlerine akademik destek gerekse akademisyenlere ve de üniversitelere destek sağlandığı görülmüştür. Ayrıca bazı durumlarda da bilim merkezlerinin akademiye destek verdiği, üniversite öğrencilerinin atölyelerden faydalanmasına yönelik te çalışmaların mevcut olduğu ifade edilmiştir.

> ***TB 2:*** *Büyükşehir Belediyesi GUHEM ve Bursa Teknik Üniversitesi olarak bir böyle ortak iş birliklerimiz var biz aslında oradaki kendi ekibimizi oradaki yarışmada o içerikleri oluşturur değerlendirmek istiyoruz. Yani onların bize bu alanda ihtiyaçları arayan Bursa Teknik Üniversitesi uzay havacılık düzene bir fakülte yok ya da bu konuda bir hoca kadrosu yok, Bir akademisyen kadrosu yok. Bu nedenle bizden de destek istiyorlar biz de onlara kurum içi eğitimlerde şu anda destek alıyoruz.*

> ***TB 5:*** *Konya bilim Merkezi'nin Konya'da bulunan bütün üniversitelerle iş birliği mevcut. Çünkü bizim burada çalışan gönüllü ve yarı zamanlı öğrencilerimiz var bu öğrencilerin de buradaki üniversitelerden geliyor tabii ki. Bir iş birliğimiz var ve bu iş birliği sayesinde öğrenciler gelip rahatlıkla burada çalışabiliyorlar ve Selçuk Üniversitesi ile mesela bir protokolünüz var.*

Ayrıca bilim merkezlerinde ihtiyaç olan stajyer gibi elemanların üniversitedeki öğrencilerden gönüllük esasına göre karşılanabilmektedir.

> ***TB 2:*** *1000 üzerinde gönüllümüz var bunların yaklaşık 100 kişi bu 1000 kişinin arasındaki 100 kişi aktif gönüllü. Yani böyle gelip burada bulunabilen arkadaşlarımız var Her gün en az 10 kişi aramıza katılıyor Tam zamanlı gibi bayağı burada bilim iletişim arkadaşlarımızın teklifimizi yaptığı çalışmalara destek veriyorlar. Aralarında öğretmenler var, Mühendislik öğrencileri, öğretmen adayları var.*

İş birliği protokolleri gereği öğretmen ve öğrenci eğitimleri, hatta fen lisesi öğretmenlerine yönelik eğitimler verilmiştir. Bilim merkezlerinin eğitim talepleri olduğu takdirde bunun olumlu karşılanacağı belirtilmiştir.

> ***TB 2:*** *onlardan bir talep gelirse biz özellikle şu konularda eğitim almak istiyoruz gibi öyle bir çalışmada yapabiliriz. Bazı okullar mesela proje okulları olduklarını iletiyorlar. Belli başlı toplulukları olduğunu iletiyorlar. Onlarla böyle daha spesifik çalışmalar yapıyoruz bunları yapmamız da herhangi bir engel yok.*

Özel yetenekli bireylere yönelik bilsem ile ortak faaliyet yapan bilim merkezleri mevcuttur. Millî Eğitim Bakanlığı'ndaki öğretmenlere yönelik eğitimler verilmektedir. BİLSEM'lerde öğrencilerin devamlılığı nedeniyle bilim merkezlerinden önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ancak bilim merkezlerindeki atölyelerdeki materyal ve malzeme laboratuvarlar yönünden bilim ve sanat merkezlerinden daha zengin olması nedeni ile bazı bilim merkezlerinin laboratuvardan yararlanıldığı görülmüştür. Bilim ve sanat Merkezine

TEKNOFEST başvuruları yaparak çıkacak projelerinde bilim merkezlerinden bilgi birikimi ve tecrübenin yanı sıra bazı maddelerde, cihazın kullanımı ve ilgili danışmanlık alabilmektedir. Bu da kurumlar arası iş birliği potansiyeline örnek teşkil etmektedir.

> ***TB 4:*** *Teknofest projesine başvuru yapacağımız bir bilim ve sanat merkezi hocamız var. Bizden bazı taleplerde bulunan mesela robotik ve kodlama kısmında öğretmen desteği, bazı proje üzerinde bunun geliştirmesi ve bazı cihaz ve materyalleri bizden temin edilmesi konusunda bizden destek talep ediyor, biz onları karşılıyoruz.*

Bazı bilim merkezlerinin belediye tarafından özel yetenekli bireylere yönelik eğitim programının hazırlandığı örnekler de mevcuttur.

> ***TB 4****: Kocaeli'nde Başiskele ilçesinde çocuk üniversitesi var. Üniversite belediye ayağında biz varız bir de Başiskele Çocuk Üniversitesi kendisi var. Burada üstün yetenekli öğrenciler eğitim görüyor. Onların bütün eğitim içeriğini biz hazırladık verdik bataryalarını da biz verdik.*

Bilim merkezi tarafından yapılan sınırlı atölye çalışmalarında BİLSEM öğrencilerinin de katıldığı belirtilmiştir. Hatta özel yetenekli bireylerin bu çalışmalarına yatkın olması nedeniyle Bilim merkezi tarafından yapılan sınırlı atölye çalışmalarında bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin de katılmakta, bu çalışmalara daha fazla dahil olabilmektedir. Aşağıdaki örnekte konunun aynı olması ile birlikte eğitim verilen öğrenci gruplarına göre konuların daha ayrıntılı, derinlemesine yapılabileceği görülmektedir.

> ***TB 3:*** *Bilim-sanatta hocaların talebine uygun etkinlikler yapıyoruz. Bilim ve sanattan gelen öğrenciye kartoğrafyayı 1 saat anlatabiliriz. Yaklaşık bir saat anlatabiliriz içindeki semboller azaltmak için ezan vakitleri Güneş vakitleri Karşıdan gelen talebe göre anlatabiliriz. Ama normalde yaklaşık 5 dk. falan sürer. Ama BİLSEM'den gelen öğrencilere göre atölye zenginleştirilir.*

> ***TB 4:*** *Evet doğrudur MEB'deki fizik, biyoloji ve kimya etkinlikleri öğretmenlerimiz ile paylaştık onlar da işte bu süreçte kendi okullarında ya da bilim ve sanat merkezinde hocalarımız vardı bu etkinlikleri geliştirip onlarda kullanabilirler.*

Bilim merkezlerindeki imkânlar nedeni ile MEB bünyesindeki okullardan talep olabilmekte bu anlamda iletişim mevcutken BİLSEM öğrencilerine yönelik özel çalışmaların olmadığı görülmektedir.

> ***TB 4:****…. Öğretmenlerimiz evet okullarda teorik olarak bilgi ve donanım olarak çok iyiler ama uygulamaya yönelik laboratuvar ortamında çalışma arzusu çok üst düzeyde. Etkinlik oluşturma etkinlikleri, yürütebilme konusunda böyle bir açık var. Biz burada gözlemliyoruz. Zaten bizim gelen şu şeye ihtiyaç var ki çok öğrencinin okullarda bu imkânları bulamadıkları için bize çok yoğun talep oluyor. Mesela bizim yaptığımız etkinliklerimiz salı günü yayınlıyorum yarım saat içinde kota kalmıyor bitiyor hepsi*

Bunun yanında örnek oluşturabilecek çalışmalarında olduğu görülmektedir. Özel yetenekli bireylere yönelik Türkiye çapında faaliyetlerde bulunan bilim merkezleri de mevcuttur. Bu çalışmanın bir kez uygulandığı görülmektedir.

> ***TB 4:*** *Biz beyin olimpiyatları yaptık ama üstün yetenekleri bulup bu alana yerleştirmekten ziyade biz Türkiye'deki yaklaşık 80 tane bilim ve bilim ve sanat merkezinden daha da fazla olabilir çünkü bazı illerdeki 3 tane vardı biz burada 2017 yılında bilişim fuarı kapsamında beyin olimpiyatları yaptık. Matematik ve zekâ oyunları kısmında öğrencilerimiz burada iki ya da üç gün boyunca burada teste tabi oldular. Ya burada bizim bir uzman olarak çalışan bir firmayla burada üstün ve yetenekli çocuklara yönelik bu da akıl oyunları matematik testi şeklinde testler yaptılar, Bunu bir firma ile özel bir firmada. İstanbul'da bir firma ile beraber organize ettik o eğitim iç eğitim kısmını, sınav soruların hazırlanması, testlerin hazırlanması onların da ama bütün organizasyon bize ait.*

Genel olarak özel yetenekli bireylere yönelik etkinlik ya da atölye çalışmalarının olmadığı ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından da böyle bir talebin olmadığı belirtilmiştir. TÜBİTAK bilim merkezleri koordinatörü Millî Eğitim Bakanlığı tarafından talep edildiği taktirde genel müdür ile ortak bir çalışmaya açık oldukları, ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yapılabileceği, bu imkânlara sahip olunduğuna yönelik ifadelerde bulunmuştur. Bilim merkezleri atölye, materyal olarak destek sağlayabilmekteyken TÜBİTAK, DENEYAP ve bazı bilim merkezlerine geliştirilen eğitim programlarından da yararlanılabileceği ifade edilmektedir. Bu imkânların olmasına rağmen koordinasyonu sağlayan, alan yeterliliğine sahip personele ihtiyaç olduğu, Millî Eğitim Bakanlığı, TÜBİTAK ortak çalıştayların olmasına rağmen özel yetenekli bireylere yönelik genel anlamda bir uygulamaları mevcut değildir. Bilim merkezi, belli bir potansiyele sahip öğrencilerin seçmelerle aldığı, DENEYAP atölyelerinde görev alanların bu çalışmalara yönelik bilgilerinin olmadığı görülmektedir. Kurum içerisindeki görevlendirmenin buna yönelik olabileceği düşünülürken kurumsal olarak yapılacak çalışmaların sisteme dahil edilmediği düşüncesi doğmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının özel yetenekli bireylerin eğitiminin bakanlık bünyesinde olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durumda da kurumlar arası iletişimde iletişimi başlatacak tarafın Millî Eğitim Bakanlığı olması gerektiği düşünülmektedir.

> ***TB 7:*** *Hayır yok ama bunu uygulamak çok basit bir şey. Mesela milli eğitimindeki özel yeteneklilerle ilgili genel müdürlüğü ile ortak çalışma yapabiliriz. Yetenekli öğrencilerin bilim merkezlerinin hangi atölye çalışmalarından yararlanmak istedikleri dair somutlaştırılarak, talepleri olduğunda biz bunları karşılayabiliriz. İhtiyaçların nelerse bunları oluşturabiliriz. Bunu oluşturabilecek imkânımız var. Bununla ilgili konuya hâkim birilerinin olması işi kolaylaştıracaktır. Ancak biz kurumsal olarak somut önerilere açığız. Bu konuda alanında çalışan birilerinin işe dahil olması verimi artıracaktır. Millî eğitimdeki yönetim kademesi ile TÜBİTAK yönetim kademesinin ortak karar almasıyla bu işin ilerleyeceğini düşünüyorum. Ancak su ana kadar böyle bir talep gelmedi.*

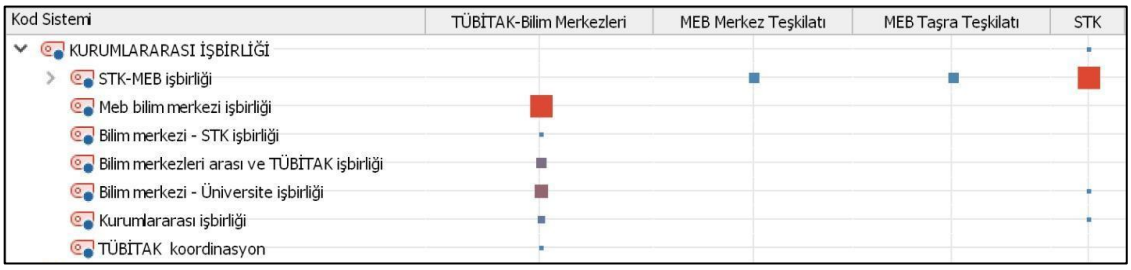
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), destek verdiği bilim merkezlerine kuruluş aşamasında iş birliği yapılırken, sonrasında böyle bir çalışma yapmadığı görülmektedir. Bilim merkezleri arasında da kuruluş aşamasından sorma ortak proje, personel eğitim gibi uzun soluklu çalışmaların yapılmadığı görülmüştür.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezi katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Ulaşmada Kullandıkları Yöntemlerin Değerlendirilmesi

Bilim merkezlerini yaptıkları çalışmaları halka duyurmak için billboardlar, web siteler üzerinden eğitimleri duyurulması, sosyal platformlarda üzerinde duyuruların yapıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca DENEYAP atölyelerinde eğitim alan öğrencilere yönelik veli toplantıları, yemek organizasyonları ve gelişim seminerleri gibi eğitimler sürekli yapılarak öğrencinin eğitim süreci takip edilmelidir.

4.4.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı Katılımcılarının Kurumlar İş Birliğine Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Tablo 33. Kurumlar Arası İş Birliği Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'ın kurumlar arası iş birliğinde önemli bir becerisinin olduğu MEB, STK, üniversite ile iş birliğinin yapıldığı görülmektedir. Özellikle TÜBİTAK bünyesinde bilim merkezlerinin üniversiteler ile protokoller imzalamakta, akademisyenlerden aldıkları teknik destek, danışmanlık almaktadır. Bazı bilim merkezlerinin özel yetenekli bireylere yönelik eğitimler verdiği ve bu

eğitimlerin akademisyenler, akademisyenlerin önerdikleri üniversite öğrencileri, stajyerlerden yararlanarak eğitim verdikleri ve bu eğitimlerin bir eğitimci üzerinden değil 2 eğitimci ile verdikleri görülmüştür. Genellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden yararlanılmakta, Eğitimler sırasında öğretmenlik eğitimi alan bir personel ile öğretmen olmayan ancak eğitim verdiği alanla ilgili yüksek lisans veya doktora eğitimi alan personelle eğitim verilmektedir. Üniversite ile iş birlikleri ile bu çalışmanın kolaylaştığı, eğitmen bulmakta avantaja dönüşmektedir. MEB, üniversite iş birliği ise genellikle akademisyenlerden alınan kısa süreli ve öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlamaya yönelik olabilmektedir. Ayrıca MEB ve STK'ların iki eğitmenle ders işleyişini gerçekleştirilirken BİLSEM'lerin tek öğretmenden beklediği görülmektedir. Yani kurumlar arası iş birliğinde aynı kurum olan üniversitelerden farklı şekillerde destek alındığı görülmüştür. Alınan destek şekillerinin kurumlar tarafından kullanılması tek eğitim yönetiminin yerine çeşitlenmesinin eğitim niteliğini arttıracağı düşünülmektedir.

Bunun yanında TÜBİTAK bünyesinde çalışma yapan bilim merkezlerinin kendi aralarında genellikle kuruluş aşamasında destek sağladıkları, yapılan bilim festivallerine birlikte katılım sağlarken gerek yapılan projelerden deneyimlerin paylaşılması, personel eğitimi vb. gibi çalışmaların deneyimlerinin paylaşılmasına yönelik iş birliklerinin olmadığı ifade edilmiştir. Buradan da en fazla kurumlar arası etkileşim sağlayan TÜBİTAK'ın bilim merkezleri arasından mevcut potansiyel, deneyimin paylaşılmasına yönelik yeterli çalışma olmadığı görülmüştür. Türkiye'de birçok nitelikli iş yapıldığı ancak iş birliği konusunda aksaklıkların olduğu, kurumlar arası iş birliği ile bilgi paylaşımının kurumsal kapasitelerin geliştireceği düşünülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı-STK katılımcılarının iş birliğinin yoğun olduğu düşünürken STK'ların politikaları etkilemede yeterli olmadığını düşünmeleri dikkat çekicidir. Yani iş birliğinin uygulamaya geçmede yeterli olmadığı hatta alınan kararların oldukça fazla olmasına rağmen uygulamaya geçmemesi STK katılımcılarında umutsuzluğa neden olduğu ifade edilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı-bilim merkezleri arasındaki iş birliğinin yoğun olduğu, STK-TÜBİTAK arasındaki kurumlar arası ilişkinin bazı bilim merkezlerinin istisna olmakla birlikte ise zayıf olduğu görülmüştür.

Araştırma sırasında özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin iletişim becerisini yeterliliği, psikolojik iyi olma halinin olması gerektiği belirtilmektedir. BİLSEM'lerde bir süre öğretmenlerin bir haftalık kamplara alınarak seçildikleri ifade edilmiş, BİLSEM sayılarının artmasıyla birlikte öğretmen sayılarının arttığı bunun sonucunda da sınavda başarı gösteren öğretmenlerin bir haftalık eğitimlerle seçim uygulamasının sona erdiği ermiştir. TÜBİTAK dene yap atölyelerinde ve bilim merkezlerinde personel seçimi ve eğitiminden mevcut bilim merkezlerinin deneyimlerinden yararlanmak amacı ile kurumlar arası personel eğitimi verilmektedir. Bu uygulamanın BİLSEM'lerde de uygulanması, deneyimli BİLSEM'lerde öğretmen eğitimlerinin verilerek benzer uygulamanın yapılabileceği düşünülmektedir. Böylece bakanlık bünyesinde bilsem sayılarının artmasından dolayı iptal edilen eğitimlerinin de bazı değişikliklerle sürdürülebilir olacağı düşünülmektedir

Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları önem arz etmektedir. Mezuniyet sonrası akademik çalışmalara devam etmek öğretmenlerin mevcut bilgilerini yenilenmesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Özer'in (2021) yaptığı araştırma da BİLSEM öğretmenlerinin % 61 oranındaki yüksek lisans oranını vermiş ancak bu oranında tezli ve tezsiz yüksek lisans oranları verilmemiştir. TÜBİTAK ve STK'ların akademi ile iş birliğinin yoğun olması ve bilimsel araştırma yapabilen eğitimcilerin tercih edilmesi verilen eğitim niteliğinin artmasına neden olabilmektedir.

Öğrenci öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM'lerin üniversitelerle iletişim kurmayı öncelik olarak tercih ettikleri görülmektedir (Akbüber, 2019). Bu araştırmada da benzer sonuca ulaşılmıştır. STK'ların bazılarında ve TÜBİTAK MEB akademisyenlerle çalışmayı çoğunlukla tercih ettikleri görülmektedir. Bazı STK'lar ve TÜBİTAK bilim merkezlerinde yapılan eğitimlerde birden fazla eğitmenle çalışıldığı ifade edilmiştir. BİLSEM'lerde ki öğretmenleri çoğu akademik kariyer yapmakla birlikte gerek pedagojik alanda gerekse alan bilgisinde yeterli olunması beklenmektedir. Bu uygulamaların MEB BİLSEM'lerde uygulamaya konulması hatta sanat alanındaki seçmelerde alanında yeterli olan bireylerden destek alınması amacı ile güzel sanatlar ile ilgili üniversite bünyesindeki akademisyenlerden destek alınarak bir sistemin oluşturulması yararlı olabilir.

Türkiye'de TÜBİTAK destekleri ile kurulan bilim merkezlerinin yanında yerel yönetimler tarafından oluşturulan birçok bilim merkezi mevcuttur. Yerel yönetimlerin

verilen eğitim, materyal vb. gibi maliyete yönelik desteği kurumlar arası iletişime en güzel örneklerindendir. Ancak kurumlar arası iş birliklerin genellikle kısa süreçli olduğu görülmüştür. Mevcut altyapı teknik destekle kurumlar arası bir bilişim altyapısının yapılacak çalışanları hızlandıracak aynı zamanda kolaylaştıracaktır.

4.5. Tema 5: Özel Yetenekli Bireylerin Öğretmen-Personele Yönelik Politikaların DeğerIendirilmesi

Özel yetenekli bireylere uygulanan politikaların niteliğini belirleyen en önemli faktörlerden olan personel, öğretmene yönelik uygulanan politikaların değerlendirilmesine yönelik görüşlere yer verilmiştir. STK ve MEB özel yetenekli bireylere yönelik eğitim veren personel, öğretmen değerlendirmesi yapılırken TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezleri, DENEYAP atölye çalışmalarında görev alan personel uygulamaları üzerinde durulmuştur.

Tablo 34. STK'lardaki katılımcıların öğretmen-personel yönelik belge temelli frekans tablosu

	Belgeler
Öğretmen eğitimi	11
Öğretmen seçimi	9
Eğitim öğretim personel özellikler	7
Personel görev süresi	7
Öğretmen özellikleri	3
Yetişmiş personel	3
Kodlanmış belgeler	13
Kodlanmamış belgeler	0
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 35. STK'lardaki katılımcıların öğretmen-personel yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Öğretmen eğitimi	16
Eğitim öğretim personel özellikler	14
Öğretmen seçimi	13
Personel görev süresi	7
Yetişmiş personel	3
Öğretmen özellikleri	3
Toplam	56

4.5.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personele-öğretmene Yönelik Değerlendirmeleri

Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim verecek personelin, öğretmenin farklı özelliklere sahip olması gerektiği gerekmektedir. Kişilik özelliklerine bakıldığında öğretmenin, sabırlı, iyi gözlem yapan, yüksek iletişim becerisine, yüksek motivasyona sahip olması beklenmektedir. Özel yetenekli bireylere eğitim vermek normal olan öğrencilerden farklı olduğu, öğretmenin kendisini geliştirmesi, yenilemesi, araştırıcı bir yapıda olması gerekmektedir. Mesleki yeterliliğin yanında öğretmenin çok yönlü olması özel yetenekli bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi açısından önemlidir.

> ***STK 2:*** *Bu konuların hepsi birbiriyle bağlantılı ve iç içe olduğu için tek bir kurumun yapması gayet doğal. Fakat personel seçiminde üstün/özel yetenekli çocuklarla ilgili bilgi sahibi olan ve çalışmaya gönüllü öğretmenler dikkate alınmalı. Alan bilgisi bu çocuklarla çalışmak için yeterli değil. Onların özgül niteliklerini de yakından tanıyan eğitimciler olmalı.*

Öğretmenlerin kişisel özelliklerinin alan yeterliliklerin önüne geçtiği görülmüştür. Ancak öğretmen alımlarında kişisel özelliklerin değerlendirmesi için mülakat yapıldığı ancak bu sürenin yetersiz olduğu görülmektedir.

> ***STK 9:*** *özel yetenekli bireylere eğitim veren personelin oldukça sabırlı, iyi gözlem yapan, takip açısından oldukça etkili ve sürdürebilir olması gerekir. Özel yeteneğin tüm alanlarında bilgi sahibi olması önemlidir. Çünkü özel yetenek sadece üstün yetenekten oluşmaz. Örneğin özel yetenekli bir birey iki kere farklılaşmış olabilir.*

Öğretmenin derinlemesine bir alan bilgisine sahip olması, kendini geliştiren yeniliklere açık gelişmeleri takip eden, yabancı dil bilen projeyi araştırma yapma süreçlerini deneyimlemiş öğretmenler olması, farklılaştırma, hızlandırma, zenginleştirme yöntemlerini bilmesi ve gerektiğinde bu yöntemleri kullanabilmesi gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının genellikle kişilik özelliklerine yönelik beklentilerinin olduğu görülmüştür. Bunun yanında alan bilgisini ön plana alan katılımcılar da mevcuttur. Her öğretmenin bu özelliklere sahip olması gerektiğini düşünen katılımcı alan bilgisi ile özel yetenekli birey uyum sağlayacak bir donanıma sahip olması gerekmektedir.

Öğretmen seçiminde, alan yeterliliği olan öğretmeni tespit etmek, kişilik olarak uygun olan öğretmeni tespit etmekten daha kolaydır. Öğretmenin öğrenci ya da aile tarafından değerlendirmesinin bazı dezavantajlar olacağı ifade edilmekle birlikte bu değerlendirmelerin de uzmanlar tarafından yapılması gerekir. Kişilik özelliğinin belirlenmesi için belli bir süre gözlemleme olması gerektiği, bireysel ve grup çalışmalarında uygun eğitimlerden geçmesi gerektiği, seçilen öğretmenlerin alanla ilgili eğitimleri almaya devam etmesi gerekir.

> ***STK 10;*** *Alan bilgisinin çok iyi olması lazım, genel öğretmen özelliklerini katabiliriz. Misyon sahibi, araştırmaya açık her öğretmen özel yeteneklilerin özelliklerini bilebilecek, bireysel planlamalarını yapabilecek olması gerektiğini düşünüyorum. Öncelikli olarak alan yeterliliği iyiyse öğretmenin diğer kişiye diğer özellikleri üstün yeteneklilerle çalışma yeteneklerini geliştirecek farklı beceriler kazandırılabilir burada çünkü birinci temel hedef alan yeterliliği olmalı. Öğretmeni kendi alanında çok üstün birey olmasına gerek yok ama alan yeterliğinin birinci temel olması gerektiğini düşünüyorum.*

Öğretmenin seçiminde deneyimin yabancı dil, alan yeterlik ve kişilik özellikleri kadar önemli olmayabildiği ancak tanılama sürecinde öğretmenin deneyimli olmasının önem arz ettiği belirtilmiştir. Buradan da tanıla sürecinde görev alan öğretmenlerden farklı beklentilerin olduğu görülmektedir. Katılımcıların öğretmenlerin mesleki alan yeterliliğin önemli olduğunu ifade ederken öğretmenin kişilik özelliklerinin ön plana koydukları görülmüştür.

> ***STK 4:*** *önemli yabancı dil neden önemli çünkü biraz önce söylemiştim size ben bu alana başladığım zaman üstün zekâlı çocuklarla özellikleri yeni uygulama yapmaya başladığımda Türkiye'den hiç kaynak bulamadım. Yani imkânlar oluşturma noktasında önemli, tecrübe tabii ki önemli ama her şey demek değil.*

Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Veren Öğretmenlerin Seçilme Kriterlerine Yönelik Değerlendirme

Özel yetenekli bireylere eğitim veren STK'ların öğretmen alımları ile ilgili görüşleri alınmakla birlikte mevcut sistem içerisindeki bilim ve sanat merkezlerine ve destek eğitim odalarında görev alan öğretmen alımlar ile ilgili de görüş ve öneriler değerlendirilmiştir.

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının öğretmenlerin seçme kriterleri arasında öğretmenle alan bilgisini geliştirici faaliyetlerde bulunması, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını yapması, akademik olarak kendisini geliştirecek sempozyum, çalıştaylara katılması, alan bilgisine geliştirecek faaliyetler olarak algılanması ve destekleyecek çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte kadrolu olarak öğretmen almayan dönemsel olarak alımlar yapan kurumlarında farklı seçim yöntemleri, kriterleri olduğu görülmüştür. Öğrenciye vizyon katacak danışmanlık yani danışmanlık (mentörlük) yapacak özellikler aradığı, yüksek lisans ve doktoranın öğretmen seçimi için önemli bir kriter olduğu görülmüştür. Bazı STK'ların eğitimlerini iki öğretmenle birlikte yürüttükleri bir öğretmenin pedagojik formasyon, sırf koordinasyonu sağlarken diğerinin alanla ilgili bilgileri vermeye yönelik çalışmalar yaptığı bu doğrultuda iyi sonuçlar elde edilebilmektedir. Bilim ve sanat merkezlerinin de yüksek lisans, doktora yapan öğretmenleri tercih etmektedir.

> ***STK 10*** *akademik bilgileri en temel belirleyici yani yüksek lisans ve doktora bu en belirgin ve şeffaf kendi alanında olması gerektiğini düşünüyorum ben. Bunun dışında ulusal ya da uluslararası yarışmalarda başarıları olabilir.*

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının bünyesinde eğitim gören personelin öğretmen olma zorunluluğunun olmadığı, farklı alanlardan da eğitmen aldıkları görülmektedir. Ayrıca üniversitelerde eğitim fakültesi dışında fakültelerden eğitim veren akademisyenlerden destek alındığı ifade edilmiştir. STK'larında personelin yetkinliğine yönelik çalışma yaptığı, seçilen personellere mülakat yoluyla alımlar yapan STK'ların olduğu ve alınana eğitmenleri de eğitimlerden geçirdiği tespit edilmiştir.

> ***STK 6:*** *Millî Eğitim'de öğretmen de olabilir, normal öğretmen de olabilir, mühendis de olabilir, bir girişimcide olabilir gibi. Bu noktada biz genel bir duyuruya çıkıyoruz. Bu duyuruya başvuran adaylara bir teknik sınav uyguluyoruz. Sonra yetkinlik bazlı değerlendirme formu ardından da yüz yüze mülakatla öğretmen seçmiş oluyoruz.*

STK 6 *...eğitmen eğitimleri düzenleniyor. Bu da iki aşamalı oluyor ve teknik eğitmen eğitimi bir de pedagojik eğitmen eğitimi, örnek veriyorum robotik ve kodlama eğitmeni olarak seçildiniz robotik kodlama eğitmen eğitimi de bizim kullandığımız bir kit var bir set var, eğitim seti. Bu setle ilgili firma geliyor. Diyor ki bu set bu şekildedir bu şekilde kullanılır. Setin teknik özellikleri budur gibi.*

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının personel alımında farklı uygulamalar yaptıkları görülmektedir. Örneğin Bazı STK'lar personel alımını personel ilanı ile alınmamakta, alanında yeterliliği olan, saha da çalışma yapan eğitimcilerin tavsiye ettikleri personelle çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu bireylerin özellikle alana hâkim olması ve alanla ilgili çalışma yapmış kişiler tercih edilmektedir. Eğitim sonunda aile ve öğrenci memnuniyeti de alınmakta ve bu doğrultuda yeni görevlendirmeler yapılmaktadır. Bu kurumlar kadrolu öğretmen çalıştırmamaktadır. Kurumlar kendi bilgilerinde sözlü sınav yaparken bazı kurumlarda sözlü sınavının yanında alan yeterlilikleri, teknik yeterliliği ölçecek sınavlar yapmaktadırlar. Ayrıca personel seçiminde stajyer uygulaması yapıp belli bir süre kurum içerisinde çalışma yapan kişilerden, staj yerlerden personel alımı uygulaması da yapılmaktadır.

STK 12: *.....siber güvenlik dersine giren eğitmenimiz çok ünlü bir bankanın siber güvenlik uzmanı.. Hizmet alımı şeklinde görevlendiriyoruz. Yılların tecrübesinden yararlanarak ilana çıkarak personel seçmek yerine eğitim camiasının önde gelen eğitimcilerin tavsiyeleri ve yönlendirmelerine uygun kişilerin başvurularını alıyoruz. Öğretmenleri böyle alıyoruz. Yıl sonunda öğrenci öğretmen ve dersi değerlendiriyor, veli öğretmen ve dersi değerlendiriyor. Kurumlarımızda psikologlarımız mevcut. Bunun akabinde öğretmenleri değerlendiriyoruz. Bizim sürekli kadrolu olan öğretmenimiz yok her yıl öğretmenlerimiz değişiyor.*

Yine bazı STK'lar bünyelerinde alacak personelleri öncelikle staj sürecinden geçirmekte ve staj sürecinde gözlemlenerek personel alımları gerçekleştirilmektedir. Staj sürecinde personel sistemi içerisinde kendini geliştirme fırsatına sahip olabilmektedir.

STK 7: *Bu da hemen olmuyor yani gerçekten bunun staj süreci ile birlikte biz mesela öğretmenlerimizi önce staj sürecine kabul ediyoruz, stajı geçtikten sonra 2 yıllık işte eğitmen statüsüne dönüştürüyoruz. Yani bir öğretmen sınıfta ya ben işte anladığın bu da 20 soruluk bir test çözeceğim dediğinde normal bir öğrenci grubu 20 soruyu 40 dakikada çözüyorsun üstün potansiyelli çocuğun bunu 10 dakikada bitirebilmek şeyinden haberdar olmak ve ekstra çalışmaları kenarda hazırlıyor olmak gerek. Burada hem mental olarak hem bakış açısı olarak hani esnekliği kastediyorum.*

Bilim ve sanat merkezlerine alınan öğretmenlerin ilk uygulamada sınavlarla alınırken sonraları BİLSEM' sayılarının artması ile birlikte oluşturulan formlardaki kriterlere uyuma ve mülakat görüşmeleri sonucunda elde edilen puanlar da yapılmaktadır.

STK 13: *Çok fazla BİLSEM' açıldı tabii ki içeriklerini bildirmeli durumlarını ve en önemlisi onlara yetebilecek nitelikte öğretmenlerin olduğunu çok fazla düşünmüyorum. Düşünün öğretmenleri özel aşamalardan geçiyor ama o kadar hızlı açıldı ki ona yetişilebildi mi bilmiyorum.*

Özellikle özel yetenekliler eğitim veren destek eğitim odalarında görevlendirilebilecek öğretmenler içerisinde olan özel eğitim öğretmenlerinin yeterli alan bilgisine sahip olmayabilmektedir.

> ***STK 11:*** *Özel eğitim öğretmenliği içinde özel yetenekler mezunu yapmak istiyorsa hemen otomatik olarak sıkıntı ile karşılaşıyoruz. Bizim bu öğretmen arkadaşlarım sınıf öğretmenliği müfredatını bile almadılar. Fizik-kimya-biyoloji müzik onu geçtim yani. Ama biz bir de onları zaten iyi bir yerde farklılaştırma yapmasını bekliyoruz. Dolayısıyla olması gereken şey bence lisansüstü eğitimi arttırmak. Bu alanda Türkiye'de ve farklı farklı branşlarda öğrenci kabul etmek lisansüstü eğitime….*

Personel alımına uzun süreç gerektirdiği ve BİLSEM'leri sayıları da hızla arttığı için öğretmen alımlarında gerekli titizlik uygulanmayabilmektedir. Bu doğrultuda MEB'in bilim ve sanat merkezlerine öğretmen seçimlerinde ilk zamanlarda açılan kurslarda verilen eğitimler sonucunda öğretmen seçimleri yapıldığı bilinmektedir. Sonraki aşamalarda bu bir haftalık kurslar kaldırılmış, onun yerine Öğretmen Değerlendirme Kriterleri Formu (Ek 2) kriterleri yeterli bulunmuştur. Bu da öğretmen alımlarını hızlandırmış ancak hızlı öğretmen alımının olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Öğretmeni sadece MEB, TÜBİTAK bünyesinde yapılan çalışmaları desteklenmesi gerektiği, üniversiteler bünyesinde öğretmenin kendi alanı ile ilgili yapılan çalıştaylara, sempozyumlara katılması ve desteklenmesi gerekmektedir. Böylece yeni araştırmaların, gelişmelerin öğretmenlere tarafından da öğrenilmesine fırsat sağlanacaktır. Bu eğitimi alan öğretmenin yeni gelişmelerden haberdar olması, öğrenci bilgileri unutması durumunda da bu öğrencilerle belli aralıklarda eğitimlerden geçmesi gerektiği düşünülmektedir.

> ***STK 3:*** *…..doktora, yüksek lisans süreçlerinin ek puan getirmesi, makaleler, sempozyumlara katılma aslında öğretmenin kendini geliştirmeye ne kadar olduğunun bir göstergesi olduğunu düşünüyorum. Çünkü kendi zamanından ayırarak bu etkinlikleri gerçekleştiriyor. Millî eğitim birçok konuda da zaten biliyorsunuz desteklemiyor. Hani bir sergiye, bir sempozyuma dahil olma sürecini tamamen maddi anlamda da kendi imkânları ile öğretmen dahil oluyor. Bu süreçlere bence kriter açısından hani değerlendirme süreçleri içerisinde bunlar daha ön planda yer almalı diye düşünüyorum. Tabii ki TÜBİTAK sergilerinde alınan performanslara yönelik başarılar, ödüller bunlarda süreç içerisinde değerlendirmeye tabi tutulmalı.*

Türkiye'de özel yetenekli bireylere eğitim verecek Alanda yetişmiş uzmanlık alanlarında uygun görevler alamadıkları durumlarda yurtdışına gitmeyi tercih ettikleri ifade edilmiştir. Bunun yanında yetişmiş eleman, nitelikli beşerî sermayenin oluşması için eğitim süreci içerisinde nitelikli eğitimi verilmesi önem arz etmektedir.

> ***STK 3:*** *Ama dediğim gibi en başta yetişmiş personelinin olması lazım. Özellikle her alan içerisinde hani bu fen eğitimi içerisinde de lazım, matematik eğitimi için ne lazım, sosyal bilgiler, Türkçe için ne*

lazım, PDR için ne lazım çünkü konular lisans dersi konusunda çok az oluyor. Mesela ben özel eğitim dersinde anlatıyorum lisansta sadece bir hafta üstün yeteneklere değinebiliyorum hani bir haftada öğrenci ne katacak o konuda tabii ki eksikler var.

Özel yetenekli bireylere yönelik açılan bilim ve sanat merkezlerinin sayılarının artması ile birlikte personel ihtiyacının da arttığı ifade edilmiştir. Bu personel ihtiyacını karşılayacak görevlendirmeler yapıldığı ifade edilmiştir.

STK 10: *....temel olarak üstün yeteneklilerle çalışacak personelinizin sayısını ve niteliği arttıramazsanız mecburen de bu kuruma açarsanız orada birilerini görevlendirmek zorundasınız. Sayı çoğaldıkça burada görev alacağı öğretmenlerin niteliğini arttırmazsanız vereceğiniz eğitimde öğrencileri olumlu olarak yansımaz.*

Bu doğrultuda MEB tarafından yapılan uzman ve başöğretmenlik sınavına hazırlık videolarında özel eğitim alanında özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik 3 video/sunum mevcuttur. Videolarda özel yetenekli bireylerin tanımı, eğitimleri, özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin ve buna bir örnek olarak araştırma sırasında görüşülen Anadolu üniversitesi bünyesinde çalışmalar yapan akademisyen UYEP ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırmanın konu başlıkları ile kariyer basamaklarında öğretmelere verilen eğitimlerin örtüştüğü görülmüştür.

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının Özel yetenekli bireylere eğitim veren Öğretmenleri Geliştirecek, Öğretmen Eğitimine Yönelik Öneriler

Sivil toplum kuruluşu katılımcılarının Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki öğretmenlere ve kendi bünyelerinde çalışacak eğitim personeline de eğitim verilmektedir. Bu eğitimlerin akademisyenler tarafından koordine edilmekte, alan bilgisini ve öğretmenlik becerisini geliştirecek pedagojik-formasyon eğitimleri verilmektedir. Ayrıca STK'lar ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın ortak çalışmaları ile verimli sonuçlar elde edilebileceği, öğretmen gelişimine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

STK 3: *Mesela bizim yaptığımız kongreye özel yetenekli öğrencilerin tanılama, bilişsel, duygusal anlamda tanılama süreçlerini ve alan eğitimi üzerine BİLSEM' öğretmenlerine yönelik zaten büyük çoğunluğu. Eğer özel yetenekli öğrenciler ilgisi olmayan bir öğretmense bizim kongremizden çok bir fayda sağlamayacaktır, ya da şöyle düşünün bir fizik kongresine fizik öğretmenlerinin dahil olduğu fizik temalı bir kongre bir resim öğretmeni dahil olduğunda çok fazla katkı sağlamayacaktır. Kendine kendisine yönelik, kendi uzmanlık alanına yönelik bir kongre seçip, gidebilir ama dediğim gibi maddi açıdan öğretmenlerin en çok bana gelen geri dönüşleri buydu. Maddi açıdan hocam zorluklar yaşıyoruz. Kongremiz pahalı diyebiliyorlar ki piyasadaki en ucuz kongrelerden biriydi. Bizimki belediyeden destek aldık o süreç içerisinde.*

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan hizmet içi eğitim programlarının öğretmenlerin alanda ilgili bilgilerin tekrarlandığı durumlardan dolayı öğretmenler için verimli geçmeyebildiği bu nedenle kongre sempozyum gibi akademisyenler tarafından yapılan çalışmaların öğretmenler için daha geliştirici olabileceği ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireyler alanında eğitim veren lisansüstü ve doktora programlarına öğretmenlerin yönlendirilmesiyle mevcut araştırma merkezilerinden yararlanarak gelişimlerinin sağlanabileceğini ifade edilmiştir. Kongre ve sempozyumlarda alan ile ilgili yapılan yeni gelişmeler çalışmalar aktarıldığı için öğretmenler için tekrardan ziyade yeni bilgilerin öğrenildiği, gelişmelerden haberdar olunduğu bir eğitim ortamı olduğu ifade edilmiştir. MEB ve üniversitelerin iş birliği yaparak bu eğitimleri almak isteyen öğretmenlerin maddi olarak desteklenebilir.

> ***STK 3:*** *Kongrelerimizin içerisinde uzmanlar, akademisyenler çağırıyoruz. Misafir akademisyenler, yurtdışından da çağırmayı özen gösteriyoruz. Her kongrede çünkü öğretmenler yurtdışındaki o bakış açısını, perspektifine kongre dışında pek bir yerde göremiyor. Bir de kongre mı sana daha samimi bir ortam olduğu için yemekte olsun, ne bileyim diğer farklı cafe-breaklarda olsun bu hocalarla konuşup tanışma imkânı sağlıyor. Kendi düşüncesini, araştırmalarını, çalışmalarını tanıtabiliyorlar. Akademisyenlere, hani bu açıdan yardımcı olmaya çalışıyoruz öğretmenlere.*

Alanında eğitim veren lisansüstü ve doktora programlarına öğretmenlerin yönlendirilmesinin, mevcut araştırma merkezlerinden yararlanarak, mevcut tecrübeden yararlanılarak gelişimlerini sağlanabileceğini ifade edilmiştir. STK'ların özel yetenekli bireylerin eğitimlerini yönelik çalışmalarında akademisyenlerden, alanda uzman kişilerden destek aldıkları görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığında bilim ve sanat merkezlerinde çalışan öğretmenlerden öğretmenlik becerilerinin yanında alan yeterliliği konusunda da üst düzey beklentilerin olduğu görülmüştür.

> ***STK 4:*** *Üniversiteler burada çok önemli bir role sahip işte biraz önce bahsettiğimiz özel yetenekli çocuklar üstün zekâlı çocuklarla ilgili lisansüstü eğitim veren üniversiteler var. Bu üniversitelerin programları var sertifika programları veya yüksek lisans, doktora programları var bu programlar bu öğretmenler, eğitimciler idareciden üstün zekâlı çocukların eğitiminde rol alması gereken kişiler bu programlardan istifade etmeli diye düşünüyorum ve bunların araştırma merkezleri var. Doğrudan çocuklar üzerinde eğitimler verdikleri çok güzel araştırma yerleri var. Buralarda görev almalılar, buraların tecrübelerinden istifade etmediler diye düşünüyorum. Bunların haricinde ulusal ve uluslararası anlamda yapılan kongrelerde sempozyumlar çalıştaylar var.*

Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki hizmetiçi eğitimler sınırlı olunmaması dünyada olan gelişmeleri takip edebilecek fırsatları verilerek uzaktan eğitim ile birçok eğitim alınabilir. MEB'deki *MEBBİS* sisteminin eğitim veren sistem olmasının yanında farklı platformlarda eğitim alan öğretmenlerin eğitimlerine de onaylaması sisteme dahil etmesinde

yararlı olabileceği ifade edilmiştir. MEBBİS'in eğitim veren bir ortam olması ve uzaktan eğitim ile ulaşılan öğretmen sayısının arttığı görülmüştür. Alandaki gelişimlerin takip edilmesi önem arz ederken bunun hizmetiçi programlarla sınırlı kalınmamalıdır.

> ***STK 7:*** *Sadece milli eğitim hani bu alandaki kurumlardan beklenen bir şey olmaması lazım. Öğretmen bu konuda eğer yeterli bir isteğe ve esnekliğe sahipse bir yerden illa herhangi bir programa kayıt olmasına da gerek yok, dünyada bu o kadar çok açık uçlu kaynak var ki, o kadar çok ulaşılabilecek kaynak, alanyazı ya da işte alanla ilgili üniversiteler, okullar, yurtiçi olsun, yurtdışı bir sürü alan şey var. Sadece bunları bir de takip edebilirse belli kurumların kuruluşların yapmış olduğu eğitimleri, projeler. MEBBİS üzerinden öğretmenim bu gelişimini takip etmeli ve bunu teyit etmeli. Sadece yoksa hani ben illa bir konuda bir öğretmene eğitim vereyim bu eğitim verdiğim şeyi üzerinden bekleyin dediğinizde hangi eğitimi verebilirsiniz ki. O kadar çok gelişme var ki,*

Öğretmenin alanında gelişimi üniversitelerden destek almak, MEB tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim programlarının yanında kurum içerisinde eğitim faaliyetinin de düzenlenebileceği ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bilgilerini paylaşarak oluşabilecek ortamların öğretmen gelişimine katkı sağlanabileceği ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bilgi seviyesinin artmasından ziyade öğrenme ile ilgili kurumsal bir ortamın oluşmasında etken olduğu belirtilmiştir. Aynı görüşün MEB katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir.

> ***STK 7:*** *....bir alanda iyi olan öğretmen varsa bırakın o kendini o alanda detaylıca yetiştirsin ve diğer öğretmenlere de mentörlük yapsın. Hani kendi içerisindeki devinime oluşturmak lazım. Çok daha verimli oluyor. Biz dernekte de bunu yapıyoruz. Dolayısıyla hizmet içi eğitimi kurum içi ya da işte branş içine dönüştürdüğümüz de ve oradaki sirkülasyonu sağladığınız da çok daha acayip, Voltran'ın yüksek bir şey yakalıyorsun. Düşünsenize bir öğretmen var iyi olduğu alanla ilgili diğer arkadaşlarına da eğitim vermesini istiyorsunuz falan. Yani oradaki enerjiyi artırmak lazım.*

Bunun yanında öğretmen eğitiminde akademinin olmasının şart olduğu görülmektedir. Okul, kurum içerisinde yapılan eğitimlerin sınırlı olduğu akademiden alınan eğitimin üst düzeyde bilgi elde edilebileceği ifade edilmiştir. Üniversitelerin bilim ve sanat merkezleri ile eşleştirilmeleri, hizmet içi eğitim kurslarının akademiden destek alması gerektiği, akademik destek hem öğretmen, hem de öğrenci için yapılabileceği, MEB'in eğitim kaynaklarının yani öğretmenlerin bu bireylerin eğitiminde katkı da bulunduğu kadar üniversitede akademisyenlerin de bu bireylerin eğitiminde katkıda bulunması gerekmektedir. Koordinasyonu sağlayacak kurumun bir üst kurul olması bakanlığı da yönlendirebilecek yetkide olmasında yarar vardır.

> ***STK 10:*** *Burada üstün yeteneklerle çalışan öğretmenlerin desteklenmesi ve eğitimleri hizmet içi eğitimleri ile ilgili üniversitelerden almadan bir şey yapılabilmenin çok zor olduğunu düşünüyorum. Biz Millî Eğitim'in içerisinde evet kendini geliştirmiş öğretmenler var ama bunlar kişiler çabalarıdır ve öğretmenlerin kendilerini geliştirmesi için bu hizmet içlerinde başka öğretmenlerin bilgi seviyesi olarak ya da akademik beceri olarak kendi seviyesinden olanlarla değil de biraz daha üniversitelerde bu*

konularda çalışmış üniversite görevlerini desteğini almak gerekir. Bir şekilde bunlara mekanizmaların içerisine, mevzuatlara sokmak lazım. Öğretmenlere kendilerini geliştirmelerine destek olmak lazım.

Öğretmenlere verilecek süper vizyon çalışmaları ile öğrencilere daha nitelikli birbirinden farklı eğitimler verilebileceği, öğretmenlerin yaşadığı sorunları danışabilmeli, süper vizyonların olması doğru bir yol haritasının belirlenmesini, bunun bir politika şekilde uygulanmasının yararlı olacağı ifade edilmiştir.

STK 2: *Yeterlilik çalışmaları eğitimcilere sağlanacak süpervizyon çalışmaları aracılığıyla yapılmalı. Çünkü öğrenciler özel, birbirlerinden farklılar ve eğitimlerinin de farklılaştırılması gerekiyor. Öğretmenlerin alacağı süpervizyonlarda her öğrencisiyle ilgili bilgi paylaşıp yol haritası belirleyeceği bir mentörlerinin olması ellerini güçlendirecektir. Süpervizyon toplantıları ve öğretmenlere atanan mentörler.*

Öğretmen eğitiminde sürekli eğitim almalarının gerekliliği dünyadaki hızlı gelişimin bir sonucudur. Bu doğrultuda öğretmenin güncel bilgilere vâkıf olabilmesi için sürdürülebilir öğretmen eğitim sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Covid 19 salgınından önce öğretmenlerin gözünde alması gereken problemler farklı iken salgın sonrasında farklı problemler oluşmuştur. Bu da öğretmenin karşılaştığı problemlerin farklılığını göstermekte ve problemlere yönelik çözüm önerileri için sürdürülebilir öğretmen eğitim sisteminin oluşması, eğitime yeniliklere uyum sağlamaya ihtiyacı olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik hızlı değişimin yanında öğretmenlerden beklenen özellikler de farklılıklar göstermektedir.

STK 11: *küresel zekâ artışından bahsediyor. Demek benim o konuyu artık başka bakmam gerekiyor. 10 yılda bir gibi gibi. Dolayısıyla öğretmenin alan uzmanlığı dediğiniz şey de kişilerin mutlaka güncel bilgiler takip etmesi gerekiyor. Artık hayatımızda sosyal medya internet işte bir sürü web siteleri falan kirli bilgi çok fazla. Bazen özgün kaynağı ulaşmamız gerekiyor.*

STK 9: *özel yetenekli öğrencilerin hem kendi içinde çeşitlenmesi hem de ihtiyaçlarının her geçen gün arttığı düşünülürse MEB'in ilgili STK ve üniversitelerle daha çok iş birliği içerisinde olmasını desteklemekteyiz.*

Öğretmenin kişilik özellikleri ve alan bilgisi ile ilgili birçok beklenti varken özlük haklarının yeterliliği ile ilgili de görüşler mevcuttur. Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin mesai çalışma saatleri ücreti ve sağlamak için sürekli değişim ve gelişimi gerektirdiği için eğitim veren öğretmenlere özlük haklarının iyileştirmesine yönelik beklentiler mevcuttur.

STK 4: *Bir kere bunu ben söylemeden edemeyeceğim. En başta maddi anlamda beklentilerini karşılamak gerekir diye düşünüyorum. Ki fedakârlık gerektiren bir iş olduğu için yaptığı işe değmesi lazım. İdealist olması lazım, bu alana gönül vermiş birisinin olması lazım, akademik altyapısının olması*

lazım. En azından bir yüksek lisansının olması lazım bu alanda. Mesela hafta sonu biliyorsunuz BİLSEM'den eğitim veriyorlar ama birçok kamu görevlisi hafta sonu tatil.

STK 10: *öğretmenin burada çalışmasında ders ücretinin %25 fazla olması motive edici değil. Yani öğretmen bu kadar şeyi de uğraşsın. Bunlara farklı özlük hakları da vermek lazım diye düşünüyorum.*

Bilim ve sanat merkezlerinde görev alan öğretmenlerin görev sürelerinde sınırlandırma yoktur. Görev sürelerinin olup olmaması ile ilgili katılımcılar tarafından farklı görüşler mevcuttur. Öğretmenin görev süresinin olmaması gerektiğini görüşüne göre öğretmenlik mesleğine KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) sınavda alınan öğretmenlerin BİLSEM öğretmenleri için de farklı sınavlara girdiği ve tekrar tekrar değerlendirmeye tabi tutulmak öğretmenin motivasyonu düşürebileceği, kaygı durumunu yükseltebileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte yeterli öğretmen bulmakta zorluk yaşanırken personel görev süresinin sınırlandırılmamasında yarar vardır.

STK 8: *şimdi yeterli bir öğretmeni bulmakta zorluk yaşanırken, yeterli bir öğretmenin görevini sınırlandırarak yeterli bir öğretmen bulma sorunsalı yaşayabiliriz.*

STK 13: *...sürekli öğretmenler eğitimlerle desteklenmeli yani öğretmenler de güncellenmeli ama sürekli bir yeterlilik çalışması gibi o biraz bana baskıcı sistem gibi geliyor yani zaten yetersiz olan orada olması gerekiyor zaten yeterli siz görülmüş sene orada eğitimlerle desteklenerek devam etmesi gerekiyor belli bir görev süresine doğru bulmuyorum...*

Öğretmenin görev süresinin sınırlı olmasının öğretmenin motivasyonunu düşüreceği, yetişmiş personelin görev sınırlandırılmasının tecrübenin kaybı olarak nitelendirilirken, bazı katılımcılar sınırlandırmanın olması gerektiğini ifade etmiştir. BİLSEM'lerde öğretmenlerin yeterlik çalışmasının yapılması belli görevlendirme süresinin olması gerektiği, öğretmen süreç içerisinde dönemsel olarak yeterliliği ile ilgili test edildiği bir sürecin olmasının yararlı olduğu, belli aralıklarla yapılacak değerlendirmeler, bilgisinin güncel olup olmadığı ile ilgili değerlendirmesi yapılması önem arz etmektedir. Dört ya da beş yılda bir yani belli aralıklarla değerlendirmelerin yapılması gerektiği, atanmasından sonra tamamen öğretmenin sürekli olarak aynı görevde kalmasının doğru olmadığı görüşü de mevcuttur.

STK 10: *yani şimdi orada çalışıp çalışmadığı ile ilgili bir karar verilecekse evet orada bir değerlendirme sokmak lazım. Bir şekilde yapılanların değerlendirilmesi lazım birileri tarafından. Bunlar aileler de olabilir yönetimde olabilir başkası da olabilir bir sınavla mı olur başka kriterlerle getirilmemesi ne vardı başka sistemler olabilir.*

Özel yetenekli bireyin fark edilmesinin aileden başladığını ifade eden katılımcılar ailelerin en büyük desteğinin öğretmen olduğu, öğretmenin gerekli bilgilere sahip olmaması durumunda öğrencinin tanılanmasında ve eğitiminde aksamalar olabilmektedir. Bu nedenle

öğretmenin mesleki gelişiminin ve alan yeterliliğine yönelik hizmetiçi eğitimlerin iki yönden birlikte yapılmasında yarar vardır.

> ***STK 7:*** *Ebeveynler çocuklarının tanılama sürecinde ciddi sorun yaşıyorlar. Bu da anlaşılmayan bir çocuk, okul ortamında, sınıf ortamında arkadaşları ile uyum sağlayamayan. Çünkü çocuğun bütün eğitim müfredatını akademik yaşa takvim yaşına göre oluşturuyordu. Zekâ yaşı dediğimiz şey zihin yaşı arasındaki uyumsuzluk hemen çocuk okula başladığı andan itibaren patlak vermeye başlıyor. Eğer burada onu anlayan bir öğretmen, bir ebeveyn yoksa maalesef bu çocuklar için gittiği bir sorun yani üstün zekâlı çocuklar genel çocuklarla beraber çalışmış olmak ve böyle uzmanlarla karşılaşmış olması çocuk için bir avantaj oluyor. Tersi durum ise maalesef çok ciddi problemler ortaya çıkarabiliyor.*

4.5.2. MEB Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Verecek Personele-Öğretmenlere Yönelik Değerlendirmeleri

Bu bölümde MEB katılımcılarının personel-öğretmene yönelik politikalara-uygulamalara yönelik değerlendirmeler yer alacaktır.

Tablo 36. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların personel-öğretmen yönelik değerlendirme konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Öğretmen seçme kriterleri	16
Öğretmenin tanılama sürecindeki durumu	13
Öğretmen eğitimi- geliştirebilecek çalışmalar	6
Öğretmen özlük hakları	6
Öğretmen özellikleri neler olmalı	5
Öğretmen bu çocukları nasıl fark ediyor	3
Kodlanmış belgeler	19
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	20

Tablo 37. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların eğitim politikalarınınım değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Öğretmen seçme kriterleri	41
Öğretmenin tanılama sürecindeki durumu	26
Öğretmen eğitimi- geliştirebilecek çalışmalar	14
Öğretmen özlük hakları	9
Öğretmen özellikleri neler olmalı	7
Öğretmen bu çocukları nasıl fark ediyor	4
Toplam	101

MEB Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Veren Öğretmenlerin Seçilme Sürecine Yönelik Değerlendirme

Bilim ve sanat merkezlerinde görev alan öğretmenlerin, Millî Eğitim Bakanlığında kadrolu olması gerekmektedir. Bilim ve sanat merkezleri öğretmen seçimlerinde bazı kriterleri vardır. Bilim ve sanat merkezinin açıldığı ilk yıllarda yüksek lisans ve doktora yapmak on plana çıkarken sonraki yıllarda öğretmenin yazdığı kitap bu katıldığım projeler aldığı ödüller gibi kriterlerde puan verilen özelliklerden olmuştur. Başvuru için gerekli şartlar sağlandıktan sonra, E2 formundaki özelliklerine göre puanlaması alan öğretmen sonrasında mülakata girer. Mülakatta başarılı olan öğretmen bilim ve sanat merkezlerinde öğretmen olmaya hak kazanır. Gerek STK gerekse TÜBİTAK bünyesinde bilim merkezlerinde kadrolu personelden ziyade geçici personelin olduğu görülmektedir. Ancak kadrolu personeli olan kurumların gerektiği zamanlarda ders anlatmada uzmanlardan yararlanmaktadırlar.

MEB-M-3: *BİLSEM'deki öğretmenlerimiz MEB'in kadrolu öğretmenlerinden ve yüksek lisans doktora çeşitli E 2 puanlarına göre ayarlıyoruz buna göre normların içerisinde başvuran öğretmenleri mülakatla alıyoruz.*

Sivil toplum kuruluşlarının da öğretmen seçmelerinden bir bilgi ağı oluşturduğu ve bu doğrultuda alımlar yaptığı görülmektedir. Bilsem öğretmenlerinin E2 formundaki yeterliliklerinin yanında MEB içerisindeki bilgi ağı ile seçilecek öretmene yönelik bilgiler

toplanmaktadır. Buna benzer uygulamayı bazı STK'ların ve bilim merkezlerinin de yaptığı görülmüştür.

> ***MEB-M-4:*** *Personel alırken diğer personelleri tanıyorsunuz. Yani bir bilgi ağı var MEB içerisinde mesela Ağrı'daki matematik öğretmenin hakkındaki bilgiye Ağrı'daki MEB personelinden alabiliyorsun*

Özel yetenekli bireylere eğitim veren personelin seçimleri bir süreç dahilinde yapılmaktadır. MEB'de yetkili olan katılımcı bu eğitimlerin yeterli olmadığı görüşü mevcuttur.

> ***MEB-M-1:****. BİLSEM' de göreve başlayan öğretmenlerimize, öğrencilerimize eğitimler veriyoruz. Artı farklı branşlarda eğitimler veriyoruz. Personele tabii ki genel anlamda eğitimler veriyor isek de özel yetenekli çocuklarımınız eğitim gördükleri yerlerle ilgili bilmeleri gereken temel bilgileri veriyoruz ama onların da daha da artması gerekiyor.*

Personel alım sürecine baktığımızda personel seçme kriterlerinden de yıllar içerisinde değişiklikler olduğu görülmektedir. Personel alımlarda sayı arttıkça sistemi hızlandırmak amacı öğretmen kriterleri form üzerinden değerlendirilmekte sonrasında mülakatlar yapılmaktadır. Ancak öncesinde alım yapılacak personelin 1 haftalık eğitimlerle performansının değerlendirildiği öğretmenlere yönelik gözlemlerin yapıldığı görülmektedir. Burada da STK'lar tarafından öncelikli olan kişilik özelliklerinin değerlendirme fırsatının olduğu görülmektedir.

> ***MEB-M-4:*** *…. O zaman hem az BİLSEM' varmış hem de az öğretmen varmış. Nedir 200-300 kişi alıyorlarmış. Şu anda biz mesela 1000 kişi alacağımız düşün biraz 6000-7000 kişi başvuruyor. Eskiden bir sistem varmış sadece yüksek lisansı olanlar bilim ve sanatları başvurabiliyormuş. ….. Bir eksiklik şu 2004 yılında 1 haftalık kamplar vardı, ben öyle seçilmiştim o daha güzeldi. Bir haftalık kampta orada proje yapıyordunuz projenin sunumu oldunuz komisyona bu adam bir şey yapmaya meyilli bakışı oluşuyordu. Şu an öyle bir ayağı olsa daha güzel olur.*

Öğrenci tanılama da öğrencilerin aday gösterilmesi veli tarafından başvurulması şeklinde olurken bu öğrencilere eğitim verilecek personelin seçiminde de personelin başvurusunun mevcut niteliğini kanıtlayacak dosyayı hazırlaması beklenmektedir. Yani sistem başarılı öğretmeni tespit etmekten ziyade başarılı olduğunu düşündüğü kişi sisteme başvuruda bulunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde bu özelliklere sahip personelin tespit edilmesine yönelik bir veri tabanının olmadığı varsa da bundan yararlanılmadığı görülmektedir. Ayrıca öğretmenlik mesleği süresince gösterdiği performans dikkate alınmakta üniversite mezuniyet başarısı değerlendirilmemektedir.

MEB-M-4: *yaptığı şeyleri ancak kendi dosyasında koyuyorsa o dosyayı görürsünüz onu da bilirsiniz. Dersiniz ti A 3 sınıfta şunu yapmış ama bu çok nadirdir. Bölüm derecesi olan öğretmenler bence çok avantajlı değil bence. Yani birinci olmak iyi Öğretmen olmak anlamına gelmiyor. Doktora yapmış olmak da iyi öğretmen olmuş anlamına gelmiyor. Çoğu zamanım görüyorum ama mesela şu anda Millî Eğitim'de en başarılı olan öğretmenler BİLSEM'ler hani nasıl diyeyim şu an 200-300 e yakın doktoralı öğretmen var 1200-1300 tane yüksek lisansa öğretmen var 2 yıl öncesine kadar böyleydi şimdi daha da fazladır. Bunlar önemli şeyler.*

Öğretmenlerden beklenen öğretmenlik becerisinin yanında alan yeterliliğinin de olması önem arz etmektedir. Yani doktora yapan her öğretmenin BİLSEM'lerde iyi performans sergileyemeyebileceği belirtilmiştir. STK'larda ise yüksek lisansın, doktora gibi özellikler özellikler neredeyse zorunlu görülmektedir. Bunun yanında BİLSEM de görev alacak öğretmenin belli bir süre gözlemlenmesinin avantajlı olabilir.

MEB-T-11: *Sınav yapılabilir ama aslında üstün yetenekli çocuklara en çok duygusal zekâ aslında çok gelişmiş olması lazım. Ya öğrenciyi alınamazsa bana doğru tepkileri verebilmesi için hayallerini anlayabilmesi, ona destek mesaj atsın da öğretmenin de insan ilişkilerinde iyi olması önemli dediğim gibi. Akademik anlamda da başarılı olmalı çocuk bir şey sorduğu zaman ya da şunu şöyle yapalım öğretmen cevap veremez orada sıkıntı çıkıyor.*

Sanat alanında yapılacak çalışmalarla ilgili personelin yeterliliğini geliştirme yönelik çalışmaların yapılması, yetenekli öğrencilerin belirlenmesine önem arz etmektedir. Bu yetenekleri tespit edecek öğretmenin öncelikle bu performans sergileyebilecek özelliklere sahip olması, yetenek hakkında bilgisinin olması ve yönlendirme yapabilmesi için farkındalığının olması gerekmektedir.

MEB-T- 15: *Öğretmenler için de dediğim gibi mesleki eğitim (sanat alanında) çalışmaları yapılabilir, bu çalışmalar sırasında bu öğretmen de tespit edilir zaten. Yani atıyorum resimle ilgili bir çalışma başlatırsanız Millî Eğitim Bakanlığı olarak kurslara tabii istekli insanlar uzun süreli olmalı bir de yani kısa soru birkaç günlük bir haftalık on günlük 20 günlük işlerle olmaz. Uzun hem kendi yeteneğini geliştirecek hem öğrenecek hem bununla ilgili çalışmalar yapabilecek.*

Özel eğitim veren personelin özelliklerinden deneyiminden ziyade alan yeterliliği, kişilik özellikleri önem arz ettiği ifade edilmektedir. Yani aranan öğretmen kriterlerinde deneyimin önemli olmakla birlikte ön planda olmadığı görülmüştür. Aynı veri STK'larda da mevcuttur.

MEB-M-4: *Mesleki yeterlilik en önde gidiyor. BİLSEM 'de stajerlik aldırdıktan sonra başvuru yapabilirsiniz yani gençler dolu geliyorsa çocuk onu çok daha tercih ediyor. Biz de tercih ediyoruz. Adam daha yeni yüksek lisansa başlamış ama hakikaten mesleki bilgisi çok çok iyi. Mesela deneyim olan boyutu biraz daha ikinci planda şuna yarıyor iletişimde bazen iyi oluyor ama deneyim de önemli Tabii ki. Öncelik bence mesleki yeterlilik.*

Göreve alınan öğretmenlerin sürekli gelişiminin önemli olduğu gerek ARGEM gerekse BİLSEM'lerde personelin deneyimlerinin paylaşılmasında yarar vardır. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinde akademisyenlerden eğitim alınmaktadır. Bunun yanında sahada çalışma yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitim sistemine dahil edilmesi, alandaki deneyimleri paylaşma açısından yararlı olabilir. Göreve yeni başlayan öğretmenin mevcut deneyimlerden yararlanması önem arz etmektedir.

> ***MEB-M-7:*** *öğretmenin oryantasyonu çok önemli. Biz öğretmenlerde buradan mezun oluyor ciddi anlamda. Çok deneyim kazanıyoruz kendi açımızdan.*

Özel yetenekli, bireylere eğim veren personelden belli kriterlerde olmaları beklenmektedir. Bu bireylere eğitim veren personellerin BİLSEM ve destek eğitim odalarında görev yapan öğretmene her ay ek dersinin %25 oranında fazla verilmektedir.

> ***MEB-M-3:*** *Yani ek ders anlamında %25 fazla alıyorlar. Akşamüzeri ve cumartesi günleri oluyor onun dışında herhangi bir avantajı yok.*

Millî Eğitim Bakanlığı'nda yetkilinin ifade ettiği mesai saatleri avantaj gibi görünürken, çalışan personel için dezavantajlı olarak da görülebilmektedir. BİLSEM'lerde proje bazlı çalışmaların yapılması ve katılan olimpiyatlarda başarı beklentisinin olması da öğretmen personel için yorucu olabilmektedir. Gerek çalışma saatleri gerekse üst düzey performans beklentisi ve bunun sonucu karşılığında doyurucu bir ücretin olmaması öğretmenin kurumda uzun süre kalmasına engel olabilmektedir.

> ***MEB-M-7:*** *en az 4 yıl burada kalmalı Bir öğretmen. Öğretmenin ekonomik anlamda da desteklenmesi gerekiyor. Ek dersin %25 yanında 10 katı olması gerekiyor. Oturmuştuk gerekiyor bence kurumsallık gerekiyor. Dolayısıyla hem öğretmenin de burada kalması için bir ona göre mevzuat ayarlaması olması lazım yoksa öğretmen de gider çünkü 1 kilometre uzakta 9-3 çalışarak 500 TL ile çalışma temposuna bir yere kadar olur. Kendini alanı çok geliştirmiş öğretmeni tutmak da zor. Matematik olimpiyat istiyoruz, hocalarımız çok iyiler, kalıyorlar değer veriyorlar ama biz de onlara maddi anlamda da değer vermeliyiz.*

Ayrıca katılımcılar arasında okullarda görev yapan öğretmenlerin de destek eğitim odalarında ve sınıf seçmeleri ile ilgili yapılan çalışmalarda çalışmanın niteliğini artırmak amacıyla ücretlendirilmesi gerekmektedir. Görevlendirilecek öğretmenin kriterleri belirlenirken tatmin edici bir ücretin olması hem öğretmenin gelişimi için motivasyon olacak hem de görevlendirme yapıldığında kabul edilme oranı artacaktır.

> ***MEB-T- 15:*** *Bu tür çalışmalar özellikle güzel bir ücretle gelirse, bunların arasından çok rahat seçmeler yapılır. Hem kendini geliştirmiş olur hem biz uzman bulmuş oluruz. Artık ama siz bunu angarya ya*

çevirirseniz hem okula git hem oraya git hiçbir şey de yok, para da yok, bir şey de yok hiçbir öğretmen gitmez açıkçası

Bilim ve sanat merkezlerinde görev alan personelin görev sürelerinin sınırlandırılması konusunda katılımcılardan bazılarının bunun gerekliliği ile ilgili açıklamalar yapılırken bazıları da sınırlamadan ziyade gerekli motivasyonu sağlanarak belli bir yıl çalışma zorunluluğunun eğitimin devamlılığı, aksamaması için önemlidir.

Belli bir yıl sınırının olması gerektiğini ifade eden katılımcılar belli bir birikimin ve donanımın kazanıldığı bunun kaybedilmemesi gerekir. Ancak bilim ve sanat merkezleri arasında personel değişiminin yararlı olabileceğini, bu süreçte herhangi bir üretimi olmayan, eseri olmayan öğretmenin de tekrar değerlendirilip sürece daha üretken öğretmenlerin de dahil edilmesi için fırsat oluşturmasında yarar vardır. STK katılımcıları da yetişmiş elemanların görev sınırlandırılmasının olmaması ancak gelişimini destekleyici çalışmalar yapılması gerektiği, yıl sınırlaması olmamakla birlikte performansına yönelik değerlendirme yapılmalıdır. Ancak MEB katılımcılarının BİLSEM görev süresinin olmaması, bunun yerine öğretmenin performansına göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu sürecin esnek olması mevcut performansa göre davranılmasında yarar vardır.

MEB-M-5: *BİLSEM'lerde çalışma süresi öğretmeni performansına göre olmalı. İşte ben bakanlıkla beş yıl kadroya birisini tanılayacaksın beş yıl atarsın neden? Başarılıdır. 30 yıl kalmalıdır. Ama beş yıllığına birisini atarsın beşinci günde anlarsın olmayacağını onu bırakırsın yani. Bundan daha kolay bir şey yok. Süre sınırım böyle şeylerde asla kötü olmamalı kişinin anlık performansı üzerine olmalı. Bu işlerde kesinlikle bir bilim kurulu olmalı, bu kurulda hedefleri doğrultusunda çalışılmalı.*

MEB Katılımcılarının Öğretmenin Gelişimi Sağlayacak Faaliyetler- Hizmet İçi Eğitime Yönelik Değerlendirmesi

Millî Eğitim Bakanlığında personelin gelişimini sağlayacak, gerekli hizmet içi eğitimleri veren Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde yapılmaktadır. Katılımcılar ile yapılan görüşmede Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü bünyesinde verilen eğitimlerin bir kısmının Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde de verilebilmektedir ancak mevcut sayılar ifade edilmemiştir. Ayrıca idarecileri de personel genel müdürlüğü üzerinden eğitimler verilmektedir. Bu doğrultuda personelin yetiştirilmesine görevli olan Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün her eğitimin yıllık plan dahilinde olmadığı görülmüştür. Süreç içerisinde gerekli eğitimleri aksatmadan yapılmasının eğitimin sürdürülebilirliği önem arz

ettiği görülürken mevcut plan içerisinde özel yetenekli bireylere yönelik eğitim sayısının azlığı göze çarpmaktadır. Ancak planlarda görülmeyen eğitim sayısının fazla olduğu ifade edilmiştir. Bu da öğretmen eğitimlerinde uygulanan politikaların planlı olmadığı düşüncesini doğurmuştur.

> ***MEB-M-1:*** *Yani öğretmen yetiştirmenin belirlenen hazırlanan program gider içerisinde görünmüyor siz istatistiklere baktığımızda göremezsiniz ama orada var olan en az beş katı on katı öğretmenlerimizin eğitim var.*

Millî Eğitim Bakanlığı içerisinde özellikle pandemi döneminden sonra online eğitimlerin artması ile birlikte hizmet içi eğitimlerinin de arttırdığı, öğretmenlerin istedikleri konularda eğitim alabilme imkânı sağlanmaktadır. Öğretmenin gelişimine büyük bir fırsat sağlanırken bu eğitimler genellikle akademisyenler tarafından verilmektedir. Eğitimlerin geri dönüt olarak öğretmenler tarafından değerlendirilmesine yönelik çalışma olmadığı görülmüştür.

> ***MEB-M-3:*** *...mesela geçen sene vermiş olduğumuz eğitimlerle her öğretmen birden fazla eğitime katıldı. 2700 civarında öğretmenimiz var. Bunlar birden fazla eğitime katılan öğretmenlerimiz 7000-8000 civarında eğitim sirkülasyonunda eğitim alan oldu. Ama bunlarda çok değişik konular mesela yapay zekâ ile ilgili bir konu, güvenlikleri bir konu, tarım teknolojileri ile ilgili bir konu felsefeyle ilgili bir konu gibi sadece bu alanlar değil sosyal alanlarla da ilgili.*

> ***MEB-M-3:*** *...biz öğretmenlerimizin taleplerini alıyoruz eğitim alıp almak istemediklerini soruyorsun ona göre bu yaptığımız 7000 eğitime o şekilde yaptık mesela görsel sanatlar da tasarım eğitimleri dijital tasarım eğitimleri, oyun eğitimleri verdik o üniversitedeki hocalarımızla buluşturduk birçok eğitim verdi birçok eğitim verdik.*

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bakanlık tarafından verilen eğitimlerin üniversitelerle birliği içinde, çok sayıda eğitim yapıldığı görülmektedir. Ancak hizmet içi eğitim vermekle görevli olan ve yıllık planlamayı yapan Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün eğitim genel müdürlüklere göre eğitim sayısında kontenjan vermektedir. Bu sınırlandırmanın işin çerçevesini belirlenmesi için gerekli olduğu görülmekle birlikte çağımızda bilgini çok fazla artmasının genel müdürlükleri kendi bünyesinde eğitim planlarını yapmaları gerektiği düşüncesini doğurmuştur. MEB bünyesindeki genel müdürlükleri tarafından yapılan planlar ihtiyaca yönelik eğitimler olmakla birlikte önceden planlanan eğitimler daha çok politikaların yönlendirdiği eğitimler olacaktır. Genellikle öğretmenlerin talepleri doğrultusunda eğitimler düzenlendiği görülmektedir. Hizmet içi eğitim politikasının oluşturulmasının öğretmen taleplerinin yanında mevcut ihtiyaçları giderecek eğitimlerin planlanması ve geleceğe yönelik uzun vadeli politikaların oluşması şeklinde düşünülebilir.

MEB-M-4: *Benim zamanımda da yok. Biz çalıştay üzerinden giderdik. Bizim verdiğimiz eğitimden çoğu ihtiyaca göre oldu. Bakanlığın hizmetiçi yanında bir iki tane eğitim görülür orada sıkıntı şu hizmet içini para boyutu ile ilgili bir sıkıntı var Bir de şu denirdi 3 tane eğitim hakkınız var onu da nereye isterseniz oraya kullanın.*

Örneğin mevcut hizmet içi eğitim planı içerisinde zekâ oyunları kursunun oldukça fazla olduğu ve katılımcı sayısının da 10.000'i aştığı görülmüştür. Buna yönelik yapılan değerlendirme de zekâ oyunlarının zekâ geliştirici bir etkiye sahip olmadığı iyi zaman geçirmeye yönelik bir faaliyet olduğu ifade edilmiştir. Ancak mevcut hizmet için eğitim içerisinde oldukça fazla sayıda yer almaktadır.

MEB-M-4: *şöyle bir tez vardır zekâ oyunlarını zekâyı geliştirmediğine yönelik. Şöyle düşünün atari oyunları nedir zekâ ile ilgili değildir siz o levele ezberlersin ve o yeni bir levela geçersiniz. Akıl oyunu beraber oynarsınız iyi vakit geçirirsiniz. Televizyon seyretmekten daha verimlidir. Ama hep zekâ oyunları diye algıladı iyi bir piyasa oluştu. Camia olarak akıl ve zekâ oyunlarını çok sevdiğimiz için çoğaldı çoğaldı çoğaldı.*

Personele verilecek hizmet içi eğitimlerde, personelin talep ettiği konulardan oluşabileceği gibi personele verilmesi gereken eğitimlerin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Verilen hizmet içi eğitimin niteliğini arttırılması için, akademinin desteğinin olması önem arz etmektedir. Bu eğitimler öğretmenler henüz çalışmaya başlamadan önce alması gereken eğitimin içerisinde olması, öğretmenlerin karşılaşabilecekleri problemlerle ilgili bilgilenmenin verileceği hizmet içi eğitimlerin olmasında yarar olduğu ifade edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin eğitimi ülkemizde 1995 yılından başlayarak yaklaşık 30 yıl devam eden bir süreç içerisinde elde edilen birikimler ki bunlar personel, yönetici, öğrenci deneyimlerinin de eğitim süreçlerinin içerisine katılması da yararlı olacaktır.

MEB-M-7: *Özel yeteneklilik beraberinde bazı patolojileri de taşıyor. Zekâ düzeyini normal bakıyorsunuz sosyal ve duygusal anlamda gelişinde birtakım sorunları olan çocuklarımız olabiliyor. Bu çocuklara hizmet sunma da örneğin rehber öğretmenlerin de biraz daha spesifik eğitimden alması gerekebilir. Klinik anlamda çocuklara destek olunabilmeli, klinik bir takım destekleyici eğitimler olmalı, yaklaşımları bilmek, süpervizyon çok önemli.*

Öğretmenleri özel yetenekli bireyler ile ilgili hizmet içi eğitimlerle bu öğrencilerin özellikleri, eğitimleri ile ilgili eğitimler verilmektedir. Katılımcıları eğitim verenlerin aynı akademisyenler olabildiğini ifade ederek bu durumu eleştirmiştir. Verilen eğitimlerde aynı akademisyenlerin eğitim vermesinin akademik tekelleşmenin oluşabileceği düşüncesi doğmuştur. Verilen eğitimlerin bazı durumlarda tekrarlanması gerektiği durumlarda tek eğitimler yerine paket programların geliştirmenin önem arz ettiğini ve öğretmenlerin bu programlardan farklı zamanlardan yararlanması yararlı olacaktır.

Bu alanlarda kendilerini geliştirmek isteyen öğretmenler için YÖK ya da üniversitelerle iş birliği yapılarak yüksek lisans ve doktora konusunda avantajlar sağlanması, öğretmenlerin kendini geliştirmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Özel yetenekli bireylere eğitim veren bilim ve sanat merkezlerinin öğretmenlerinin yüksek lisans ve doktora sayılarının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Araştırmanın alanyazın kısmında veriler mevcuttur.

MEB Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Eğitim Veren Personelden Beklenen Özelliklere Yönelik Değerlendirme

Bu alanda katılımcılar öğretmenin kişisel özellikleri yanı öğretmenlik becerisi ile ve alan bilgisi olmak üzere iki bölümde değerlendirme yapmışlardır. Alanında yüksek lisans ve doktora yapmak alan yeterliliği ilgili önemli bir etken olurken öğretmenin branşı ile ilgili yeniliklerden haberdar olabilme önem arz etmektedir.

Öğretmenin özel yetenekli bireylerin hassasiyetini iyi bilmesi, bir proje üretmek, çalıştığı bir alanda uzmanlaşmak, patent alma, iyi yapmış şeklinde baskı oluşmakta birlikte yeterli alan bilgisinin yanında alanı ile ilgili olimpiyatlarda, projelerde başarı göstermesi beklenmektedir. Yani bazı STK ve bilim merkezlerinde 2 eğitmenden beklenen performans BİLSEM'lerde tek öğretmenden beklenmektedir.

> ***MEB-M-5:*** *Türkiye'de seçilen öğretmenler de başka yerde de bir kere özel akademik yeteneğin olması gerekiyor. Yani kendi alanın çok iyi bilmesi gerekiyor. İkincisi bu çocukları destekleyebilecek pedagojik bu formasyonun olması gerekiyor. Bu eğitim fakültesinde aldığı pedagojik formasyon değil aldı kendisi dışarıdan kitap aldığı eğitim aldığı edince bilgiler olması lazım. Üçüncüsü kendisinin ilgi alanlarının geniş olması lazım çünkü sen fizik öğretmeni de olsan çocuk sana astrofizikle ilgili öyle bir soru sorar ki.*

> ***MEB-M-3:*** *O öğretmenin eğitim Öğretimdeki tutumu(alan bilgisi) daha ağır basıyor çünkü alan bilgisi mesela Farklı bakabilen öğretmenler dedi ki mesela atom da genetikle ilgili projeler yapıyor çocuğun basit bakabilecek hem de üst düzey görebilecek kapasitede görebilmesi lazım, yönlendirmesi lazım patent proje çalışmalarımız oluyor çocukların yapmış olduğu ürünlerin çoğu patent alıyor ve çeşitli fuarlarda sergileniyor …….en üst düzey çalışmalarda da çocuğu destekleyebilecek hem kendine yetebilecek hem çocuğu destekleyecek Yüksek lisans doktora çalışmaları yapıyor onla birlikte hem kendini hem öğrenciye destek olabilecek kapasiteli arkadaşların olması gerekiyor.*

Bilim ve sanat merkezlerinde yüksek lisans ve doktora yapan öğretmen sayısının oranı yüksektir. Yüksek lisans ve doktoranın yeterli olmadığı görüşü ifade edilmekle birlikte katılımcıların BİLSEM'lerde ki oranların yüksek olmasını olumlu karşıladıkları görülmüştür.

MEB-M-4 *Bilim-sanatta ki öğretmenlerin çoğu üretken öğretmenler. Kendini hakikaten yetiştirmiş %90 daha fazladır bu tür öğretmen sayısı ve kendisi de hâlâ geliştiren öğretmen çoğu hâlâ yüksek lisans doktora yapar, sistem de biraz onu gerektiriyor Bilsem'e gelen öğretmen yüksek lisansı zaten yoksa bir an önce yapmam gerekiyor algısına kapılıyor.*

Ayrıca yeni şeyler öğrenmekten zevk alan, araştırmaya yatkın olan insan psikolojisi hakkında bilgili zekâyı bilen zekânın türlerini bilen, her konuyu bilemeyeceğinin farkında olarak öğrencilere bunu rahatlıkla söyleme esnekliğine sahip, iş birliğine açık, hazır cevap, pozitif yönden üst düzey iletişim becerisi olan ve empati becerisi gelişmiş, öğrenciye farklı bakış açısı kazandırabilen, bilimsel donanıma sahip özellikleri taşıyan öğretmenlerin olması önem arz etmektedir.

MEB-M-4*: ilin personeli de oluyor bakanlık personeli de oluyor ikisi de beraber oluyor ve iletişim becerisinde bence en önemli şeylerden bu adam zaten öğretmen, buna bakmamak lazım.*

Özel yetenekli bireylere eğitim veren personelin farklı basamaklarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle mevcut kriterleri taşıyan öğretmenlerden alımların yapılması, öğretmenin çağın yeniliklerine ayak uydurabilmesi gerekmektedir. Öğretmen alımlarının oluşturulan komisyonlardan ziyade merkezi sınavlarla başarı elde eden öğretmenlerden alınmasının yararlı olabilir. Mevcut öğretmen yetiştirmenin bir sınavla olmaktan ziyade belli aralıklarla puan biriktirme şeklinde süreç dahilinde olmasında yarar vardır.

MEB-M-5*: 1. gelişmiş öğretmen alınmalı 2. öğretmenler ne kadar gelişmiş olursa olsun mesleki eğitim almaları kesinlikle şart ardından da bu meslek eğitimi sınavla sınamak gerekir. Her ne kadar bizi teorik eğitim işte eleştirişe de sadece Türkiye'de değil bütün dünyada 3. Merkezi sınav olmalı başöğretmen uzman öğretmenler bu şekilde seçilmeli ve bunun puanlama şeklinde olması gerekir.*

Öğretmen öğrenci tanılama sürecinde beklenilen kriterlerle eğitim sürecinde beklerinden kriterler arasında benzerlikler görülmekle birlikte farklılıklar görülebilmektedir. Farklı basamaklarda çalışma yapan öğretmenlerden farklı özelliklerinin olması beklenmektedir.

Özel yetenekli bireylerin tanılanmasına yönelik genel yetenek, resim ve müzik alanında sınavlar yapılmaktadır. Ancak genel yetenek belirlenmesi konusunda oluşturulan sisteme kıyasla resim ve müzik yani sanat alanında yeteneği belirlenebilmesinde daha fazla sorun yaşandığı, sanat alanında yetenekli olan bireyin tanılamasını yapan bireylerin önceden bu çalışmalar hakkında bilgi sahibi olması, eğitim alması gerektiği, bunun yeteneğinin ortaya çıkmasında önem arz ettiği belirtilmiştir. Bu yeteneklerini keşfedebilecek öğretmenin bu bakış açısını değerlendirmesi gerektiği ifade edilmekte birlikte öğretmenlerle yapılan

görüşmelerde bu alanlarda kendilerini yeterli görmedikleri görülmüştür. MEB ve STK'lerin bu konudaki aksaklıklar konusunda aynı görüştedir.

> ***STK 8*** *yönlendirdiğim çocuk inanılmaz yetenekli bir çocuk, çok ciddi çizimleri olan bir çocuk, evrensel taramaya girdiğinde, hani resimle ilgili yapıyorsa perspektif nedir bilmeli gibi bir akıl oluşur ister istemez. Çocuk haliyle perspektifin ne olduğunu bilmiyor. Çocuk perspektifi bilmediği için o çocuk yeteneksiz addedildi. Ama o çocuk çok yetenekli, kendine karakterler üretiyordu, çok inanılmazdı bu yüzden evrensel bir taramadan ziyade performansını gözlenip hep aynı noktaya geliyorum, kendimde de keşfediyorum, temel sorun öğretmen.*

4.5.3. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Bilim Merkezi Katılımcılarının Personele- Öğretmenlere Yönelik Uygulama ve Değerlendirmeleri

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)-bilim merkezlerinde yapılan çalışmalarda personele yönelik farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. TÜBİTAK ve bilim merkezlerinin kadrolu personelden ziyade proje süreçli personel istihdamını tercih ettikleri görülmektedir. Eğitimcilerin öğretmen olma zorunluluğu olmayıp farklı meslek gruplarından, akademisyenlerden destek alındığı için personel kavramı kullanılacaktır.

Tablo 38. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların personele yönelik değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu:

	Belgeler
Personel seçim kriterleri	7
Personel eğitimi	6
Kodlanmış belgeler	8
Kodlanmamış belgeler	1
Analiz edilen belgeler	9

Tablo 39. TÜBİTAK ve bilim merkezinde görev alan katılımcıların personele yönelik değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu:

	Bölümler
Personel seçim kriterleri	17
Personel eğitimi	10
Toplam	27

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesindeki DENEYAP atölyelerinde personel sistemi farklılık göstermektedir. Atölye çalışmaları için genelde mühendislik fakültelerini bitiren mühendislerden tercih edilmektedir. Biri pedagojik formasyon alan, genelde MEB'de çalışan öğretmenlerden seçilmek üzere iki eğitimci dersi işlemektedir. Eğitmenler seçildikten sonra akademisyenler tarafından pedagojik eğitimler verildiği ardından eğitimlere başlandığı belirtilmiştir. BİLSEM'lerin aksine kadrolu personel- öğretmenlerin olamaması nedeni ile sürekli bir eğitmen sirkülasyonunun olduğu ve bu personel eğitimlerinin de projelerin gerçekleştirilmesine yönelik verilmektedir. Ayrıca eğitmen seçiminde öğretmen olma zorunluluğunun olmadığı farklı alanlardan örneğin mühendislik alanlarından mezun olan personelin de eğitmen olabilmektedir. Ancak bu personelle birlikte pedagojik eğitim alan bir personelinde derslere girerek eğitim sürecini gerçekleştirmesi önemli bir ayrıntıdır. BİLSEM'ler zenginleştirilmiş destek eğitim kurumları olduğu için öğretmene yönelik uygulamalarda personellerin kadrolu görev yapmaktadır.

Bilim merkezlerinde çalışan personelin yerel yönetimler tarafından finanse edildiği, TÜBİTAK bünyesinde DENEYAP gibi projelerin ise TÜBİTAK tarafından desteklendiği ve STK'lar ile de iş birliği yapıldığı ifade edilmiştir

TÜBİTAK Katılımcılarının Personel Seçim Kriterleri ve Personel Eğitimine Yönelik Değerlendirmeleri

DENEYAP atölyesinde personel performansına göre ve teknik aşamalardan geçip başarılı olmasına bağlı olarak personel alımları gerçekleşmektedir. Sürekli bir kadro söz konusu değildir.

DENEYAP atölyelerinde personel seçimlerinde web sayfası üzerinden ilanlar verilmekte olup alan mezunu olmakla birlikte farklı özelliklerin de arandığı görülmektedir. Bu çerçevede yapılacak çalışmalarla ilgili teknik özellikleri, kullanması gereken programlar belirlenmekte ve bu kriterler üzerinden kişiler tercih edilmektedir. Teknik donanıma ve özelliğe sahip olmayan kişiler baştan sürece dahil edilmemektedir. Mevcut alındıktan sonra özgeçmişler üzerinden bir eleme yapılıp eleme sonucunda kalanlara iki soru ve bir standart form gönderilerek yazılı sınava alınmaktadır. Bu bilgiler genellikle teknik sorulardan oluşmaktadır. Sınav sonucunda ilk aşamayı geçen kişiler teknik mülakata alınmaktadır. Teknik mülakatı geçtikten sonra alanla ilgili malzemeleri kullanabilmesi beklenmektedir. Bu süreci geçtikten sonra eğitimcilere akademisyenler tarafından pedagoji eğitimi verilmektedir. Eğitmenleri yüksek lisans ve doktora yapmaları avantaj olarak görülürken kendi alanlarında yapmaları önem arz etmektedir. Proje çalışmalarına danışmanlık yapmışsa bunlardan ekstra puan almaktadır. BİLSEM'lerde yüksek lisans ve doktora çalışmalarında yüksek lisansın tezli ya da tezsiz olmasına yönelik bir kriter mevcut değildir.

Eğitmen eğitimleri; pedagojik alan bilgisi ve uygulamalı teknik eğitimler olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Eğitmen adayları, eğitim sırasında ve sonrasında eğitim veren kişileri değerlendirilir. Eğitim sırasındaki performanslarına göre eğitmen olarak görev alıp almayacağı belirlenir. Bunun sonucunda bir dönemlik eğitim boyunca görevlendirilmiş olur. Sürekli bir personel istihdamı yoktur. Her bir ders için eğitim sürecinin değişik olması önemli bir unsurdur. Atölyelerde iki eğitmen bulunmakta bu etmenleri bir tanesi formasyon ile ilgili kendileri teknik alanda bilgili olması ve bu eğitmenlerin iş birliği içerisinde eğitim sürecini sürdürmesi beklenmektedir.

Öz düzenleme becerilerine sahip, yaratıcı düşünme becerileri üst düzeyde olan özgür fikirler geliştirebilen, eleştirel düşünme becerilerine sahip öğretmen ve öğrenmeyi seven, takım olma birlik olma, sorun çözme becerileri gelişmiş ve projenin ülke geleceği için önemli olduğu bilincine sahip bireylerden oluşmaktadır. DENEYAP atölyelerinde alınan bireyler eğitim sırasında iş birliği içerisinde, motivasyonu yüksek bir performans beklentisi vardır. Bu beklentiyi karşılamayan bireylerin seçilmelerine rağmen eğitimleri iptal edilebilmektedir. BİLSEM'lerde ise öğrenci alımından sonra böyle bir uygulamanın olmadığı görülmektedir, Araştırmaya katılan katılımcıların bilim merkezlerindeki gibi benzer uygulamanın yapılmasına yönelik görüşler mevcuttur.

TB 2: *yani temelden iletişim ikincisi de o alanda eğitim aldığınız alanda başarılı olmanız gerekiyor.*

Bilim merkezlerinde çalışan personelden ileri düzeyde performan beklenmektedir. Bilim ile toplum arasında bağ kurmaya çalışan bilim merkezleri 4 yaşından 94 yaşına kadar her yaş grubuna bilimi tanıtmak, sevdirmek amacıyla oluşturulmuştur. 4 yaş grubu bireye hitap edebilen bilim merkezlerinin çocuk gelişimi mezunu öğretmenlere ihtiyacı olduğu kadar uzay bilimleri ile alakalı çalışma yapan bireyler için mühendislik fakültelerindeki uzmanlara da ihtiyaçları vardır.

Bilim merkezlerine personel alımları finanse edildikleri belediyeler tarafından yönlendirilse de zaman diliminin içerisinde Bilim merkezinde çalışan personelin çoğunlukla öncesinde stajyer olarak çalışan kişilerden tercih edildiği görülmüştür. Oldukça yüksek sayıda stajyer çalışanlarının mevcut olduğu ve bunların genelinin üniversite öğrencilerinden oluştuğu belirtilmiştir. Bazı uygulamalarda da üniversitelerde akademisyenler tarafından tavsiye edilen personellerin de alımlarının yapıldığı görülmüştür. Bazı STK'larında benzer uygulamalar yaptığı araştırma sürecinde belirlenmiştir. BİLSEM'lerin ilk zamanlarda uyguladığı öğretmen seçmelerinde 1 haftalık kurslarla eğitim verilmesine benzer uygulama olduğu gözlenmektedir. Çalışılacak personelin eğitim ortamında gözlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

TB 1: *Yüksek lisansları devam etmekte ya da yüksek lisanslarını bitirmiş durumdalar TÜBİTAK projelerinin içerisinde bulunmuş olan konusuyla ilgili, öğrencilerden seçildiler. Başvuruları yaptılar mülakatları aldık. Örneğin hocalarımızın önerilerini de dikkate alıyoruz son iki alan personelimiz üniversitede hocalarımızın tavsiyesi ile de ciddi bir eleme yöntemiyle alındı personel seçiminde de üniversitedeki hocalarımızla ortaklaşa çalışıyoruz.*

Bilim merkezlerinde personelin eğitimleri ile ilgili farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Personelin uyum süreci için bir eğitim verilirken sürekli bir hizmet içi eğitim verilmemekte genellikle atölye çalışmaları ile ilgili akademisyenlerden konuya yönelik eğitimlerin alındığı görülmektedir.

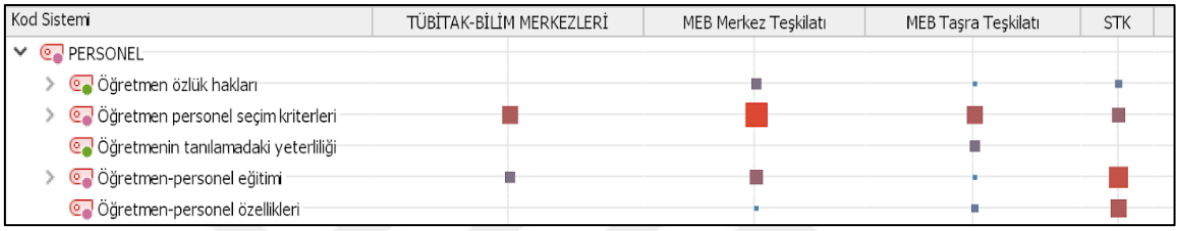
Bilim merkezlerinin kuruluş sürecinden bugüne gelişimlerini değerlendirme açısından ve kurulan sistemin devamlılığının olduğuna dair TÜBİTAK bilim merkezi koordinatörünün ifadeleri önem arz etmektedir;

TB 7: *şu anda ilk etaptaki gibi yönlendirmelerine ihtiyaçları kalmadı. Kendi işlerinde eğitimler düzenliyorlar, yurtdışıdaki eğitimlere katılıyorlar. Dolayısıyla üç aşağı beş yukarı herkes kendi yapacağı iş konusunda kendini geliştiriyor. Artık biz kurum olarak geri çekiliyoruz, tamamen onların kendini geliştirmelerini bırakıyoruz. Oradaki eğitimcilerin alımında diyoruz ki ya eğitim fakültesinden*

olacak ya da temel birimlerden mezun olacak. Temel bilim mutlaka bulunduracaksınız. İşte insanlar güler yüzlü olacak. İlk başlarda bunları hep karışıyoruz. Kişi olarak değil de backround'u tespit amacıyla. Belediye ve valilikle yaptığımız protokolle dayanarak tavsiyelerde bulunuyoruz. Sonra topu tamamen onlara bırakıyoruz. TÜBİTAK olarak uygun bir durum görmediğimiz de öyle olmayacağını farklı şekilde olacağını tavsiyesinde bulunuyoruz. Üç aşağı beş yukarı bütün bilim merkezleri kendini geliştirme duruma geldiler.

4.5.4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Bünyesindeki Bilim Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Millî Eğitim Bakanlığı Merkezi-Taşra Teşkilatı Katılımcılarının Personele Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Tablo 40. Personel Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Personel temasına bakıldığında katılımcıların değerlendirilmesinde TÜBİTAK bünyesinde öğretmen ya da öğretmen olmayıp bu alanda görev alan personelin seçimlerine yönelik kriterlerin olduğu görülmüştür. TÜBİTAK bünyesinde olan bilim merkezlerinde seçilen personelden staj yapan, akademisyenler tarafından tavsiye edilen kişilerin de tercih edilebilmektedir. MEB merkezi taşra teşkilatındaki katılımcıların öğretmen seçme kriterleri ile ilgili ifadelerde bulunurken STK'ların öğretmen eğitimi, görevlendirecek öğretmen özelliklerine yönelik ifadelerde bulunduğu görülmüştür. Bu basamakta gruplar arasında orantılı bir tablonun çıktığı görülmektedir. STK katılımcılarının personel konusunda diğer gruplardan daha fazla görüş ifade etmiştir.

Verilen hizmet içi eğitimler de genellikle öğretmenlerin talepleri doğrultusunda düzenlendiği görülmektedir. Hizmet içi eğitim planının oluşturulmasında öğretmen taleplerinin yanında mevcut ihtiyaçların giderilmesi yönelik eğitimlerin geleceğe yönelik uzun süreçli eğitimlerle politikalar oluşturacak şekilde bir eğitim politikasının oluşturulması gerektiği düşünülebilir. Yani hizmetiçi eğitim politikasında öğretmen ihtiyacını giderirken mevcut sistemin de ihtiyacının giderilmeli ve geleceğe yönelik oluşabilecek ihtiyaçların tespit edilerek giderilmesi gerektirecek eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının yüksek lisans doktora yapmış olmayı yeterli görmezken STK'ların personel tercihlerinde bunu durumu önemsedikleri görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşları ile yapılan görüşmelerde katılımcıların öğretmenin öğretmenlik becerilerinde kişisel özelliklerini ön plana alan, öğrenci ile iletişim temelindeki beceriler öncelikli iken Millî Eğitim Bakanlığı katılımcılarının öğretmenin iletişim becerisi ile kişisel özelliklerinin öğretmenlik becerisine uyumunun önemi kadar mesleki, alan yeterliliğinin de ön plana aldıkları görülmüştür. Bunun yanında STK, MEB, TÜBİTAK DENEYAP ve bilim merkezlerinin öğretmen alımlarında deneyimden çok kişisel özellikler ve alan yeterliliğine önem verdikleri görülmektedir.

Bazı STK, MEB katılımcılarının özel yetenekli bireylerin eğitim süreçlerinden öğretmenlere uzmanlar tarafından süpervizyon sağlanması gerektiği belirtilmiştir. TÜBİTAK DENEYAP ve bilim merkezi bünyesinde çalışma yapan kırımların akademiden yoğun destek aldıkları ve süpervizyona dayalı bir iş birliğinin olduğu görülmektedir.

Bilim ve sanat merkezlerindeki öğretmenlerin bu iki alanı da birlikte yürütülmesi yönünde beklentilerin olduğu görülmüştür. Bu da öğretmene yönelik beklentinin yüksek tutulması yerine beklentilerin tamamını sağlayacak ortamların sağlamasını ön plana aldıklarını göstermektedir. MEB Akademik anlamda kendini geliştiren yüksek lisans ve doktora yapan öğretmenlerin tercih edildiği ifade edilirken öğretmenlerin kendi alanlarında tezli yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapan personelin tercih edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yani STK'lar yaptıkları faaliyetlerde genellikle yüksek lisans ve doktora yapan personelleri tercih ettikleri görülmektedir.

Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin görev süresine yönelik olarak STK katılımcılarının görev süresinin sınırlı olmaması, yetişmiş personelin motivasyonunu bozacak bir uygulama olabileceğini belirtmiştir. Ancak MEB katılımcıları ise görev süresinin sınırlı olması belli aralıklarla öğretmenlerin görevlendirmelerinin yararlı olacağı görüşündedir. Burada görev süresi yerine belli süre sonunda bilim merkezleri arasında görevli değişikliği sisteminin olması bu süreçte yeni personelin sisteme dahil olmasında yarar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca STK ve TÜBİTAK bünyesindeki personel alımlarında yüksek lisans ve doktora önem arz etmektedir. Bu durum MEB' de de böyle ancak STK, TÜBİTAK tezli yüksek lisans yapan personeli tercih ettikleri görülmüştür. MEB

verilerinde %61 (Özer, 2021) oranında civarında yüksek lisans oranının ne kadarının tezli olduğuna dair bir veri mevcut değildir. Projeye dayalı eğitim veren BİLSEM'lerde Tez sürecinden geçmiş öğretmenlerin görev almaları akademik gelişime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.6. Tema 6: Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi

Özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalar eğitim sisteminin bir parçasıdır. Bu nedenle eğitimdeki genel uygulamalardan etkilenmekte ve politikaları da etkilemektedir. Bu nedenle genel politikaların değerlendirilmesi farklı bir temada ele alınmıştır. Bu başlıktaki içeriklerin farklılık göstermektedir. Farklı temalar açmak yerine tek başlıkta toplamanın daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Özel yetenekli bireylerin eğitimleri ile sorumlu olan MEB'in bu öğrencilerin eğitimlerini kaldırabilecek yeterlilikte olmadığı belirtilmiştir. 2019 yılında yapılan çalıştayda da aynı karar alındığı, bir üst kurulun oluşturulması gerektiği görüşü mevcuttur. Bunun yanında uygulama görevinin de MEB tarafından yürütülmesi gerekmektedir. MEB'in alınana kararları uygulamada da personel yeterliliğinin zaruri olduğu görülmektedir. Bakanlık bünyesinde çalışan personelin alan dışı olması problemlerin çözülmesinin önünde engel olabilmektedir. Bunun yanında bakanlık personelinin alandan eğitim alan, yurtdışında özel yetenekli bireylerle ilgili yüksek lisans ve doktora yapan personeller de vardır. Ancak yönetici kademesinin alanı bilen kişilerden oluşması mevcut personelin potansiyelini doğru yönlendirmesi gerekmektedir.

> ***STK 1:*** *Millî Eğitim Bakanlığı ise hâlâ bu yükü kaldıracak birikimden yoksun. Politik iradenin kararı ile ve üniversite üzerinden yeni bir çalışma başlatılması için ikna sürecini başlatmalıyız.*

Millî Eğitim Bakanlığı'nın politikaları belirleme, uygulama, değerlendirme gibi sorumlulukların olması iş yükünü arttırmakta mevcut işleyişlerde aksaklıkların oluşmasına neden olmaktadır. MEB'inin politika belirlemekten ziyade uygulama basamağında yer alması kurumların görev taksimi yapmasında yarar vardır.

> ***STK 5*** *MEB bir şeyin merkezi değildir. Taşeron bir bakanlıktır. Kastım şu. Taşeron olmak kötü değildir eylemcidir ve harekete geçirir. Siyaset ve devlet zihniyeti müteahhittir. Bu çocukların konusun MEB bırakılmayacak kadar özeldir. Enerji sanayi bakanlığı ve TÜBİTAK problemidir. Müteahhit onlardır.*

BTK raporunda gibi sen şunu yapacaksın sen şunu yapacaksın der. MEB bilgileri verir ve bu ihtiyacı karşıla der. Eğitim programlarını düzenle ve bu ihtiyaçları karşıla der sanayi bölgelerindeki liseler gibi TÜBİTAK'ın Gebze de dahil bütün araştırma merkezlerinde farklı yeteneklerdeki çocuklar için sınavlardan muaf eğitim sistemleri kurmaların gerekir.

Özel yetenekli bireylere yönelik Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) de oluşturulan bir araştırma komisyonun bu bireylere yönelik durumun belirlenmesi ve yeni politikaların oluşturulması amacıyla oluşturulmuştur. Araştırma komisyonu 3 aylık planlama yapılmış ancak 17 ay gibi bir sürede tamamlanmıştır. Çünkü politikaların devimselliğinden yanı yenilenebilirliğinden bahsederken alınan kararların süreç içerisinde değiştiği düşünülmektedir. Ancak raporun 17 ay gibi uzun süre alması yeni durumların değerlendirmesi açısından dezavantajlı olabilir. Bunun yanında meclis komisyonu çalışması sırasında sürece bilirkişi olan akademisyenin sonradan bakanlık görevinde bulunmasına rağmen özel yeteneklilerle ilgili somut adımlar atılmadığı görülmüştür. STK'ların bu raporun uzun süre yayınlanmamasından dolayı da rahatsız oldukları görülmüştür.

STK 1: *Millî Eğitim Bakanlığı iki strateji üzerinde çalışıyormuş! Sözde, üstün yeteneklilerle ilgili TBMM bünyesinde kurulan komisyonun raporu bekleniyormuş… komisyon başkanını aradım; raporun eylül sonunda tamamlanacağını söyledi. Hazırlanacak rapor durumu tespit etmekten öte bir çerçeve önerecekse bekleyelim. Ama yeni bir şey önermeyeceğini de anlatmamız gerekecek! …*

Sivil toplum kuruluşların meclis çalışmasının uzun sürdüğüne yönelik eleştirileri vardır. Geçmişte TBMM meclis araştırma komisyonu başkanlığı yapan günümüzde sivil toplum çalışmaları yapan Halide İncekara 17 ay süren raporun gecikme sebebini şöyle ifade etmiştir:

STK 11: …. *Komisyonun başkanı bendim. 3 aylık bir çalışma süresi var. Onun ardından 3 ay uzatma isteyebiliyoruz. Fakat o çalışmada zaruri yasal işler var. 3 ülkeye heyet yolladım. İlk kez bir araştırma komisyonu yurt dışına ziyaret yaptı. 20 üniversiteyi ziyaret ettim. Bütün fen liselerini gezdim 20 BİLSEM' gezdim bunların hepsi zaman aldı. Meclis araştırma komisyonu kurulur araştırır ve parlamento bunu meclise onaylatmaz. Bütün organlarla birlikte çalışıyoruz iyi bir ekibimiz vardı milletvekili ve teknik ekip gece 11 kadar çalıştık. Doğru söylüyorlar uzun sürdü son meclis kapanmadan meclisin onayına sunuldu. Kabul edilmesi ile birlikte BTK' dan geçsin diye. BTK yılda 2 kere toplanıyor. Türkiye'nin her kurumunun en birlerinin o projeksiyonu belirliyor. Orda taş patlasın 100 kişi var. İlk araştırma komisyonu bendim. Bu çalışmada hukuki yönü vb. her şey düzenleniyor ve duyuruluyor. Genelge ve yönergelere çevrilir. Bu bir emirdir. Devletim milli stratejisidir. Her satırı bir talimattır. Peki yapılmaz mıydı? Çok sevdiler, gayret gösterdiler ama görev değişikliklerin ile şimdi MEB bakanına sorsan bilmez.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından hazırlanan raporun da uygulanmadığı görülmektedir. Katılımcı bunun sebebinin sürekli değişen yetkili kadrolardan kaynaklandığını ifade etmektedir. Bunun yanında STK'lar tarafından meclisin sunduğu rapora yönelik eleştiriler de yapılmıştır. Beklentilerin karşılanmamasının yanında

çalışmanın uzun sürmesi de farklı bir olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Meclis komisyonunun uzun süren çalışmanın ardında, sahadan uzmanlardan aldığı bilgiler doğrultusunda rapor hazırlayıp ardından buna yönelik devam eden bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca raporu hazırlayan kurumun bu kadar çalışma, emekten sonra bir süreci başlatmaması ya da takip etmemesi düşündürücüdür.

> ***STK 1:*** *17 aydır rafta bekliyor. Komisyon başkan ve üyelerinin hiçbirinin Komisyon Raporu'nda yer alan tespitlere ve önerilere yer vermemiş olmasını ise hayretler içinde dinledim. Komisyon üyesi milletvekilleri gözlem ve izlenimleriyle yetindiler. İktidar ve muhalefet milletvekillerinin "üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar" üzerinden sürdürdükleri kayıkçı kavgasını dinlerken tam anlamıyla hayal kırıklığı yaşadım.*

Özel yetenekli bireylere yönelik TBMM tarafından üstünden araştırma komisyonunun STK'ların çabasıyla, talebiyle olduğu ifade edilmiştir. Ancak ortak yapılan çalışmalarda genel olarak sivil toplum açısından sık sık hayal kırıklıklarını yaşadığı belirtilmektedir. Hatta bazı STK'ların alınan kararların bilerek uygulanmadığına yönelik düşünceleri mevcuttur.

> ***STK 10:*** *Yapılan çalıştığın sonuçlarının gerçekleşmemesi bizi oldukça üzdü moralimizi bozdu. Ziya Hoca'nın bu çalışmayı yapacağını bekledik belki de o yüzden hayal kırıklığımız büyük oldu bir hamle yapılmadı, yıllardır yapılmıyordu. Ama bu sefer biraz farklı olduğunu düşünüp çok ciddi bir çalışma içerisine girdik. ……Ama anlamlandırmadığımız ve bilmediğiniz bir şekilde kesildi. Yani hiç adım atılmadı. Yani adım atıldı da kötü bir şey oldu desek. Ama hiçbir adım atılmazsa bu kadar umutlanmışken bütün tarafları bir araya gelip de tamam biz hazırız. Çalışmaya deyip de kamusuyla STK'yla ondan sonra birden kesilmesi biraz önce ilk başta söylemeye çalıştığım üstün yeteneklilerin eğitiminde hakikaten bir şey yapılmak istenmiyor mu sorusuna aklına bir şekilde sokuyor.*

> ***STK 4****: Bir kere şöyle söyleyeyim ben 2002 yılında bu alanda eğitim almaya başladığım zaman gerçekten geleceğe yönelik ki çok büyük ümitlerim vardı gitgide her şeyin çok daha iyi olacağı konusunda bir ümidim vardı. Ama maalesef uygulanan hem akademik alanda uygulanan politikalar hem bu alandaki öğretmenlerin eğitimine yani eğitimcilerin eğitimine yönelik uygulamalar hem de bu çocuklarla ilgili kurulan okulların sürdürülebilirliğinin olmadığı noktasındaki çalışmalar nedeniyle gitgide karamsarlığa, umutsuzluğa düştüm.*

Sivil toplum kuruluşundaki yetkililerin mevcut durumlarda zaman zaman umutsuzluğa kapıldığı ancak geçmişe nazaran ilerlemelerin kaydedildiği de ifade edilmiştir. Mevcut karamsarlığın nedeninin hiçbir çalışma yapılmamasından ziyade planlanan çalışmaların yapılmamasından kaynaklandığı görülmektedir.

> ***STK 5****: ben bin pişman olduğum zamanlar oldu bu konuya girdiğim için. Belediyeler sürekli çocuk üniversitesi. Açtı. Personel alımında diploma yeterliliği oldu. Nitelik olmadı. Tabi 15 sene önce böyle şeylerin ihtiyaç görülmezdi konuşulmazdı. Belli kurumlarla sınırlıydı.*

Özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik önemli paydaşlardan olan STK'ların mevcut sorunların belirlenmesine yönelik çalışılmasından ziyade alınana kararların

uygulanmasına yönelik beklentilerinin vardır. Diğer bir değişle sorunların ne olduğu açıkça belli olduğu alınana kararların uygulanmaması önemli sorunlar arasındadır. Bunun için özel yetenekli bireylerden sorumlu olan MEB'in kararlılıkla alınan kararları uygulamalı, uygulanmayan durumlarda uygulanmama sebebini kamuoyuna belirtmelidir ayrıca STK'larla iş birliğine geçmenin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Bu bölümde katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik görüşleri yer almıştır.

4.6.1. Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Uygulanan Politika Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi

Tablo 41. STK'lardaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik belge temelli frekans tablosu

	Belgeler
Uygulanan genel politikaların değerlendirilmesi-	8
Beyin göçü	4
Yaşadığı temel problem	4
Geçmişten günümüze sürecin değerlendirilmesi	4
Politikaları koordine edecek kurum	3
Kodlanmış belgeler	8
Kodlanmamış belgeler	5
Analiz edilen belgeler	13

Tablo 42. STK'lardaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Uygulanan Genel politikaların değerlendirilmesi	50
Beyin göçü	9
Geçmişten günümüze sürecin değerlendirilmesi	8
Politikaları koordine edecek kurum	6
Yaşadığı temel problem	5
Toplam	78

Sivil Toplum Kuruluşu Katılımcılarının Beyin Göçüne Yönelik Değerlendirmeleri

Türkiye'nin katma değeri yüksek bir ekonomi modeline geçebilmesi, kalkınmayı sağlayabilmesi için nitelikli insan gücüne ihtiyacı vardır. Nitelikli insan gücünü içine alan beşerî sermayenin kalkınmaya etkisi göz ardı edilemez. Araştırma da katılımcıların özel yetenekli bireyleri beyin gücü olarak algıladığı görülmektedir. Oysa bu bireylerin doğru eğitim süreçlerinden geçmesi durumunda nitelikli insan gününe dönüşür. Ancak bireye mevcut becerilerini geliştirecek imkanlarının verilmemesi durumunda yaşanılabilecek sorunlar üzerinde fazla durulmadığı görülmektedir. İşte tam da bu noktada bu bireylerin dezavantajlı grupta oldukları düşünülebilir. Zira var olan potansiyel değerlendirilmediğinde farkındalığı yüksek ancak bunu geliştiremeyen birey normal hayata uyum sağlamada zorlanmaktadır.

Günümüzde nitelikli insan gücünün kendisine daha iyi imkânlar sunan ülkelere gitmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Nitelikli beyin göçünün ülkenin gelişimi için dezavantaj görülürken, bu bireylere yetişme sürecindeki maliyetlerinin geri dönüşünün olmaması da ayrı bir sorun teşkil etmektedir.

Beyin göçünün geçmişte yetişkinlere yönelik yapılırken günümüzde çocuk boyutunda gerçekleşebilmektedir. Göç alan ülkelerin küçük yaştaki çocukları tercih etmeleri kendi ülkesinin kültür, geleneklerini almadan bu ülkelere göç ederek daha kolay uyum sağladığı gerekçesi ile tercih edildiği düşünülmektedir. Ancak bu çocukların bilgilerine nasıl ulaşıldığı konusu önem arz etmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın politika çemberine dahil olması gerektiği düşünülmektedir. Şimdiye kadar özel yetenekli bireylerin eğitimleri konusunda kurumlar arası iş birliği gerekli görülürken bu bireylerin güvenliklerinin sağlanması, kişisel bilgilerinin saklı tutulması milli bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Bunun yanında Dışişleri Bakanlığının da sisteme dahil edilerek göç eden çocukların ve ailelerinin durumları ile ilgili takipte bulunması gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca özel yetenekli bireyler göç eden ülkelerin bu çocuklara nasıl ulaştığı konusunun da araştırılması gerekmektedir. Türkiye'deki beyin göçünün sayısal veriler paylaşılmıştır.

STK 1: *birkaç yıldır ilkokul ve ortaöğretim kademelerinde yurt dışından davet alan, ailesinin tercihiyle farklı ülkelere giden, zekâ ve yetenek tanılaması sonucu eğitim ve burs desteği alarak yurt dışına giden*

öğrenci sayılarını öğrenmek istemiş ve bir türlü öğrenememiştik. İlk bilgi notuna ulaşabildik. E-okul sistemi 2007-2008 öğretim yılından 2018 yılı ile sınırlı da olsa bilgi notu bir fikir veriyor: On yıl içinde 216.444 öğrenci eğitim için yurt dışına gitmiş. On yıllık dönemde yurt dışına gidenler arasında erkek öğrenciler daha fazla. Bir, Türkiye'deki iktidarın yönetim tarzından rahatsız olanların "Beyaz Türkler" çocuklarıyla göç etmesi. İki, çocuğunun nitelikli bir eğitim alması için yurt dışı eğitim kurumlarını tercih etmesi. Üç, zekâ ve yetenek tanılaması yapılmış çocukları eğitim desteği sağlayan ülkelerin davet etmesi. Dört, eğitim sisteminin çökmesi ve nitelikli eğitim veremeyişi nedeniyle eğitimi önemseyen çevrelerin tutumu. Beş, Türkiye'de sözde "hizmet grubu"nun stratejik tercihiyle çocuklarımızı beyin göçüne tabi tutması. Altı, beyin göçünün çocuk boyutunda gerçekleşmesi.

***STK 1:** Türkiye'de yeni bir kalkınma hikâyesi yazmamız için yapmamız gereken şey katma değeri yüksek bir ekonomi modeline geçmek. Onun da yolu ve formülü çok net ve tek; becerili insanlar yetiştirmek.*

Beyin göçünün önlenmesi yönelik TÜBİTAK tarafından çalışmalar yapıldığı ancak bu çalışmaların verimli olmadığı, beyin göçünü önleyecek önlemlerin alınmadığı, TBMM araştırma komisyonu raporunda da beyin göçü evresinden beyin dolaşım evresine geçtiği ve Türkiye'nin yetenekli bireylere yeterli eğitimi veremediği görülmüştür (Çocuk Vakfı, 2019a). Ancak karar alma yetkisi olan, koordinasyondan sorumlu olan kurumların durum analizi yapmakla yetinmeleri bu ülkede düşünülmesi, çözülmesi gereken problemler arasındadır.

Türkiye'de beyin göçünü destekleyen kurumlar olabildiği ve bu kurumların özel yetenekli bireyler tanılandıktan sonra farklı ülkelere beyin göçü şekline dönüştüğü görülmüştür. Farklı ülkelerde özel yetenekli bireylere daha iyi imkânlar sunularak aileleriyle birlikte davet edilmektedir. Çok sayıda çocuğun bu şekilde yurtdışına gitmesi kişisel girişimlerden ziyade bir organizasyon olabileceği düşüncesini doğurmuştur. Özel yetenekli bireylere yönelik destekleme mekanizmalarını yeterli olmaması, diğer ülkelerdeki imkânların çekici olmasından dolayı beyin göçü olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca araştırma sırasında elde edilen veriye göre gerek ARGEM gerekse TÜBİTAK bünyesinde GUHEM gibi kurumlara başvuran bireylerin buralardaki eğitimlerden yararlanarak yurtdışı için bir basamak olarak kullandıkları görülmektedir.

***STK 10:** STK' lafın çeşitli amaçları olabiliyor tabii tenzih ediyorum tabii ki çok güzel çalışan STK var ama bu çocukların tanılandıktan sonra bunların eğitimlerine farklı yönde yapılıp bir beyin göçünü sağlanması çabasında olduğunu duyuyoruz. Beyin göçlerinin önüne geçmek adına bunların bizzat devlet kontrolünde eğitim verilip desteklenmeli gerekli olduğunu bir STK yöneticisi olarak düşünüyorum*

Millî Eğitim Bakanlığı-Çocuk Vakfı (2019a) iş birliği ile yapılan çalıştayında özel yetenekli bireylerin çocuk yaşta göç etmeleri ile ilgili veriler mevcutken nitelikli eğitimleri sonrasında kendilerine uygun iş, çalışma ortamının oluşmaması bu tercihlerin oluşmasına

neden olmaktadır. Türkiye'nin nitelikli insanların ilerlemesini çok fazla imkân olmadığı bu nedenle beyin göçünün olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu nedenle uygulanan politikalarda bireylere yardım amaçlı verilen destek önem arz ederken, ihtiyaç temelli destek mekanizmalarının da oluşturulmasından yarar vardır.

> ***STK 13:*** *ülkede nitelikli bireylerin ilerlemesini çok fazla imkânı yok şartlarda ve çok hızlı bir şekilde beyin göçü oluyor. Yeni bir kuruma ihtiyaç var MEB bence bu işin altından kalkamıyor. Bu benim şahsi görüşüm, daha fazlası gözlem zaman zaman sayısal verilere bakıyorum ama mesela bildiğim kaç tane çocuk varsa z kuşağı çoğunun niyeti bir şekilde yurtdışına gitmek şöyle burada eğitim imkânı alabilseler bile iş bulma imkânı bulma çok yok ayrıca iyi eğitim derken gerçekten iyi eğitim almak çok önemli,*

Dünya'da eğitimde üst düzey başarı gösterebilecek öğrencilere yönelik yatırımların daha fazla olduğu, beşerî sermayenin güçlendirilerek kalkınmanın sağlanması hedeflendi ifade edilmektedir ancak ülkemizde özel yetenekli bireylere yapılan çalışmaların özel gereksinimi olan bireylere yapılan çalışmalara göre dörtte bir oranında olduğu belirtilmiştir.

> ***STK 5:*** *Avrupa ve Amerika'da sadece iyilerle ilgileniliyor biz de de tam tersi. Bizde iyiyi konuşunca burjuva oluyorsun, üstten konuşuyor oluyorsun. Bir problem çözücü geliştirince binlerce problem çözmüş oluyorsunuz. Mesela Ataşehir BİLSEM' de inşaat nedeni ile çocukların eğitimi özel gereksinimi olan okullarda bir süre eğitim aldılar. Sonrasında özel yetenekli çocuk salyası akınca alarm sistemi geliştirdi. Problemi gördü ve çözdü.*

Bireyin mevcut kapasitesinin gelişiminin sağlanması kişisel gelişim ile birlikte bireyi özgürleştirirken mevcut sisteminde gelişmesine, zenginleşmesine katkı sağlayacaktır. Örneğin akademik çalışma yapan bir araştırmacının normal standartlarda imkânlara sahip olduğu hatta ihtiyaç sahibi olmadığı varsayılır ancak araştırmanın gerektirdiği giderleri karşılayamamasından doğan mağduriyetlerden dolayı kendisine daha iyi imkânlar sunan ülkeleri tercih edebilir.

Beyin göçüne örnekler

Aşağıda verilen örnekler farklı şartlarda olan ve göç etmeyi tercih eden kişilerden bahsetmektedir. Beyin göçünün tek sebebinin olmadığı ve buna yönelik farklı politikaların geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

> ***STK 10*** *bu kadar fazla çocuğumuzun kişisel girişimle gittiği şeklinde açıklanamaz. Çünkü çok fazla beyin göçü var daha iyi imkânlar sunarak Amerika'ya giden bir aile biliyordum mesela Amerika'dan bağlantı kurulmuş ve imkânlar sunulmuş. Çocuğun ailesinin maddi durumu biraz yetersiz olduğundan dolayı tabii çocuğun geleceğine bakarak öyle gittiğini biliyorum.*

***STK 1**: hocam, özel yetenekli bireylerin eğitimi konusunda en verimli olacağı bir dönemde muhatap bulamadığı için çareyi kendini unutturmakta bulmuş oldu. Türkiye bir türlü iyi yetişmiş insanlardan yararlanmanın yollarını bulamıyor. Güdük kalmasının bir nedeni de budur.*

***STK 4:** birkaç örnek vereceğim bölüme gerçekten 1.girmişti yani sayısalcı ile bu arkadaşımız. MEB bursu ile Amerika'ya İstanbul Üniversitesi'ne gelecek şekilde gitti ve çok güzel çalışman olan bir üniversite yaratıcı konusunda güzel bir eğitim üstün zekâlılarla ilgili eğitim de beraber buraya döndü ve akademisyenliğe başladı. Fakat o sene ne oldu biliyor musunuz? Üstün zekâlılarla ilgili alan özel eğitim ile birleştirildi ve bu hocamıza dediler ki "sen zihin engelliler bölüm başkanı olmak ister misin düşünebiliyor musunuz yani nasıl bir eğitim almış ve gerçekten ya geleceğe dönük bir geleceğe yönelik bir plan yapıyorsunuz, bir proje yapıyorsunuz bu alana hevesleniyorsunuz döndünüz zaman diyor ki ya ben tamam yine akademisyenim diyor ama yetkili olmadığım bir alanda diyor mesela bir eğitim almak gerçekten eğitim vermek daha doğrusu çok zor geldi. Türkiye'ye ne kadar 6 yıllık falan bir geri ödeme şeyi zorunlu olmasına rağmen. Bir tanesi bu bir. İkincisi mesela bizim Beyazıt Ford Otosan pilot proje uygulama okulu vardı 10 sene boyunca yani 10 sene boyunca devam etti sonra kapandı.*

Türkiye'de özel yetenekli bireylerin yurtdışına taşınmaları- beyin göçü ile ilgili sayısal verilere ulaşmakta zorluklar yaşanmaktadır. Ancak araştırma sırasında çocuk yaşta göçle gidilen ülkeye uyum kolaylaşmakta ve tercih edilen bir durum olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca üst düzey eğitim almış bireylerin de çalışma alanı bulamamaları bu bireylerin göçüne neden olabilmektedir. Yani ortalama imkanların sunulmasından ziyade mevcut kapasiteleri değerlendirilecek imkanların sunulması önem arz etmektedir.

Geçmişten günümüze özel yetenekli bireylerin eğitim sürecinin değerlendirilmesi

Geçmiş yıllara göre günümüzde özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik ilerleme kaydedilmiştir. Kaydedilen mesafenin azımsanmaması gerektiği ancak özel yetenekle bireylerin eğitimine yönelik çalışmalarda mevcut problemlerin çözümü ve uygun politikaların geliştirilmesi gerekir.

***STK 13:** hani bir şeyler öğreneyim diye anne olarak meraklarını gidereyim diye üstün yetenekli çocuklara internete yazdığınızda bile doğru düzgün bir makale çıkmıyordu Türkçe olarak kaynak o kadar az ve sınırlıydı ki zekâ testi nerede yapılır hem nerededir? nasıldır? Onu bilmezdik hatta beş yaşındaydı benim oğlum okuma yazmayı kendi kendine öğrenmişti çalıştığımız bir yerde birisi ramdan bahsetmişti seni 2007 rama gidin test yaptırın çocukta şifre kırma yeteneği vardı nereden nereye geldik şöyle baktığımızda şimdikiler çok daha şanslı bundan on sene önce durum gerçekten öyle değil de mesela benim oğlum Beşiktaş BİLSEM' mezun o zamanlar BİLSEM'ler sadece İstanbul'da iki taneydi bakarsanız hiç yeterli değil. Yıl 2012 hiç kimsenin BİLSEM'den haberi bile yoktu.*

Özel yetenekli bireylerin yönelik çalışmalarda tanılamaya yönelik tartışmalar mevcutken kongrelerini artması ile birlikte özel yetenekleri olan ilginin arttığı, ailelerin özel okulların elleriyle katılımları daha da arttığı. Ancak bu süreçte öğrencilerin gelişimlerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

STK 4: *2002 yılında işte üstün zekâlı öğretmenliği bölümüne başladım 2004 yılında Marmara Üniversitesi'nde çocuk vakfının iş birliği ile ilk kongre yapıldı üstün zekâlı çocuklar eğitim kongresi. Orada bir orada bir baktım böyle ortak görüş şuydu şunu tartışıyorlardı. Üstün zekâlı çocuk kimdir? Üstün zekâlı çocuğa özel eğitim verilmeli mi? Üstün zekâlı dersek ne olur üzülürler mi de bu çocuklar. Sonra her 2-3 sene de bir kongreler tekrarlandı kongrelerde ağının nasıl değiştiğini göstermesi açısından ilginç bir örnek vereceğim. Bu sefer öyle bir şey geldi ki yani artık herkes çocuğun üstün zekâlı olarak görüyor. Yani bütün aileler katılmış oraya işte ne bileyim farklı kurumlardan özel okullar katılmış, temsilci göndermiş bu alanda ne yapılabilir nasıl dediğim gibi ne olabiliriz. Hani tırnak içinde söylüyorum yani popülaritesi arttı. Ve Türkiye'de bir şey popülaritesi arttığı zaman suyunu çıkarıyoruz. Yani asıl olması gereken şeyler bu çocukların heba olmaması, gerçekten çocukların hak ettiği eğitimi, değeri görmesi ve sahip olduğu zekâyı, özellikleri toplum yararına kullanabilmesi, amacımızın bu olması lazım.*

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin ilerleme kaydettiği ifade edilirken bu eğitimlerin devlet tarafından koordine edilmesi ve verilmesinin stratejik öneme sahiptir. Bu bireylerin toplumun gelişimine önemli katkı sağlayacak potansiyellerinin olması, bu nedenle onlara yönelik politikaların önem arz ettiği görülmektedir.

Özel yetenekli bireylere yönelik politikaların dinamik bir yapıya sahip olması, güncel gelişmelerden haberdar olarak yenilenmesi gerekmektedir. Politikaların devamlılığını sağlanması için uygulayıcıların yeterliliği ile birlikte sık sık değişmemesi, öğrenci takip sistemindeki uygulamanın da devamlılığı için öğretmen değişikliğinin sık olmaması önem arz etmektedir.

STK 2: *Üstün/özel yeteneklilik alanı sürekli üzerinde çalışmalar yapılan bir alan dolayısıyla güncel gelişmelerden haberdar olmak ve eğitim sistemini yeniden düzenlemek adına sürekli eğitimlerin düzenlenmesi önemli. Öğrenciyi belirli bir öğretmenin uzun süreli olarak takip etmesi daha işlevsel, o yüzden görev değişimlerinin sık olmaması gerekli.*

Özel yetenekli-özel gereksinimi olan öğrencilere verilen eğitimin değerlendirilmesi

Özel gereksinimi olan bireyler içerisinde özel yetenekli bireyler olduğu gibi otizm, zihinsel yönden özel gereksinimi olan bireyler de yer almaktadır. Bu bireylere iyi verilen eğitimin her yıl giderek artmasıyla toplum içerisinde özel yetenekli bireylere gerekli desteğin verilmedi ile ilgili görüşler mevcuttur. Özel gereksinimi olan bireylere yapılan çalışmanın hak temelli olmaktan ziyade yardım temelli olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sırasında MEB merkez teşkilatından katılımcılarla yapılan görüşmede de bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

STK 1: *Türkiye'nin engelliğe yaklaşımı hâlâ "yardım" temelli bir anlayışa dayanıyor. İnsan haklarına dayalı anlayış ise engelli bireyleri birer hak öznesi kabul ediyor. Bu nedenle, bir türlü engellilerin*

toplumsal hayata eşit katılımını sağlayacak etkin politikalara sıra gelmiyor. Yardım temelli yaklaşımlar bu süreci önlediği gibi ayrımcılığa da neden olmaktadır.

Toplumda özel yetenekli bireyler avantaj gibi görülmekte, aileler özel yetenekli bireylerin olmasını çocuklarının olmasını istediği ifade edilmektedir. Ancak farklı dezavantajlı gruplarla birlikte özel yetenekli bireylerin de dezavantajlı gruplar içerisinde yer almaktadır. Hatta özel gereksinimi olan özel gereksinimi olan bireylere yapılan harcamaların dörtte birinin özel yetenekli bireylere ayrıldığı belirtilmiştir. Sak ve Ayas (2020) bu görüşü destekler niteliktedir.

STK 10: *üstün yetenekli çocuklar aslında bizim için en dezavantajlı çocuklar. Kanun ve yönetmelikler üstün yetenekleri desteklenmesine ilişkin hem çocuk hem ailenin desteklenmesini maalesef yetersiz. O yüzden üstün yetenekli çocuklar biraz kendi başlarına bırakılan çocuklarımız,*

Avrupa Birliği Uyum Yasaları çerçevesinde özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik birçok uygulama gerçekleştirilmiş, ilerleme sağlanmıştır ancak özel yetenekli bireyler de bu alanda gereksinimleri olmasına rağmen bunlara yönelik çalışmaların yapılmadığı ifade edilmektedir.

STK 4: *Ama geleceğe dair ne olur bilmiyorum yani her şeyden önce bu hatta Avrupa birliği uyum yasaları çerçevesinde çok güzel noktaya gelmişiz. Ama özel çocuklarla ilgili yani Avrupa istemez ki bizim özel yetenekli çocuğumuzun eğitim almasını anlatabiliyor muyum? Onun için diye gelemiyoruz diye düşünüyorum ben hep o mantıkla düşünüyorum yani engellilerle ilgili hep yapıyoruz ama özel yetenekler ile ilgili maalesef böyle bir şey var.*

Farklı engel gruplarda olan bireylere verilen destek gibi özel yetenekli bireylere yönelik de eğitim verilememesi bu bireylerin mağduriyetini artırmaktadır. Anne babaları özel yetenekli çocuklara sahip olmak istemektedir. Ancak özel yetenekli bireylere sahip olan ailelerin bu konuda birçok sorunlarla karşılaştığı görülmüştür. Bunun BİLSEM'lerde alınan özel yetenekli olmak avantaj gibi görünürken bazı durumlarda da dezavantaj olarak tanılanmaktadır.

STK 10: *İşte engelli olan çocuklara verilen desteğin yarısı üstün yeteneklilere verilse muhtemelen çok daha farklı durumlar olabilir şeklinde konuşuyoruz. Ben onları dezavantajlı olarak görüyorum. Üstün yetenekli olmak çok iyi ancak bazı durumlardan dolayı dezavantajlı olarak tanılarım.*

4.6.2. Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Uygulanan Politika Yönelik Genel Politikaların Değerlendirilmesi

Bu bölümde MEB katılımcılarının genel politikalarına-uygulamalarına yönelik değerlendirmeler yer alacaktır.

Tablo 43. MEB Merkez Teşkilatı ile Taşra Teşkilatındaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesi konusunda belge temelli (kod ile ilgili kişi, belge sayısını) frekans tablosu

	Belgeler
Özel yeteneklilere yönelik sayısal veriler	6
Uygulanan politikaların değerlendirilmesi	5
Kurumsal işleyişin değerlendirilmesi	4
Geçmişten günümüze özel yetenekliler	4
İletişim aracı	3
Beyin göçü	2
Politikaları hangi kurum yönlendirmeli	2
Kodlanmış belgeler	11
Kodlanmamış belgeler	9
Analiz edilen belgeler	20

Tablo 44. MEB Merkez Teşkilatı ile taşra teşkilatındaki katılımcıların genel politikaların değerlendirilmesine yönelik kodlu bölüm temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların sıklık sayısı) frekans tablosu

	Bölümler
Özel yeteneklilere yönelik sayısal veriler	11
Kurumsal işleyişin değerlendirilmesi	10
Uygulanan politikaların değerlendirilmesi (+) (+)	8
Politikaları hangi kurum yönlendirmeli (+)	7
Geçmişten günümüze özel yetenekliler	4
Beyin göçü	3
İletişim aracı	3
Toplam	46

Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Uygulanan Politikaların Oluşum Sürecine Yönelik Değerlendirmeleri

Özel yetenekli alanında profesyonel insan sayısının az olması ile birlikte eğitim almış kişilere fırsat verilmemesi ayrıca eğitim almamış, bu alanda yetersiz bilgiye sahip kişilerin MEB'de yer almaları profesyonel gelişmenin önündeki engellerdendir. Politikalarda akademik desteğinin olması önem arz etmekle birlikte sürekli akademik desteğinin olması için bilim kurullarının oluşturulmasının ve bilim kurullarının oluşturduğu hedefler doğrultusunda uygulamaların olması gerekmektedir. Bu bilim kurullarında görev alan eğitimcileri siyasetten uzak, alanında çalışma yapmış, o bilimsel gerçeklikle dünyadaki uygulamalardan da haberdar olan bireylerden oluşması gerekmektedir.

> ***MEB-M-5*** *Alanında bizde de alanında profesyonel insan sayısı çok az. Çok yakın tanıdığım insanlar var ne lisansı üstün zekâlar ne Yüksek lisans üstün zekâlılar. Doktora gitmiş fizik yapmış. Üstün zekândan ilgili bir şey eklemiş oraya. Üstün zekâlılar bölüm başkanı şu anda. Birçok kişi böyle tanıyorum. Kamunun içerisinde belli kadroları dolduran kişiler biliyoruz. Üstün zekâlar alanında hiçbir şekilde orayla alakası yok. Bu bizdeki profesyonel gelişmeyi öldüren bir şey. Bu iş sanki biraz işiymiş gibi halbuki bu çocuklar çok kıymetli insan potansiyeli.*

MEB politikalarını farklı yöntemlerle oluşturduğu görülmüştür. Araştırma sırasında uygulanan politikaların oluşum süreci hakkında da bilgi edinilmiştir. Bakanlık bünyesinde görev alan katılımcı politika oluşumunda belli bir yöntem kullanıldığını belirtmiştir.

> ***MEB-M-6:*** *Politikalar belirlenirken, burada bizim çalışmalarımız yürütülürken birincisi sahadan bize yansıtılanlar değerlendirilir yani uygulamada karşılaşılan sorunlar. MEBİM CİMER gibi yollardan bize ulaşır, ikincisi biz kendimiz saha araştırması yaparız, bunları derleriz, okur, inceleriz, gerekli çalışmaları yaparız. Nasıl, ne tür çalışmalar yapabiliriz onlara bakarız, gerekiyorsa yönetmelik çalışması, yönerge çalışması yapmamız gerekiyorsa bunu yaparız.*

Politika oluştururken sahadan veri toplanıldığı, bu verilerin farklı kurum ve kuruluşlar tarafından gönderildiği belirtilmiştir. Buralarda konfederasyonlar, bakanlık bünyesinde ilçe milli eğitim müdürlükleri ile birlikte STK'lar, üniversiteler ve vatandaşın şikâyet hatları üzerinden ilettikleri sorunlar politikaların oluşmasında etken olmaktadır. Genel veriler değerlendirilerek sorunların giderilmesi amacıyla yönetmelik, gerektiğinde yönergeler çıkarılmaktadır. Bu doğrultuda gelen verileri değerlendiren ve araştırmalar sonucunda elde edilerek politikaların oluşturulduğu ifade edilmiştir. Yani mevzuatın oluşturulması ile ilgili bir koordinasyon birimidir. Bu bilgiler bir veri tabanı üzerinden değil genellikle raporlama şeklinde olduğu görülmüştür.

Millî Eğitim Bakanlığı uygulanacak politikaların belirlenmesini paydaşlardan gelen önerileri değerlendirilerek mevzuat hazırlanmakta veya gerekli değişiklikleri yapılmaktadır. Ancak önerilerin, bilgi akışının yoğunluğu ile ilgili çalışmaların kurum uzmanları tarafından yapıldığı, buna yönelik bir veri tabanı- programın uygulanmadığı genellikle uzmanların değerlendirilmesi şeklinde yapıldığı görülmüştür. Burada da uzmanın alandaki hâkimiyeti önem arz etmektedir. STK'lar ile yapılan görüşmelerden aynı konularda tekrarlanan toplantıların yapıldığı ancak kararların alınmasına rağmen uygulamaya dönük çalışmaların olmadığı, örneğin Millî Eğitim Bakanlığı 2019 yılında yapılan özel yeteneklilerle ilgili çalıştayda alınan kararlarının uygulandığını ifade ederken STK'lar alınan kararların uygulanmadığını belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri uygulamaların yapıldığına yönelik bilgiler vermiştir. Çalıştayda BİLSEM'lerin sayılarının arttırılmasına yönelik alınan kararın uygulandığı görülmüştür. Nicel olarak sayının arttığı görülmüştür. Çalıştayda alınan kararlardan biri olan belli aralıklarla yapılan çalışmaların rapor haline getirilerek paydaşlarla paylaşılmasına yönelik kararın da uygulanmadığı görülmüştür. Araştırmacı tarafından çalışmayı organize eden paydaşlardan biri olan Çocuk Vakfı ile yapılan görüşmede de çalıştay sonrasında yapılan uygulamalarla ilgili belli aralıklarla raporun yayınlanıp yayınlanmadı ile ilgili bilgi sorulmuş ancak böyle bir raporun kendilerine iletilmediği bilgisi aktarılmıştır.

> ***MEB-M-4:*** *ST'K'lardan her zaman görüş alınır. Şu andaki ekipte alıyor. STK'ların birkaç tanesi hakikaten çok etkili hakikaten bir geçmişleri var geçmişlere oldukları için aynı şeyi tekrar yapmamanız için önerileri oluyor.*

Özel yetenekliler alanından çalışmalar yapan STK'lar ile iş birliği yapılırken Turkcell, ASELSAN gibi kurumların çalışma alanı özel yetenekli bireyler olmamasına rağmen ortak çalışmaların yapıldığı ifade edilmektedir. Bu kurumlar özellikle fiziksel ortamlarda atölye çalışmalarına destek olmaktadır. Öğretmen eğitimlerine, öğretmen eğitimleri yönelik çalışmalar yaparken, bazı durumlarda eğitimci konusunda da destek sağlamaktadırlar. Bu durum araştırma sırasında katılımcı gruptan olan bilim merkezleriyle de yapılabileceğini düşündürmüştür.

> ***MEB-M-6****: Yani burada belirleyici olan sahanın ihtiyaçları oluyor ya da onlardan bize yansıyan ve bizim araştırmalarımız sonucunda elde ettiğimiz veriler.*

Uygulanan politikaların geri dönüşlerini İzleme Değerlendirme Daire Başkanlığı tarafından yapılmakta olup geri dönüşlerle ilgili yapılan anket görüşmeler sonucunda elde

edilen veriler değerlendirilerek raporlar hazırlanmaktadır. Hazırlanan raporlar genel müdürlük bünyesindeki eğitim politikalarını yapmakla görevli olan daire başkanlıkları ile paylaşılmaktadır. Sistemin kendi içerisinde bir değerlendirme döngüsünün olduğu görülmektedir. Oluşturulan bu izleme çalışmalarını raporları da politika oluşumunda farklı bir veri kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Ancak yönetmeliklerin içerisindeki maddeleri ilgili daire başkanlığı tarafından şekillendirilmekte yönlendirilmekte, bilgiler izleme değerlendirme daire Başkanlığından alınan verilere doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bunun sonucunda da politikalardan sorumlu daire başkanlığı ilgili daire başkanlığından aldığı verilere göre yönetmelikleri hazırlamaktadır. Politikaları yapmakla sorumlu olan daire başkanlığı verilen taslak üzerinde koordinasyonu sağlayıp son şekli vermekle sorumludur.

Uygulanacak kanunlar çıkartılırken %100 memnun niyet edilmemekte genelde çoğuna hitap edecek şekilde uygun olan maddelerin yer alması öngörülmektedir. Alınan kararlar herkesi memnun etmeyebilir hatta bazı durumlarda bazılarının memnun olduğu durumdan diğerlerinin memnun olmama durumu da ortaya çıkmaktadır. Mevcut kanun ve yönetmelikler belli zaman aralıklarında değil ihtiyaç duyulduğu, talebe göre yapılmaktadır. Yani yönetmelik hitap ettiği kitleden alınan verilere göre şekillenmektedir. Ancak Bakanlığın sahadan paydaşlardan topladığı verilerle yeni politikalar üretirken oluşturulan veri havuzunun değerlendirilmesine yönelik kullanılan programın olmadığı görülmüştür. Yoğun veri akışında teknolojiden yararlanılarak oluşturulan programlarla değerlendirilmesi yönteminin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı sahadan veri toplamakla birlikte gerek yönetici kademesi gerekse uzmanlarla konuya yönelik saha çalışması yapmasında yarar vardır.

> ***MEB-M-6****: Yani en faydalı olanı genelde çoğunluğa hitap edecek şekilde uygun olanı yapmaya çalışıyoruz. Bunun belli bir zamanı belli bir sınırı olmuyor. O ihtiyacın gerçekten ne kadar geçerli olduğu ile ilgili ne kadar yoğun geldiği ile ilgili olabiliyor.*

Politikalar saha da yaşanan sorunların belirlenmesine ve uygulanan politikalardaki eksiklilerin yönetmeliklerle çözülmesi sürecine dayanmaktadır.

> ***MEB-M-6:*** *sahada çalışmalarımızı ona göre mesela yönetmelik çalışması yaparken onlara hitaben yaptığımız için onlar ne tür sorunlarla karşılaşıyorsa biz yönetmediklerimizi yönergelerimizi hazırlarken bunları inceliyoruz. O yüzden sahadan gelen sorular onlardan da bize geliyor veya biz kendimiz yönetmelik çalışmaları yönergesi çalışması yapacağımız zaman kendimiz saha çalışması yaparız. İl milli eğitim ilçe milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla.*

MEB uygulanacak politikaların, uygulamalarda akademik destek aldıklarını ifade etmekte birlikte farklı paydaşlardan da destek alınması gerekmektedir. Yani kurulların sadece akademisyenler tarafından değil sahada görev alan eğitimciler, STK'ların da dahil edilmesi gerekmektedir.

> ***MEB-T- 15:*** *Yani ona göre hem sağlam bir akademik kurul oluşturulmalı hem de sahanın içinden tecrübeli bu konuda çalışmalar yapabilmiş arkadaşları bir araya getirmek lazım.*

Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Beyin Göçüne Yönelik Değerlendirmeleri

Özel yetenekli bireylerin yurtdışında eğitim süreçlerine devam edip göç etmelerine yönelik STK'lardan bilgiler alınmıştır. MEB katılımcılarının da yapılan görüşmede katılımcıların beyin göçünden dolayı rahatsız oldukları, önlem alınması gereken bir problem olduğunu, bununla ilgili de politikalarının geliştirilmesine önem arz ettiğini ifade etmektedirler. Türkiye'de aldığı eğitim ile farklı ülkelerden davet- kabul alan bireylerin o ülkelerin imkânları çekici gelmekle birlikte, aldığı üst düzeye uygun çalışmama alanlarını ülkemizde bulamamaları nedeni ile itici sebep olabilmektedir. BİLSEM, ARGEM, GUHEM gibi kurumlarda eğitim alan bireylere ciddi maliyetlerle eğitimler verilmektedir. Eğitim öncesinde bu bireylere belli süre ülkesinde çalışmasına yönelik kurallar uygulanabileceği görüşü mevcuttur.

> ***MEB-M-7****…bir öğrencimiz yurt dışına gitti işte orada üniversiteye geçiş yaptı ama burada çok büyük bir altyapı sağlandı o çocuğu bu bizim için çok büyük bir kayıp. Ben bir sözleşme yapılması, imzalanması taraftarıyım. Alınırken askeri okullarda olduğu gibi olmalı ve bunun karşılamayan, bunu yapamayan da bunun bedelini ödemeli bence. Maddi manevi çok büyük yatırım yapılıyor…*

> ***MEB-T- 15:*** *Avrupa'ya bakıyorum Avrupa ülkelerinin birçoğunda bırak kendi ülkesindeki yetenek avını, Afrika ülkelerinde bizim gibi Gelişmekte olan ya da hiç gelişmemiş, gelişen ülkelerden de yetenekli çocukları yakalıyorlar. Biz de bunun aygıtları oturmuş değil. Oluşturulan aygıtlara da genellikle bu işten çok da anlamayan bu konuda yeterli çalışması olmayan akademisyen, akademik düzeyde çok yeterli olmayan kişiye ya da sahayı hiç bilmeyen akademisyenleri alıyorlar.*

Özel yetenekli bireylerle ilgili yapılan çalışmalarda akademiden destek alınırken akademinin sahada çalışma yaparak, uygun politikaların geliştirilebilir. Ayrıca özel tek bireyler alanında çalışma yapmış, uzun yıllar bu çocuklarla çalışmış bireylerle koordinasyonlu çalışma yapılarak deneyimlerle yararlanacak ve yeni gelen personele bilgi aktaracak bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Politikaların günü kurtarmak değil uzun vadeli planlamalarla başarıya ulaşabileceği düşünülmektedir.

4.6.3. Sivil Toplum Kuruluşu ve Millî Eğitim Bakanlığı Katılımcılarının Özel Yetenekli Bireylere Genel Politika Yönelik karşılaştırmalı Değerlendirmeleri

Tablo 45. Genel Politikalarının Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Bu kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha yoğun ifade ettiği konular tespit edilmiştir.

Genel politikaların değerlendirilmesi temasına bakıldığında MEB taşra teşkilatı ve STK'ların beyin göçüne yönelik kaygıları olduğu görülmüştür. MEB taşra geçmişten günümüze özel yetenekli bireylerin eğitimlerindeki süreci, politika değişikliklerinde daha iyi gözlemleme imkânlarının olduğu bunun yanında STK'ların özel yetenekli bireylerin eğitimine yönelik koordinasyon sağlayıcı kuruma yönelik değerlendirmelerde bulundu görülmüştür. Politikaları belirleme sürecinde etkin rol oynayan MEB merkez teşkilatı katılımcılarından bu konuyla ilgili değerlendirmelerinin yoğunken, MEB taşra teşkilatının genel politikaların değerlendirmede az sayıda değerlendirmede bulunmuştur. Bu doğrultuda TÜBİTAK bünyesindeki katılımcıların bu konuda görüş ifade etmedikleri, MEB merkez teşkilatı ve STK'lar katılımcılarının genel politikayı değerlendirmede oldukça fazla görüş belirtmişlerdir.

Özel yetenekli bireylerin eğitiminin ülkenin geleceği için önemli olduğunu belirten görüşler olmakla birlikte, verilen eğitimin kişisel gelişim için yardım değil hak olduğunu düşünen görüşlerin ağırlıklı olduğu görülmüştür.

Son zamanlarda özel yetenekli bireylerinin popülaritesinin artmasına ülkenin geleceğini yönlendirecek bireyler olarak algılanmakta, bu durum bazı sorumluluklar getirirken bazı avantajları bunun sonucunda prestij getireceği düşüncesinin olabileceği düşünülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının yapılan çalışmalara katıldıkları, kararlarda etkin rol oynadıkları görülmüştür. Ancak alınan kararların çok azının uygulamaya geçilmesinden dolayı karamsarlık yaşanmakta ve buna yönelik çalışmalara katılmada isteksiz oldukları gözlenmektedir. TBMM komisyon çalışmasının uzun sürmesi işleyişin yavaş olduğunun bir göstergesidir.

5. TARTIŞMA

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikaların araştırılması aileye yönelik politikalar, eğitim öğretime yönelik politikalar, tanılamaya yönelik politikalar, personele yönelik politikalar, kurumlar arası iş birliğine yönelik politikalar, genel politikaların değerlendirilmesi temaları altında Millî Eğitim Bakanlığı, STK'lar ve TÜBİTAK ve bünyesinden ki bilim merkezi katılımcılardan alınan veriler doğrultusunda önceki bölümde verilmiştir. Bu bölümde elde edilen bulguların alan yazın, bulgular arasındaki örüntünün ortaya çıkarılmasına çalışılacaktır.

Araştırmada özel yetenekli bireylerin ailelerine yönelik az sayıda soru olmakla birlikte katılımcıların bu konuya oldukça fazla yer verdikleri görülmüştür. Özel yetenekli bireylerin ailelerine yönelik eğitimlerin zorunlu olduğu katılımcıların görüşünde mevcuttur. Özel yetenekli bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için erken yıllarda öğretmen ve anne-babaların gözlemlerini çok önemli olduğu ve gerekli bilgi ve becerileri geliştirilmesi konusunda anne babaların ve öğretmenlerin yönlendirmesi gerektiği düşünülmektedir (Grosa, 1999, 207-214). Yeni tanılanmış bir çocuğun ailesine verilecek eğitim ile ergenlik döneminde olan özel yetenekli bireyin ailesine verilecek eğitimle farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle oluşturulan modellerin bu çocukların yaş gruplarına uygun şekilde geliştirilmesinde yarar vardır. Bu eğitimlerin velilerin istedikleri zamanlarda izleyip yararlanabilmesi için modüllerin geliştirilmesi yararlı olabilir. Bu modüller teknik alt yapıları günümüz teknolojisine uyum sağlamakla birlikte sahada çalışma yapan STK'lar, öğretmen, velilerden yararlanılarak içerik hazırlanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda MEB bünyesinde bu alanda çalışmalar yapan bireylerin deneyimlerini paylaşabilecek platformların oluşturulması, bu platformları bu tip veli eğitimleri kadar öğretmenlerin kendi branşlarında gelişimine de destekleyebilir.

Özel yetenekli bireylere sahip olma aileler tarafından tercih edilebilmektedir. Bu bireylerin toplumu yönlendirecek yapıda oldukları katılımcı görüşleri arasındadır. Ancak bu yönlendirmeyi gerçekleştirecek eğitim donanımının ve imkânının sağlanması konusuna daha fazla kafa yorulması gerektiği görülmektedir. Örneğin özel yetenekli bireylere yönelik Belsemlerin, destek eğitim odalarının sayıları artmaktadır. Bu uygulamaların değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması, MEB veri tabanlarında ya da uygulanan

politikaların değerlendirmelerinin de yapılması gerektiği düşünülmektedir. Suveren, (2006)'e göre anne ve babalar özel yetenekli bireylerin aday gösterme konusunda öğretmen ve anne baba görüşünden daha isabetli kararlar verebilmektedir. Ancak ailelerin özel yetenekli bireylerin eğitimlerinde önemi olmakla birlikte tanılama sürecinde ailelerin de görüşünün alınması gerektiği örneğin öğrencinin gelişim süreci hakkında bilgiler alınabileceği ancak buna yönelik bir uygulamanın mevcut olmaması düşündürücüdür.

Millî Eğitim Bakanlığı yönergesinde okul öncesine çalışmaya yönelik ifade bulunmakla birlikte uygulamada böyle bir çalışma yoktur. Özel yetenekli bireyin öğretmeni tarafından tanılanması yönlendirilmesi önem arz ederken okul sürecine gelene kadar olan zamanında doğru değerlendirilmesi yönelik tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Yani çocuğun tanılanması zekâ testlerinin altı yaşından itibaren uygulanma kuralı nedeniyle kullanılabilecek materyallerin olmamakta ve bu süreç çocuğun yaşını dolduracak şekilde beklentileri neden olmaktadır. Zekânı bir gelişim süreci olduğu belli bir yaş süreci içerisinde değerlendirilmesi gerektiği bilinmekle birlikte erken tanılama sisteminin oluşturularak ön tanılama sisteminin oluşturulması önem arz etmektedir.

Erken tanılama modelinin yanında genel tarama modeli ile aday belirleme sürecinde öğretmen ve komisyon çalışmalarında ziyade bütün öğrencilerin değerlendirilmesi gereken bir sistemin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Araştırmada, tanılama sürecinde etkin olduğu düşünülen orta ve üst gelir grubundaki ailelerin tanılama sürecindeki etkilerinin azalacağı düşünülmektedir. Bu durum farklı ülkelerde de görülmektedir. Plucker, (J. A., vd. 2017)'e göre Yoksul bölgelerdeki öğrencilerin tespit edilmesinde yaşanan sorunlar genel- genel tarama modelinin gelişmesine zorunlu kılan durumlardır. Öğretmen eğitimleri ile ve genel tarama modeli uygulanması durumunda tanılama sürecindeki eşitsizlikleri azaltacaktır ancak tanılama sürecinde kullanılan zekâ testlerinin öğrencilerin geçmiş yaşantılarından veya mevcut kültürel sermayelerinden arınmış olmadığı durumlar ile karşılaşılabilir. Bu durumda da alt gelir grubunda olanların bu durumdan olumsuz etkilenmemeleri için çok kriterli bir yaklaşım kullanılarak tanılamanın yapılması gerekebilir (Borland, 2004; Bernal, 2001; VanTassel-Baska, Johnson ve Avery, 2002; Callahan ve ark. , 1995). Daraltılmış havuz sisteminin aksine genel tarama modelinin ile genişletilmiş havuz sistemin oluşturulması Sağlık Bakanlığı bünyesinde sisteme giriş yapılarak bebeklik döneminden başlayarak yapılması ve gelişim olarak yaşından ileri olan çocukların tespitinden başlayarak kurumlar arası iş birliği içerisinde yapılmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

Ekonomik ve kültürel sermayelerin alt gelir grubuna göre fazla olan bireylerin olarak duruma göre üstün zekâlılara yönelik hizmetlerin eşitsiz dağılımının üstesinden gelmek için yerleştirme süreçlerinde ebeveyn katılımının ve öğretmen görüşünün rolünü azaltan genel üstün zekâlı tarama prosedürlerinin uygulanmasıdır. Genel bir tarama, üstün zekâlılığı doğrudan belirlemek veya ikinci bir aşamada daha ayrıntılı olarak değerlendirilen üstün zekâlılık potansiyelini belirlemek için tüm öğrencileri değerlendirerek sistematik olmayan yönlendirme süreçlerini atlar. Araştırmalar, genel taramanın düşük gelirli öğrencilerin teşhis oranlarını artırabileceğini düşünülmektedir (Rowe, 2017). Genel tarama modeli zaman ve kaynak maliyeti yönünden fazla olduğundan tercih edilen bir durum değildir (Bernal, 2001; Borland, 2004; Callahan ve ark. , 1995; VanTassel-Baska, Johnson ve Avery, 2002). Genel tarama modelinin MEB tarafından mı yapılması gerektiği, yoksa sağlık bakanlığının da dahil olması gerektiği konusu araştırılmalıdır. Zira sadece MEB tarafından yapılması yaşanan aksaklıkların tekrarlanabileceği hatta artabileceği anlamına da gelebilir.

Ülkemizde tanılama sürecinde 1. 2. ve 3. sınıflarındaki tanılamaların öğrencilerin sınıf düzeylerine göre yapıldığı belirlenmiştir. Oysaki süreçte uygulanan zekâ testleri mevcut potansiyelin çocuğun ay bazında takvim yaşına bölünmesinden elde edilir. Ancak sınıf açısından değerlendirildiğinden bir sınıfta 15 ay yaş farklı olan öğrencilerin eğitim alabildikleri görülmektedir. Aynı sınıfta olan 65 aylık bir çocuk ile 80 aylık bir çocuk aynı sınava girmekte ve eşit performans beklenmektedir. Bu durum çözülmesi gereken problemler arasındadır. İkeda (2022) PİSA(Programme For İnternational Student Assessment) OECD'nin Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programıdır. 15 yaşındaki bireylerin okuma, matematik ve bilim bilgi ve becerilerini gerçek hayattaki zorlukların üstesinden gelmek için kullanma becerilerini ölçer. Yapılan sınavlarda sınıf bazında değil bireylerin yaşlarının bazalınması önem arz eder.

Aday gösterilme sürecinde velinin, öğretmenin ve çevrenin birey için negatif ya da pozitif olarak etkileyebileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda öğretmenin alan ile ilgili bilgisinin öğrenciyi aday gösterme sürecinde etkili olduğu ancak okul öncesi öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Bu da bireylerin mevcut durumda fırsat eşitliğinin bireysel olarak değişkenlik gösterildiğinin bir sonucu olabilir. Örneğin ulaşım imkânının sağlanmaması, bunun için ayrı bir bütçesi olmayan aileler için caydırıcı olurken orta ve üst gelir grubundaki bireyler avantajlı olabilmektedir. Yurtdışında yapılan bir araştırmaya göre de öğretmenlerin alt

sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerden gelen öğrencilere göre üst sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerden gelen çocukların daha fazla özel yetenekli oldukları konusunda değerlendirmeler mevcuttur (Bianco, Harris, Garrison-Wade ve Leech, 2011,Yıldırım ve Öz,2018). Yine araştırmalar, öğretmenlerin düşük SES öğrencilerini daha varlıklı akranlarına göre daha düşük oranlarda üstün zekâlılar testi için yönlendirdiklerini göstermektedir (McBee, 2006). Bura da öğretmenlerin üst gelir grubunda olan bireylere ayrıcalıklı davranmalarında ziyade öğrencilerin okul öncesinde de yaşadıkları çevreden kaynaklanan avantajlar olabilmektedir. Bourdieu(2010) da kültürel sermayeyi belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir olan ve eğitim vasıfları biçimlerinde kurumsallaştırılabilir olarak tanımlar. Bu doğrultuda ailenin eğitim süreci de gerek öğretmenin değerlendirmesinde gerekse çocuğun okula başlamadan önceki yaşantısı nedeni ile hazırbuluşluk seviyesinin yaşıtlarına göre daha ileri olacağı düşünülmektedir. Bu da tanılamada bireye olumlu anlamda yansıyacaktır. Burada ailelerin mevcut durumu sabote edil kendi yararlarına kullanmak gibi bir durum mevzu değildir. Kültürel sermayesi fazla olan aile çocuğun eğitim sürecini daha iyi takıp edip çocuğun mevcut kapasitesini en yüksel seviyece kullanabileceği yönlendirmeler yapmaktadır. Başvuruya dayalı eğitimlerde bu fark daha fazla ortaya çıkmaktadır. Burada sorun, ailelerin kültürel sermeyenlerindeki farklılıklar değil sistemin genel tarama modeline yönelik uygulamaları yapmamasından kaynaklanmaktadır. Nitelikli bireylerin eğitiminin beşerî sermayenin artması ile sonuçlanacağı ifade edilir ancak bireylerin kültürel yönden farklı ortamlarda olmaları aynı öğrenme seviyesinde olsalar dahi kültürel sermayesi fazla olan bireyin lehine sonuçlanabilmektedir. Buna en güzel örneklerden birisi de bir BİLSEM de öğrenci velilerinin %25'in öğretmenlerden oluşmasıdır. Sebebinin de diğer meslek gruplarına göre öğretmenlerin BİLSEM'ler hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu görülmüştür (Şenol, 2011). Bu sonuca göre BİLSEM seçmelerinde öğretmen çocuklarının avantajlı durumda olduğu, yalnızca bir meslek grubundaki ebeveyn oranının bu kadar yüksek olmasının nedeninin öğretmenlerin kültürel sermaye ile birlikte sosyal sermayelerinin de olabileceği düşünülmektedir. Alt gelir grubunda olan özel yetenekli bireylerin dezavantajlı olması ülkemize özel bir durum değildir. ABD' de 1990 ve 2010 yılları arasında ilkokul öğrencilerinde alt gelir grubu ile üst gelir grubu arasında özel yetenekli bireylerin hizmet almasında da eşitsizlikler vardır. Üst gelir grubunda olan bir öğrencinin alt gelir grubunda olan bir öğrenciye göre bu hizmetten yararlanma olasılığı 6 kat fazladır (Grissom, vd.2019). Katılımcılarla yapılan görüşmede benzer bilgilere ulaşılmıştır.

Ancak araştıranın üç basamağından biri olan tanılama sürecinde uygulanan politikaların eğitim ve öğretim ile personele yönelik politikalar göre daha iyi olduğu düşünülmektedir. Tanılamaya yönelik problemlerin çokça, politikalara yönelik yapılması gereken uygulamaların oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Kültürel sermayenin topluma, döneme, sosyal sınıfa bağlı olarak herhangi bir aşılama olmadan bilinçsiz bir şekilde elde edilebilir. Bu da hiç şüphesiz kültürel sermayenin etkisi sermayenin kalıtsal aktarımın en gizli biçimde olduğu sonucuna varılabilir. (Bourdieu, 2010). BİLSEM 'de eğitimli üst gelir grubundaki ailelerin çocuklarının temsil oranının fazla olmasını, bu durumun kasıtlı bir durumdan ziyade uzun süreç sonucunda gerçekleştiği görülebilir. Bu durumun önüne geçilemeyeceğine göre erken yaşta tanılamanın yapılması süreç içerisinde yaşanan eşitsizlikleri azaltacağı düşünülmektedir. Çünkü erken yaşta tanılama da kültürel sermayenin bireyi etkisi ileri yaşlara göre daha az olacağı düşünülmektedir.

Eğitime yönelik yapılan yatırımlardan elde edilen başarılar değerlendirmeye çalışıldığında toplum için eğitim harcamalarının kârlılığını, "toplumsal geri dönüş," ya da "eğitimin ulusal verimlilik üzerindeki etkileriyle ölçülen toplumsal kazanç" olarak görülebilir (Becker 1964 s. 121, 155, Bourdieu,2010). Günümüz de ülkemizde de veriler üzerinde eğitimin işlevlerinin bu tipik işlevselci tanımı, eğitim sisteminin kültürel sermayenin kalıtsal aktarımını onaylarak sosyal yapının yeniden-üretilmesine yaptığı katkıyı yok sayar. Örneğin BİLSEM'lerin sayısının artısı ve tanılanan öğrencilerin sayılarındaki artış olumlu bir gelişme olarak görülürken bu bireylerin hangi grup ya da grupları temsil ettiğine yönelik çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. En başından itibaren, insani çağrışımlarına karşın, beşeri sermayenin tanımını, ekonomiden öteye gidemez ve bu eğitim faaliyetinden gelen akademik verimin daha önce aile tarafından yatırım yapılan kültürel sermayeye bağlı olduğu olgusunu görmezden gelir. Dahası, eğitimsel nitelikleşmenin ekonomik ve sosyal getirisi, yine miras alınan ve onu desteklemek için kullanılabilecek olan sosyal sermayeye dayanır.

Araştırmanın basamaklarından biri olan personele yönelik politikaların oluşturulması önem arz etmektedir. Türkiye'de alan ile ilgili uzmanların yetiştirilmesi gerektiği düşünülürken TBMM tarafından oluşturulan meclis komisyonun da bilirkişi olarak konuşma yapan uzmanların sonradan bakanlık görevine getirildiği görülmektedir. Ancak bu dönemde

de uygulamaya dönül çalışmaların olmadığı görülmüştür. Burada da personel yeterliliğinin çözümün parçalarından biri olduğu ancak tek etken olmadığı görülmektedir. Kurumsal beceri eğitiminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bilim ve sanat merkezlerinde özel yeteneklilere yönelik etkinlik temelli eğitimler verilirken farklı bir uygulama olan destek eğitim odalarında görevlendirilen öğretmenin uygun gördüğü şekilde eğitimler verilmektedir. Ayrıca eğitim veren personel görevlendirmelerinde de farklılıklar mevcuttur. Öpengin (2021)' e göre destek eğitim odalarında yürütülecek eğitime ilişkin standartların belirlenmesinde, öğretmenlerin farklılaşma ve zenginleştirme becerilerini geliştirecek ve kullanılan eğitim stratejilerini verimli kullanmalarını sağlayacak eğitimleri almalarında yarar vardır Uygulamanın yaralı olduğu bu araştırmada da elde edilen verilerdendir. Araştırma sırasında destek eğitim odalarına görevlendirmede okul idaresinin uygun gördüğü personel görev almaktadır. Buna yönelik bir kriter yoktur ancak BİLSEM'lere alınacak öğretmenlerin birçok kriterinin olduğu alanyazıda verilmiştir. Ancak destek eğitim odalarında buna yönelik bir kriter mevcut değildir. Aynı özelliklere sahip bireylere farklı eğitimin verilmesinin eşitriszlik doğuracağı düşünülmektedir. Bunun yanında hem BİLSEM hem destek eğitim odalarında eğitim alan bunu yanında örgün eğitime devam eden öğrencilerin olduğu belirtilmiştir. Bu eğitimi veren öğretmenin koordinasyonu önem arz etmektedir. Bu da MEB içerişimde kurum içi iletişimi sağlayacak teknolojik altyapının düzenlenmesi ile olacaktır. Bu doğrultuda bu uygulamaların etkililiği ve mevcut durumun niteliğinin arttırarak fayda-maliyet analizleri ile optimum (en uygun) düzeyde politikaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma da öğretmenler gerek destek eğitim odalarındaki eğitimlerde gerekse aday belirleme sürecinde yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Tortop ve Dinçer (2016)' göre yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin bu çocukların eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamada kendilerini yetersiz görmektedir. Bu da araştırmayla örtüşmektedir. Araştırma sırasında öğretmenlerle yapılan görüşmede aday belirleme sürecinde oluşturulan komisyonlarda görev alan öğretmenlerin bu konuda kendilerini yeterli görmediklerini belirlenmiştir.

Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan öğrencilerin ulaşım konusunda hizmet sunulması önem arz etmektedir. Gerek ekonomik gerekse ailenin farklı sebepler yüzünden ulaşım konusunda sorunlar yaşandığı ifade edilmiş hatta bazı öğrencilerin bu nedenle bu

hizmetten yararlanamadığı belirtilmiştir. Özel gereksinimli bireylere verilen hizmetin özel yetenekli bireylere de verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan hizmetiçi faaliyetlerin farklı genel müdürlükler tarafından ve yerel eğitimler olarak ta verildiği görülmüştür. Özel yetenekli bireylere yönelik bakanlık bünyesinde verilen eğitimlerin genellikle zekâ testine yönelik olması, özel eğitim ve rehberlik bünyesinde öğretmen talepler doğrultusunda birçok eğitimin açıldığı görülmektedir. Buna yönelik talepleri karşılayan, eksikleri gideren, geleceğe hazırlayan hizmetiçi eğitimlerin üç bölümde planlanmasının yararlı olduğu düşünülmektedir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde dene-yap atölye sorumlusu ile yapılan görüşmeden proje kapsamında 11 alanda eğitim programı hazırlandığı ve en zorlanılan basamağın eğitim programı hazırlamak olduğu, projenin sonlarına gelinmesine rağmen programın sürekli yenilenerek geliştirildiği ifade edilmiştir. Bu durumda müfredatın gerekli görülmemesinden ziyade hazırlama sürecinin uzun ve zor olduğu görülmüştür.

Öğrenci seçmeleri zekâ testi ile olmasa da belli bir düzeyin üstünde performans sergileyebilen bireylerin arasından seçilmektedir. Ayrıca TÜBİTAK bünyesinde bilim merkezleri koordinatörü ile yapılan görüşmede bilim merkezleri ile ilgili MEB'den imkânlardan yararlanılmasına yönelik bir talebin olmadığı görülmüştür. Bir üst kurulun gerekli olmadığını ifade eden MEB kurumlar arası koordinasyonu sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de BİLSEM'lerde zenginleştirilmiş eğitim modeli uygulandığı, verilen eğitimlerin etkinli temelli olduğu görülmektedir. Müfredatın-eğitim programının olmamasının katılımcılar tarafından değerlendirilmesi istendiğinde etkinlik, proje temelli eğitimin öğrenciler için daha tercih edilir olduğu ifade edilmektedir. Ancak İsrail'de yapılan bir araştırma da müfredatla eğitim alan özel yetenekli bireylerin uluslararası sınavlarda daha başarılı oldukları görülmektedir (David, 2019). Müfredatın eğitim kalitesinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Özkan (2009)'a göre okulların fiziksel yapısı müfredatı zenginleştirme programlarının işlerlik göstermemesi ve aileye gerekli desteğin verilmemesi velilerin problemleri arasındadır. Bu nedenle müfredatın eğitimin niteliğini olumlu anlamda etkileyeceği düşünülmektedir.

Özel yetenekli bireylere yönelik yapılacak politikaları uygulayacak bir üst kurulun oluşturulması, böylece kurumlar arası koordinasyonun daha kolay sağlanacağı belirtilmiştir. Bunun yanında MEB katılımcılarının bu koordinasyonun MEB tarafında devam edilmesi gerektiği düşünülmektedir. MEB katılımcıları ile yapılan görüşmeler sırasında gerek merkez teşkilatı gerekse taşra teşkilatında görevli bireylerin ciddi iş yoğunluğunda oldukları görülmüştür. İş kaleminin fazla olması merkez teşkilatının yoğunluğuna neden olmaktadır. Burada da TÜBİTAK'ın bilim merkezleri modeli göz önüne alınarak açılan kurumların temel işleyişini geliştirecek ortamların sağlanması ile birlikte adem-i merkeziyetçi bir yapıyla gerek belediye, mevcut ildeki üniversitelerle iş birliği sağlanarak varsa bilim merkezleri sistemin yönetişim modeli ile yapılmasının etkili olacağı düşünülmektedir. Bunun için de bu kurumlar ile iş birliğinin bakanlık tarafından yapılmasından ziyade bakanlığı YÖK ile iş birliği halında olması yerel bazda da BİLSEM'lerin kurumlarla iletişim kurarak protokoller yapmaları teşvik edilmelidir. Ayrıca kurumların oluşumunda MEB merkezi bir yapıda çalıştığı hatta personel seçiminin bile bakanlıktan giden personeller tarafından sözlü sınav yapmaları şeklinde olduğu görülmektedir. Eğitim verecek personelin belli eğitimlerden geçerken gözlenip değerlendirilmesi bunu sonucunda alımları yapılması yani ilk uygulamaya geri dönülmesi yararlı olabilir. BİLSEM sayıların fazlalaşması personel alımlarının belli bölgelerde ayrılmasında yarar olduğu düşünülmektedir. Bu durumda yoğun çalışma içerisinde olan MEB politikaların değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaları yapabilmesi mümkün görülmemektedir. Bunun yanında araştırmacının bilgi almakta en zorlandığı grup Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı katılımcıları olmuştur.

Araştırma sırasında özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin iletişim becerisini yeterliliği, psikolojik iyi olma halinin olması gerektiği belirtilmektedir. Bu özelliklerin belirleyebilmek için yazılı sınavın yanında farklı yöntemlerin de önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırma verilerinde mülakatın yeterli olmadığı belli sürede gözlemleme, proje yapmaları beklemeleri gerektiği ifade edilmiştir. Hatta BİLSEM'lerde bir süre öğretmenlerin 1 haftalık kamplara alınarak seçildikleri ifade edilmiş, BİLSEM'lerde sayılarının artmasıyla birlikte öğretmen sayılarının arttığı bunun sonucunda da sınavda başarı gösteren öğretmenlerin 1 haftalık eğitimlerle seçim uygulaya tekrar geçilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları önem arz etmektedir. Mezuniyet sonrası akademik çalışmalara devam etmek öğretmenlerin

mevcut bilgilerini yenilenmesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Ancak %61 (Özer, 2021) oranındaki yüksek lisans oranının içerisinde tezli ve tezsiz yüksek lisans oranları da önem arz etmektedir. Zira mevcut akademik çalışmalar içerisinde tez hazırlamak araştırma, bir konuda derinlemesine, ayrıntılı bilgi birikimi oluşmasına neden olmaktadır. Özel yetenekli bireylerin gelişiminde de bu becerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle lisansüstü eğitim yapan öğretmenlerin tezli yüksek lisans yapmaya yönelik politikaların geliştirilmesinde yararlı olabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın özel yetenekli bireylere yönelik politika değerlendirmeleri yönünde teknoloji temelli veri tabanının önemli olması ile birlikte bunun geliştirilerek yapay zekâdan da yararlanacak sistemlerin oluşturulmasında yarar vardır. Yani her yıl üniversite ya da lise giriş sınavına giren özel yetenekli bireylerin hangi alanları tercih ettikleri gibi verilerin elde edilmesinin araştırmalardan ziyade sistemsel politika değerlendirilmesi için veri tabanlarının oluşturulması ve kurumlar arası bilgi paylaşımını da zorunlu kılmaktadır.

Ülke genelinde birbirinden haberi olmayan ancak nitelikli çalışmalarda bulunan gerek bilim merkezleri gerek STK'lar mevcuttur. Bu kurumların kendileri arasında koordinasyon yapma imkânları varken bunu sağlamamalarının tercihe dayalı olduğu hatta kurumsal becerinin de göz önünde olması gerektiği gözlenmektedir. Bu nedenle oluşturulabilecek bir üst koordinasyon kurumun sadece Millî Eğitim Bakanlığı ve diğer bakanlıklar ve resmi kuruluşlar içerisinde değil yarı özerk olan TÜBİTAK gibi ve bu alanda çalışma yapan STK'larında koordinasyonu sağlamada etken rol alacağı düşünülmektedir. TÜBİTAK'ın diğer gruplara göre iş birliği konusunda daha etkin olduğu görülmektedir.

Araştırmada özel yetenekli bireylerle çalışan STK'ların arasındaki iş birliğinin sınırlı çok az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Yine TÜBİTAK bünyesinde çalışmaları yürüten bilim merkezlerinin kuruluş aşamasındaki bilim merkezlerinin diğer bilim merkezlerinin deneyimlerinden yararlanmak amacı ile danışmanlık aldıkları ancak genel olarak verilen eğitimlerde ve yapılan çalışmalarda koordinasyonun olmadığı görülmüştür. Yani ülkemizde birçok nitelikli iş yapıldığı ancak iş birliği konusunda aksaklıkların olduğu, kurumlar arası iş birliği ile bilgi paylaşımın ile kurumsal kapasitelerin gelişeceği düşünülmektedir. Bu iş birliğinin olmamasının sebebinin gerek görülmemesinden ziyade kişiler arası iletişim becerisi bireylerin yaşan kalitesini arttırırken gibi kurumlar arası iletişim becerisi de kurumların gelişmesinde etken rol oynayacağını düşündürmüştür. Bu iş birliğinin

gerçekleşmesine yönelik kurumlara eğitimler verilmesi gerektiği ve bununda teknolojik altyapı ile desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin DENEYAP atölyelerinde oluşturulan komisyonlardan her paydaştan bir üyenin olması ve belli aralıklarla toplanma ve kurumunu bilgilendirme gerekliliği vb. uygulama yapılacak çalışmalarda değerlendirilebilir. MEB (2013)'e göre STK, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları arasında iş birliğinin yetersiz olması görüşü araştırma ile örtüşmektedir.

Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM'lerin üniversitelerle iletişim kurmayı öncelik olarak tercih ettikleri görülmektedir (Akbüber vd., 2019). Araştırmada da STK'ların bazılarında ve TÜBİTAK, MEB akademisyenlerle çalışmayı çoğunlukla tercih ettikleri görülmektedir. Üniversiteler bünyesinde kurulacak enstitülerin gerekliliği ile birlikte bu çalışmaları yapan üniversite bünyesindeki merkezlerinde birbirleri ile iletişim halinde olması önem arz etmektedir.

Bilim ve sanat merkezlerinde özel yetenekli bireylerin beyin göçü ile yurtdışına giden öğrenci sayıları mevcut değildir. Tespit edilmesi zor olmayan bu bilginin paylaşılmaması mevcut olmamasında mı yoksa mevcut durumun açıklanamayacak boyutlarda olmasından mı ya da mevcut sayının az olmasından mı kaynaklanmaktadır. Bu soruların cevap bulması mevcut durumun daha doğru değerlendirilmesine neden olacaktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

- Özel yetenekli bireylerin yaş, gelişim dönemlerine yönelik eğitim modüllerinin oluşturulması, ailelerin istedikleri zamanlarda bu veli eğitimlerden yararlanmasının sağlanması,
- Tanılama sürecinde ilk basamağı olan aday belirleme sürecinde ailelerden bireyin gelişim özellikleri ile ilgili görüşlerinin alınması, ailelerin erken tanılama sürecine dahil edilmesi,
- Aday belirleme sürecinde çocuğun kültürel sermayenin etkisini en aza indirmek için erken tanılamaya yönelik politikaların geliştirilerek genel tarama modelinin uygulanması,
- BİLSEM'lerde Özel okul-devlet okul temsil oranının yönelik olarak araştırmaların yapılması,
- MEB, Üniversite, STK'lar, bakanlıklar TÜBİTAK ve BTK gibi kurumların koordinasyonunu sağlayacak kurumlar arası iş birliği becerisini geliştirecek teknolojik destekli koordinasyon sisteminin oluşturulması ve gerekli eğitimlerin verilmesi,
- MEB'in STK'lar ile yapılan çalıştaylarda alınana kararlara yönelik olarak belli aralıklarla katılımcılara bilgilendirme raporu sunulması,
- MEB ve STK iş birliği ile alınan kararların uygulamamasından dolayı oluşan karamsarlıkların, ümitsizliğin giderilmesine yönelik politikalar geliştirmesi, somut adımlar atılması,
- Gerek MEB'in adem-i merkeziyetçi bir anlayış ile yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak varsa bünyelerinde bulunan bilim merkezleri ile iş birliği protokollerinin hazırlanarak özel yetenekli bireylere yönelik kurumsal iş birliğinin yapılması,
- Kurumlararası iş birliğinde üniversite ve dolayısı ile akademinin etkin olduğu görüldüğünden kurumlararası iş birliğinin üniversitelerin dahil edilmesi,
- STK'lar gerek MEB bünyesinde eğitim veren kurumlar gerekse TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezlerinin işleyişi ile ilgili tecrübelerini paylaşacak platformların oluşturularak kurumsal gelişimin desteklenmesi,
- Özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin niteliğinin arttırılmasının yanında GUHEM, Türkiye uzay ajansı gibi kurumların çalışmalarına dahil edilmesi ve destekleyecek politikaların geliştirilmesi,

- Zekâ testlerinin yanında bireyin erken çocukluk döneminden itibaren gelişimin takip edilmesine yönelik sistem geliştirilmesi,
- Tanılama sürecine Sağlık Bakanlığı'nın, Aile Bakanlığı'nın dahil edilmesi ve buna yönelik veri tabanının oluşturulması,
- Sanat alanında aday belirleme ve bireysel değerlendirme süreçlerinde bu konuda okul dışı kişilerden de destek alınması, ademi merkeziyetçi yöntemle yerel imkanlardan yararlanılmasının sağlanması,
- Aday belirleme sürecinde sonunda belirlenen öğrencilerin grup taramalarında sınıf bazında değil takvim yaşının dikkate alınarak değerlendirmenin yapılması,
- Aday belirleme sürecinde sınıf öğretmenlerine yönelik eğitim modüllerinin oluşturulması,
- Tanılama sürecinde aday öğrencilik uygulamasının gerçekleştirilerek BİLSEM sürecinde uyum sağlayabilen bireyleri kesin kayıt imkânının verilmesi,
- Özel yetenekli bireylerin sınıf atlama, destek eğitim odaları BİLSEM gibi imkânlar sunulurken bu bireylerin talepleri doğrultusunda üniversitedeki eğitimlerine katılma fırsatının sunulması,
- Destek eğitim odalarında görev alan öğretmenlerin güçlendirilmesi, süreç içerisinde RAM, BİLSEM de görev alan öğretmenler gibi deneyimli personel tarafından süpervizyon hizmetinin verilmesi,
- BİLSEM ve destek eğitim odalarında eğitim alan öğrencilerinin PİSA, TİMSS gibi sınavlarındaki başarılarının değerlendirilmesi,
- MEB'in Özel yeteneklilere yönelik geliştirilmesi gereken müfredat-eğitim programının geliştirilmesi bunun için de TÜBİTAK ve bazı STK'lar tarafından geliştirilen programlardan yararlanmak amacı ile iş birliğine gidilmesi,
- Özel yetenekli bireylere yönelik oluşturulacak müfredatın sürekli geliştirilebilecek- yenilenebilecek özellikte olması, devimsel müfredatın, eğitim programının oluşması,
- Özel yetenekli bireylere yönelik verilen eğitimlerin modüller halinde hazırlanması, teknolojiden yararlanarak eğitim sonrası analiz ve değerlendirmelerin yapılacağı bir veri tabanının oluşturulması,
- Öğretmen eğitimlerinde iki başlıkta öğretmenlik mesleği ve alan yeterliliği ile ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesi,

- STK’lar ve TÜBİTAK bünyesinde öğretmenlik mesleği dışında görev yapan bireylerden eğitim amaçlı destekler alındığı gibi Millî Eğitim Bakanlığı’nın da buna benzer uygulamalardan yararlanılması gerek sanat gerekse temel bilimler alanındaki eğitimlerde bu uygulamanın yapılması,
- Personele yönelik hizmetiçi eğitimlerin üniversite desteği ile verilmesi öğretmenin alan gelişiminin kongrelerle, sempozyumlarla vb. desteklenmesi,
- Alanda uzmanlaşmış personelden süpervizyon benzeri danışmanlık hizmetlerinden yararlanılması,
- Uygulanacak politikaların değerlendirilmesi, öğrencilerin aday, eğitim süreci ve sonrasında oluşturulacak takip sisteminin de içerisine alınacak bir veri tabanının oluşturulması,
- Mevcut politikaların değerlendirilerek hedef kitleye yönelik çalışmaların değerlendirilmesinin MEB dışındaki farklı kurumlar tarafından yapılması,
- Özel yetenekli bireylerin diğer özel gereksinimi olan bireylerin yararlandığı gibi toplu ulaşım, kütüphane ziyareti, müze ziyaretlerinde ücretsiz yararlanmalarının sağlanmasında yarar vardır.
- Beyin göçünün özellikle çocuk beyin göçü ile ilgili olarak sadece MEB’in yanısıra İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı ile de koordinasyonlu çalışmaların yapılması,

7. KAYNAKLAR

Akarsu F.(2004b). *Üstün yetenekli çocuklar politika ve strateji belirleme Raporu*. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. Çocuk Vakfı Yayınları.

Akarsu, F. (2004a).*Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Sorunları*. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. *Çocuk Vakfı Yayınları*.

Akbüber, B. A., Erdik, E., Güney, H., Gaye Çimşitoğlu, G., & Akbüber, C. (2019). Bilim Ve Sanat Merkezlerinde Özel Yetenekli Öğrencilerin Sorunlarının Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi, Özel Yetenekli Çocuk Çalıştayı, *Journal of Gifted Education and Creativity*, 6(1), 22-39. http//dergipark.org.tr/en/pub/jgedc/issue/45283/547023, s.e.t. 20.08.2022.

Akkanat, H. (2004).Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Sorunları. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. *Çocuk Vakfı Yayınları*.

Ataman, A. (2003). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş.* Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.

Ataman, A. (2004). Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Sorunları. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, *Çocuk Vakfı Yayınları*, İstanbul.

Aygün, B. (2010). Üstün Yetenekli İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri İçin Matematik Programına Yönelik İhtiyaç Analizi (Yüksek Lisans), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakırtaş, T., & Kandemir, O. (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 18(3), 961-974.

Berger Roland. http//www.rolandberger.com/en/?country=TR s.e.t. 20.08.2021

Bernal, E. M. (2001). Three Ways To Achieve A More Equitable Representation Of Culturally And Linguistically Different Students İn GT Programs. *Roeper Review, 24*(2), 82–88. doi:10.1080/02783190209554134

Bianco, M., Harris, B., Garrison-Wade, D., & Leech, N. (2011). Gifted girl Gender bias in gifted referrals. Roeper Review, 33(3), 170-181.

Bildiren, A. (2018). Okul Öncesi Dönemde Bilişsel Yetenek İle Problem Çözme Becerilerinin Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi, 47*(Özel Sayı 1), 291-308.

Bildiren, A.,Uzun, M.(2007). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Tanılama Yönteminin Kullanılabilirliğinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (2) 22. Sayı.

Birch, J. W. (1984). Is any identification procedure necessary?. *Gifted Child Quarterly*, *28*(4), 157-161. http//doi.org/10.1177/001698628402800404

Boettger, E. R. H., & Reid, E. (2015). Gifted education in various countries of Europe. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*, *4*(2), 158-171. DOI: 10.18355/**PG.2015**.4.2.158-171

Borland, J. (2004). *Issues And Practices İn The İdentifcation And Education Of Gifted Students From Under-Represented Groups.* Retrieved from http://eric.ed.gov/?id=ED485164

Bourdieu, P. (2010). Sermaye Biçimleri. Çeviri: Mehmet Murat Şahin, *Sosyal Sermaye*, 45-77.

Brown, E. F., & Abernethy, S. H. (2009). Policy İmplications At The State And District Level With Rtı For Gifted Students. *Gifted Child Today*, *32*(3), 52-57. http//doi.org/10.1177/107621750903200311.

Brown, E., Avery, L., Van Tassel-Baska, J., Worley, B. B., & Stambaugh, T. (2006). A Five-State Analysis Of Gifted Education Policies. Roeper Review, *29*(1), 11-23. http//scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=A+five%E2%80%90state+analysis+of+gifted+education+policies+&btnG. s.e.t. 15.03 2022.

Callahan, C. M., Tomlinson, C. A., Moon, T. R., Tomchin, E. M., & Plucker, J. A. (1995). P*roject START: Using A Multiple İntelligences Model İn İdentifying And Promoting Talent İn High-Risk Students* (Research Monograph 95136). Retrieved from http://eric.ed.gov/ ?id=ED427447

Card, D., & Giuliano, L. (2016). Universal Screening İncreases The Representation Of Low-İncome And Minority Students İn Gifted Education. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *113*(48), 13678-13683. doi:10.3386/w21519.

Cho S. (2016). Domain-Specific Identification Of Talented Students İn The Republic Of Korea. Seokhee, C. H. O. (2016). Domain-specific identification of talented students in the Republic of Korea. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, *6*(1), 24-34.

Ciğerci, Z.C.(2006). *Üstün Yetenekli Olan Ve Olmayan Ergenlerde Benlik Algısı Başkaları Tarafından Algılanır Ve Psikolojik Biletlerin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Clark, B. (2002*). Growing Up Gifted*. 6 th ed. Columbus ,OH.: Merrill/Prentice Hall.

Colangelo, N., Assouline, S. G., & Gross, M. U. (2004). A Nation Deceived: How Schools Hold Back America's Brightest Students. The Templeton National Report On Acceleration. Volume 2. *Connie Belin & Jacqueline N. Blank International Center for Gifted Education and Talent Development (NJ1)*. http//eric.ed.gov/?id=ED535138 s.e.t. 18.09.2021.

Çağlar, D. (2004). Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı,* (s.111). Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

Çepni, S ve Gökdere , M. (2002) Profiles Of The Gifded Students In Turkey Education. Changing Times . Changing Needs „ *First İnternational Canference On Education*, Faculty of Education Eastern Mediterroneen Unıversty Gazimağusa, Turkish Republic of Northern Cybrus.

Çıkılı, Y. (1996). Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Türk Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Yeri Ve Önemi, (Yüksek Lisans), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çitil, M. (2017). Türkiye'de Özel Eğitim: Tarihsel, Politik ve Yasal Gelişmeler. Vize Yayıncılık,

Çitil, M.(2018). Türkiye'de Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Politikalarının Değerlendirilmesi, *Millî Eğitim Dergisi: Sayı 1, Özel Sayı, 147-171*.

Çocuk Vakfı(2019a). *MEB Özel Yeteneklilerin Eğitimi -Değerlendirme Bilgi Notu-* http//www.cocukvakfi.org.tr/wp-content/uploads/2019/10/MEB-%C3%96zel-Yeteneklilerin-E%C4%9Fitimi-De%C4%9Ferlendirme-Bilgi-Notu-25-Ekim-2019.pdf. s.e.t. 17.02.2021

Dağlıoğlu, E. ve Suveren, S. (2013). Okul Öncesi Dönem Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Öğretmen Ve Aile Görüşleri İleçocukların Performanslarının Tutarlılığının İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13*(1), 431-453.

David, H . (2019). Teaching Mathematically Gifted Students İn Israel: The State Of The Art. Journal for the Education of Gifted Young Scientists , 7 (1) , 57-69 . DOI: 10.17478/jegys.466451

Dereli, F. (2019). Okul Öncesi Dönemdeki Üstün Yetenekli Çocukların Aday Gösterilmelerine Yönelik Geliştirilen Eğitim Programının Etkililiği (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

DGHK. (Die Deutsche Gesellschaft für das hochbegabte Kind) http//www.dghk-sh.info. s.e.t. 05.07.2022.

DGHK. http//www.dghk.de, s.e.t. 19.07.2022.

Eker, A., & Sarı, H. (2021). Özel Yeteneklıların Tanılanmasında Sınıf Düzeylerının Uzman Görüşlerıne Göre Karşılaştırılması. *Trakya Eğitim Dergisi*.

Ekinci, A. (2002). İlköğretim Okullarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Batman ili örneği) (Yüksek Lisans), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Enç, M., (1973) Üstün Beyin Gücü, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,* No: 35.

Epçaçan, U. & Oral, B. (2019). Özel Yetenekli Öğrencilerin BİLSEM'deki Öğretim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri . Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 7 (13) , 139-166 . Retrieved from http//dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/46451/542539

Ford, D. (2003). Equity And Excellence: Culturally Diverse Students İn Gifted Education. In N. Colangelo & G. Davis (Eds.), *Handbook of gifted Education* (3rd ed., pp. 506–520). Boston: Allyn & Bacon.

Gallagher, J. J. (2002). *Society's Role İn Educating Gifted Student The Role Of Public Policy* (Research Monograph 02162). Storrs, CT: National Research Center on the Gifted and Talented. http//eric.ed.gov/?id=ED476370 s.e.t. 14.10.2021

Gallagher, J. J. (2015). Political Issues İn Gifted Education. *Journal for the education of the gifted*, 38(1), 77–89. doi:10.1177/0162353214565546.

Gökdere, M. ve Ayvacı, H.Ş. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklar Ve Özellikleri İle İlgili Bilgi Seviyelerinin Belirlenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18,* 17-26.

Gross, M. U. (1999). Small poppie Highly Gifted Children İn The Early Years. *Roeper review, 21*(3), 207-214. http//doi.org/10.1080/02783199909553963

Gülgöz, S., & Kağıtçıbaşı, C. (2004). *Intelligence And İntelligence Testing İn Turkey*. *International handbook of intelligence*, 248-269.

Gülkaya, Ş.(2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Algı Ve Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi* (yüksek lisans), Yakın Doğu Üniversitesi Yurtdışı Enstitüsü.

Güney, K. K. (2018). *Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Geliştirilen Farklılaştırılmış Bilimsel Araştırma Yöntemleri Programının Değerlendirilmesi.* (Doktora), Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Hertie school. http//www.hertie-school.org/en/. s.e.t. 05.07.2022.

Ikeda, M. (2022), "What can we do to ensure a level playing field for All Students?", *PISA in Focus*, No. 117, OECD Publishing, Paris, http//doi.org/10.1787/e297c355-en. s.e.t. 22.02.2023

Karadağ, F. (2016). Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanması Ve Tanılamaya Yönelik Alternatif Değerlendirme Araçları, [Bireylerin Tanılanması Ve Alternatif Değerlendirme Ölçekleri Belirleme]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 9* (16), 561-571.

Karg vakfı. http//www.m.karg-stiftung.de. s.e.t. 09. 09.2022.

Kılıç, Ş., Tarhan,S. ve Ak, A. (2010). *Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi Güney Kore Çalışma Ziyareti*. MEB Özel Eğitim Rehberlik Ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınlanmamış Çalışma Ziyareti Raporu. http://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2014_01/10035040_gneykorernei.pdf s.e.t. 20.02.2021.

Koç, F., & SARANLI, A. G. (2020). Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün Yetenekli Çocuklara İlişkin Türkiye'de Gerçekleştirilen Lisansüstü Çalışmaların Çok Boyutlu Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(41), 163-183.

Kök, B. (2012). The Effect Of Differentiated Geometry Teaching On Gifted And Talented Students İn View Of Creativity, Spatial Ability And Success. *Unpublished doctoral dissertation). İstanbul University, İstanbul, Turkey*.

Kulik, J. A. (2004). Meta-Analytic Studies Of Acceleration. *A nation deceived: How schools hold back America's brightest students*, *2*, 13-22.

Lee, J. B., Yoo, K. J. & Yeo, S. S. (2011). *Policy For İdentifying And Supporting Under Represented Gifted Students.* CR 2011-70. Seoul, Korea: Korean Educational Development Institute (in Korean).

Levent, F. (2011). *"*Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Görüş Ve Politikaların İncelenmesi" (Doktora). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Levent, F. (2014). *Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Üstün Yetenekli Çocuklar Sarmalında Aile, Eğitim Sistemi Ve Toplum*. Nobel Yayıncılık.

Marland Raporu (1972). http//www.valdosta.edu/colleges/education/human-services/document%20/marland-report.pdf s.e.t. 10.02.2021).

McBee, M. (2006). A Descriptive Analysis Of Referral Sources For Gifted İdentifcation Screening By Race And Socioeconomic Status. *Prufrock Journal*, *17*(2), 103–111. doi:10.4219/jsge-2006-686

MEB (2006). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, http://oygm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf s.e.t. 10.03.2021.

MEB (2020b). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim* ,http://sgb.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2020_09/04144812_MEB_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf, s.e.t.10.03.2021.

MEB *(2022), Uzman Öğretmenlik Ve Başöğretmenlik Eğitim Programı İle Öğretmen Kariyer Basamakları Yazılı Sınav Duyurusu, http//oygm.MEB.gov.tr/www/uzman-ogretmenlik-ve-basogretmenlik-egitim-programi-ile-ogretmenlik-kariyer-basamaklari-yazili-sinav-duyurusu/icerik/988* s.e.t. 09.06.2022.

MEB *(2022). Bilim Ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme Ve Atama Kılavuzu*. *http://orgm.MEB.gov.tr/www/2022-yili-BİLSEM'-ogretmen-secme-ve-atama-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1898,* s.e.t. 09.06.2022.

MEB(2022a). *BİLSEM Yönergesi*. http://orgm.meb.gov.tr/www/2021-2022-yili-bilim-ve-sanat-merkezleri-ogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1886. s.e.t. 15.09.2022.

MEB. (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu* http//www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf s.e.t. 18.03.2021).

MEB. (2007). *573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.* http//orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf s.e.t.18.03.2021.

MEB. (2012). *Yeteneklerini Eğitim Alanında Uluslararası Politika Ve Uygulamaların İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi raporu*.http//orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2013_02/12114109_stnyetenekleri neitimi.pdf s.e.t. 08.03.2021.

MEB. (2013). *Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Strateji ve Uygulama Kılavuzu*. http//orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireyleri neitimistratejiveuygulamaklavuzu.pdf s.e.t. 14.02.2021.

MEB. (2013a). *Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Strateji Ve Uygulama Kılavuzu*. http//orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeten eklibireylerineitimistratejiveuygulamaklavuzu.pdf s.e.t. 14.02.2021.

MEB. (2015). *Destek Eğitim Odası Açılma Genelgesi*. http://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2015_10/08112732_destekeitimodasgen elge.pdf s.e.t. 18.03.2021.

MEB. (2016), *Destek Eğitim Odası* http://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2015_07/24014806_destekodasi2.sra.pdf , s.e.t. 20.02.2021.

MEB. (2016). *Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi*. http//orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2016_10/07031350_BİLSEM'_yonergesi .pdf s.e.t. 09.02.2021.

MEB. (2017). Beni Anlayın Özel Yetenekli Çocuğum Var. http//orgm.MEB.gov.tr/www/ozel-yetenekli-cocuklarin-ebeveynlerine-yonelik-quotbeni-anlayin-ozel-yetenekli-cocugum-varquot-kitabi-hazirlandi/icerik/838 s.e.t. 03.03.2021.

MEB. (2018). *Bilim Ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Ve Yerleştirme Kılavuzu 2018-2019.* http://orgm.MEB.gov.tr/www/2018-2019-bilim-ve-sanat-merkezleriogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1122 s.e.t. 09.02.2021.

MEB. (2019b), *Özel Yetenekliler Eğitim Çalıştayı Raporu*, Ankara.

MEB. (2020). *Bilim ve Sanat Merkezleri Güçleniyor*. http//orgm.MEB.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-gucleniyor/icerik/1474 s.e.t. 20.09.2022.

MEB. (2020).*Özel Eğitim Yönetmeliği*. http://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonet meliYi_son_hali.pdf s.e.t. 18.03.2021.

MEB. (2020).*Türkiye'de Özel Eğitim Hizmetleri*. http//orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13143029_TURKYYEYDE_OZE L_EYYTYM_HYZMETLERY.pdf Erişim tarihi 15.09.2022.

MEB. (2021), *Teşkilat Şeması,* http//orgm.MEB.gov.tr/www/teskilat_semasi.php s.e.t. 06.04.2021.

MEB. (2022b*). Bilsem Sayısı, 279'a Yükseldi* http//www.meb.gov.tr/bilsem-sayisi-279a-yukseldi/haber/25315/tr s.e.t. 06.10.2022.

MENSA. http//www.mensa.de. s.e.t. 09. 09.2021.

Metin. N. (1999a). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Özaflama Matbaacılık San., ve Tic. Ltd. Şti.

National Association for Gifted Children [NAGC]. (2010). NAGC Pre-K-Grade 12 Gifted Programming Standard A Blueprint For Quality Gifted Education Programs. Wahington, DC: National Association for Gifted Children. http//www.nagc.org/sites/default/files/standards/K-12%20programming%20standards.pdf s.e.t. 17.09.2021.

OECD (2008). Effective Teacher Policie İnsights From PİSA Talis. -publishing *http//www.oecd.org/pisa/Effective-Teacher-Policies-Insights-from-PISA-Overview.pdf* s.e.t. 17.09.2022.

OECD (2021) *Human Development Report Office* http://hdr.undp.org/en/humandev. s.e.t. 17.09.2022.

Okan S.,Tekgül E.(2019). Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzunda Yer Alan Değerlendirme Kriterlerine Yönelik Bir İnceleme. Internacional Congress on Gifted and Talented Education. Inonu Unıversity, Hacettepe University, 143-150.

Öpengin, E. (2021). Destek Eğitim Odası Hizmetine İlişkin Görüşlere Odaklanan Lisansüstü Tezlerin Sistematik İncelemesi . *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 18 (2) , 633-663 . DOI: 10.33711/yyuefd.1029106

Özer ,M. (2021a) *Eğitim Politikalarında Sistematik Uyum,* Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Özkan, D. (2009). Yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre bilim ve sanat merkezlerinin örgütsel etkililiği. (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Özkan, D., & Tay, B. (2012). Yönetici Görüşleri Çerçevesinde Bilim Ve Sanat Merkezleri Öğretmenlerinin Seçimlerine Bağlı Olarak Performans Düzeyleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *3*(6), 52-69.

Özsoy, Y., Özyürek; M., Eripek, S. (1989). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar. (2. Baskı): Karatepe Yayınları. s. 144-171.

Pfeıffer, Steven I., & BLEI, Samara (2008). Gifted Identification Beyond The IQ Test: Rating Scales and Other Assessment Procedures.

Pfeiffer, S. I. (2002). Identifying Gifted and Talented Students. Journal of Applied School Psychology, 19(1), 31–50. doi:10.1300/j008v19n01_03

Pfeiffer, S. I. (2015). Essentials of gifted assessment. John Wiley & Sons.

Phsalzburg. http//www.phsalzburg.at/ueber-uns/organisation/bundeszentren-ncoc/begabtenfoerderung-und-begabungsforschung. s.e.t. 19.07.2022.

Plucker, J. A., Makel, M. C., Matthews, M. S., Peters, S. J., & Rambo-Hernandez, K. E. (2017). Blazing New Trail Strengthening Policy Research İn Gifted Education. *Gifted Child Quarterly*, *61*(3), 210-218.

Reis, S. M., Westberg, K. L., Kulikowich, J. M., & Purcell, J. H. (1998). Curriculum Compacting And Achievement Test Score What Does The Research Say? *Gifted Child Quarterly, 42(2), 123–129.* doi:10.1177/001698629804200206

Renzulli, J. S. (2003). Conceptions Of Giftedness And İts Relationship To The Development Of Social Capital. In N. Colangelo & G. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 75–87). Boston: Allyn & Bacon.

Resmi gazete. Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı : 2005/8911. Değişik ikinci fıkra: 21/3/2006 – 5473/3 md., s.e.t. 19.07.2022.

Resmi Gazete. Başbakanlıkça Düzenlenen Hizmet İçi Eğitim, Kurs Ve Seminerlerde Ücretle Okutulacak Ders Saatlerinin Sayısı, Ders Görevi Alacakların Nitelikleri Ve Diğer Hususların Tespitine İlişkin Esaslar http//www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050611-3.htm s.e.t. 20.08.2021.

Ripley, Amanda(2013). *Dünyanın En Zeki Çocukları Nasıl Başardılar*? Çev: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları(2019.

Robinson, N. M. (2004). Effects Of Academic Acceleration On The Social-Emotional Status Of Gifted Students. *A nation deceived: How schools hold back America's brightest students, 2*, 59-67.

Rogers, K. B. (2004). The Academic Effects Of Acceleration. *A nation deceived: How schools hold back America's brightest students*, *2*, 47-57.

Rowe, C. (2017, December 7). The Push To Fnd More Gifted Kid What Washington Can Learn From Miami's Wins. *Seattle Times*. Retrieved from http//www.seattletimes .com/education-lab/the-push-to-fnd-more- gifted-kids-what-washington-can-learn-from-miamis-wins/

Sak, U. (2011). An Overview And Social Validity Of The Education Programs For Talented Students Model (Epts)[Üstün yetenekliler egitim programlan modeli (ÜYEP) ve sosyal geçerligi.

Sak, U. ve Ayas, B. (2020). Epts Müfredat Modeli: Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi İçin En Uygun Müfredat Farklılaştırıcısı. *Gifted Education International , 36* (2), 154-169.

Sak, U., Ayas, M. B., Sezerel, B. B., Öpengin, E., Özdemir, N. N., & Gürbüz, S. D. (2015). Gifted And Talented Education İn Turkey: Critics And Prospects/Türkiye'de Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, *5*(2), 110.

Sak, U., Bal Sezerel, B., Ayas, B., Tokmak, F., Özdemir, N. N., Demirel Gürbüz, Ş., & Öpengin, E. (2016). Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASİS) Uygulayıcı Kitabı. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi ÜYEP Merkezi*.

Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2019). Velilerin Gözüyle BİLSEM. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, *7*(1), 114-133.

Seokhee, C. H. O. (2016). Domain-specific identification of talented students in the Republic of Korea. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, *6(1), Cilt 6, Sayı 1, 24-34,* Ankara.. http//scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Domain-specific+ıdentification+of+talented+students+in+the+republic+of+korea.+&btnG= s.e.t. 18.09 2021.

Sıcak, A. (2014). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Aday Gösterme Sürecinde Öğretmen Gözlem Puanlarının TKT 7-11 Ve WISC-R Puanlarını Yordayıcılık Gücünün İncelenmesi. *Journal of Gifted Education and Creativity, 1*(1), 7-12.

Silverman, L.K. (ed.) (1993). Counselling The Gifted And Talented. Love Publishing Co.: Denver.

Sternberg, R. J. (2018). 21 Idea A 42-Year Search To Understand The Nature Of Giftedness. *Ro-eper Review*, 40(1), 7-20.

Sternberg,R. J.,(2004). Culture and Intelligence. American Psychologist, Vol.59, No.5, s.325-338.

Suveren, S. (2006). *Anasınıfına Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi.* (Yüksek lisans), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, F., & Çetinkaya, Ç. (2015). An İnvestigation Of The Effectiveness And Efficiency Of Classroom Teachers İn The İdentification Of Gifted Students. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, *5*(2), 133-146.

Şener G., Gündüzalp S., (2019), Bilim Ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme Ve Atama Kılavuzunda Yer Alan Değerlendirme Kriterlerine Yönelik Bir İnceleme. Internacional Congress on Gifted and Talented Education. Inonu Unıversity, Hacettepe University, (101-110).

Şenol, C. (2011). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (BİLSEM örneği)(*Yüksek lisans), Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tannenbaum, A. J. (2003). Nature And Nurture Of Giftedness. *Handbook of gifted education, 3,* 45-59.

Taşdemir, Ö. Ö. M., & Özmen, E. R. (2018). Üstün Yetenekli Ve Ortalama Başarı Düzeyinde Olan Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Düzeyleri Ve Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Karşılaştırılması. *Millî Eğitim Dergisi*, *47*(Özel Sayı 1), 269-290.

TBMM. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. http//www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=42 s.e.t. 18.03.2021.

TBMM. (2012). Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti Ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, TBMM, PDF Kitap, (Sayısı:427), Ankara, http//acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/129 , s.e.t. 15.07.2021.

Tirri, K., & Kuusisto, E. (2013). How Finland Serves Gifted And Talented Pupils. *Journal for the Education of the Gifted*, *36*(1), 84-96.

Tortop, H. S., & Dinçer, S. (2016). Destek Eğitim Odalarında Üstün/Özel Yetenekli Öğrencilerle Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Uygulama Hakkındaki Görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, *4*(2).

TÜBİTAK, 2013a). 2013-2017 Stratejik Plan. http//www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/tubitak_2013_2017_stratejik_plani%20ne%20zaman%20hazırlandı. Erişim tarihi(15.09.2022)

Türk, Ercan (2018). Fen Lisesi Öğrencileri Özel Yetenekli Mi? Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Fen Liselerinin Önemi. Millî Eğitim: Sayı 1, Özel Sayı, Ankara.

TÜSSİDE(2009). Ü*stün Yetenekliler/Zekâlılar" Çalıştayı (BİLSEM MODELİ) Raporu. TÜSSİDE.*

Uluç, S., Öktem, F., Erden, G., Gençöz, T., & Sezgin, N. (2011). Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçegi-IV: Klinik bağlamda zekânın değerlendirilmesinde Türkiye için yeni bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, *14*(28), 49.

UNDP(2021). http://hdr.undp.org/en/humandev s.e.t. 09.02.2021.

VanTassel-Baska, J., Johnson, D., & Avery, L. D. (2002). Using Performance Tasks İn The İdentifcation Of Economically Disadvantaged And Minority Gifted Learner Findings From Project STAR. *Gifted Child Quarterly*, *46*(2), 110–123. doi:10.1177/001698620204600204.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.). Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, H. İ., & Öz, A. Ş. (2018). Öğretmen Adaylarının Özel Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, *47*, 91-108.

Yıldız, H. (2010). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim Ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ziegler Albert, Stoeger H., Vialle W.(2012) Giftedness and Gifted Education: The Need for a Paradigm Change http//journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0016986212456070 s.e.t. 09. 12.2020.

8. EKLER

EK-1. Öğretmenler Tarafından Aday Belirleme Kriterleri Formu

Yapılan bu stratejik plan doğrultusunda iki bakanlığın yaptığı çalışmalar araştırılmış, araştırmacı tarafından herhangi bir ortak çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmalar genellikler karar alınan toplantılar, çalıştaylar şeklinde yürütülmektedir.

Öğrencinizi kendi yaş grubundaki akranlarıyla karşılaştırarak değerlendiriniz ve aşağıdaki açıklamaya göre her durumla ilgili öğrencinizi en iyi yansıtan puanı işaretleyiniz. Puanlamanın sağlıklı yapılabilmesi için boş madde bırakmayınız.

GENEL ZİHİNSEL YETENEK

1. Sorulan sorulara hızlı yanıt verir.
2. Uzun zaman önce öğrendiği bilgileri evlilik sorulara doğru yanıt verir
3. Yeni bir konu öğrenmek için sorular sorar.
4. Sebep-sonuç ilişkisini hızlı kurar.
5. Problem çözümlerinde başarılı tahminlerde bulunur.
6. Yalnız başına çalışmayı tercih eder.
7. Bağlantısız fikirler arasında alışılmadık bağlantılar kurar.
8. Başkalarına garip gelen orijinal deneylere girişir.
9. Verilen görevi tamamlamada ısrarcıdır.
10. Çalışmalarında mükemmeliyetçi bir tutum sergiler

11. Yoğun bir şekilde çalışır.

12. Karşılaştığı engellere rağmen çalışmasını sürdürür.

RESİM YETENEK

1 Görsel sanatlar alanındaki eserlere ilgi duyar.

2 Görsel sanatlar alanında çalışma yapma motivasyonu vardır.

3 Sıkılmadan uzun zaman ayırarak görsel sanat çalışmaları yapmaktan zevk alır.

4 Farklı malzeme (ip, renkli kâğıt, atık malzeme vb.) ve teknik (baskı, kolaj, pastel boya vb.) kullanarak çalışma yapmaya meraklıdır.

5 Görsel sanat çalışmalarında/etkinliklerinde farklı renkler kullanmayı sever/ister.

6 duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimi olarak görsel sanat çalışmalarını tercih eder

7 Verilen bir konuyu görsel sanat çalışmalarında özgün bakış açısı ile ifade eder.

8 Çizimlerinde nesne ve figürleri bulunduğu mekâna/yere göre yerleştirir.

9 Çizimlerinde oran orantıyı uygular.

10 Görsel sanat çalışmaları oluştururken gözlem ve deneyimlerinden yararlanır.

11 Verilen konuya uygun görsel sanat çalışmaları yapar.

12 Görsel sanat çalışmalarında ayrıntılara yer verir.

13 Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmaları ile ifade eder.

14 İncelediği görsel bir çalışmayı ayrıntıları ile anlatır.

15 Nesneleri kendi işlevinin dışında yaratıcı şekilde görsel sanat çalışmalarında kullanır

16 Hayal gücü ile özgün tasarımlar oluşturur.

17 Farklı malzemeleri (ip, renkli kâğıt, atık malzeme vb.) bir araya getirerek özgün tasarımlar/çalışmalar yapar.

18 Gözlemlerinden yola çıkarak sıra dışı tasarımlar yapar.

19 Görsel sanat çalışmalarında karşılaştığı problemlere yönelik çözüm üretir (fikir bulma, malzeme üretme v.b.).

MÜZİK YETENEK

1 Müzik dinlemeye yönelik her fırsatı değerlendirir.
2 Duyduğu ezgileri tekrarlamaya isteklidir.
3 Sevdiği müzikleri arkadaşlarına dinletmeye isteklidir.
4 Müzik yapmaya (çalmaya - söylemeye) isteklidir.
5 Müzikle ilgili sınıf içi etkinliklere gönüllü olarak katılır.
6 Müzikle ilgili okul dışı (konser, dinleti vb.) etkinliklere gönüllü olarak katılır.
7 Müzik hakkında konuşurken; iyi, güzel vb. genel kavramlardan çok, ritim, ezgi vb. spesifik kavramları kullanır.
8 Müzikle ilgili tartışmalara katılmaya isteklidir.
9 Dinlediği müzikleri doğadaki seslerle ilişkilendirir.
10 Müziği doğru işitebilmek için uygun teknolojik araçların (hoparlör, kulaklık vb.) neler olduğunu öğrenmeye isteklidir.
11 Düzenli olan sesleri dinlemeyi tercih eder.
12 Müzik dinlerken eşlik eder (ritim vurarak, sesle vücut devinimi vb.)
13 Müzikle ilgili yeni bilgileri öğrenmeye isteklidir.
14 Duygularını müzikle ifade eder (şarkı söyleyerek, ritim tutarak vb.).
15 Müzisyenleri tanımaya isteklidir (BİLSEM yönergesi 2022)

EK-2. Değerlendirme Kriterleri Formu

MEB ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ İÇİN YAPILACAK DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ		PUAN
Üniversitelerin lisans düzeyinde özel yeteneklilerle ilgili bölümünden mezun olmak (Üniversitelerin üstün zekâlılar öğretmenliği bölümü mezunları)		4
EĞİTİM DURUMU (En Son Mezun Olduğu Okul)		
Alanında tezli yüksek lisans yapmış olmak		6
Diğer alanlarda tezli yüksek lisans yapmış olmak		4
Tezsiz yüksek lisans yapmış olmak		3
Alanında doktora yapmış olmak		11
Diğer alanlarda doktora yapmış olmak		8
Aday bu puanlamalardan sadece birini alabilecektir.		
ÖDÜL VE CEZALAR		
Başarı belgesi, teşekkür belgesi (En fazla 1)		2
Üstün başarı belgesi, takdir belgesi (En fazla 1)		3
Aylıkla ödüllendirme (En fazla 1)		4
Kınama ve ders ücretlerinin kesilmesi (Affa uğramış olanlar hariç.)		-3
Her türlü aylıktan kesme veya maaş kesme cezası (Affa uğramış olanlar hariç.)		-5
Kademe ilerlemesinin durdurulması, kıdem ve derece indirilmesi cezası (Affa uğramış olanlar hariç.)		-6
PROJELER (Son 5 Yılda Gerçekleştirilen ve Tamamlanmış Durumda Olanlar)		
ULUSAL PROJELER (TÜBİTAK, KALKINMA AJANSI, EDES, SODES vb. PROJELER) (En fazla 3 projeye kadar)	Yürütücü	3
	Görev Alan Öğretmen	2
ULUSLARARASI PROJELER TÜBİTAK DESTEKLİ ULUSLARARASI PROJELER, AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLİ PROJELER (ERASMUS+, HORİZON 2020, COSME, IPA KAPSAMINDAKİ PROJELER vb.) (En fazla 3 projeye kadar)	Yürütücü	4
	Görev Alan Öğretmen	2
DANIŞMANLIKLAR (En Fazla 1 Yarışmaya Kadar) (Son 5 Yılda Gerçekleştirilen)		
Danışmanlık yaptığı ekip ile ulusal yarışmalarda birincilik, ikincilik ve üçüncülük derecesi almak		2
Danışmanlık yaptığı ekip ile "Bu Benim Eserim" yarışmasında ve TÜBİTAK ortaöğretim öğrencileri arası proje yarışmaları bölge sergisine katılmış olmak		2
Danışmanlık yaptığı ekip ile TUBİTAK tarafından akredite edilen uluslararası yarışmalarda birincilik, ikincilik ve üçüncülük derecesi almak		3
YAYINLAR		
Bildiri (En fazla 1)		2
Popüler bilim, teknik, sanat, tarih dergilerinde tez konusu dışında yayımlanmış makale (En fazla 1)		3
Hakemli dergilerde yayımlanmış makale (En fazla 1)		3

Tez konusu dışında yayımlanmış ISBN'li kitap (Tek başına yazarı olduğu kitap için) (En fazla 1)		4
Tez konusu dışında yayımlanmış ISBN'li kitap (Ortak yazarı olduğu kitap için) (En fazla 1)		2
SANATSAL FAALİYETLER(Son 5 Yılda Gerçekleştirilen)		
Edebiyat ve araştırma, resim, fotoğraf, grafik, karikatür, hat, ebru, tezhip gibi sanatsal alanlarda yer aldığı etkinlikler	Katıldığı yarışmalar, yer aldığı karma sergiler (En fazla 1)	2
	Aldığı dereceler (1, 2, 3.) (En fazla 1)	3
	Tek başına açtığı sergiler (En fazla 1)	3
Sahne ve sinema sanatları alanında yer aldığı etkinlikler	Çektiği film/belgesel (En fazla 1)	3
	Yazdığı ve oynanan oyunu (Yıl sonu gösterisi vb. çalışmalar hariç.) (En fazla 1)	2
	Kadrosunda yer aldığı bir tiyatro oyunu (Teknik ya da oyuncu) (En fazla 1)	2
Müzik alanında mezuniyet durumu (En fazla 1)	Konservatuar ya da müzik öğretmenliği müzik bölümünden mezunu olmak	2
Müzik alanında yer aldığı çalışmalar (En fazla 1)	Resmî beste yarışmalarında 1, 2 ya da 3. olmak	2
Görsel sanatlar veya resim iş alanında mezuniyet durumu (En fazla 1)	Konservatuar ya da görsel sanatlar öğretmenliği, resim/resim-iş öğretmenliği ve resim bölümünden mezun olmak	2
Görsel Sanatlar alanında yer aldığı çalışmalar (En fazla 1)	Resmî görsel sanatlar yarışmalarında 1, 2 ya da 3. olmak	2
ÇALIŞTAY/KONGRE/HİZMET İÇİ EĞİTİMLER		
Son 5 yıl içinde özel yetenekliler veya kendi alanında katılmış olduğu çalıştay, hizmet içi eğitim ve kongreler (En fazla 2)		2
YABANCI DİL		
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den A düzeyinde puan almak		5
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den B düzeyinde puan almak		4
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den C düzeyinde puan almak		3
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den D düzeyinde puan almak		2
ÖSYM tarafından İngilizce için eş değerliği kabul edilen sınavların (CPE, CAE, TOEFL IBT, PTE Akademik) YDS karşılıkları esas alınacaktır.		

EK-3. Sözlü Sınav Değerledirme Kriiterleri Tablosu

Tablo 2
Sözlü Sınav Değerlendirme Kriterleri Tablosu

NO	YETERLİLİK	PUAN ARALIĞI	VERİLEN PUAN	BÖLÜM PUANI
1. İLETİŞİM BECERİLERİ, ÖZGÜVENİ VE İKNA KABİLİYETİ				
1	Türkçeyi dilin kurallarına uygun, doğru, verimli ve etkili bir biçimde kullanırlar.	0-5		
2	Sesi net, açık, anlaşılır ve kendine güveni tamdır.	0-5		
3	Konuşurken el ve kol hareketlerine, jest ve mimiklerine, ses tonuna hâkim olabilmektedir.	0-5		
4	Konuşmasını tekdüzelikten uzak, vurgu ve duraklara dikkat ederek yapar.	0-5		
2. BİR KONUYU KAVRAYIP ÖZETLEME, İFADE YETENEĞİ VE MUHAKEME GÜCÜ				
1	Konu ile ilgili anlaşılır, tatmin edici özellikte ve konuşma bölümleri arasında tutarlılık ve bütünlük olacak şekilde açıklama yapar.	0-5		
2	Verilen durumla ilgili karşılaştırma ve değerlendirme yaparak ikna edici söylemde bulunabilir.	0-5		
3	Konu hakkında görüşlerini destekleyici kanıtlar sunabilir.	0-5		
4	Konu hakkında açıklama yaparken kendinden emin, anlaşılır bir şekilde ve içtenlikle düşüncelerini ifade eder.	0-5		
3. BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERE AÇIKLIĞI				
1	Konu çerçevesinde teknolojik ve bilimsel gelişmeleri yakından takip eder, teknolojik gelişmeleri uygun ve ayrıntılı biçimde açıklayabilir.	0-5		
2	Bilim ve teknolojinin eğitimle ilişkisi hususunda getirdiği öneriler ve yorumlar konuyla tutarlılık arz eder.	0-5		
3	Dünyadaki bilim ve teknolojinin eğitime getirebileceği yeniliklere ilişkin konu çerçevesinde değerlendirmeler yapabilir, örnekler verir.	0-5		
4	Millî Eğitim Bakanlığınca uygulanan eğitim teknolojisi ile ilgili proje ve çalışmalardan (FATİH, EBA vb.) yeterince haberdardır.	0-5		
4. LİYAKAT VE TOPLULUK ÖNÜNDE TEMSİL YETENEĞİ				
1	Temsil ettiği kurum/mesleğe uygun davranışlar sergiler	0-5		
2	Düşüncelerini, yadırganacağı veya reddedileceği hissine kapılmadan, heyecanlanmadan rahatça ifade edebilmektedir.	0-5		
3	Konuyu kendine özgü fikirlerle açıklayabilmekte, yorum yapabilmektedir.	0-5		
4	Zamanı etkili ve verimli biçimde kullanabilmektedir.	0-5		
5. GÜNCEL BİLGİ, YARATICILIK VE İSTEKLİLİK				
1	Alanı ile ilgili güncel bilgileri takip eder.	0-5		
2	Özel yetenekliler ile ilgili temel bilgilere sahiptir.	0-5		
3	Özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili ulusal ve uluslar arası uygulamalar hakkında bilgi sahibidir.	0-5		
4	Özel yetenekliler alanında çalışmaya isteklidir.	0-5		

Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme Sözlü Sınav Değerlendirme Formu 5 bölümden oluşur. Her bölüm 20 puan olmak üzere 100 tam puan üzerinden değerlendirme yapılır. Toplam puan, her 5 bölümden elde edilen bölüm puanlarının aritmetik ortalaması alınarak hesaplanır.

Kaynak: Kaynak: (MEB, 2019)

EK-4. Görüşme Formu

Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylere Uygulanan Politikaların Paydaşlar Açısından Değerlendirilme Araştırması Yarı Yapılandırılmış Görüşme - Soru Formu

- Özel yetenekli bir çocuğu nasıl tanımlarsınız (bunu bir örnek vererek tanımlar mısınız?
- Ülkemizde özel yeteneklilerin ihtiyaçlarının karşılandığını düşünceleriniz nedir?
- Kurumunuzu tanıtır mısınız? özel yeteneklilere yönelik yayınlarınız, çalışmalarınız nelerdir. Sayısal olarak verileriniz mevcut mu?
- Ülkemizde özel yetenekli bireyleri yaşadığı en temel sorun nedir sizce?
- Özel yeteneklilere yönelik olarak önem sıralaması yaparsak politika, tanılama, eğitim, yönlendirme basamaklarında sizin sıralamanız ne olur?
- Özel yetenekli bireylere yönelik düzenli faaliyetleriniz var mı? Burs imkanlarınız mevcut mu?
- Özel yetenekli bireylerin ailelilerine yönelik ne gibi çalışmalarınız mevcut?
- Özel yetenekli bireylere hangi iletişim araçları ile nasıl ulaşıyorsunuz?
- STK özel yetenekli bireylerin yönelik politikalarının oluşumun aşamasında etkili olmakta mıdır?
- Özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan STK arasında bir iş birliği var mı?
- Sizce Karar alma mekanizmasında bulunan kurumlar (MEB. Üniverisite vb.) STK ile iş birliği yeterli midir?

Özel Yeteneklilere Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

- Türkiye de özel yeteneklilere yönelik uygulanan politikalar hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
- Türkiye özel yeteneklilerin eğitiminde hangi politikaların uygulanması gerekir?
- Politikaların hangi kurum koordine edip, yürütmelidir?
- Tanılama, eğitim öğretim, personel seçiminin politikaları hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir? Bu uygulamaların aynı kurum tarafından yapılması hakkındaki düşünceniz nedir?
- Bilsem öğrencilerinin sınavlardaki başarıları ile ilgili veriler mevcut mu?

- Bilsemin bulunduğu şehir vb çevresel faktörler, imkânlar eğitim şeklini değiştiriyor mu?
- Bilsem öğrencilerinin yıllık organizasyonları mevcut mu?

Özel Yeteneklilere Yönelik Tanılama Sürecinin Değerlendirilmesi

- Türkiye de özel yetenekli bireylerin tanılama politikaları hakkında düşünceniz nelerdir?
- Uygulanan tanılama kriterleriyle doğru bireyler tanılanıyor mu?
- Türkiye özel yeteneklilerin tanılanmasında hangi yöntemlerin uygulanması gerekir
- Türkiye'de uygulanan tanılama araçları hakkında ne düşünüyorsunuz
- Tanılamayı hangi kurum koordine edip, yürütmelidir.

Özel Yeteneklilere Yönelik Eğitim Sürecinin Personel İstihdamının Değerlendirilmesi

- Özel yetenekli bireylere eğitim veren personelin özellikler neler olmalı. Mevcut durum hakkındaki fikirleriniz neleredir?

Özel yetenekli bireylere eğitim verecek personelin istihdamında

1. Mesleki yeterlilik (akademi, alan bilgisi, yabancı dil)
2. Deneyim (yıl, görev aldığı projeler)
3. Seçmelerde, sınavlardaki göstediği başarı
4. Diğer

vb kriterlerinin önem sırasına göre nasıl sıralarsınız?

- Personel seçiminde hangi kriterler olmalıdır?
- Görevlendirilen personelin belli bir görev süresi olmalı mı, belli aralıklarla yeterlilik çalışmaları nasıl yapılmalı?
- Öğretmenlerin alan bilgisini geliştirecek eğitimler nelerdir?

Özel Yeteneklilere Yönelik Eğitim-Öğretim Sürecinin Değerlendirilmesi

- Özel yetenekli bireylere uygulanan eğitim programlar müfredat (BİLSEM-destek eğitim odası) hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- Türkiye de özel yeteneklilere yönelik eğitim (BİLSEM) hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
- Türkiye özel yeteneklilerin eğitimin programlarında hangi politikaların uygulanması gerekir?
- Özel yeteneklilere yönelik eğitimi hangi kurum koordine edip, yürütmelidir?
- Öğrencinin örgün eğitimden sonra bilsem eğitimi ile ilgili sorunlar yaşanıyor mu?
- Etkinlik temelli eğitim de öğrencilerin hepsi aynı etkinlikten yararlanıyor mu?